F. VIGDOROVA

Drumul în viață

F. VIGDOROVA

Drumul în viață

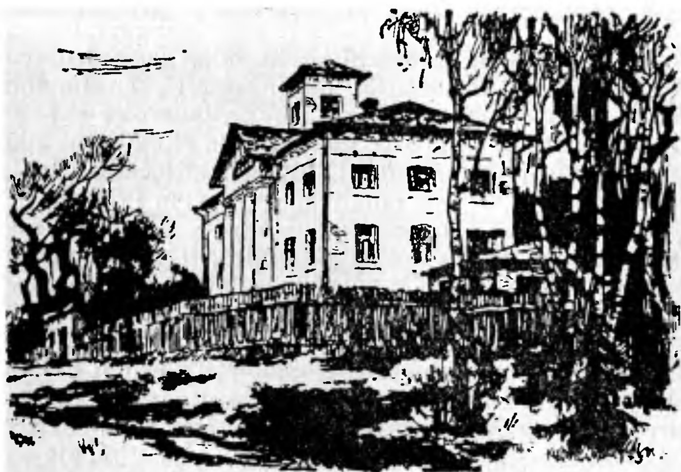
În romînește de NATALIA STROE și C. ȚOIU

1956
EDITURA TINERETULUI

Ilustraţiile de *N. Kalita*
Coperta de *A. Leibovici*

Ф. ВИГДОРОВА
ДОРОГА В ЖИЗНЬ
ДЕТГИЗ 1954.

Depărtarea o biruie
cel ce pășește înainte.

(Proverb chinezesc)

În loc de prolog

Februarie 1933. După calendar s-ar cădea să mai viscolească, dar în Ucraina iarna e capricioasă; picături de ploaie, amestecate cu ninsoare, izbesc în fereastră — de-ți vine să te întrebi dacă plouă cu adevărat, ori ninge — iar geamurile, ude ca în timpul toamnei, zbîrnîie zgîlțîite de vînt.

În odaie se află doi bărbați.

La masa de scris șade un om în vîrstă, îmbrăcat aproape milităreşte, încins cu o curea. Are părul tuns scurt, presărat tot de fire cărunte, iar deasupra buzelor strînse voluntar, o mustață mică. De după sticlele pince-nez-ului privesc doi ochi ageri, pătrunzători. Asemenea ochi știu să înfrunte cu hotărîre cele mai mari greutăți, fără să se plece.

Cel de al doilea, care stă în fața lui cu o carte în mînă pe sofaua de lîngă perete, pare cu mult mai tînăr, aproape un băiețandru. Chipul lui oacheș, cu umerii

obrajilor proeminenţi, are în el ceva de ţigan. Părul, negru ca smoala, îi cade în şuviţe lungi peste fruntea largă, boltită; sprîncenele mari, arcuite, se îmbină strîns la rădăcina nasului; degetele, puternice şi arse de soare, bat darabana pe genunchi, în ritmul cine ştie căror gînduri. Pare cu totul cufundat în lectura cărţii.

Nu va trece mult şi omul care stă acum la masa de scris va ajunge cunoscut în toată ţara. Mii şi mii de oameni vor citi „Poemul pedagogic", îi vor cunoaşte şi-i vor îndrăgi pe eroii săi, cunoscîndu-l şi îndrăgindu-l pe autor.

Anton Semionovici Makarenko. Pedagog şi scriitor. Dar mai presus de toate — luptător. În primii ani ai existenţei sale, ani grei, de foamete, tînăra republică sovietică îi dăduse în grijă copiii năpăstuiţi de soartă, cu sufletul schilodit, abătuţi de pe calea cea dreaptă — pe aşa-numiţii „delicvenţi minori", încredinţîndu-i sarcina de a-i reda patriei, de a-i reda vieţii. Şi el şi-a făcut datoria. An de an a învăţat el însuşi, învăţîndu-i totodată şi pe alţii, marea artă de a creşte, de a educa oameni noi. „Poemul" lui dezvăluie adevărul simplu şi zguduitor al vieţii acelor copii care de mici s-au trezit în mijlocul străzii, pradă mizeriei, predispuşi la cele mai rele fapte şi care au devenit oameni adevăraţi, oameni cu dragoste de muncă, devotaţi colectivului, oameni curajoşi şi fericiţi constructori ai societăţii celei noi.

Şi nu-i o întîmplare că toată munca acestui om — colectivul pe care l-a creat, precum şi cartea sa — este nedespărţită de numele lui Gorki, luminată de prietenia şi sprijinul acestui mare iubitor de oameni.

Curînd, „Poemul pedagogic", autorul şi eroii lui aveau să fie îndrăgiţi de mii şi sute de mii de oameni sovietici, şi printre aceşti eroi şi Semion Karabanov, odinioară un vagabond, iar acum prietenul credincios şi ajutorul învăţătorului său.

Dar deocamdată... deocamdată cartea încă n-a apărut. Şi puţini sînt aceia care-l cunosc pe cel mai vîrstnic dintre aceşti doi bărbaţi, dar şi mai puţini aceia care — dincolo de zidurile comunei Dzerjinski de lîngă

Harkov — îl cunosc pe cel mai tînăr. Sîntem în februarie 1933. E seară, afară-i întuneric și urît...

Din cînd în cînd, Anton Semionovici își ridică ochii de pe pagina neterminată. În seara asta nu prea are chef de lucru. Îl frămîntă un gînd care i-a încolțit mai demult în minte. E timpul să ia o hotărîre. Îi vine însă greu, foarte greu să se hotărască.

Semion Karabanov. Venise printre primii în colonia Gorki, demult... sînt vreo doisprezece ani de atunci. Acum împlinea douăzeci și opt. E drept că nu reușise să facă din el un agronom. După absolvirea facultății muncitorești revenise în colonie și-i spusese hotărît :

— Dă-o încolo de agricultură! Eu, unul, nu pot trăi fără băieții mei. Că doar mai sînt în lume mulți băieți de ispravă, care taie frunză la cîini! Dacă dumneavoastră, Anton Semionovici, v-ați necăjit cu treaba asta, apoi se cade s-o fac și eu...

Așa se și întîmplase. Semion a rămas în colonie, dăruindu-și toate puterile, tot sufletul unei opere însemnate, înălțătoare — educarea omului nou.

La înfățișare a rămas și acum același : un vlăjgan cu mișcări iuți și sigure, cu ochi mari, arzători ca jeraticul. Și nu numai la înfățișare. Izbucnirile pătimașe sînt și acum trăsătura cea mai caracteristică a firii lui. Și acum, ca și în adolescență, cînd se apucă de o treabă, pune atîta suflet, muncește cu atîta uitare de sine, de parcă de înfăptuirea ei ar depinde tot ce are mai scump pe lume. Sînt fel și fel de educatori, fel și fel de învățători. Semion însă educă nu atît prin metoda convingerii, a lămuririi, cît prin sine însuși, prin exemplul vieții sale — și totdeauna fără preget, fără precupețire. Și e și bine și rău, totodată. Căci ar putea oare să reziste multă vreme un om care se dăruiește așa, pe de-a-ntregul, fără măsură ?! Bine, dar Semion și primește mereu — de la viață, de la cărți, de la oameni, de la copii. Tînărul acesta care stă acum în fața lui, cu o carte în mînă, nu e oare el mai bogat sufletește decît băiețandrul Semion, cel care a venit aici acum doisprezece ani ?!

Da, nu-i întîia oară că-l frămîntă pe Anton Semionovici asemenea gînduri. Te bucuri uitîndu-te la un

pom sădit şi îngrijit de tine, în grădina unei case clădite cu mîna ta. Dar dacă ai în faţă un om pe care tu însuţi l-ai crescut ? Dacă tu ai fost acela care ai scos la iveală tot ce ai găsit mai bun în el, cînd alţii îl credeau poate cu desăvîrşire pierdut ? Doar era un flăcăiandru deşucheat, un smintit, mai ieri încă o haimana, un hoţ. Şi iată-l acum — puternic, mărinimos, cu mintea cutezătoare, înnobilat de cultură, de carte. Un om care el însuşi îi educă acum pe alţii, descoperind şi cultivînd în ei laturile cele mai bune, care se pricepe să şlefuiască neobosit faţetele unui caracter în formare. Te-ai învăţat să lucrezi cot la cot cu el, să simţi că ai în el un ajutor de nădejde, l-ai îndrăgit ca pe un fiu. Şi iată — acum trebuie să vă despărţiţi. Dar asta e soarta tuturor părinţilor, şi despărţirea nu o poţi evita...

Anton Semionovici se scoală şi se apropie de fereastră. Ce linişte ! Şcoala e cufundată în somn. Nici un zgomot nu-i tulbură gîndurile.

Dacă ar porni acum pe coridor, l-ar întîmpina negreşit plantonul, dar plantonul umblă neauzit. La fel de tăcut stă şi cel ce face de pază la intrarea casei, a casei acesteia mari, de la marginea păduricii de stejari. Acolo, în pădurice, vuieşte vîntul, dar aici, în cameră, e linişte ; din cînd în cînd doar se aude un foşnet, cînd Semion mai întoarce o filă.

Odată, tot aşa, se mai despărţise de el şi de ceilalţi băieţi, care-i erau la fel de dragi. Plecau la Harkov, să înveţe la facultatea muncitorească, primii născuţi ai coloniei, mîndria ei : Karabanov, Zadorov, Verşniov, Burun... Şi atunci îi venise foarte greu : i se părea că rana aceasta nu se va mai închide niciodată. Dar rana se vindecase, pentru că nu există fericire mai mare decît aceea de a-ţi vedea copiii răzbind în viaţă, trăind, muncind şi păşind mereu înainte.

Acesta s-a reîntors, a lucrat împreună cu tine în colonie. Dar un comandant nu poate fi niciodată vrednic de misiunea lui, dacă nu ştie să lucreze independent. Şi oricît ar fi el de cutezător şi de ager la minte, dacă n-a lucrat niciodată singur, pe răspunderea, riscul şi după priceperea lui, tot se cheamă că n-a ajuns încă un

adevărat comandant. Semion lucrează bine. Dar pînă acum n-a lucrat decît sub îndrumarea ta. Tu ai chibzuit pentru el, tu i-ai călăuzit paşii. Acum trebuie să plece, i-a venit timpul.

1

Dezorganizare

Prin fața vagonului se perindă întîi cartierele industriale ale Leningradului, apoi crîngurile triste, desfrunzite, miriştile acoperite de zăpada murdară a lui martie. Priveam la toate acestea, ascultam bătăile roților la joante, iar înăuntrul meu, în ritmul acestor bătăi, cineva parcă îmi șoptea într-una : mai iute! mai iute! mai iute!

În sfîrşit, iată-mă în Poiana Mestecenilor. De după trunchiurile mestecenilor, printre crăcile lor negre, despuiate, se străvede un cer plumburiu, picioarele îmi alunecă pe cărăruia clisoasă. Şi totuşi, fără să vreau, mă gîndesc : cît de frumos o să fie aici la primăvară!

Crîngul s-a sfîrşit, şi în fața mea apare o poiană întinsă, împrejmuită cu un gard de scînduri, înalt cît un stat de om. În mijlocul acestei poieni, o casă mare, cu două etaje şi cu un turn; e o clădire arătoasă, încăpătoare, dar tencuiala albă s-a coşcovit de mult şi zidurile sînt murdare, jupuite parcă. La intrarea în curte, o gheretă, dar în ea, ca şi în jur, țipenie de om.

Păşesc pe teritoriul şcolii de reeducare. Şi aici, acelaşi pustiu. Mă uit la ceas — douăsprezece! Unde or fi oare? mă întreb eu. În clase? Prin ateliere? Mă apropii de casă, urc o scară largă, intru şi deschid prima uşă, la nimereală. Într-o cameră spațioasă, cu plafonul înalt, un şir de paturi, aşezate la rînd, acoperite ca vai de lume cu nişte pături cenuşii. Pe unele din ele, perne neînfățate. Dau să plec, cînd, într-un ungher mai depărtat, aud pe cineva mişcînd. Mă întorc. De sub o pătură iese un băiețandru de vreo unsprezece ani. Pe fața lui, murdară toată, aproape nea-

gră, lucesc doi ochi limpezi, cenuşii. Un picior îl are desculţ, iar celălalt încălţat cu un bocanc negru, nou-nouţ.

— Bună ziua, îi zic eu.

— Bună ziua, hîrîie el cu o voce răguşită, de răceală.

— Dar unde sînt ceilalţi ?

Ştrengarul zăboveşte puţin, apoi răspunde în silă parcă :

— Păi un' să fie ? În oraş...

— Dar bocancul celălalt unde-ţi este ?

Din nou se codeşte să răspundă.

— L-ai pierdut la cărţi ?

În loc de răspuns clipeşte o dată din ochi.

— Dar de ce nu pe amîndoi o dată ? mă mir eu.

— Eh... poate că l-oi cîştiga eu înapoi. Şi-n glasul lui se strecoară o nădejde sfioasă.

— Cum te cheamă ?

— Petka... Kizimov...

Trec prin celelalte dormitoare : ici-colo, copii dormind. Unul, îmbrăcat într-un costumaş gri, nou-nouţ, cu părul bălai, are o faţă fină şi o gură mică.

Cobor scara, rătăcesc prin odăile pustii, apoi mă abat şi pe la bucătărie. Aici parcă mi-a mai venit inima la loc: un foc vesel arde într-o plită uriaşă, pe masă se înalţă un morman de vase, pe care doi băieţi le spală într-o cadă mare.

O femeie în vîrstă şade pe bancă şi curăţă cartofi, ajutată de un băiat. Nici n-apuc să deschid bine uşa, şi toţi întorc capul spre mine. Copiii au încetat să mai robotească, şi doar cuţitul din mîinile femeii a pornit de două ori mai iute ca înainte; pînă şi coaja de cartof a început parcă să tremure de mînie.

— Bună ziua. Unde este directorul dumneavoastră?

— Acolo, în casa din stînga, răspunde femeia cu răceală.

Copiii tac şi mă examinează curioşi.

— Umblă, uite-aşa... şi mare scofală fac... aud în spatele meu.

Lîngă şcoală, pe doi stîlpi strîmbi, atîrnă o plasă de volei. Ce minunăţie: ne aflăm în luna lui martie, afară-i noroi, zloată — cine-o fi jucînd volei pe vremea asta?

Ajuns la casa din stînga, bat la uşă. Nu răspunde nimeni. Bat mai tare.

De după uşă aud tîrşîit de paşi, apoi zăvorul ţăcănind, şi în prag apare o femeie cu faţa buhăită, cu ochii cîrpiţi de somn; părul ei vopsit, bălţat, pe alocuri e galben ca paiul, iar la rădăcină, pe cărarea strîmbă, negru-fumuriu. Capotul neîngrijit, înfăşurat anapoda pe ea, iar ciorapii roz, cîrpiţi cu aţă neagră.

— Unde stă directorul de aici?

— Eu sînt... directoarea.

— Vă rog să lăsaţi gluma. V-am întrebat: unde este directorul şcolii de reeducare?

— Ce glumă, cetăţene? Ţi-am spus doar — eu sînt directoarea! repetă femeia, de astă dată enervată.

Atunci mi se întîmplă ceea ce mi se întîmplă de obicei în asemenea cazuri — lucrul de care mă tem cel mai mult: mi se „blochează frînele". Urechile încep să-mi ţiuie, mă sufoc, simt că mă arde ceva în piept...

— Ei bine, din clipa asta nu mai sînteţi directoare,

şuier eu printre dinţi. Încă puţin, şi aş fi început să zbier la ea.

Undeva, în fundul conştiinţei mele, licăreşte o clipă gîndul că am spus o neghiobie, că n-am nici un drept s-o dau afară. Dar chiar să nu fi văzut paturile acelea jegoase, fără cearşafuri, pe Petka, nespălat, încălţat cu un singur bocanc, şi să nu-mi fi apărut în faţa ochilor decît ea, în capotul acela murdar, cu ciorapii roz, cîrpiţi cu aţă neagră, şi tot aş fi fost în stare să-mi dau şi viaţa numai s-o ştiu zburată de-acolo.

După trei minute mă pomenesc din nou păşind pe cărare spre gară, scrîşnind din dinţi şi fierbînd de mînie.

Dacă copilul creşte într-o familie neunită, e o nenorocire. Dacă învaţă într-o şcoală proastă, e rău. Dar lucrul cel mai îngrozitor este cînd copilul trăieşte într-un cămin dezorganizat. Lui, căminul îi ţine loc şi de familie, şi de şcoală, şi de prieteni. Aici i se formează concepţiile despre viaţă, despre lume, despre oameni, aici creşte şi învaţă el, aici devine om şi cetăţean. De aceea un cămin de copii nu poate, n-are dreptul să fie mediocru, „bunicel". El trebuie să fie neapărat foarte bun.

A fura este întotdeauna o nelegiuire, o ticăloşie. Dar a fura într-un cămin de copii este o crimă de neiertat, care trebuie pedepsită cu cea mai aspră, cea mai cruntă pedeapsă. Aici statul îi încredinţează unui educator pe copiii lipsiţi de părinţi. Să-i furi pe aceşti copii — ce poate fi mai lipsit de omenie?

Nu mă îndoiam nici o clipă că aici, în clădirea de după gardul înalt, se fură fără nici o remuşcare. Oamenii de aici nu căutau să creeze măcar o aparenţă de bunăstare. Totul se făcea făţiş, fără perdea. Un singur lucru nu ajungeam să-mi explic: cum de se petreceau astfel de lucruri în apropierea Leningradului, şi încă nu în anul 1920, ci acum!

Reîntors la Leningrad, cum am coborît din tren, m-am dus de-a dreptul la secţia orăşenească de învăţămînt şi, cu toate că nu era ora de primire, am răzbătut pînă la biroul inspectorului.

Î-am spus din capul locului:

— Vă rog din inimă, daţi-mi mie şcoala de reeducare din Poiana Mestecenilor.

— Şcoala asta ne stă pe suflet, nu ştim nici noi ce să mai facem, îmi răspunse inspectorul secţiei orăşeneşti de învăţămînt, Alexei Alexandrovici Zimin.

Inspectorul şedea la o masă mare, încărcată cu vrafuri de hîrtii. M-a privit drept în ochi, cu băgare de seamă, fără să se arate nici uimit, că dădusem buzna în biroul lui, nici supărat. Apoi m-a poftit să iau loc, dar eu îl refuzai destul de nepoliticos.

— În anul treizeci şi trei! Lîngă Leningrad! Nu-mi venea să-mi cred ochilor. Dar cum puteţi tolera aşa ceva?

— Da, aveţi dreptate, mizeria asta s-a cuibărit chiar aici, sub ochii noştri, şi uite că nici pînă astăzi n-am găsit timp să ne ocupăm de ea. Trei directori am schimbat pînă acum. Unul a stat vreo două luni — l-am concediat noi: era un om fără caracter, leneş, neconştiincios, nu-i plăcea lui munca asta. Altul îşi petrecea mai tot timpul aici, la Leningrad, unde îşi are casa, familia... Cît despre directoarea asta...

— Lăsaţi, nu-mi mai vorbiţi de ea! Am văzut-o cu ochii mei.

— Da. A fost o casă fără stăpîn. Şcolile astea de reeducare sînt întotdeauna pe planul al zecelea. Greu e să le pui pe roate, dar crezi că-ţi trebuie mult ca să le dai de rîpă? Au şi distrus-o de tot. Ce bani se alocă pentru ele, ştii şi dumneata. Sume enorme. Neruşinare curată, ce să mai vorbim! E acolo o educatoare, una Artemieva. Acum e învoită: i s-a îmbolnăvit tatăl. Dar este o femeie de ispravă şi de cînd ne tot hărţuieşte!...

— Se vede că nu v-a hărţuit destul. Altfel trebuia procedat aici.

Zimin se făcu că nu-mi aude ultimele cuvinte:

— Va să zică aşa, din toate cîte ai văzut dumneata, tocmai căminul acesta ţi l-ai ales?

— N-am mai avut timp să văd altceva. Vă rog foarte mult...

Inspectorul îmi întinse o hîrtie. Un ordin al directorului secţiei orăşeneşti de învăţămînt care suna astfel: „Dată fiind deplina dezorganizare a activităţii educative şi administrative, ca şi absenţa oricăror condiţii pentru restabilirea funcţionării normale, Şcoala de reeducare pentru copii defectivi nr. 60 se închide".

— Mai aşteptaţi cu închiderea, am spus eu. Daţi-mi un răgaz măcar de trei luni...

Am plecat de la Zimin cu numirea în buzunar: eram numit directorul căminului de copii defectivi din Poiana Mestecenilor.

— Vă făgăduiesc, — îmi spuse Zimin la plecare, — că de acum înainte mă voi ocupa personal de căminul acesta. O să vă trimit pe cei mai buni educatori, ţineţi minte ce vă spun. Am eu unul în vedere, un profesor, maistru de atelier.

— Am o memorie bună şi o să ţin minte.

În aceeaşi zi i-am scris lui Anton Semionovici la Harkov.

2

Prima zi

După cîte am înţeles chiar din prima zi, băieţii — în ciuda gardului şi a gheretei de control — o ştergeau de obicei dis-de-dimineaţă în oraş şi nu se înapoiau decît seara, ca să mănînce şi să doarmă. Dar acum erau aproape toţi de faţă. Oricum, era interesant de aflat: ce fel de om o fi directorul cel nou, şi cu ce-o să înceapă?

N-am mai stat să organizez o primire oficială. Umblam prin şcoală, uitîndu-mă prin toate colţurile, prin toate crăpăturile, fără să-i iau de loc în seamă pe copii, care se ţineau după mine, la o distanţă respectabilă, prefăcîndu-se că nici nu se sinchisesc de prezenţa mea. Singurul care mă urmărea pas cu pas, pesemne în calitate de primă cunoştinţă, era Petka Kizimov. Umbla ţanţoş într-un singur bocanc ca şi mai înainte; de fapt nu s-ar fi putut spune că mergea, mai bine-zis

ţopăia într-un picior, fiindcă, vă închipuiţi, nu-i tocmai plăcut să calci desculţ prin zloata aceea de martie... Dar nici Petka nu se băga în vorbă cu mine. Mă urma ţopăind, păstrînd o distanţă de vreo cinci-şase paşi, cu un aer misterios, inaccesibil.

Într-un dormitor, nimerii în toiul unui ospăţ. Copiii se îngrămădiseră în jurul unui pat. Unul din ei rupea bucăţi dintr-un rotogol de cîrnat afumat, un altul, pe care-l observasem mai înainte, frumos, bine îmbrăcat, le împărţea la toţi felii de pîine albă. Cei care îşi primiseră porţia, mîncau lacom. Cînd am intrat, toţi s-au uitat la mine lung, apoi, ca la o comandă, şi-au întors capul. Trecui prin dormitor, controlai ramele ferestrelor şi, înainte de a pleca, deschisei geamul de sus.

Păşind pragul, am auzit în spatele meu o reflecţie filozofică:

— Mde, îi place aerul curat...

M-am abătut şi pe la atelier. Pesemne că toate sculele fuseseră şterpelite. N-am izbutit să descopăr acolo nici o rindea, nici o daltă. Pe urmă am pornit spre grajd. Deschisei uşa: aici, într-o murdărie şi o paragină de nedescris, stătea singuratic un taur uriaş.

— Mă mir că n-a crăpat de foame pînă acum, aruncai eu, aşa, într-o doară.

— Podsolnuşkin îl hrăneşte, auzii o voce subţirică, ca un ecou.

M-am întors. Cum-necum, dar în timpul inspecţiei mele m-am pomenit, fără să observ, cu o suită de voluntari: în spatele lui Petka se pitea un băieţaş mic, slăbuţ, pistruiat, cu nişte ochi piezişi, ca de iepuraş; se vede că el adusese vorba de Podsolnuşkin.

Continuîndu-mi călătoria, auzii deodată nişte zbierete desperate:

— Mă om-o-or! Îmi tai berega-a-ta! urla cineva.

Mă uitai întrebător la Petka şi la celălalt însoţitor al meu. Şi ei se opriseră şi mă priveau iscoditor. M-am îndreptat spre locul de unde se auzeau ţipetele.

— E Korşunov... la infirmerie... hîrîi Petka în spatele meu.

M-am apropiat de o aripă a clădirii — da, de acolo veneau țipetele. Lîngă ușă, tolănit leneș pe o bancă, stătea un om foarte ciudat îmbrăcat. Nădragii îi avea sumeși — altfel ar fi măturat praful cu ei — iar haina, peste măsură de largă, atîrna pe el ca un sac.

Omul pufăia alene dintr-o țigară, de parcă nici n-ar fi auzit zbieretele.

— Ia deschide, spusei eu.

Fără să se ridice de pe bancă, omul răsuci cheia, și intrai într-o odaie mică, pătrată — infirmeria școlii. Aici se aflau două paturi, un dulap alb cu geamuri și două scăunele, date și ele cu vopsea albă de ulei. Lîngă perete ședea un băiețandru de vreo doisprezece ani, care, văzîndu-mă, încremeni cu gura căscată.

— De ce zbieri ? îl întrebai eu.

— Da' de ce mă țin aici ? Băiețandrul trecuse deodată de la zbierete la un ton obișnuit și-mi răspundea liniștit, ba chiar cu un fel de demnitate. Apoi deodată începu să urle din nou : Nu vreau la că-miin ! Au spus două zile... de ce nu mă lăsați să ple-ee-ec !

— Nu vrei să stai la cămin ?

— Nu vreau !

— Atunci de ce rămîi ?

Întrebarea aceasta calmă îl ului. Coborînd iarăși glasul, zise scurt :

— Păi, m-au luat...

— Cine te-a luat ? Educatorul ? Directoarea ?

— Miliția...

— Va să zică stăteai acasă, cu o carte în mînă, a venit milițianul și te-a luat ?

— Ho-o ! „Acasă" ! Nu de acasă, din piață.

— A, înțeleg : te-ai dus după tîrguieli, iar milițianul te-a arestat ?

— Da' n-am fost după tîrguieli...

— A, n-ai fost. Atunci, hai, cară-te...

— Unde ?

— Unde poftești. Ai înnebunit lumea de-aici cu zbieretele tale. Pleacă.

Nu spaima, nici furia, ci o nedumerire indescriptibilă i se zugrăvise pe față.

Tot codindu-se, o apucă pieziş de-a-ndăratelea spre uşă.

Fără să-i dau atenţie omului cu nădragii prea lungi şi cu haina în chip de sac, care tot mai şedea la uşă fumînd, cu ochii pe jumătate închişi, făcîndu-se că nu mă observă, ca şi ceilalţi, am ieşit în curte.

Puţin cîte puţin, am început să bag de seamă că băieţii roiau în jurul meu şi că se apropiau din ce în ce mai mult de mine. În afară de Petka şi de băieţelul cu ochi de iepuraş, în urma mea mai veneau vreo trei-patru, printre care şi Korşunov. Şi mereu apăreau alţii şi alţii din dreapta, din stînga, cînd rămînînd în urmă, cînd alergînd înaintea mea. Apoi, aşa, ca din întîmplare, drumurile lor au început să se încrucişeze tot mai des cu ale mele. Ochii lor mă priveau acum din toate părţile, curioşi, sfidători. În cele din urmă, un flăcăiaş se dădu mai aproape de mine şi mă întrebă:

— Rămîneţi director la noi?

— Ştiu eu?... Grajdul ăsta al vostru m-a scîrbit de tot.

Băiatul se repezi spre dormitoare, fugind de-i sfîrîiau călcîiele. Capetele de la ferestre dispărură. Ştiam că acum băieţii aveau să discute spusele mele.

Ori de cîte ori mă întîlneau, fiecare din ei socotea de datoria lui să raporteze imediat totul tovarăşilor. Nu-i nimic. Lasă-i să se sfătuiască cum să răspundă, cum să respingă atacul — că doar sînt oameni vii şi se simt atinşi. Se pregătesc să-şi apere „independenţa". Nu-i nimic! Ceea ce dobîndim luptînd, este întotdeauna mai de preţ.

Tîrziu noaptea, cînd şcoala se potolise, am trecut prin dormitoare şi i-am privit pe băieţi la lumina palidă a unui bec electric. M-am uitat la fiecare în parte. Chipuri obişnuite de copii, atîta doar că purtau, chiar şi acum în somn, umbra neliniştii şi a oboselii.

Păşind cu băgare de seamă, mă îndreptai în vîrful picioarele spre uşă. Deodată, într-un ungher depărtat, ca şi atunci cînd sosisem întîia oară, cineva se mişcă. De pe patul din margine se ridică un cap zbîrlit. O pereche de ochi mari, luminoşi, mă priveau ţintă. Era Petka.

— Dormi! îi şoptii eu. Pe mîine!

Petka dădu de trei ori din capul lui ciufulit şi şi-l culcă pe braţ. N-avea pernă.

3

„Noi toţi sîntem comandanţi!"

A doua zi, cînd s-a sunat de sculare, nimeni nu s-a dat jos din pat — se vede că era un lucru cu totul neobişnuit. Băieţii dormeau tun. Abia pe la ora prînzului începură să mişte şi să iasă de sub pături. Eu umblam de colo pînă colo prin dormitoare şi strigam cu glas tare:

— Scularea! Aliniaţi-vă în curte! Fuga!

Copiii ieşiră în curte, dar nu ca să-mi asculte ordinul. Nu! Erau doar curioşi să vadă ce-o să mai urmeze. Nu se aşezară în front, ci se îngrămădiră ca o turmă — de altminteri se vedea că nici n-ar fi ştiut să stea altfel. Unii mă priveau iscoditor, bănuitor, alţii batjocoritor, iar alţii chiar cu duşmănie. Dar feţe indiferente sau pasive n-am văzut — nu! Niciuna!

— Să facem cunoştinţă, începui eu. Pe mine mă cheamă Semion Afanasievici... Dar n-apucai să-mi termin vorba, că se petrecu ceva cu totul neaşteptat şi de neînţeles: deodată se auzi un şuierat ascuţit, grămada de copii se cutremură, şi toţi pînă la unul o luară la goană spre şcoală. Cîteva clipe am rămas pe loc, singur, privindu-i cum fug iepureşte, fără să întoarcă măcar capul îndărăt. Şi şuieratul acela ascuţit îmi ţiuia mereu în urechi. Apoi deodată, nu ştiu nici eu de ce, m-am întors şi am dat cu ochii de... taur. Gonea peste poiană, acum pustie, de-a dreptul, fără să aleagă drumul, urias, cu botul fioros în pămînt, cu nările străpunse de un belciug. Din goană se izbi în plasa de volei şi, furios, începu s-o rupă cu coarnele, dînd orbeşte cu capul în dreapta şi-n stînga. Bulgări de zăpadă şi de pămînt îngheţat zburau de sub copitele lui.

N-aveam timp să mă gîndesc. Mă repezii la taur și, din fugă, îi trîntii un picior în bot. Zăpăcit de lovitură, taurul dădu o clipă înapoi. L-am ocolit fugind și, apucîndu-l de coadă, l-am alungat în grajd.

Închizînd după el ușa largă a grajdului, auzi un tropăit puternic: gloata de băieți venea spre mine alergînd. Mi-am șters fruntea de năduşeală, apoi am pornit spre şcoală şi m-am aşezat pe treptele de la intrare.

Nehotărîţi, copiii s-au oprit la vreo trei paşi de mine, şuşotind între ei şi îmbrîncindu-se unii pe alţii spre scară.

— Da' i-aţi tras una!... se auzi deodată un glas.

— E dat naibii taurul ăsta: ridică şi un cal în coarne.

— ...Nu ascultă decît de Podsolnuşkin!

Unul cîte unul, băieţii care erau mai aproape se aşezau şi ei pe trepte alături de mine. Alţii, rămaşi în picioare, se strîngeau din ce în ce mai aproape, în jurul nostru. Unul din ei îmi atinse umărul. Și din nou cineva repetă cu glas tărăgănat:

— Da' bine l-aţi mai cîrpit!

— Și la noi la ţară avem un taur, uite aşa de mare... vorbi un băiat deşirat şi stîngaci, îmbrăcat cu un veston zdrenţăros.

— Iar noi am avut o vacă împungăcie, mai dihai ca un taur, îmi comunică încrezător băiatul slăbuţ, cu ochii piezişi, de iepuraş, pe care-l cunoşteam de mai înainte.

Fiecare găsi ceva de povestit, dacă nu despre un taur furios, cel puţin despre o vacă „împungăcie".

Dar și eu aveam ce le povesti, nu degeaba păscusem de la vîrsta de zece ani vacile moşierului în satul Storojevoe, în Poltava. Acolo, da! Era un taur adevărat: unul uriaş, cu ochii injectaţi de sînge. Gavrila îi zicea...

— Dar al nostru....

— Ehei, tot nu-i ca Gavrila al meu! Odată...

Și-am început să le povestesc de Gavrila, de Zorka, vaca bălană, care mergea întotdeauna în capul cirezii şi prorocea regulat dacă a doua zi avea să fie vreme

frumosă sau nu. Le-am povestit cum la treisprezece ani, eu, un biet văcar dintr-un sat prăpădit, văzusem întîia oară o maşină pe o şosea mare în Ucraina şi cum, de frică, m-am trîntit cu faţa la pămînt şi pe urmă am tot fugit cam o jumătate de verstă după ea, făcîndu-mi cruci şi privind urmele pe care le lăsaseră în praf cauciucurile.

— Oof, că tare mai era bicisnică lumea, vorbi cineva cu voce reţinută, îngăduitor şi mirat totodată.

Mă-ntorc — Korşunov. El este. Aha, n-a plecat!

Examinez pe rînd copiii. Feţele lor, de mult nespălate, sînt vesele şi însufleţite.

Acum ar fi bine să mă iau de ei. Taurul... o fi el taur, dar pe mine m-a ajutat grozav. Bine că l-am putut stăpîni atît de uşor, deşi nu e nimic de mirare, fiindcă eu, într-adevăr, nu-mi uitasem practica de văcar, ba acum aveam mai multă putere decît atunci cînd păzeam cireada boierească. Şi deodată mă fulgeră un gînd : taurul... să fi scăpat singur din grajd ? Sau i-o fi dat drumul careva ? E oare cu putinţă ? Cine ar fi putut s-o facă ? Le arunc o privire copiilor... Dar acum n-am timp să mă gîndesc la aşa ceva...

— Tare rău mai trăiţi, le spun.

— Rău, recunosc copiii, fără pic de amărăciune.

— Uite, tu m-ai întrebat aseară dacă rămîn director aici. Am umblat, m-am uitat, m-am gîndit. Şi-am hotărît : depinde de voi. Da, de voi, repet, răspunzînd la freamătul glasurilor, stîrnit de vorbele mele. Pentru că eu, unul, nu m-aş fi învoit pentru nimic în lume să trăiesc într-o murdărie, într-o mizerie ca asta.

— Da' ce ? Parcă noi sîntem de vină ? se oţărî un băieţandru care şedea alături de mine.

— Dar cine, bunicu ! ? Cine e de vină că nu te-ai spălat azi şi stai aşa jegos în faţa mea ? Şi tu de colo — cine e de vină că n-ai nici un nasture la pantaloni ? Eu, sau tu ? Nu pot pricepe cum de se mai ţin ei pe tine ? Sau, poftim, Petka ? Stă într-un bocanc ca un cocostîrc. Cine şi-a pierdut la cărţi al doilea bocanc ? Tot eu ? Sau o fi careva din educatori ? Cine e de vină, vă-ntreb ? Şi cine-i de vină că sînteţi cu toţii nişte fricoşi ?

— Oho! Cum aşa? Noi, fricoşi?! izbucniră cîteva glasuri deodată.

— Da, fricoşi! Aţi uitat cum v-aţi speriat de taur? Ca nişte iepuri fugeaţi! Nu, dacă vreţi cu tot dinadinsul să rămîn cu voi, trebuie să începem altă viaţă!

— Dar ce trebuie să facem?

— Staţi, să vă spun ce să faceţi. Ştiţi foarte bine că renii, care umblă prin taigă, au o căpetenie a lor, un cap de turmă. Avioanele, care zboară prin văzduh, au şi ele un şef de escadrilă. În familie este tatăl, la uzină — directorul. Dar aici, la voi?... Bine, să zicem că rîmîn eu maimarele. Dar asta nu-i de ajuns: am nevoie de ajutoare. Aţi avut vreodată responsabili? Comandanţi?

— Noi toţi sîntem comandanţi! strigă cineva în spatele meu.

Nu m-am întors.

— Bine, atunci să comandaţi cu toţii. Eu voi fi soldat. Voi să mă conduceţi, să hotărîţi pentru mine, să-mi organizaţi viaţa. Dar să trăiesc aşa, cum trăiţi voi acum, nu, nu vreau! Nici un om care se respectă cît de puţin nu va trăi cum trăiţi voi, ba cred că i-ar şi bate pe cei ce l-ar sili să trăiască aşa. Nu, băieţi, lăsaţi-vă de prostii...

— Semion Afanasievici, — vorbi foarte serios un flăcău slăbuţ, oacheş, cu nişte ochi căprui închişi, depărtaţi de rădăcina nasului, — o să facem cum o să hotărîţi. Dar de comandanţi n-avem nevoie. Comandanţii umblă după învîrteli, ei iau caimacul, se înţolesc cu ce-i mai bun...

— Ăştia-s mişei, nu comandanţi! i-o retezai eu. Comandantul, eu aşa înţeleg, este întîi şi întîi un tovarăş pentru voi. El nu mănîncă nici o bucăţică pînă ce nu vă satură pe toţi, nu-şi va pune un pantalon nou pînă ce nu vede că aveţi şi voi. Asta depinde numai de voi. Vă cunoaşteţi unul pe altul. Alegeţi-i pe cei mai buni, pe cei mai cinstiţi, care să fie adevăraţi tovarăşi... nu mişei... Şi-acum, duceţi-vă să mîncaţi, e tîrziu. Iar după masă — adunarea în poiană!

Copiii porniră în goană spre sala de mese. Dar nu, nu toţi. Vreo şase-şapte rămaseră lîngă mine, pe trepte.

Aştia nu-s ca alţii, nu-i urneşti cu una, cu două: ei au ambiţie. Nu se tem că rămîn nemîncaţi — nu, dumnealor sînt mai presus de aşa ceva.

— Şi sînteţi sigur, Semion Afanasievici, că o s-o ducem mai bine aici?

Întrebarea mi-o pune băiatul cel serios, cu ochi căprui, cel care deschisese vorba despre comandanţi.

— Tu ce crezi?

— Nu ştiu.

— Cum te cheamă?

— Jukov.

— Dar pe numele mic cum îţi zice?

— Sanka.

— Atunci, uite ce, Alexandr, ţine minte ce-ţi spun: o s-o ducem mai bine, mult mai bine. Asta, fără îndoială. Iar acum, haideţi, duceţi-vă în sala de mese.

...După masă se aliniară cu chiu, cu vai în faţa clădirii principale. N-am mai sporovăit cu ei; le spusei rece şi hotărît ce le cer şi ce aştept de la ei, eu, directorul cel nou.

— Vă previn cinstit: urăsc dezmăţul, furtul, lenea şi prostia. Nu vă făgăduiesc marea cu sarea, dar sînt sigur că vom trăi bine: vom lucra, vom învăţa, ne vom juca. Cu cît vom munci mai mult şi mai uniţi, cu atît vom înfăptui mai curînd o viaţă bună, sănătoasă. Vom hotărî chiar astăzi cum să ne organizăm mai bine viaţa, ca să trăim ca oamenii, nu ca porcii. Cei care vor să lupte alături de mine împotriva murdăriei, hoţiei şi lenei să iasă înainte şi să se aşeze uite aici. Cine nu vrea, să rămînă pe loc.

Un freamăt trecu printre rînduri. O clipă de nehotărîre... apoi Sanka, Petka şi Korşunov ieşiră înainte. Înc-o clipă, şi toţi copiii se urniră din loc. Nu mai rămăsese decît unul, zdravăn, cu braţele lungi, cu părul roşu-aprins, ciufulit, cu pleoapele grele, umflate parcă, şi cu ochii înguşti ca nişte crăpături.

— Eşti cinstit. Cum te cheamă?

— Narîşkin.

— Ce vrei, Narîşkin?

— Vreau să plec din cămin.

— Du-te. Îţi doresc să nu piei, să nu rămîi schilod

şi dacă, de murdărie, te vei îmbolnăvi de rîie, să se găsească cineva care să te lecuiască. Un lucru însă nu ştiu, cine o să-ţi dea niţică minte ? Du-te.

În mijlocul unei tăceri depline, Narişkin porni spre ghereta de lîngă poartă. Nici nu m-am uitat în urma lui.

— Aşadar, — urmai eu, — avem cinci dormitoare. Deocamdată hotărîm aşa : fiecare dormitor să fie un detaşament. Spuneţi-i cum vreţi — grup, sau ceată, — eu, unul, cred că detaşament e mai bine. Fiecare detaşament să-şi aleagă un comandant. Comandantul să facă tabelul nominal al detaşamentului său — cu numele de botez, de familie şi, mă rog, fiecare ce şcoală are. Detaşamentele trebuie să-şi aleagă şi cîte un sanitar. Sanitarul să facă o declaraţie cîte saltele, pături, perne, cearşafuri sînt lipsă în detaşamentul lui. Şi vă previn : să nu văd hoţi ! Dacă dispare ceva din cămară sau din bucătărie, nu se mai dă a doua oară. Iar pentru hoţi — pedeapsa cea mai grea.

Nu aveam nici o logică în cuvîntarea mea, spuneam pe apucate ce era mai important, dar sînt sigur că mă înţelegeau de minune.

— Şi mai trebuie... — începu Petka, şi se înecă, se înroşi tot, pesemne îngrozit de îndrăzneala lui, dar pînă la urmă, luîndu-şi inima în dinţi, izbuti să termine, — mai trebuie să se facă de serviciu prin dormitoare, ca să nu se mai piardă nimic.

— Ce să se piardă, parcă mai e ceva de pierdut ? i-o întorsei eu. Poate doar uşile — să nu le scoată careva din ţîţîni.

O undă de rîs trecu printre rînduri, dar o curmai numaidecît :

— Vă mai rog să ţineţi minte şi asta : de azi înainte nu au voie să iasă din şcoală decît comandanţii. Ceilalţi nu pot pleca fără voia mea. Cine pleacă de capul lui, înapoi nu-l mai primesc.

— Ehe, şi ce-o să fie dacă nu-l primiţi ? se auzi o voce de undeva din ultimele rînduri.

— Ce-o să fie ? Nu-l mai primesc, şi gata. Şi acum duceţi-vă în dormitoare. Alegeţi-vă comandanţii, sanitarii... Eu vă aştept aici. Plecaţi.

Porniră spre scară, unii parcă-n silă, șovăind, alții veseli, hotărîți, luîndu-se la întrecere. Mă așezai pe bancă și băgai mîna în buzunar, ca să-mi scot portțigaretul. Dar nici portțigaretul, nici portmoneul nu mai erau la locul lor...

4

„E mai bine cu amîndouă!"

Comandantul detașamentului întîi fusese ales Jukov, și așa era bine. Vorbind cu mine, Jukov mă privea drept în ochi. Pusese la inimă tot ce se petrecuse în dimineața aceea și, judecînd după purtarea lor, copiii aveau încredere în el.

— Sanka e băiat bun! spuse un băiețandru bălan, îmbrăcat cu o pufoaică.

Și în lauda asta reținută ghicii o aprobare plină de gravitate.

Pe comandantul detașamentului doi îl chema Mihail Kolîșkin. Avea o față palidă, puhavă și un aer adormit. Prezentîndu-și comandantul, băieții din detașament mă priveau cu o ironie ascunsă și în ochii lor parcă citeam: „Ei, frățioare, ți-am pus cap!" „Da, ăsta nu-i un comandant. Dar atunci care din voi va comanda cu adevărat? mă gîndii. Tu, care ai ochii atît de senini, părul bălai și un zîmbet ironic în colțul gurii? Sau tu, ciufulici, cu fața posomorîtă și cu o aluniță pe obraz? În sfîrșit, om vedea".

Comandantul detașamentului trei făcu drepți în fața mea și, isteț, raportă:

— Am onoarea să mă prezint, sînt Dmitri Koroliov, zis și „Korol" [1].

Oho, ăsta o să-i țină în mînă pe băieți, dar va ști oare să-i conducă cum trebuie?

Avea o față mobilă, plină de deșteptăciune; sub genele negre de tot, ochii păreau aproape galbeni, chihlimbarii, și priveau ageri, iscoditori.

---

[1] Joc de cuvinte: Korol în limba rusă înseamnă rege (N. R.).

Serghei Steklov, un băiat potolit, de vreo paisprezece ani, cu o frunte mare, îmi plăcu din capul locului; comanda detaşamentul patru. Cît despre cel din urmă, Surjik, indiferent la toate şi greoi, ca şi Kolîşkin, nu încăpea nici o îndoială — era doar un paravan, un om de paie. Fusese ales ca să îndeplinească voia altcuiva, mai puternic, mai inteligent, mai dezgheţat, care prefera să rămînă în umbră.

— Să fie într-un ceas bun! le-am urat eu. Şi acum... la treabă! Jukov, alege cinci băieţi, să pună ordine în baie şi s-o încălzească. Ceilalţi să scoată din dormitor saltèlele, paturile — trebuie să curăţim şi să aerisim totul. Koroliov, alege cîţiva din flăcăii tăi — să taie şi să spargă lemne pentru baie. Vezi, chibzuieşte cîţi oameni îţi trebuiesc pentru treaba asta. Restul să se apuce şi ei să bată saltelele, să facă paturile. Tu, Steklov, să faci rost de căldări şi de cîrpe, că trebuie să spălăm şi geamurile. Iar tu, Kolîşkin...

Intr-o jumătate de oră, şcoala zumzăia ca un stup. Unii din copii trebăluiau cam în silă, cu un aer îngăduitor, spunîndu-şi parcă : las' că o să vedem noi pînă la urmă... Dar deocamdată de ce să nu-mi aerisesc salteaua ? De ce să nu primesc bocanci noi ? Unii alergau prin şcoală cu ochii strălucitori şi obrajii aprinşi, gata să mute munţii din loc. Alţii încremeneau cu cîte o căldare în mînă sau se aşezau pe treptele casei, cu faţa în soare.

In dormitorul doi, un praf să-l tai cu cuţitul, dar comandantul nici nu se vedea, nici nu se auzea pe nicăieri.

— Unde-i Kolîşkin ? întrebai eu în treacăt.

— Păi, cine-l ştie pe unde umblă ! răspunse nepăsător un băiat voinic şi îndesat, cărînd în braţe două saltele deodată şi îndreptîndu-se spre uşă.

Iar în dormitorul patru izbucnise un tărăboi în lege: „Trage-i ! Trage-i ! Păi cînd ţi-oi arde una !..." Intrai. Steklov, vînat de furie, sta în faţa lunganului care se lăuda că are un taur mare acasă, la ţară. Stăteau gata să se încaiere, cu pumnii strînşi, cu bărbia în piept, cu un umăr repezit înainte.

— Ce s-a întîmplat?
— Cînd l-oi... Îi arăt eu... auzii în loc de răspuns.
— Glebov nu vrea să spele pe jos, explică un băiețel firav, cu obrazul rotund, care nu știu cum, parcă semăna cu Steklov. Eu, — zice, — nu mă pricep, nu sînt servitoare, să spăl dușumeaua.
— Și ceilalți, ce crezi, au urmat cursurile de spălat pe jos? întrebai eu. Au terminat vreo școală superioară specială?
Băieții din jur pufniră în rîs. Glebov se fîstîci, dar își recăpătă îndată stăpînirea de sine:
— Păi ce vreți cu mine?!... De ce să spăl podelele pentru toți?!
Și aruncîndu-și capul pe spate, își încrucișă brațele și-mi înfruntă privirea, fără pic de sfială.
— Stai cuviincios, îi șoptii eu printre dinți.
— Fie și așa.
Acest „fie" trebuia să exprime întreaga lui independență și simțul demnității proprii — totuși renunță să-l mai imite pe Napoleon.
— Detașamentul lui Koroliov taie lemne, pentru ca Glebov să facă baie, vorbii eu. Detașamentul lui Surjik ajută la bucătărie, pentru ca Glebov să mănînce azi. Iar Glebov nu vrea să se ostenească, spălînd podelele pentru toți. Să spele numai locul pe care stă patul lui. Steklov, dă-i o cîrpă!
Toți se dădură în lături. Steklov apucă o găleată care stătea într-un colț și o cîrpă.
— Ia și spală cei doi metri pătrați ai tăi, spuse el liniștit, repetînd întocmai intonația mea.
— Și ce credeți, că nu spăl — uite că spăl! răbufni Glebov, apucînd furios găleata, care i se vărsă peste picioare. Pleacă de-aici! răcni el fioros, împingîndu-l pe Steklov la o parte și afundînd dintr-o smucitură cîrpa în găleată.
Da, se vedea bine că Steklov e băiat deștept. Nici nu-l mai luă în seamă pe Glebov — nu-l îmbrînci, nici nu-l drăcui măcar, ci numaidecît se apucă de alte treburi:

— Pavluşka, ia găleata cealaltă şi spală în partea asta. Tu, Lioşka, vei spăla geamul ăsta. Iar tu, Egor, pe celălalt...

Lioşka, Egor şi alţii se apucară pe-ntrecute să spele geamurile, dar se vedea cît de colo că nu-s deprinşi cu munca asta : plimbau fără nici un rost cîrpele ude pe geam, lăsînd urme murdare.

Turnai fără nici o vorbă într-un lighean mic nişte cretă pisată, o diluai cu apă, o amestecai bine, pe urmă mă suii pe pervaz, luai cîrpa din mîna lui Alexei — un băieţandru palid, cu faţa prelungă şi cu urechile clăpăuge — şi o înmuiai în pasta de cretă.

— Uitaţi-vă mai întîi aici — să învăţaţi, le spusei eu băieţilor.

Toţi întoarseră capul spre mine. Numai Glebov freca îndîrjit podeaua, cu şomoiogul de cîrpă, mormăind mereu înciudat pe sub nas :

— Doi metri pătraţi... Am terminat şcoala superioară... Hm, pentru Glebov se încălzeşte baia...

Frecam geamurile şi-l urmăream cu coada ochiului, şi în curînd, spre marea mea mulţumire, văzui că depăşise de mult limitele celor doi metri cu pricina.

— Bine, lăsaţi, acum facem noi singuri, interveni Steklov cam nepoliticos, dar foarte hotărît.

Îmi ştersei mîinile şi plecai prin alte dormitoare. Pe urmă coborîi în curte.

Sanitarii se aliniaseră lîngă magazie. N-aveam intendentă ; de rufe vedea tot bucătăreasa noastră, Antonina Grigorievna. Strîngînd din buze, şedea posomorîtă, numărînd cearşafurile, feţele de pernă şi păturile, pe care le elibera sanitarilor ca un aer atît de amărît, de parcă şi-ar fi luat rămas bun cu durere de la ele.

Soarele dogorea din plin. Sînt uneori în luna martie zile cu un cer înalt şi albastru, cum nu vezi decît în toiul primăverii. Mai era încă frig, dar din cînd în cînd vîntul aducea o boare călduţă. Mîine, poate, băltoacele vor prinde iarăşi o pojghiţă de gheaţă, dar azi licăresc în soare, oglindind cerul. Şi streaşinile au în-

ceput să picure; uneori, cîte un ţurţur rupt cade şi se sfărîmă în mii de bucăţi şi sunetele-i argintii sînt atît de clare, atît de sonore! Tare-i bine!

Lîngă magazie, Koroliov şi încă un băiat de vreo unsprezece ani, plăpînd, mic, cu gîtul lung şi subţirel, tăiau cu ferăstrăul o bîrnă groasă. Koroliov mînuia ferăstrăul uşor, lin — parc-ar fi fost o jucărie. Celălalt însă era leoarcă de sudoare, gîfîia din greu, dar se vede că nu-i venea să se dea bătut. Korol îl privea printre gene, batjocoritor.

— Ia hai să te schimb, spusei eu.

Băiatul mă privi cu mirare şi recunoştinţă, apoi se uită pieziş şi cu sfială la Koroliov.

— Nu, lăsaţi, Semion Afanasievici, n-am obosit.

— Ce mai faci pe grozavul, predă-te! spuse Koroliov cu un aer îngăduitor, şi-mi propuse: Vreţi să ne măsurăm puterile?

Pusei mîna pe ferăstrău. Era plăcut să lucrezi cu Korol; în mîna lui, ferăstrăul aluneca uşor, fără poticniri şi fără încordare.

Cîtva timp, el continuă să vorbească:

— O să facem o baie pe cinste, da, o baie pe cinste. De mult visam să fac o baie.

Flecări aşa ca un sfert de oră, pe urmă amuţi.

— Mai odihneşte-te puţin, îi propusei eu.

Dar el scutură îndărătnic din cap. Lucram înainte tăcuţi şi îndîrjiţi. Simţeam cum slăbeşte braţul lui Koroliov, îl auzeam cît de greu suflă. Nu se uita de loc la mine, şi ştiam că ar fi fost în stare să tragă la ferăstrău pînă ar fi căzut jos lîngă butuc, decît să se dea bătut. După o jumătate de oră îi spusei, hotărît:

— Gata! Dacă tu n-ai obosit, eu nu mai pot.

Koroliov fu cît pe-aci să scape ferăstrăul din mînă şi se aşeză greoi pe primul buştean.

— Dacă n-aş fi lucrat înainte cu Vanka, nici nu ştiţi dumneavoastră cît aş mai fi putut! spuse el gîfîind.

Spre seară cădeam cu toţii din picioare de oboseală, dar de cinat cinarăm după o baie straşnică, fierbinte, îmbrăcaţi cu rufe curate şi costume noi, iar în dormi-

toare ne aşteptau paturile frumos aşternute cu cearşafuri şi feţe de pernă curate.

Înainte de masă, Petka se apropie de mine, îmbrăcat cu un costum nou, de satin albastru, cu ghete noi, atît de îngrijit, atît de îmbăiat, încît îi strălucea pînă şi vîrful nasului. Nu scotea nici un cuvînt, stătea numai şi mă privea.

— Ia, întoarce-te! Da, hainele par croite pe măsura ta. Foarte bine! Nu te strîng ghetele?

— Îs bune! răspunse el nu ştiu de ce în şoaptă, apoi tăcu puţin şi, înroşindu-se pînă la urechi, adăugă şiret: E mai bine cu amîndouă!...

Spre sfîrşitul mesei întrebai:

— Mîine cu ce începem, băieţi? Voi ce ziceţi?

— Ar trebui curăţată curtea, propuse Steklov nehotărît.

— Ba clubul! strigă cineva.

— Dar sala de mese? întrebai eu.

— Şi sala de mese!

— Aşadar continuăm curăţenia. Să facem totul lună. Comandanţii după-masă să vină la mine!

În noaptea aceea, am pus să facă de gardă detaşamentul lui Koroliov. Parcă-mi spunea ceva că dacă va păzi Korol, nu va mai avea de cine să ne păzească — e greu să crezi că s-ar încumeta vreunul să se pună cu el.

Doi băieţi făceau de gardă la ghereta de lîngă poartă, doi la intrarea în corpul principal, iar pe coridoare pusesem plantoane.

— Uite, ia ceasul meu, îi spusei eu lui Koroliov. Băieţii trebuie să se schimbe din oră în oră, că toţi sînt obosiţi astăzi. Ceasul îl vei lăsa celui care te va înlocui. La ora două noaptea îl vei scula pe Steklov — el va schimba detaşamentul vostru.

Koroliov luă ceasul şi-l prinse cu băgare de seamă pe mînă.

— Va să zică rămîneţi la noi? întrebă el, privindu-mă drept în ochi.

— Tu ce crezi?

— O să rămîneţi, spuse el cu însufleţire.

3

O vizită tîrzie

Forfota se potolise şi începusem tocmai să mă pregătesc de culcare, cînd cineva bătu la uşă.

— Intră! strigai eu, întrebîndu-mă nedumerit cine putea să fie.

În prag se ivi o femeie necunoscută, cu un mic geamantan în mînă.

— Sînt Artemieva, educatoare, începu ea grăbită, cu o voce catifelată, puţin sugrumată de emoţie. Am fost plecată la Tihvin — tatăl meu e bolnav...

— Poftim, intraţi. Luaţi loc.

Se aşeză pe un scaun şi-şi desfăcu gulerul paltonului.

Gulerul bluzei albe sclipea de curăţenie.

De sub beretă i se vedea părul castaniu închis, încărunţit pe alocuri. Faţa ei trasă, cu o cută adîncită între sprîncene, părea ofilită. Avea probabil peste patruzeci de ani.

Băgînd de seamă că o examinez, cuta dintre sprîncene i se adînci şi mai mult, iar glasul i se înnăspri, uşor enervat.

— Probabil socotiţi că nu trebuie să mai lucrez aici?

N-avui timp să răspund; izbind uşor cu palma peste masă, ea spuse hotărîtă:

— Puteţi să mă daţi afară, că eu tot nu plec de aici. Dacă mă daţi afară pe uşă, voi intra pe fereastră. Eu căminul ăsta nu-l voi părăsi...

— Dar...

— Nu plec de aici! mi-o reteză ea, crezînd probabil că vreau s-o contrazic. Bineînţeles, dumneavoastră îi socotiţi vinovaţi pe toţi acei care au lucrat aici. Se poate să aveţi dreptate. Dar eu am venit de curînd. Oi fi şi eu vinovată — dar oricum, şcoala n-o pot lăsa. M-am şi obişnuit cu copiii, mi-s dragi. Am fost nevoită să plec — bătrînul meu tată a căzut greu bolnav...

Şi cu cît se enerva mai mult, cu atît mai uşor, mai liniştit mă simţeam sufleteşte.

— Dar de unde! Nu vă goneşte nimeni de aici! căutai eu s-o potolesc. Rămîneţi cu noi... Numai că vedeţi şi dumneavoastră ce muncă ne aşteaptă. Toţi educatorii au fugit. Iar eu acum am picat...

— Bineînţeles, e mult de lucru. Ştiu.

— Va să zică rămîneţi?

— Păi pînă acum ce-am tot vorbit? Şi în vocea ei simţeam atîta triumf, de parcă ar fi cucerit, luptînd, dreptul la o odihnă bună şi plăcută, nu la o muncă aspră, cu o sută de băieţi nedisciplinaţi.

— Dar să vă las să vă odihniţi... continuă ea grăbită şi cu o vădită uşurare. Eu plec. Noapte bună. Vă rog să ţineţi seamă însă de un lucru: să nu vă închipuiţi că băieţii noştri sînt greu educabili. Sînt nişte copii şi — atîta tot. Şcoala asta era un adevărat han; n-a fost unul care să stea mai mult de o lună. Veneau şi plecau unul după altul. Eu însămi lucrez aici cam de vreo lună, dar vă asigur: sînt copii, şi nimic mai mult. În glasul ei, care suna plin de siguranţă, se strecurase o notă de îngrijorare; dar dacă n-o voi crede? Ascultaţi, — se întrerupse ea, — Lobov îşi continuă exerciţiile?

— Iertaţi-mă, dar nu ştiu, ce fel de exerciţii?

— Cum, nu ştiţi? Lobov Vasea. Asta nu pronunţă decît o jumătate din alfabet. Spune „l“ în loc de „r“...

— A-a! Lobov?

Îmi amintii de un băieţaş scund, bălan, din detaşamentul lui Steklov — într-adevăr, abia înţelegeai ce spune. Nu ştiu cum, parcă ar avea prune în gură; în loc de „z“ spune „v“, în loc de „s“ — „f“, e greu chiar să-ţi dai seama şi să ţii minte ce anume încurcă şi ce pune în loc.

— Exerciţii? Nu, de la dumneavoastră aflu acum pentru întîia oară.

— Tocmai de asta mă temeam şi eu. Ştiţi că începuse să pronunţe „s“ şi „z“ destul de bine.

— Credeţi că va vorbi normal?

— Negreşit. E perfect recuperabil, perfect. De altfel eram sigură că aşa o să se întîmple. Acum va trebui să începem totul de la capăt. Şi doar mi-a făgăduit: „Vă dau cuvîntul meu că am să repet în fiecare zi".

— Şi ce trebuia să repete?

— Foarte simplu... Vai ce proastă sînt! se întrerupse ea din nou. Dumneavoastră de mult trebuia să vă fi culcat, şi eu...

— Mă tot îndemnaţi să mă odihnesc şi văd că abia vă mai ţineţi pe picioare, spusei. Acum aţi sosit, nu?

— Da. Am aflat la Leningrad despre schimbările petrecute aici, şi cum am aflat, m-am şi suit în tren. Acum mă duc acasă. Eu stau cu chirie la Antonina Grigorievna, aici alături.

Îi luai geamantanul din mînă şi o însoţii pînă la Antonina Grigorievna. Într-adevăr, casa era aproape, la vreo sută de paşi de gardul şcolii, pe drumul ce ducea la gară. Artemieva ciocăni, cum obişnuia se vede, la prima fereastră de lîngă trepte.

— Ekaterina Ivanovna! Draga de ea! se auzi o voce în care n-aş fi recunoscut nici în ruptul capului vocea asprei şi posomorîtei noastre gospodine şi bucătărese. Şi eu care eram îngrijorată!... Ce-i cu tata?

— Mulţumesc, e mai bine. Cum l-am pus pe picioare, am şi venit...

Mă înapoiai acasă. Trecui pe lîngă Koroliov, care făcea de gardă la gheretа de control, apoi pe lîngă clădirea mai mică, pe lîngă sufragerie. Bătea un vînt rece, care îmi şfichiuia faţa, trezindu-mă, alungîndu-mi somnul. Cu ce înflăcărare îşi apără femeia asta vîrstnică şi atît de obosită dreptul de a munci în şcoala noastră! Convorbirea aceasta neaşteptată avu darul să mă liniştească şi să-mi întărească şi mai mult încrederea în izbîndă.

Şi deodată îmi adusei aminte de o întîmplare petrecută în timpul zilei, înainte de a le arăta copiilor cum se spală geamurile. Tocmai căutam la bucătărie un lighean mai vechi, ca să dizolv creta în el, cînd se apropiase de mine omul acela curios îmbrăcat, care cu o

zi înainte îl păzise pe Korşunov la infirmerie. Aflasem că era educatorul Sciurov.

— Eu, — începuse el fără nici o introducere, — am fost pe vremuri fotograf de meserie...

Nu m-am arătat de loc mirat ; aşteptam să văd ce-o să mai zică.

După ce făcuse o mică pauză, Sciurov îşi terminase foarte solemn discursul :

— Am hotărît să mă reîntorc la vechea mea ocupaţie...

— Asta înseamnă că vrei să pleci din cămin ?

— Asta înseamnă... da, vreau să plec din cămin.

Ce era să-i spun ? Dacă omul nu vrea să mai fie educator, n-are rost să-l ţii cu tot dinadinsul. Iar ca să-l conving pe ăsta din faţa mea, cu nădragii lui lungi, sumeşi anapoda, cu o haină ca de furat, şi care mă privea cu ochi leneşi, tulburi, cu buza de jos răsfrîntă a scîrbă... Nu, n-aveam de ce să-l conving. Voi explica eu totul la secţia orăşenească de învăţămînt, lui Zimin, care va înţelege.

Sciurov îmi tălmăcise bine tăcerea.

— Am onoarea, zise el.

— Mergi cu bine.

Totuşi, convorbirea cu Sciurov îmi lăsase o umbră de amărăciune în suflet. Şi cînd în faptul nopţii, în odaia mea intră Ekaterina Ivanovna Artemieva, obosită de drum, cu geamantanul în mînă şi-mi declară încă din prag : „Puteţi să mă daţi afară, că eu tot nu plec, dacă mă daţi afară pe uşă, voi intra pe fereastră" — m-am bucurat ca atunci cînd bîjbîind noaptea tîrziu pe meleaguri străine vezi pe cineva că-ţi luminează calea cu felinarul. Poate abia acum, în noaptea asta rece de martie, am înţeles cu adevărat ceea ce-mi spusese în clipa despărţirii Anton Semionovici. Am lucrat cot la cot cu el şi l-am ajutat cum am putut. Dar întotdeauna m-am călăuzit după cuvîntul lui. Ideile sale erau pentru mine legi, iar soluţiile pe care le propunea, mi se păreau cele mai bune. De astă dată, însă, trebuia să mă descurc singur, fără ajutorul nimănui.

6

Şi din nou se făcu dimineaţă

Primul pe care-l văzui dimineaţa fu Serghei Steklov.

— Totul e în ordine ? îl întrebai.

— Ceasul e în ordine, poftim, răspunse el naiv.

Îl privi drept în ochi şi dădui din umeri.

El roşi pînă în vîrful urechilor.

— În cămin totul e în regulă, Semion Afanasievici. Şi... şi a venit Podsolnuşkin.

— Ăsta cine mai e ?

— E de-ai noştri. Din cămin. V-am spus odată că Timofei nu ascultă decît de el. Uite-l că vine !

Mă aşteptam să văd un cogeamite flăcău, un vlăjgan. Dar dinspre gheretă venea spre noi un băieţandru pirpiriu, cu umerii înguşti, păşind agale cu mîinile în buzunar şi uitîndu-se cu un aer foarte independent în dreapta şi-n stînga.

— Bună ziua, îi spusei eu.

— Bună ziua, răspunse Podsolnuşkin răspicat, plin de demnitate.

— Cum de pleci aşa de acasă, cînd ştii că fără tine nimeni nu-i poate veni de hac lui Timofei ? Uite, ieri a scăpat din grajd şi putea să împungă pe careva.

Îl luasem prin surprindere. El se aştepta să fie certat pentru că plecase fără învoire şi întreaga lui înfăţişare parcă spunea : „Sînt stăpîn pe mine şi voi şti să-mi apăr drepturile". Şi deodată — Timofei... Podsolnuşkin mă privi zăpăcit, dar eu nu-l lăsai să-şi vină în fire.

— Ei bine, uite ce e : du-te de te spală repede, mănîncă ceva şi să mergem la Timofei. În ce dormitor eşti ?... Da ? Va să zică la Jukov. Ia vreo doi băieţi mai de nădejde să te ajute — trebuie să facem ordine în grajd. Ia spune-mi, unde ai fost zilele astea, că nu te-am văzut de loc pe-aici...

— Eu... hm. Podsolnuşkin, tuşi încurcat. Se cunoştea că încearcă să născocească ceva, ca să-şi justifice lipsa. Am fost pe la mătuşă-mea... voiam să rămîn acolo...

— Şi pe urmă ?...

Mai departe mărturisi adevărul adevărat :

— M-am întîlnit cu Narîşkin în piaţă. Mi-a zis : „Tot căminul e cu susul în jos !“ Şi ce m-am gîndit : ia să mă duc să văd şi eu...

— Bine te-ai gîndit. Ia, Serghei, sună sularea.

Se auzi sunetul tremurat, poticnit al clopoţelului. Suna dogit, parcă sughiţînd şi înecîndu-se, pe aceeaşi notă de sus. „Hm, halal muzică ! gîndii eu cu necaz. Ne trebuie o goarnă, şi asta cît mai repede !“

La bucătărie ardea un foc vesel şi faţa Antoninei Grigorievna mi se păru mai puţin aspră ca ieri.

— Ekaterina Ivanovna s-a şi sculat. E în casa mare. S-a sculat cu noaptea-n cap, mă vesti ea, după ce-mi dădu bună ziua.

Totul era ca ieri — şi totuşi, cu desăvîrşire altfel. Cu o zi în urmă, sculîndu-se, copiii erau curioşi să vadă ce li se va întîmpla. Ce va face oare cu ei noul director ? Erau deprinşi să li se dea porunci, iar ei, fie că se supuneau, fie că trăgeau chiulul. Uneori, se mai întîmpla să se şi răzvrătească oleacă. În dimineaţa asta însă se trezeau cu conştiinţa că au treburi începute, rămase neisprăvite. Jukov ştia încă de aseară că detaşamentul lui este de serviciu în sala de mese şi la bucătărie, Koroliov că trebuie să măture cu băieţii curtea, iar Kolîşkin să deretice cu detaşamentul său clubul.

Deosebit de interesantă a fost primirea pe care i-au făcut-o copiii Ekaterinei Ivanovna. La drept vorbind, nici nu fusese o primire. „Kate-ri-na I-va-no-vna !“ izbucnise deodată Petka, gîngăvind parcă şi prin aceste două cuvinte el spusese foarte mult. „Ce bine că aţi venit ! Noi credeam că n-o să vă mai întoarceţi !“ eram sigur că ghicesc în strigătul lui. Era în acest strigăt şi bucurie, şi mirare, şi ceva pentru care n-ai fi putut să găseşti îndată cuvîntul potrivit. Cei mai mari se vede c-o cunoşteau puţin, dar copiii de zece-unsprezece ani pesemne simţiseră de îndată în ea ceea ce le lipsea de atîta vreme.

Vasea Lobov se ţinea scai după ea şi, dînd din mîini, îi explica cu foc, dar nu prea desluşit :

„N-am uitat nimic. Am lepetat tot meleu. Ascultaţi..."

— Şi cînd te gîndeşti că n-aţi stat aici nici o lună... îi spusei eu Ekaterinei Ivanovna.

— Exact douăzeci şi patru de zile, preciză ea.

„Cît de mult poate face un om în douăzeci şi patru de zile", mă gîndii eu, privind în urma ei.

— E bine că s-a întors Ekaterina Ivanovna, spuse Korol. Bine pentru puşti... Cît despre ăi mari... adăugă el, clătinînd din cap cu îndoială şi făcînd o pauză, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu jignească pe cineva. Cît despre ăi mari, slabă nădejde.

— Nu sînt de aceeaşi părere, ripostai eu. E bine pentru toţi.

Spre amiază se petrecură două evenimente. Cel dintîi era plăcut: din Leningrad ne sosi un maistru, Alexei Savici. Inspectorul Zimin îmi vorbise de el atunci cînd mă dusesem la Leningrad: „V-am găsit un maistru de atelier — o să-mi fiţi recunoscători. E un fost muncitor de la uzinele Putilov, de mult legat de munca şcolară. Om cult, cu carte. Într-un cuvînt, o comoară. Vedeţi, m-am ţinut de cuvînt."

Alexei Savici era un om scund, slăbuţ, cu mustăcioară tăiată cu grijă şi cu nişte ochi adînciţi în orbite, care te priveau pătrunzător. Se prezentă scurt, îmi strînse tare, cu un gest energic, mîna şi ceru voie să meargă direct la atelier. Nu stătu să mă mai întrebe — înţelesese totul de la prima vedere.

— Care va să zică nu sînt scule?

— Nu sînt.

— De nici un fel? Bine. Atunci daţi-mi vreo doi băieţi pentru două zile. Trebuie să mă reîntorc la Leningrad.

Nici eu nu l-am întrebat nimic. Trimisei cu el doi băieţi din detaşamentul lui Kolişkin şi mă apucai de treburile zilnice, cînd se petrecu şi cea de a doua întîmplare — de astă dată neplăcută: Jukov veni la mine să-mi comunice că patru băieţi plecaseră din cămin fără nici o învoire — Glebov, Pletniov, Razumov şi Volodin.

— Dar cum aşa? Şi cel ce face de gardă la ghe-

retă, ce păzeşte ? întrebă Ekaterina Ivanovna, care era de faţă.

— Au sărit gardul. Da. Au pus un butoi şi au sărit peste gard.

Aşa va să zică...

În prima zi a plecat Narîşkin, cel cu părul roşu. Se prea poate să fi fost mai îndrăzneţ decît ceilalţi, mai nestatornic, sau mai puţin curios — nu-l interesau schimbările, care puteau veni o dată cu mine. Posibil să fi avut unde să plece şi să nu-l sperie frigul — doar se putea spune că era încă iarnă şi, oricum, nu era uşor să trăieşti în stradă. Da, strada, bineînţeles, îi atrăgea şi pe ceilalţi, iar o dată cu venirea căldurii îi va atrage şi mai mult, dacă nu-i voi împiedica eu. Va să zică, cu Narîşkin nu s-a pus capăt plecărilor. Mă aşteptam la aşa ceva — ştiam că avea să se întîmple astfel. Gîndurile astea, fireşte, nu mă bucurau.

Tîrziu seara, cînd toţi băieţii se culcaseră, şi şedeam la mine în odaie de vorbă cu comandanţii, punînd la cale ce trebuia să facem a doua zi, se auzi o bătaie uşoară în uşă.

— Poftim ! spusei eu.

Uşa se întredeschise, dar nu intră nimeni.

— Intră ! Cine-i acolo ? repetai eu, căutînd să văd prin întuneric.

— Eu sînt, — se auzi dincolo de uşă, — eu, Glebov...

— Intră, Glebov. Dar ce s-a întîmplat ? De ce eşti atît de palid ? Şi de ce nu te-ai culcat ?

— Nu mă lasă să intru...

— Cum aşa... Cine îndrăzneşte să nu-ţi dea drumul ? Steklov, Glebov face parte din detaşamentul tău ?

Steklov nu mai pricepe nimic. Se uită cînd la mine, cînd la Glebov, neştiind ce să răspundă.

— Păi, abia acum a venit, mărturiseşte el în cele din urmă.

Eu mă ridic. Faţa şi glasul meu exprimă o indignare fără de margini.

— Atunci ce mai staţi ? Daţi-i numaidecît să mănînce şi, repede, la culcare ! Nu vedeţi cît e de obo-

sit? Nu-i aşa, Glebov, c-ai fost plecat cu Alexei Savici după scule?

În odaie s-a lăsat o tăcere mormîntală. Nu se aude decît răsuflarea grea a lui Kolîşkin, care e răcit. Toţi aşteaptă, uitîndu-se cînd la mine, cînd la Glebov. Iar Glebov se mută mereu de pe un picior pe altul, oftînd din băierile inimii. În cele din urmă, neavînd încotro, rupe în silă tăcerea:

— Nu-u... eu... am plecat aşa... fără să fiu învoit.

— A-a, va să zică fără să fii învoit?... Iartă-mă, te rog, dar eu te-am înţeles greşit... Atunci trebuie să pleci.

Şi mă aşez din nou la masă, cufundîndu-mă în hîrtiile din faţa mea. Toţi tac. Nici Kolîşkin nu mai suflă. E uimitor cît de lungă poate fi o clipă de tăcere. Trece un minut. Ridic capul.

— Ei, Glebov, tot mai eşti aici? De ce nu pleci?

Dacă în odaie n-am fi fost decît noi doi, Glebov ar fi rostit de mult cuvintele obişnuite în astfel de împrejurări: „N-o să mai fac niciodată". Dar acum i-a înţepenit limba: cum să-mi ceară iertare de faţă cu tovarăşii lui? Se propteşte cînd într-un picior, cînd într-altul. Podeaua scîrţîie sau, poate, nu, îi scîrţîie ghetele — ghetele cele noi. Afară vuieşte vîntul. Ce frig şi urît trebuie să fie acum pe stradă!...

— Semion Afanasievici... n-am... n-am să mai fac...

— Nu ştiu dacă pot să te cred. Ce zici, Steklov, pot să-l cred? Voi îl cunoaşteţi mai bine.

— Puteţi! Iertaţi-l, că nu mai face, izbucnesc deodată şi Koroliov, şi Steklov, şi chiar indiferentul Surjik.

— Steklov, e din detaşamentul tău, tu eşti comandantul lui. Garantezi pentru el?

— Garantez, — răspunde Serghei, dar fără prea multă siguranţă.

— Atunci, bine. Dar în dormitor nu te las, Glebov. Scoate-ţi ghetele şi haina şi culcă-te acolo, pe divanul meu. N-o să te supere lumina? Noi mai avem puţin de lucru.

Simt cum în odaie tensiunea scade. Cineva chicoteşte într-un colţ, altul îi face cu ochiul vecinului şi

toți se holbează curioși la Glebov. Iar Glebov, de desperare, își împreunează zgomotos palmele.

— Nu! Mai bine în dormitor... cu băieții.

— Nu poți intra în dormitor după ora 10. Doar v-am explicat aseară, nu ții minte? Descalță-te și culcă-te aici.

Nemaiputîndu-se stăpîni, Koroliov pufnește în rîs, și o dată cu el — ca și cum s-ar fi rupt brusc un zăgaz — toți încep să rîdă cu hohote.

Pun un ziar în dreptul lămpii de pe masă și, grijuliu, îl mai întreb o dată pe Glebov dacă nu-l supără lumina. El s-a și culcat. Divanul e bun, confortabil, însă pe cît se pare, Glebov se simte pe el mai rău ca pe un eșafod.

Stau de vorbă cu comandanții, ei răspund, trăgînd mereu cu coada ochiului spre eșafodul unde Glebov zace încremenit, ca o stană de piatră.

Peste un sfert de oră le dau drumul băieților. Știu că acum se va trezi toată școala — și Steklov, și Koroliov, și Kolîșkin, și Jukov le vor povesti cu siguranță tuturor ce-i spusesem lui Glebov. Las' să rîdă. Cu Glebov lucrurile nu stau chiar atît de rău. Dar unde sînt ceilalți? Pe unde-or fi rătăcind acum?

Știam cîte nopți, cîte zile grele, fără pic de răgaz, de liniște, avusese de trăit Anton Semionovici, cînd își începuse munca în 1920. Fiecare zi din viața lui de atunci îi aducea și credință în viitor, și bucurie, dar și deznădejde.

Mă analizam pe mine însumi, analizam ce simt. Eram plin de încredere, de bucurie, dar aveam și conștiința că da, va fi greu! Și încă ce greu! Dar nu eram desperat... Mă aflam abia la începutul drumului, nici nu apucasem să înfăptuiesc ceva. În clădirea din fața ferestrei mele dormeau optzeci de băieți, pe care nimic nu-i lega încă unul de altul, pe care nimic nu-i lega de mine. În cele dintîi zile plecaseră patru; plecaseră pe frig, pe zloată, și totuși eram sigur că totul avea să meargă bine. Copiii aceștia vor deveni la fel cu cei pe care îi lăsasem în comuna Dzerjinski. Și ce băieți buni se aflau acolo! Știau să lucreze și să învețe, să fie prieteni și să viseze fapte

mari, să preţuiască valoarea cuvîntului dat. Cu ei m-aş fi apucat, fără să stau o clipă pe gînduri, de cea mai grea treabă, m-aş fi avîntat în cea mai aprigă luptă. Băieţii mei de acum vor deveni şi ei tot atît de buni. Şi nu era o simplă credinţă — aveam siguranţa c-o să fie aşa... Mă ajuta experienţa lui Anton Semionovici, cercetările, ideile sale: el îmi dăduse tot ce putea să-mi dea inima lui fierbinte, mintea lui înţeleaptă.

— Dormi, Nikolai, îi spun lui Glebov. Eu mai stau puţin. Drept răspuns băiatul scoate un suspin. Atît. Dar de ce n-o fi dormind oare? Divanul e atît de moale, atît de confortabil...

7

Să stricăm, dar cu cap

Afară plouă. A plouat toată noaptea şi-i toarnă şi acum cu găleata. Şi nu e o ploaie caldă de primăvară, ci una din acele ploi cum cad pe la sfîrşitul lui martie — îndoită cu ninsoare. Plouă, plouă mereu, şiroaie grele bat darabana pe acoperiş şi în geamuri...

Vremea urîtă e duşmana mea. Şcoala n-am început-o încă, afară nu-ţi poţi scoate nici vîrful nasului. Dimineaţa facem curăţenie, ne deretică casa. Dar în a doua jumătate a zilei, băieţii stau degeaba. N-au cu ce să-şi ocupe mintea, mîinile. Şi atunci îşi aduc uşor aminte de cărţi de joc, de rişcă. Se gîndesc ce bine e totuşi să fii „liber". La club încă nu se pot aduna; clubu-i curat, nu-i vorbă, dar e gol. In sala de mese e gălăgie; şi-apoi acolo mereu se face curăţenie. Unde să se ducă?

— După masă adunaţi-vă în dormitorul unu. Vin şi eu să stăm de vorbă.

Dormitorul unu este cea mai mare, cea mai spaţioasă şi cea mai luminoasă încăpere. Are trei ferestre, iar ferestrele sînt înalte şi spălate bine. Paturile sînt făcute cu grijă, fiecare cu cîte o pernă albă la căpătîi.

Copiii s-au aşezat cîte doi, cîte trei, unii şi-au scos ghetele şi s-au ghemuit cu picioarele sub ei, pe pat. Mă aşez lîngă Jukov — tot aici s-au aciuat şi Pavluşa Steklov, cel cu faţa rotundă, şi Petka Kizimov — şi dintr-o taşcă de campanie, care-mi atîrnă veşnic pe umăr, scot un pachet de fotografii.

— Da, — zic eu, — am uitat să vă spun : să nu văd unul cu ţigara în gură.

— Dar la noi nu prea se fumează, spune Jukov.

— Nu ştiu, dar de fumat, fumaţi. Altfel de ce mi-ar fi dispărut portţigaretul ? Se vede că vreunuia dintre voi îi arde buza după o ţigară şi nu s-a mai putut stăpîni...

Nu fac nici o pauză, nu caut să văd ce impresie produc vorbele mele. Important este numai atît : băieţii trebuie să ştie. Iar cel ce a furat trebuie să fie pătruns de ideea că dacă am tăcut, asta nu din pricină că m-aş fi împăcat cu gîndul pierderii sau n-aş fi băgat de seamă dispariţia portţigaretului. Ci dimpotrivă, eu ştiu şi ţin minte tot, şi dacă nu întreprind nimic — asta mă priveşte pe mine. Poate că l-am şi dibuit pe vinovat, numai că tac, cum am tăcut şi pînă acum.

— Uitaţi-vă, — continuai eu, — ăsta este căminul din Harkov, unde am lucrat pînă acum. Numai că-i spuneam „comuna". Comuna Dzerjinski.

Nu m-am uitat de mult la aceste fotografii, şi acum sînt pentru mine ca un salut de departe. Pe prima fotografie de care dau, şi care trece din mînă în mînă, sînt chipurile a doi băieţi, două zîmbete strălucitoare : Volodea Zoren şi Vanea Zaicenko.

Copiii sînt foarte intrigaţi de ceea ce le spusesem în legătură cu portţigaretul. Dar şi fotografiile cer explicaţii.

— Cine-s ăştia ? întreabă Steklov mezinul.

— Sînt agenţii de legătură. Dacă le dai însărcinarea să caute pe cineva, să aducă sau să transmită ceva, o fac într-o clipă. Îţi scot omul şi de sub pămînt. Dincoace, sîntem la Ialta, în Crimeia.

Pe fotografie, rîndurile frumos aliniate ale coloniştilor din comuna Dzerjinski. Cămăşi orbitor de albe. În faţă — brigada de stegari : au chipuri severe, so-

lemne şi o ţinută impecabilă. În jur — platani şi alte plante din vegetaţia exotică a sudului.

— Ia te uită, ăştia în fiecare vară se plimbă şi mereu se duc în altă parte. Cîte n-or mai fi văzut! vorbesc copiii cu jind, ascultînd explicaţiile mele.

Eu le arăt mereu alte şi alte fotografii. Vederea comunei Dzerjinski îi uimeşte pe toţi — o clădire mare, cu turnuri de o parte şi de alta, iar în faţa ei, straturi bogate de flori.

— Mă rog, un palat adevărat! Aşa viaţă zic şi eu!

Şi deodată, printre exclamaţiile pline de uimire, de admiraţie sau de pizmă, răsună o întrebare neaşteptată:

— Dar comuna asta are şi carceră?

Am întors toţi capetele.

Întrebarea mi-o pusese băiatul pe care îl remarcasem încă din prima zi: mi se întipărise în minte cu cîtă siguranţă de stăpîn împărţea, pe îndelete, pîinea albă copiilor îngrămădiţi în jurul lui. Îl chema Andrei Repin. Era singurul care nu trebuise să schimbe nimic: tot ce avea pe el, începînd cu cămaşa şi sfîrşind cu ghetele, era nou-nouţ şi curat, iar la gît purta un batic înflorat de mătase. Observasem încă din prima clipă ce trăsături fine şi regulate avea. Şi mai observasem încă ceva: în timp ce toţi ceilalţi lucrau, domnişorul acesta frumos şi curăţel mai mult se plimba prin curte, uitîndu-se în stînga şi-n dreapta şi luînd seama la tot ce se petrecea în jur, ca şi cînd abia atunci ar fi sosit. Întîlnind privirea mea, el nu-şi plecă ochii — nişte ochi frumoşi, albaştri, cu genele aproape negre, mult mai închise decît părul; zîmbi, şi în zîmbetul lui avea ceva prietenos, dar şi o ironie ascunsă.

— Nu, acolo nu există carceră, şi nici n-ar putea fi, îi răspund. Comunarzii sînt buni prieteni şi tovarăşi şi n-ar avea de ce să se bage unul pe altul la carceră.

— Ce tot întreabă şi ăsta? bombăneşte cineva jignit.

— Se vede că nu înţelegi, Repin, continuai eu blînd. Pentru ce şi-ar lua comunarzii unul altuia libertatea?

Ei au ridicat cu brațele lor o uzină, și-au făurit o viață minunată, interesantă, inteligentă. De ce le-ar trebui lor carceră ?

Fără să răspundă, Repin își plecă puțin capul. Și nu eram sigur dacă asta însemna că e de acord cu mine sau nu.

Tot mai multe fotografii umblă din mînă în mînă. Serghei Steklov le examinează cu atenție, Glebov le smulge nerăbdător din mîna vecinilor, nelăsîndu-i să privească cum trebuie. Băieții din detașamentul lui Koroliov îi trec mai întîi lui, comandantului, fotografiile, și abia după aceea se uită și ei. Iar Koroliov primește totul ca ceva ce i se cuvine, și se uită la fotografii curios, studiindu-le, nelăsînd să-i scape nici un amănunt. Unii privesc mirați aceste fragmente din viața comunarzilor, alții cu neîncredere, alții cu un interes plin de nerăbdare, pe care, mai tîrziu, îl voi putea ușor transforma în acțiune.

Mai scot o fotografie, care trece din mînă în mînă, și le-o explic : sînt gorniștii. Ei trezesc comuna, cu goarna, dimineața. Tot ei dau semnalul de masă, de lucru, de adunare, de alarmă și de culcare. Știu multe semnale, pentru orice împrejurare.

— Și noi, cu clopoțelul nostru... Cum sună de sculare, așa sună și de masă, și de culcare — mereu la fel, spune Petka.

— „Noi, noi !“ bombănește cineva. Una e la noi și alta acolo, la ei. Nici nu se compară.

Petka se întristează. Văd cîteva fețe descurajate, plină de obidă. Și de aceea le spun :

— Dar de ce să nu comparăm ? Vom avea și noi o goarnă și gorniștii noștri. Credeți că toate acestea le-au căzut comunarzilor așa deodată din cer ? Și excursiile în Crimeia, și hainele lor frumoase, și florile ? Ei singuri le-au muncit, și le-au făcut cu mîinile lor. Parcă voi nu puteți să faceți la fel ? Ați uitat ce era aici acum trei zile ?

Și le amintesc de Petka, murdar, încălțat cu un singur bocanc, de copiii care dormeau îmbrăcați pe paturile fără cearșafuri și de Korșunov, cum urla la infirmerie.

— Vedeţi, acum rîdeţi cînd vă aduceţi aminte cum făceaţi jeg aici; şi cîte zile au trecut de atunci? Cîteva doar. Acum te poţi uita în jur fără să-ţi fie ruşine — e curat peste tot. Parcă dormitorul vostru a rămas cum a fost?

— Dormitorul arată binişor, îmi ţine isonul Korşunov şi, visător, adăugă: Ce bine ar fi să avem şi perdeluţe la geam!...

— Îhî, perdeluţe! i se alătură Petka. Şi flori ar trebui.

— Perdeluţe! Floricele! pufneşte Korol dispreţuitor.

Parc-ar fi fost un semnal: în clipa următoare, nesocotitul Korşunov şi visătorul Petka sînt copleşiţi de un potop de zeflemele şi-s gata să intre în pămînt de ruşine.

Şi tocmai atunci Stelkov, chibzuit ca-ntotdeauna, spune fără grabă, ca şi cum ar gîndi cu voce tare:

— Se poate şi fără perdeluţe. Dar măsuţe de noapte... da, măsuţe de noapte ne trebuiesc neapărat! Asta-i cu totul altceva. Şi dormitorul ar arăta altfel.

— Da, n-ar strica să avem măsuţe, spun şi eu. Numai că n-avem scînduri — asta e.

— Eu, unul, ştiu de unde să luăm scînduri.

A vorbit Repin. Caută parcă într-adins, de fiecare dată, să mă pună în încurcătură.

Toţi întorc capul spre el.

— Da, — întăreşte Repin, uitîndu-se în ochii mei dacă nu chiar obraznic, oarecum în zeflemea, — eu ştiu de unde să luăm scîndurile. Hai să stricăm gardul şi să facem măsuţele.

„Ia să te vedem acu', ce zici?" îi citesc eu în privire.

Născocirea lui neaşteptată este primită ca şi cum ar fi propus să atîrnăm în odaie luna în locul lămpii.

— Mult te-ai gîndit, mă! Cum aşa, să rămînem fără gard? Podsolnuşkin, care, după cît ţineam minte, nu prea se împiedica în garduri, ţipa cel mai tare.

Înfrunt liniştit privirea răutăcioasă a lui Repin. „E inteligent, mă gîndesc, n-am ce zice, foarte inteligent". Dar, tare, spun cam aşa:

— În general, voi ce credeţi: pentru ce e făcut gardul? Gardul e bun ca să nu-ţi intre în grădină porcul vecinului, în orice caz nu ca să-ţi acopere orizontul. Aşa că de ce ne-ar mai trebui gardul? Sau, poate, fără el vă luaţi tălpăşiţa?

— Nu, nu ne luăm tălpăşiţa! Nu fugim! Hai mai repede! Să dăm jos gardul!

Copiii sar din loc: sînt gata să se repeadă pe uşă afară.

— Staţi, băieţi! zic eu, fără să mă scol din loc. Uite cum plouă! Ce vreţi, să ne facă ciuciulete?

— Nu ne pasă de ploaie! Semion Afanasievici, haidem! strigă Korol pătimaş.

Eu fac „nu" din cap. Atunci toţi se reped la fereastră — cel puţin să se uite la gard, să-l măsoare din ochi, să-şi facă socoteala cum să-l doborîm şi ce poate ieşi din el. Gardul e mare! Ce de mai scînduri o să scoatem din el! Măsuţe! Da, grozavă idee!

— Semion Afanasievici, n-o să iasă măsuţe pentru toţi, n-o să ajungă. Întîi trebuie să facem cîte una la doi inşi — dar cu două rafturi...

— N-o să ajungă? Hai să măsurăm... Aici sînt vreo cincizeci de metri cubi de scînduri; o să ajungă nu numai pentru măsuţe, dar şi pentru un gard mic şi-o să ne mai rămînă. Numai că trebuie să lucrăm cu cap.

— Dar scule de unde să luăm? N-avem scule!

— Ehei! Uite că se potoleşte ploaia! În curînd va înceta de tot!

În mijlocul acestei zarve, în mijlocul discuţiilor şi planurilor, numai un băiat rămîne liniştit: autorul genialei idei — Andrei Repin. El nu strigă, nu se avîntă spre fereastră — e pur şi simplu uluit. Nu se aştepta de loc la un astfel de rezultat şi acum stă tăcut şi, gînditor, se tot uită mereu la mine.

Cînd deodată îl aud pe Petka strigînd:

— A venit Alexei Savici! Cu scule!

Într-adevăr, pe portiţă tocmai intră Alexei Savici, şi cu el doi băieţi de-ai noştri, ţinînd în mînă cîte o ladă solidă de lemn. În urma lor păşeşte o femeie înaltă cu un geamantan. Tuspatru sînt uzi pînă la

piele — asta o poţi vedea chiar şi de aici, de la fereastra etajului întîi...

Copiii se reped cu toţii spre scară, iar unul dintre ei se şi năpusteşte jos, pe trepte, ca o vijelie.

— Înapoi! spun eu răspicat.

Ei întorc uimiţi capul — de ce „înapoi"?

— Steklov, coboară şi spune-le lui Glebov şi lui Kizimov să vină la mine.

Peste o secundă, Glebov şi Petka, nedumeriţi, se întorc în dormitor.

— Ce-i cu voi? Sînteţi sălbatici? Cred că şi o herghelie de cai ar fi pornit mai ordonat. Puteţi pleca.

Cam zăpăciţi, băieţii coboară scara, de astă dată destul de liniştiţi. Nu prea înţeleg ei ce anume s-a petrecut. De ce să nu fugă pe scară? Doar adineauri ne înţeleseserăm foarte bine. Nu eram eu acela care mă uitam cu ei pe fereastră, afară, şi mă bucuram că ploaia va sta în curînd? Nu spusesem eu: toţi vor avea cîte o măsuţă şi vor mai rămîne scînduri?

Noii sosiţi au şi ajuns în vestibul.

— Să vă prezint — nevastă-mea, Sofia Mihailovna, spune Alexei Savici.

Sofia Mihailovna are o faţă posomorîtă, cu buze subţiri, strînse, dar cînd îi întind mîna îmi răspunde cu o strîngere fermă, prietenească.

— Unde să mă duc? întreabă ea preocupată.

Dar nici eu nu prea ştiu unde. O duc în casa unde stau eu şi-i arăt o cameră alături de a mea.

— Vă convine?

— Perfect.

Se uită din prag la pereţii goi, la dulăpiorul din colţ, la divanul îngust. Pe urmă îşi lasă jos, la picioare, geamantanaşul.

— Eu sînt profesoară de literatură, spune ea simplu. Cred c-o să vă fiu de folos. Aici e loc destul pentru doi. Cred că mă pot socoti acasă.

— Dar n-o să vă supere puştii mei? Am doi, o previn eu.

Extraordinar, de ce m-oi fi simţind oare ca un băieţandru în faţa acestei femei? Şi doar e mai tînără

decît mine şi nu mai pare atît de rece, cum mi-a făcut impresia la început.

— De ce să mă supere? Îmi plac copiii. De aceea am şi venit aici, la dumneavoastră, răspunde liniştit Sofia Mihailovna.

Mai zăbovesc o clipă în prag şi-mi dau seama c-o încurc. Dar nici să plec nu pot — sînt oarecum stăpînul casei şi nu-mi vine să las femeia în odaia aceasta, încă atît de pustie şi de nearanjată. Şi, ca un făcut, de undeva de afară se aud glasuri nerăbdătoare:

— Semion Afanasievici! Nu l-aţi văzut pe Semion Afanasievici?

— Duceţi-vă, duceţi-vă, mă-ndeamnă, făcîndu-mi semn cu capul, Sofia Mihailovna. Am să mă descurc şi singură, găsesc eu ce-mi trebuie, şi la nevoie întreb.

După uşă mă aşteaptă solii lui Alexei Savici. El şi-a şi lepădat paltonul şi căciula leoarcă de apă, şi acum îşi face de lucru prin atelier. Şi-a transportat aici, pur şi simplu, sculele lui proprii. „Decît să stăm să ne judecăm“, explică el cu un aer preocupat.

Iată-l trebăluind prin atelier cu Podsolnuşkin, Korobocikin şi încă patru băieţi; despachetează sculele, instalează la locul ei comoara adusă; eu, ce să fac, plec; se vor descurca ei şi fără mine.

În sfîrşit s-a potolit şi ploaia; abia dacă mai cerne puţin. Curtea toată e o băltoacă; lipăim cu toţii prin noroi. Dar copiii s-au şi adunat lîngă gard.

— Se poate, Semion Afanasievici? Îl dăm jos? mă-ntreabă ei care mai de care.

— Staţi, trebuie să-l doborîm cu rost, că altfel îl stricaţi şi n-o să fie bun decît de foc. Uitaţi-vă — ulucile astea sînt bune pentru măsuţe, iar şipcile — pentru gard. Ulucile trebuiesc întîi dezgropate, că sînt înfundate adînc în pămînt. Ia, Koroliov, adu cazmalele şi apucă-te de săpat cu băieţii tăi. Steklov, trimite cîţiva băieţi de-ai tăi să-i ceară lui Alexei Savici nişte cleşti, să scoatem cuiele. Şi nu uita: să aducă şi o lădiţă pentru cuie. Şipcile o să le scoată Surjik cu băieţii lui. Pe urmă îi schimbăm.

Se vede cît de colo că nu le-a trecut prin minte că şi atunci cînd strici un lucru trebuie s-o faci cu rost.

Trei din detaşamentul lui Korol dau fuga după hîrleţe, alţi doi, din detaşamentul lui Steklov, cară cleştii şi lădiţa de cuie.

Gardul este luat cu asalt. Copiii sînt cuprinşi de o adevărată frenezie. Mă molipsesc şi eu de avîntul lor — e plăcut să-ţi dezmorţeşti muşchii şi încă în felul ăsta, cînd în jurul tău clocoteşte o muncă atît de voioasă, de însufleţită. Zarvă, strigăte de îmbărbătare, ulucile smulse pîrîie... Şi în faţa acestei priveliști, doar un singur spectator: proptit de un stîlp, Andrei Repin ne urmăreşte îngîndurat cu privirea. Aşa va să zică...

— Ehe, la stricat vă pricepeţi, zic eu tare. Dar ia să vă văd cum o să faceţi măsuţele!

— O să vedeţi! O să vedeţi! Le facem... şi încă bine! răspund cei care sînt mai aproape de mine.

— Ce spune? Ce spune? strigă alţii de departe.

Li se transmite ca pe cablu, din om în om, şi de la celălalt capăt al gardului aud alte glasuri:

— O să vedeţi! O să vedeţi!

Stîlpii şi ulucile sînt adînc înfipte în pămînt — gardul fusese durat parcă pentru o veşnicie. Pămîntul ud se lipeşte de hîrleţ, îl face greu de mînuit. Ploaia a stat, dar aerul este încă umed şi rece. În jurul meu însă sînt atîtea feţe rumene şi în văzduh e o larmă atît de veselă!

Băieţii lucrează minunat! Gardul se topeşte văzînd cu ochii şi treptat-treptat poiana noastră se face una cu crîngul din preajmă! Teritoriul nostru se măreşte, ajunge de necuprins: acum, în locul gardului, ne străjuiesc pinii înalţi şi mestecenii, care parcă ar păşi spre noi din toate părţile.

— Dar ghereta? Ce facem cu ea? N-o dăm jos?

— Gheretă fără gard e o prostie! strigă Korol.

— Aşa-i, fără gard ghereta e o prostie, întăresc şi eu. Dar noi o să-i facem un gărduleţ frumos din şipci — unul scund de tot, şi lîngă gheretă o să punem o santinelă.

De cînd mă aflu aici mi s-a mai deprins ochiul. Din mulţimea copiilor îi desprind pe cei trei care plecaseră o dată cu Glebov. Acum lucrează şi ei ca şi cum

nu s-ar fi întîmplat nimic, cu același avînt, tot atît de veseli ca și ceilalți. Numai din cînd în cînd, cîte unul din ei se uită înspre mine — nu cu teamă, nu! mai curînd cu un fel de curiozitate.

Lucrăm așa pînă la masa de seară, iar după masă, cînd copiii se aliniază în front, înainte de culcare, spun cu o voce răspicată:

— Pletniov, Razumov și Volodin, înainte de a vă culca, treceți pe la mine.

Au venit și s-au așezat la rînd în dreptul ușii, după înălțime, formînd o diagramă vie: întîi lunganul de Pletniov, apoi Razumov, ceva mai mic de statură — bălai, cu fruntea largă, frumos boltită, cu niște ochi mari, albaștri, iar în flancul stîng — bondocul de Volodin, spătos, aproape pătrat și cu bărbia aceea energică, proeminentă, cu care îi plăcea lui Jack London să-și înzestreze eroii.

Vorba o deschide tocmai el, Volodin:

— Semion Afanasievici, iertați-ne că am plecat așa, de capul nostru... Dar noi nu vrem să dormim în biroul dumneavoastră.

Bineînțeles, băieții aflaseră unde și cum dormise Glebov.

— De ce ați plecat? Doar știți ce-am spus: fără voia mea nu poate să plece nimeni în oraș.

— Dar noi... Aici Pletniov s-a poticnit, dar, adunîndu-și parcă tot curajul, izbucnește deodată: Noi ne-am vorbit să plecăm de tot. Ne-am întors numai ca să-l luăm și pe Korol. Am vrut să-l convingem și pe el...

— Da, am venit, și cînd colo... intră în vorbă Volodin.

Dar Pletniov face o mișcare scurtă cu mîna, de parcă Volodin ar fi o casetă care se poate închide — și bondocul amuțește brusc.

— Am venit, și cînd colo îi vedem pe băieți dărîmînd gardul, îi luă vorba din gură Pletniov. Atunci am pus mîna și noi...

— Păi, gardul a fost dărîmat, de ce mai rămineți?

Cei trei se privesc pe furiș, lăsîndu-se cînd pe un

picior, cînd pe altul, şi tac. Dar aici, Pletniov uită să-l mai „închidă" la timp pe Volodin.

— Korol zice să mai aşteptăm, glăsuieşte această casetă vorbitoare.

Pletniov îl fulgeră cu o privire turbată, mai-mai să-l ucidă, şi strînge din pumni, abia stăpînindu-se. Oho! Uite că şi ăsta are maxilarul pătrat! În schimb Razumov rămîne calm, doar în ochi îi flutură un zîmbet. El nu discută cu nimeni şi despre nimic: aşteaptă pur şi simplu să vadă cum se va termina totul.

— Aşa, spun eu fără grabă. Va să zică voi vreţi să aşteptaţi pînă se face cald. Noi o să lucrăm, o să ne construim viaţa nouă, iar voi o să staţi şi o să vă uitaţi. Cum s-ar zice: ne doare-n cot! Numai să avem ce mînca şi unde dormi după pofta inimii, că la primăvară o să vedem noi. Aşa e că v-am ghicit?

— Semion Afanasievici, — începe Pletniov cu un aer degajat, Volodin e un prost. Nu vă luaţi după el.

— Volodin nu e mai prost decît tine. Şi, în orice caz, e mai cinstit. El a spus adevărul. Nu-i aşa, Razumov?

Razumov lasă ochii în jos. Are nişte gene lungi, pufoase, care îi aruncă umbre peste obraji. Şi nu scoate o vorbă.

— Duceţi-vă la culcare. Dar ascultaţi ce vă spun: e ruşinos să rămîneţi aşa, deoparte, cînd ceilalţi lucrează cinstit. Spectatori ca alde voi nu vor fi stimaţi de nimeni. Şi pe deasupra vă previn: dacă mai îndrăzniţi să ieşiţi din cămin fără voia mea, îndărăt nu vă mai primesc. Şi-acum, plecaţi.

8

Punctul de sprijin

Multe din lucrurile pe care Anton Semionovici le cucerise cu preţul sîngelui său şi al nopţilor întregi de nesomn, eu le obţinusem foarte simplu, fără nici un efort — ca o moştenire. Ştiam că prima mea sar-

cină şi cea mai urgentă este crearea unui colectiv. Nu mă îndoiam de aceasta, nu stăteam să mă întreb, nu cîntăream pentru şi contra — ştiam.

Or să ştii sigur un lucru, să nu te îndoieşti de ceva înseamnă un mare sprijin şi ajutor, un sprijin pe care nu-l poţi cumpăra cu nimic. Ştiind, mergi cu mai multă siguranţă spre ţinta aleasă. Ştiind, nu îngădui ca neliniştea să pună stăpînire pe tine. Iar piedicile inevitabile nu te descurajează — ele te fac doar să cauţi, să chibzuieşti cu mai multă dîrzenie.

Experienţa nu face una şi aceeaşi şcoală cu toţi elevii ei: ea îi învaţă pe fiecare în parte. Dar în zilele acelea, primele zile, sînt sigur că lucrasem cum ar fi lucrat sute şi mii de oameni în locul meu. Pentru că o descoperire e întotdeauna asemănătoare — şi cei care zăresc de pe puntea unei corăbii pămîntul, strigă întotdeauna „pămînt!" şi nu altceva care să-i facă să pară originali. Nici eu n-am fost original. Făceam ceea ce ar fi făcut oricare altul în locul meu, şi m-am încredinţat încă o dată că dacă un om trăieşte prost, lui îi e totuna, chiar de-ar fi s-o ducă şi mai prost. Pe cînd, dacă-i spui: „Hai să trăim mai bine!" şi dacă el crede cu adevărat că vrei să-l ajuţi, atunci dorul lui pentru o viaţă mai bună nu va mai avea margini, după cum nu au margini fericirea sau bucuria. Ele sînt cele mai puternice pîrghii din lume, ba poate chiar acele puncte de sprijin, pe care rezemîndu-te poţi răsturna tot pămîntul.

Dar deocamdată noi răsturnăm totul în mica noastră republică, şi de fiecare dată mă conving iarăşi că nu există om pe lumea asta care să nu tresară la vorbele: „Hai să ducem o viaţă mai bună!" Astfel de cuvinte au un mare răsunet, ele pot însufleţi şi omul cel mai pasiv.

Primii paşi erau făcuţi. Întîi şi-ntîi le impusesem copiilor o exigenţă directă şi precisă, care nu admitea contraziceri. Fără o astfel de exigenţă nu poţi disciplina o droaie de haimanale — despre lucrul acesta îmi vorbea mereu Anton Semionovici, şi eu însumi l-am înţeles cînd m-am trezit singur în faţa copiilor.

Şi pe urmă, deodată vezi că de partea fa trece un băiat, şi-apoi încă unul, şi încă unul... Atunci se poate spune că nucleul este ca şi format şi că ai pe ce să te sprijini — ori tocmai lucrul acesta trebuie să-l obţii cît mai grabnic.

Îmi dădeam seama că aici, în Poiana Mestecenilor, nucleul se şi formase. Erau unii băieţi de pe care pojghiţa aceea murdară — stigmatul străzii — se luase numaidecît. Ei primiseră noua orînduială a vieţii lor cu bucurie, definitiv, ca şi cum atîta ar fi aşteptat.

Dar colectivul tot nu s-a creat încă. Cînd însă disciplina va înceta să mai fie o preocupare numai a noastră, a educatorilor şi va deveni o grijă a tuturor băieţilor, cînd această disciplină se va transforma într-o tradiţie şi va fi urmată nu de la caz la caz, ci permanent, oră cu oră, cînd vom avea în sfîrşit cu toţii scopuri comune, gînduri comune, bucurii şi dorinţe comune — da, atunci, şi numai atunci, voi putea spune: avem un colectiv!

Mai moştenisem o experienţă preţioasă, pe care, desigur, pe vremea aceea, n-aş fi putut-o găsi în nici o carte. Nu numai că ştiam că trebuie să-mi dau toate silinţele pentru crearea unui colectiv, dar mai ştiam şi altceva: că fără a fi găsit o formă precisă de organizare, n-aveam să pot construi acest colectiv. Şi nici aici nu trebuia să născocesc sau să caut ceva nou. Eram numai nerăbdător să dau viaţă tradiţiilor ce se născuseră în colonia Gorki şi în comuna Dzerjinski.

Anton Semionovici nu se mărginea niciodată să spună numai „trebuie". El căuta să explice, să lămurească, să arate „cum" trebuie să fie. De aceea şi eu eram pătruns de ideea aceasta, şi anume, că nimic nu uneşte mai mult un colectiv decît tradiţia.

Cîte tradiţii cu un adînc înţeles nu avea colonia noastră Gorki! Iată, să zicem că se apropie ziua de naştere a lui Alexei Maximovici. Aşteptam de mult această zi, ne pregăteam, şi numai simplul fapt că aşteptam ceva cu toţi împreună căpăta o altă semnificaţie, decît dacă am fi aşteptat singuri, fiecare în parte!

Şi cît de mult ţineam la orice amănunt care înfrumuseţa sărbătoarea noastră şi pe care noi înşine îl născoceam! Aşa, de pildă, niciodată nu pofteam pe nimeni în ziua aceea — era o sărbătoare a noastră, de familie. Cine o ştie, va veni şi fără să fie poftit.

Sau cît de bine plănuită a fost sărbătoarea culesului, sărbătoarea celui dintîi snop! Fiecare pas al nostru era întărit de o tradiţie de nezdruncinat, la care ţineam cu toţii, de la cel mai mare, pînă la cel mai mic. N-am să uit ziua aceasta cît oi trăi, cum nu o va uita — sînt sigur de asta — niciunul din copiii coloniei Gorki: emoţia noastră, plină de o bucurie atît de mare, încît uneori simţeai că ţi se taie răsuflarea, cununile de flori de pe capul fetelor, purtînd pe umăr greble şi coase împodobite cu flori, pelerinele albe ale gorniştilor noştri, jurămîntul rostit în faţa colonistului celui mai mare de către cel mai tînăr membru al coloniei, la înmînarea primului snop, jurămîntul cel mai sfînt — de a munci cinstit şi de a iubi munca din toată inima. Cine a citit „Poemul pedagogic", acela desigur că-şi aminteşte cum a fost descrisă sărbătoarea aceasta de Anton Semionovici, şi-şi aminteşte de Burun şi de Zoren. Iar cel care a trăit-o măcar o dată, aşa cum au trăit-o Burun şi Zoren ca şi noi toţi coloniştii, acela n-o va mai uita în vecii vecilor. Chiar de-ar ajunge la vîrsta de o sută de ani, pentru el sărbătoarea celui dintîi snop va rămîne una din cele mai luminoase şi mai fericite amintiri.

Dar viaţa nu e numai sărbătoare. Şi de aceea fiecare zi a vieţii noastre era alcătuită din tradiţii, începînd din clipa în care ne sculam şi pînă la ceasul culcării. Ne întîmpinam cu un salut, răspundeam „am înţeles" la ordinul primit. Ne strîngeam la sunetul goarnei, nu întîrziam niciodată la adunările noastre şi niciodată nu vorbeam mai mult de un minut la aceste adunări: în şaizeci de secunde se pot expune şaizeci de idei, obişnuia să spună Anton Semionovici. Pentru noi nu exista o pedeapsă mai grozavă decît aceea de a răspunde pentru o greşeală în faţa tovarăşilor. „Ieşi din rînd", spunea secretarul sfatului co-

mandanților; vinovatul ieșea, și din toate părțile îl fixau privirile cercetătoare ale comunarzilor, iar el trebuia să răspundă în fața lor pentru faptele sale.

S-ar părea că nimic nu e mai simplu decît să întîmpini o zi nouă. Dar cum se va desfășura această zi? Cu ce va începe? Cu ce va sfîrși? Ce va face fiecare?

Eu, unul, aș fi putut să le-o spun băieților de la început, să le explic, să dau ordine. Dar voiam ca și ei să gîndească împreună cu mine. Să gîndească — și să gîndească activ; astfel încît ziua cea nouă, întreaga ei desfășurare, întregul ei conținut să nu le pară ceva străin, impus din afară, ci o orînduială a lor, creația minții, a gîndului lor.

Sînt douăzeci de ani de cînd am pășit pentru prima oară în Poiana Mestecenilor. De atunci s-au întîmplat multe. În cele două decenii am avut și bucurii și necazuri, și pierderi grele și întîlniri fericite. Dar amintindu-mi ziua aceea depărtată de martie o mie nouă sute treizeci și trei văd tot atît de bine, ca și cum ar fi fost ieri: o odăiță — biroul meu; o măsuță de scris, în fața ei un divan, și, așezați pe el, cinci băiețandri. Jukov — comandantul detașamentului unu e urît, are nasul turtit, gură lăbărțată. Dar ochii, ochii lui căprui sînt minunați. Plini de inteligență, limpezi, ei te privesc deschis, cu luare-aminte, și-n apa lor curată se răsfrîng toate: surîsul, mînia, un gînd ivit pe neașteptate. Mintea lui vie, ageră și ascuțită îi luminează fața și o face atrăgătoare, în pofida sluțeniei ei. Iată-l și pe Kolîșkin, palid și posomorît. În detașamentul lui e o zăpăceală nemaipomenită. Nimeni nu-i dă ascultare, și el, bietul, nici nu visează așa ceva. Povara ce o poartă pe umeri îl apasă greu. Parcă ar fi fost ales comandant, tocmai ca să nu se amestece și să-i lase pe toți în pace, și el e primul care își dă seama de lucrul acesta.

Alături de el, Koroliov strînge din gene, privind lampa cu ochii săi galbeni, șireți. El își ține bine în mînă detașamentul. Băieții tremură înaintea lui. Cînd este vesel, toți arată veseli. Cînd se încruntă, toți își pleacă fruntea. Nu prea vorbește cu ei — le porun-

ceşte numai, iar băieţii se ţin scai după el şi se reped orbeşte să-i îndeplinească orice poruncă. Nimeni din detaşamentul trei n-ar zice: „Koroliov a spus"... sau „Koroliov m-a rugat". Singura formulă posibilă e: „Koroliov a poruncit".

Dar Surjik? Cu Surjik nu ştiu ce e. Habar n-am ce vrea, ce-i place, la ce ţine. În el nu există nimic de care să te poţi agăţa, totul e stins, fără viaţă, indiferent — şi ochii, şi faţa, şi glasul. Parc-ar fi o meduză. Îţi alunecă din mîini şi nu-l poţi apuca nicicum.

— Să stăm puţin de vorbă, — încep eu, — să discutăm despre felul cum vom trăi de aici înainte, cum vom învăţa şi lucra. Voi sînteţi comandanţi, sprijinul învăţătorilor şi educatorilor. Deocamdată noi, învăţătorii, sîntem puţini: Alexei Savici, Ekaterina Ivanovna, Sofia Mihailovna şi cu mine. Ar fi greu să o scoatem la capăt fără voi. Lucrurile au început să meargă ceva mai bine — în şcoală e curat şi dacă vine cineva, n-o să ne fie ruşine să-l poftim înăuntru. Dar cum să facem ca viaţa noastră să devină din zi în zi tot mai bună, mai interesantă?

— Trebuie să ne punem la punct şcoala — acesta e lucrul cel mai important. Sînteţi de acord cu mine? întreabă Ekaterina Mihailovna, învăluindu-i pe copii cu privirea.

Jukov şi Koroliov fac „da" din cap. Steklov mormăie:

— Sîntem de acord, altfel cum se poate, fără şcoală?...

— Bine, — zic eu, — ia vino-ncoa, Steklov, stai aici şi notează tot ce vom hotărî.

Steklov se mută la masă, şi faţa lui, de obicei liniştită, capătă o expresie speriată: va putea oare? Nu-i glumă să stai să scrii şi să nu-ţi scape nimic.

— În ce stare sînt pupitrele, tablele şi materialele didactice? întreb.

— Jumătate din bănci sînt stricate, ridică vocea Jukov. Noi cu Alexei Savici am examinat totul. E nevoie de reparaţii mari.

— Va să zică, de asta o să ne ocupăm în primul rînd. Pregătim tot ce ne trebuie pentru școală.

— Dar cu clubul cum rămîne, Semion Afanasievici? intervine Koroliov. E tare urît așa, cu pereții goi. Trebuie să ne aranjăm un club.

— Om putea oare toate odată, Alexei Savici?

— De ce nu? Avem destule brațe de muncă. Și dacă lucrăm cu sîrguință, o să le facem pe toate.

Încet, încet, stabilim fiecare lucru, fiece amănunt.

— Și cum o să păstrăm curățenia? întreabă Steklov, luîndu-și o clipă ochii de pe procesul-verbal. Să punem elevi de serviciu? Sau cu asta se ocupă sanitarii?

— Dar ce, parcă sanitarii pot să facă treaba asta singuri? îl apostrofează Koroliov. Nu, aici ne trebuie în fiecare zi vreo zece oameni, ca să vegheze și în sufragerie, și în curte — peste tot.

— Uite ce propun eu, — se amestecă în vorbă Jukov, — ce-ar fi să lucrăm pe detașamente? Un detașament la sufragerie, altul în curte, al treilea...

— Cum așa? protestează Korol. Toată viața să stai în sufragerie? Păi aș muri de urît, pe cinstea mea!

— De ce „toată viața“? Facem cu schimbul, îl înfruntă Jukov. Faci de serviciu, să zicem o lună, și apoi te schimbi. Și nu-i nici o supărare.

— Dar dormitoarele? Acolo cine o să vadă de curățenie?

— Ei, aici fiecare detașament își va îngriji dormitorul. Fără dădace.

Și discuția continuă tot mai vie, tot mai aprinsă. Pînă și Surjik scoate din cînd în cînd cîte un cuvînt. Numai Kolîșkin tace. Steklov stă aplecat peste masă, roșu la față ca racul și cu o șuviță de păr rebelă căzîndu-i drept în ochi. Abia pridideşte cu scrisul și ar mai vrea și el să spună cîte ceva.

Lucrăm, dezbatem fiecare problemă, discutăm.

Uneori, cînd discuția ajunge la un punct mort, le spun:

— Uite, la noi, în comuna Dzerjinski, a fost așa...

Și-ndată sare unul și răspunde:

— Ei și? O să facem și noi la fel!...

Stabilim împreună programul definitiv al zilei. La ora 7, scularea: la 7,40, comandantul de serviciu pe şcoală din ziua aceea, cu sanitarul de serviciu şi cu mine începem rondul. Pînă atunci, totul trebuie să fie gata: paturile făcute, dormitoarele curate, băieţii îmbrăcaţi şi spălaţi. Cînd vine controlul, fiecare trebuie să stea lîngă patul lui, iar comandantul raportează dacă totul este în ordine. După aceea sanitarul începe inspecţia dormitoarelor.

— Se uită şi sub pernă, deschide sertarul măsuţei, precizează Steklov.

După gimnastica de înviorare — gustarea, apoi lucrul în atelier. Seara, comandanţii detaşamentelor trebuie să dea raportul comandantului de serviciu, iar el mie; cum a trecut ziua, cum s-a lucrat, dacă s-a intîmplat ceva.

Totul se discută amănunţit, cu migală chiar, iar eu nu pot decît să mă bucur. Ştiu că prinsă într-un astfel de cadru, ziua se va desfăşura cum trebuie. Copiii nu vor mai avea timp să rătăcească fără rost prin casă, fiecare o să-şi vadă de îndatoririle lui proprii şi o să le îndeplinească, fiindcă ştie precis că va fi controlat.

Copiii pleacă vădit emoţionaţi. Fiecare din ei, chiar şi Surjik, şi Kolişkin, care a rămas aşa toată seara fără să scoată o vorbă, cu siguranţă că va povesti totul în detaşamentul lui. Iar a doua zi, vom vorbi despre toate acestea la adunarea generală.

9

O pîine

Uneori mă întrebam: oare nu sînt prea increzut? De ce merg toate strună? Ce mi-a scăpat? Ce n-am observat? Să am eu cu adevărat un noroc atît de mare? Dar cum îmi puneam întrebarea asta, mă şi pomeneam cu cîte o surpriză.

— Ei, ce-am spus eu, Semion Afanasievici? Glasul Antoninei Grigorievna tremură de mînie, faţa i

s-a împurpurat toată. Am pregătit pentru masa de dimineață hrișcă, unt și pîine. Poftim, a rămas numai sarea și trei pîini. Nici ceai de opărit nu mai avem.

— Ce să-i faci, vom dejuna cu apă fiartă și cu pîinea, cîtă a mai rămas.

Împărțim cele trei pîini în porții microscopice. O felioară mică și o cană de apă fierbinte — asta e toată mîncarea.

— Ce-i asta? strigă Petka nedumerit, privindu-și porția.

— Se cheamă că cineva a dat iama în proviziile noastre, explică Korol imperturbabil.

— E dreptul nostru... mormăie Glebov. Asta ne-ar mai lipsi, să murim de foame...

— Tot ce vi se cuvine s-a furat. Și vi s-a spus doar: a doua oară nu se mai dă. Le vorbesc liniștit, dar liniștea asta mă costă mult.

Mă cam obișnuisem cu gîndul că totul merge lin, că hopurile cele mari au și rămas în urmă, și vai! e tare neplăcut să renunți la această credință! Cît de ușor te înveți cu binele și cum te înfurie orice piedică!

A trecut o săptămînă și Antonina Grigorievna descoperi într-o zi că din cămară lipsesc cinci kilograme de pîine.

— Bine... și cîte s-au dat la bucătărie?

— Douăzeci și patru.

— Să se pună de acolo la loc cinci kilograme în cămară.

Copiilor li se pare că pe mine nici nu mă interesează măcar cine a luat pîinea. Că nici nu caut să aflu vinovatul. Dar eu trebuie să-l găsesc! Trebuie, cu orice preț!

Și totuși, nu eu am fost cel care l-am descoperit, ci Alexei Savici, și l-a descoperit foarte simplu, necrezut de simplu. Alexei Savici se dusese în pod să vadă dacă nu cumva a mai rămas pe-acolo ceva bun de întrebuințat — scînduri, unelte, poate vreun ferăstrău. A scotocit toate colțurile — și cînd colo, peste ce dă? Peste o pîine învelită într-o basma albastră.

— Nu știi a cui e basmaua asta? întrebă el pe cel dintîi dintre copii, care i-a ieșit în cale.

— A lui Panin, răspunse acesta fără să bănuiască ceva.

Peste două minute, Panin stătea în fața mea.

— De ce ai furat?

— Am vrut să mănînc, răspunde el nepăsător, fără să se uite la mine.

— Să mănînci?

Și deodată îmi amintesc un caz din trecutul îndepărtat. Odată, în colonia Gorki, dispăruse din cămară o găină friptă. Pînă la urmă se lămurise că fusese furată de colonistul Prohodko. Acesta stătea în fața frontului cu capul plecat, cu un aer vinovat și la întrebarea lui Anton Semionovici: „De ce ai făcut-o?" răspunsese și el la fel: „Am vrut să mănînc". Atunci Anton Semionovici spuse: „Ai vrut să mănînci? Poftim, mănîncă. Ia dați-i găina."

Nenorocitul Prohodko cît pe aici să intre în pămînt de rușine. Să stea așa și să mestece găina în ochii întregii colonii! Îi era peste putință.

„Anton Semionovici! Iertați-mă! N-o să mai fac niciodată, niciodată!"

„Mănîncă. Ai vrut s-o mănînci, acum mănîncă."

„Of, am spus-o numai așa! Nu vreau să mănînc, am luat-o doar din prostie...!"

Toate acestea trec valvîrtej prin capul meu într-o secundă, și mă trezesc spunîndu-i lui Panin:

— Așa! Ai vrut s-o mănînci? Koroliov, ia dă-mi pîinea încoace. Poftim, Panin, mănîncă.

Cineva în spatele meu scoate un „ah!"

Fără grabă, Panin rupe o bucată din pîine și o mănîncă. Mănîncă liniștit, nepăsător. Iar noi stăm în jur, și eu simt că scena asta este hidoasă. N-are nici un sens. Tot ce fusese pentru fiecare din noi înțelept, caraghios și clar în cazul lui Prohodko, acum, cu Panin, este urît, lipsit de orice înțeles. De ce oare? Cazul pare identic, aceeași pedeapsă, și totuși nu este același lucru.

Treptat-treptat, copiii se mai înviorează, cineva rîde, cineva propune în glumă:

— Pun rămășag că o mănîncă toată! Pînă la ultima bucățică!

— Ba n-o mănîncă!

— Să mă ia dracu', dacă n-o mănîncă! exclamă Petka.

Mă trec năduşelile. Simt că trebuie să născocesc ceva pe loc, ca să curm toate astea. Şi-ntre timp, Panin, ascultător şi indiferent, continuă să mestece. Nu cere iertare. Nu spune „nu mai fac". Clefăie pîine şi, într-adevăr, o va înfuleca toată, pînă la ultima înghiţitură.

— Duceţi-vă, le spun eu copiilor. Panin, vino cu mine.

Intrăm în biroul meu, petrecuţi de zeci de priviri. Poate că toate acestea vor avea un rezultat, şi de aici înainte nimeni nu va mai vrea să fie în situaţia lui Panin; şi totuşi n-a fost acelaşi lucru! N-a fost!

Sînt grozav de bucuros că niciunul din pedagogii noştri n-a fost de faţă în clipa aceea.

— Pune pîinea jos, îi spun eu lui Panin, trăgînd uşa după mine.

Ascultător, băiatul aşază pe masă pîinea ruptă la un capăt.

— Răspunde, de ce ai furat?

— Am vrut să mănînc, răspunde el, şi numaidecît dă cu necaz din mînă.

— Ţine minte: să nu mai faci aşa ceva. Altfel va trebui să pleci de-aici.

El tace. Poate că un timp nu va mai fura. Se va feri. Dar atît şi nimic mai mult.

Mult timp după întîmplarea asta mă simţeam ca şi cum aş fi înghiţit o broască. Iată ce înseamnă să foloseşti mecanic o metodă străină luată de-a gata, fără să o fi rumegat mai înainte! Iată ce înseamnă să nu înţelegi că în faţa ta se află cu totul alt om şi o situaţie complet diferită.

Doar noi acolo aveam un colectiv perfect! Cuvîntul colectivului era lege pentru noi, şi orice mustrare din partea lui te silea să-ţi analizezi fapta, cinstit, fără să treci nimic cu vederea, iar aprecierea lui te făcea fericit, te ajuta să crezi în tine. Aici însă, la mine, există oare un colectiv? Bineînţeles că nu!

Da, lui Prohodko întîmplarea cu găina furată i-a rămas ca o învăţătură pe viaţă. Cum s-ar zice: l-a pătruns pînă-n rărunchi. Dar Panin? Nici eu n-aş fi ştiut să spun în ce anume consta greşeala mea, dar însuşi faptul că Panin nu se ruşinase de loc, că-mi îndeplinise porunca atît de liniştit, cu atîta nepăsare, însemna că greşisem. Aici ar fi trebuit să procedez altfel — nu ştiu cum. Şi Anton Semionovici avea perfectă dreptate cînd spunea că o pedeapsă nu poate fi cu adevărat eficace decît într-un colectiv foarte bun, bine organizat şi bine închegat.

10

„Staţi jos şi jucaţi!"

Altă dată, după o zi de muncă spornică şi voioasă, Korşunov a plecat în oraş fără să fie învoit. Cum trebuia să procedez în cazul acesta? Să nu-l mai primesc — nu puteam. Să-l învăţ minte ca pe Glebov — nici asta nu se putea: Korşunov era din cale afară de nervos. Ce-i drept, uneori se mai prefăcea — începea să plîngă din te miri ce şi să strige că pe el nimeni nu-l bagă în seamă şi că e o povară pentru toţi. Cu toate acestea, pînă şi ochiul cel mai puţin experimentat ar fi văzut că nervii acestui băieţandru sînt zdruncinaţi. Noaptea se zvîrcolea în pat, tresărea prin somn, striga, mormăia vorbe neînţelese; îl chinuiau mereu visuri complicate, pe care le povestea pe urmă, volubil, mereu încurcîndu-se şi plictisindu-i nespus pe cei din jur. Se speria de orice fleac; era de ajuns ca cineva să ţipe fără de veste sau să izbucnească în rîs, şi numaidecît îl vedeai cutremurîndu-se tot, ca străbătut de un curent electric.

Şi iată că acum se întorsese după plecarea lui samavolnică şi stătea în faţa mea lîngă Jukov, comandantul de serviciu — gata să plîngă, să urle şi să se zbată într-o criză de isterie.

— Nici să nu mă primiţi! Nu vreţi — nu mă primiţi. Nici n-am nevoie! Ce credeţi! o ţinea el într-una.

Chiar de la început le spusesem copiilor foarte hotărît: cine pleacă cu de la sine putere, nu-l mai primesc înapoi! Dar să nu-l primesc acum pe Korşunov, nu se putea — şi de lucrul acesta ne dădeam seama cu toţii: şi eu, şi Alexei Savici, şi Jukov. Numai Korşunov se vede că nu-l înţelegea, chinuit cum era de nesiguranţă: dacă îl zvîrl în stradă?

— Eu, unul, zic aşa, — începu Alexei Savici, privindu-mă întrebător, — să-l lăsăm pe Korşunov să se ducă la culcare. Iar tot detaşamentul lui Kolişkin să fie consemnat o lună, ca să se-nveţe să răspundă unul pentru altul.

Aşa am şi făcut. Dar a doua zi a venit la mine Repin:

— Semion Afanasievici, vă rog, daţi-mi voie să plec la Leningrad.

— Doar ştii prea bine că detaşamentul vostru este consemnat timp de o lună.

— Din cauza lui Korşunov?

— Da, din cauza lui Korşunov.

— Dar ce-s vinovat eu, Semion Afanasievici?

— Noi avem o regulă, Andrei: unul pentru toţi şi toţi pentru unul.

— Foarte ciudat, spuse încet Andrei şi plecă.

Da, Alexei Savici a propus o măsură foarte bună, dar mult mai liniştit aş fi fost dacă Korşunov s-ar fi aflat în detaşamentul lui Jukov sau al lui Steklov. Băieţii din detaşamentele acestea ar fi primit mai cu înţelegere o astfel de pedeapsă. S-ar fi văitat, dar nu l-ar fi persecutat, nu l-ar fi bruftuit pe Korşunov. Nu s-ar fi apucat să se răzbune pe el din pricina necazului pe care li-l adusese pe cap. De aceea caut să-l am mereu sub ochi pe Korşunov şi în timpul lucrului, şi la masă. Da, e o pedeapsă înţeleaptă. Dar mă întreb mereu, dacă nu ne-am grăbit cu aplicarea ei. Într-un colectiv bun, unit ar fi avut un efect sigur, pe cînd acum...

Odată — era o zi tot atît de ploioasă şi de posomorîtă, ca aceea în care am dărîmat gardul — i-am

surprins pe Petea Kizimov şi pe Andrei Repin în pod, jucînd cărţi. Şi aici am rostit cuvinte, care fără doar şi poate că încă nu puteau răzbi pînă la conştiinţa lor. I-am zis lui Petka:

— Nu ţi-e ruşine?

De zăpăcit ce era, nici nu se gîndi să se scoale în picioare — şedea acolo copleşit, roşu ca racul, şi nu-mi răspundea nimic. De Repin nu mă miram. Dar Petka, întîia mea cunoştinţă în Poiana Mestecenilor, primul meu prieten care îmi arătase atîta bunăvoinţă! Cum de s-a întîmplat să mă trădeze, să-mi calce porunca severă?

— Se vede că te-ai şi plictisit de ghetele tale? Vrei din nou să ţopăi desculţ, ai? Ia, dă-mi cărţile încoace.

Bucuros pesemne, ca măcar în felul acesta să scape din inţepenirea desperată în care stătuse pînă atunci, Petka sări în picioare şi începu să adune cărţile cu înfrigurare. La Andrei nici nu m-am uitat măcar.

De fapt, dintre ei doi, Repin mi se părea cel mai primejdios. Eram absolut sigur de asta. Şi totuşi, peste cîteva zile, în scurtul interval dintre lucrul în atelier şi masă, l-am găsit din nou la cărţi, şi nu pe Repin, ci pe Petka, de astă dată cu Korobocikin. Mai mult mort decît viu, Petka încremeni pe locul lui, fără să mai apuce să termine de amestecat cărţile.

N-am stat să-i mai întreb, nici nu i-am chemat la mine. În schimb, au pornit-o ei singuri în urma mea. I-am adus în sufragerie.

— Aşezaţi-vă aici la masă şi jucaţi! N-aveţi de ce să vă ascundeţi prin poduri. Dacă nu mai puteţi altfel, jucaţi!

Să-l fi văzut pe Petka în clipa aceea!

— Să jucăm?

— Da. Poftim cărţile, staţi jos şi jucaţi.

Amîndoi stăteau înlemniţi, cu o singură deosebire: faţa lui Korobocikin era liniştită, de nepătruns, ca a lui Panin cînd mesteca atunci pîinea, pe cînd faţa lui Petka exprima cea mai amarnică desperare. Dar ce folos? Doar la fel de desperat fusese şi data trecută, ceea ce nu-l împiedicase să se apuce din nou de cărţi.

— Amestecă cărţile, Korobocikin! spusei.

Korobocikin împărţi cărţile.

— Jucaţi !

Korobocikin se uită la mine pe sub sprîncene şi aruncă o carte, dar partenerul lui nici nu se clinti.

— De ce stai ? E rîndul tău, îl îndemnai eu.

Cînd intrasem în sufragerie, băieţii de serviciu tocmai puneau masa, făcînd să zăngănească lingurile, furculiţele. Acum însă orice mişcare a încetat. Toţi privesc spre masa la care stau Petka şi Korobocikin. Dar iată că în clipa aceea începe să sune clopoţelul. În sufragerie sosesc alergînd primii copii. Şi cum intră, îşi dau seama numaidecît despre ce e vorba. Cîţiva se trag mai aproape de noi, să vadă ce se petrece aici, alţii se aşază la locul lor şi urmăresc de departe scena.

Mă depărtez puţin şi-mi rotesc privirile prin sală, să văd dacă totul este în ordine. Apoi mă aşez la masă lîngă Glebov şi Steklov şi încep să mănînc.

În sufragerie domneşte o linişte neobişnuită. Doar din cînd în cînd se aude cîte un chicotit. Apoi se aşterne iar tăcere. Aşa, va să zică !...

Oare am procedat bine ? Ştiu că mi s-ar putea obiecta că nu-i bine să înjoseşti demnitatea omenească. Foarte just, nu e bine. Şi, bineînţeles, celor doi le venea greu şi era jignitor să şadă aşa cu cărţile în mînă în văzul tuturor şi să simtă asupra lor privirile băieţilor, pline de milă sau de batjocură. Dar demnitatea cartoforilor ăstora înrăiţi ar fi cu mult mai înjosită, dacă ar continua să joace şi să se jupoaie unul pe altul... Eh, n-am cu cine mă sfătui. Adică cum aşa — n-am cu cine ? Nu-i am aici lîngă mine pe Anton Semionovici, pe Alexei Savici, pe Ekaterina Ivanovna, pe Sofia Mihailovna ? Da, dar cînd era să mă sfătuiesc cu ei ? Că doar hotărîrea trebuisem să o iau pe loc, fără să pierd o secundă măcar...

Isprăvim masa. Copiii dau buzna afară din sufragerie. Uneori însă, cîte unul din ei bagă capul pe uşă, să vadă cum merge jocul. Eu mai zăbovesc la masa mea. Şi deodată aud pe cineva plîngînd. Plînge Petka, plînge tare, înecîndu-se, cu suspine, cum plîng copiii mici de tot. Korobocikin şade ca şi înainte, ţeapăn, im-

perturbabil, şi Petka urlă, urlă ca-n gură de şarpe, cu pumnii la ochi.

Ce să mai vorbesc, mi se rupe inima de milă.

— Ei, Piotr? Ce-i cu tine? Nu merge jocul?

— Nu-u mai fac nici-o-da-a-tă... bîiguie el jalnic, înecîndu-se în lacrimi. Să mo-o-or dacă mai fac! Nu vre-au... lu... aţi cărţile! şi le aruncă, de parc-ar fi fost un şarpe veninos sau o meduză.

— Da' pachetul de rezervă unde-i?

— Asta-i ultimul! Să mor... ultimul... rosteşte printre sughiţuri Petka.

Să fie cu adevărat sfîrşitul? Of, sînt sigur că mai e mult pînă se termină şi cu asta!

Seara vine la mine în birou Pavluşa Steklov, mezinul.

— Ce vrei? îl întreb.

— Am venit numai aşa...

— Bine, stai acolo...

Se aşază pe divan şi tace. Tac şi eu.

— Semion Afanasievici, — se hotărăşte el în sfîrşit, — uitaţi cum stau lucrurile... Petka... poate dumneavoastră vă închipuiţi că e băiat rău şi n-ascultă... Dar pe el îl întărîtă alţii. E unul acolo care-i zice mereu: „Ce, mă... te-ai speriat? Nu-ţi mai merge?“ Ei, şi Petka ce să zică: „Ba-mi merge!“.

A, va să zică asta este!

— Petka, unde eşti? spun. Intră, nu te sfii!

Pavluşa a rămas cu gura căscată. E uluit: cum de-am ghicit că n-a venit singur? De după uşă s-aude un zgomot, duşumeaua scîrţîie, cineva oftează cu năduf, şi în prag apare Petka.

— Stai jos, Petea... îi spun... Cele rele să se spele. Ce-a fost a trecut.

În clipa asta pe uşă năvăleşte, fără să mai bată, Korol:

— Semion Afanasievici, aveţi o telegramă. De la Alexei Savici! Adică el a primit-o şi zice — du-o repede, şi uite, am adus-o...

Rupînd banderola telegramei, văd trei perechi de ochi, care mă fixează întrebători. Nu ştiu ce şi-or fi închipuind băieţii, dar au nişte mutre, de parcă tele-

grama trebuie să-i privească neapărat pe ei sau cel puţin şcoala lor.

— Soţia şi copiii mei au pornit din Harkov, încoace, rostesc eu aproape fără voie. Mîine vor sosi la Leningrad.

E tare nostim: pe feţele celor trei citesc o mare satisfacţie. Iar Korol declară înţelegător:

— Trebuie să-i întîmpinăm. Luaţi-mă pe mine, o să vă ajut.

— Mulţumesc, îi spun eu.

11

Ce bine-i cînd îţi vin oaspeţi!

Insoţit de Korol, plec de cu noapte, cu primul tren. Şcoala o las pe mîna lui Alexei Savici. Trebuie să mărturisesc — plecam oarecum neliniştit, dar şi Alexei Savici, şi Ekaterina Ivanovna căutau care mai de care să mă liniştească.

— Lăsaţi, n-aveţi nici o grijă, n-o să se întîmple nimic rău în lipsa dumneavoastră... ne descurcăm noi.

Şi iată-ne aşezaţi în semiîntunericul vagonului. În faţa noastră, într-un colţ, stă o fetiţă mică, cu o căciuliţă albă. Priveşte fără să clipească la becul electric. Uneori, somnoroasă, închide ochii pe jumătate şi apoi din nou se uită ţintă la lumină. Are vreo trei anişori. Ai mei sînt ceva mai mari. De i-aş vedea mai repede! N-am avut vreme să mă gîndesc la ei de cînd sînt aici. Tot timpul meu, fără excepţie, pînă la ultima secundă, mi-l lua şcoala din Poiana Mestecenilor. Abia acum îmi dau seama ce dor îmi era de ei. Mîinile mele îi doreau: ce bine e să-i iei în braţe, să le ciufuleşti părul, să-i baţi uşurel peste obrajii dolofani, să-i arunci sus, pînă în tavan şi să-i auzi ţipînd pe amîndoi: cel ce zboară sus — de spaimă şi plăcere, iar cel ce sare pe lîngă mine aşteptîndu-şi rîndul — de nerăbdare şi bucurie...

Korol stă lîngă geam şi priveşte copacii, care, încă nedesluşiţi, abia desprinzîndu-se din întuneric, lunecă

prin fața lui. Încă puțin și în vagon se face ceva mai multă lumină. Acum lumina zilei se amestecă cu lumina electrică, ca pe urmă să o alunge cu totul. Dimineață. Fetița din fața mea a adormit, ghemuită lîngă maică-sa.

Mă uit la ea, mă tot uit, pînă ce în locul căpșorului ei bălai, cu căciuliță albă, începe să mi se năzărească altul brun, cu o căciuliță roșie.

— Semion Afanasievici, — aud deodată vocea lui Korol, — în locul meu, la detașament, l-am lăsat pe Pletniov.

Mă scutur o dată, ca trezit din somn.

— Nu știu dacă e bine. El a plecat neînvoit...

— Eu cred că nu-i nimic. O să-i fie de învățătură...

— Bine, bine, dar o să asculte băieții de el?

— De e-el?

Korol nu mai socotește de cuviință să adauge nimic. Iar eu, dacă înainte mă îndoiam că lui Pletniov i se potrivește rolul de comandant, acum eram mai mult ca sigur că detașamentul trei nimerise din rău în mai rău.

— Cum s-ar zice, dacă pui vulpea voievod în pădure, pene cîte vrei, da' păsări... neam!

Rîdem amîndoi... Iată și Leningradul. Ne repezim la gara Moscova. Mătușa Varia se și plimbă plină de neastîmpăr pe peron.

Mătușa Varia fusese prietenă cu răposata mamă a Galiei. Rămasă orfană la șaptesprezece ani, Galia nu avusese pe nimeni mai apropiat decît pe ea. Diferența de vîrstă nu le împiedica să fie prietene. Căsătoria prea timpurie a Galiei o mîhnise pe mătușa Varia, dar și mai mult o amărîse faptul că eu eram un copil al nimănui, fost vagabond.

Cu toate acestea, chiar în prima zi după venirea mea la Leningrad, am trecut pe la ea. Am stat împreună de vorbă pînă noaptea tîrziu. Mă întreba despre Galia, despre copilașii noștri, cum merg treburile în comuna Dzerjinski și despre Anton Semionovici. Iar a doua zi dimineață am plecat de la ea cu simțămîntul că și mie, și Galiei ne era dragă și apropiată încă din copilărie.

Acum însă mătuşa Varia mă salută foarte scurt, şi după ce-i strînse mîna lui Korol, spunîndu-i cu un aer foarte serios: „Să facem cunoştinţă, tinere", continuă să umble încoace şi încolo, ţeapănă, foarte severă. Şi numai după ochii ei şi după felul cum îşi strîngea buzele, ca să nu-i tremure, se vedea cît de nerăbdătoare era.

Cînd petreci pe cineva, oricît de veselă ar fi călătoria, oricît de mare ar fi fericirea care l-ar aştepta la capătul drumului pe cel ce pleacă, eşti trist totdeauna. Dar cînd îl întîmpini... ce plăcut e să întîmpini pe cineva! Uite, acum locomotiva va da semnalul de sosire, mereu apropiindu-se, trenul va intra în gară şi din vagon va coborî Galia cu copiii. Încerc să mi-i închipui..., şi nu izbutesc. Tustrei sînt arşi de soare, rumeni, cu părul negru — îi văd mereu împreună, numai să închid ochii, dar acum nu ştiu de ce, nu mai izbutesc.

— Sosesc! spune mătuşa Varia, cu vocea puţin răguşită de emoţie.

S-aude tot mai desluşit bătaia roţilor, pieptul larg al locomotivei se apropie din ce în ce... Stop! Întrecîndu-ne unul pe altul, ne repezim la vagonul cinci. De acolo a şi început să coboare lumea: un om cu o haină de piele şi cu două geamantane imense, în spatele lui, o bătrînă cu o boccea în mînă, apoi un militar înalt... nu-i chip să răzbeşti în vagon şi pace!

— Dar unde ţi-e băiatul? mă întreabă deodată mătuşa Varia. Korol, nicăieri! Ei, na-ţi-o! Doar n-o fi fugit? Nu, aşa ceva nu se poate. Dar unde s-o fi băgat, bătu-l-ar norocul? Şi ce să fac mai întîi? Să aştept să coboare Galia? Să mă duc după Korol, să-l caut?

Şi deodată-i văd: strecurîndu-se printre militarul cel înalt şi bătrînică, din vagon coboară Korol cu Kostik în braţe. N-are rost să-l mai întreb cum de-a nimerit acolo. Din spatele lui, Galia priveşte zîmbitoare.

Înc-o clipă, şi iată-i pe toţi alături de mine — Galia şi copiii. Mătuşa Varia o îmbrăţişează pe Galia — nu s-au văzut de atîta timp. Lena şi Kostik cu paltonaşe vătuite, încinse cu un brîu colorat, cu pîslari şi

galoși în picioare și cu căciulițe roșii sînt caraghioși, stîngaci și nu-i poți deosebi unul de altul: ochii lor negri și veseli, obrajii ca merele, frunțile înalte și bombate, toate par la fel. Noi toți sîntem înalți, de aceea copiii par și mai mici: se frămîntă undeva la picioarele noastre și, înălțînd bărbiile, se uită la noi.

— Cum de i-ai găsit? îl întreb pe Korol.

— Păi, semănați foarte bine cu ei! Doar nu sînt orb! răspunde el îngăduitor.

Nu caut să precizez cine anume cui seamănă, nevoit cum sînt să intru deodată într-o discuție foarte aprinsă cu mătușa Varia, care nici nu vrea să audă să plecăm direct de la gară spre Poiana Mestecenilor. Ne somează să mergem imediat la ea — acolo ne așteaptă o plăcintă cu mere, dulceață de căpșuni și ceai...

Eu însă aș vrea să plec de-a dreptul acasă, sînt neliniștit, nu-mi pot lăsa prea mult timp gospodăria singură.

— De atîția ani n-am mai văzut-o pe Galia! se apără supărată mătușa Varia. Dar cum poți să-ți închipui așa ceva, Semion? Nu te înțeleg!

— Mătușă Varia, de ce nu vrei să pricepi: doar școala...

— Eu vreau cu tata! protestează Kostik de undeva de jos.

— Vreau cu tata! îngînă ca un ecou Lenocika.

— Mai bine ar fi să mergem acasă, intervine foarte politicos și Korol. Abia am apucat să ne încropim și noi, și băieții încă nu s-au deprins...

Are dreptate Korol. Și lucrul pare atît de clar, încît mătușa Varia se dă bătută, făcînd un semn cu mîna:

— Bine, duceți-vă voi. Tu, Galia, rămîi cu mine. Venim ceva mai tîrziu.

— Mamă, vreau plăcintă! spune Kostik de jos.

— Și eu vreau plăcintă! repetă Lenocika.

— Bine, bine, o să vă aducem plăcintă, le făgăduiește mătușa Varia, îmbunată.

Rîdem cu toții și asta ne alungă supărarea. Eu, Korol și copiii hotărîm să plecăm îndată acasă. Galia și mătușa Varia vor veni mai tîrziu.

— S-o luăm şi pe Lenocika cu noi! propune mătuşa Varia. Cum să pleci aşa, cu amîndoi? Luaţi-l pe Kostik şi atît!

— Nu-u! protestează energic copiii amîndoi. Vrem împreună! Şi cu tata!

Fără să-i mai las Galiei timp să se răzgîndească, apuc copiii de mînă, Korol îi ia Galiei geamantanul şi ieşim cu toţii din gară. Profit de zăpăceala Galiei; primirea asta zgomotoasă, revederea cu mătuşa Varia după o despărţire atît de lungă, şi, bineînţeles şi faptul că se afla la Leningrad — Galia mea era de fel din Cernigov şi niciodată nu fusese mai departe de Harkov — toate acestea o buimăciseră. În graba mare, ca nu cumva să-şi schimbe părerea, îi promit că vom ieşi să le întîmpinăm, pe ea şi pe mătuşa Varia, la trenul de şapte dimineaţa, ne luăm la repezeală bun rămas şi ne urcăm în tramvai. Ţinîndu-se ca un copil de mîna mătuşii, Galia porneşte încet pe trotuar, iar noi, veseli, îi facem semne cu mîna de pe platforma tramvaiului.

Şi iată-ne din nou în vagonul unei curse locale.

Abia acum pot în sfîrşit să mă satur uitîndu-mă la copii. Despărţirea noastră n-a fost prea lungă — n-au avut cînd să se schimbe — şi totuşi observ la ei multe lucruri noi. Kostik a învăţat să spună „r“, şi de bucurie îl vîră peste tot, cum se nimereşte:

— Am băut r-r-apte! ne informează el mîndru. Am gar-roşi noi la pîsr-rari!

Lenocika şi ea are o apucătură nouă: fiecare propoziţiune o spune de cîteva ori, pînă capătă răspunsul.

— Descheie-mi paltonul, descheie-mi paltonul, descheie-mi paltonul, repetă ea foarte paşnic şi fără mofturi, dar încetează cînd îi răspund:

— Numaidecît.

Vocea ei e mai groasă decît a lui Kostik şi zumzăie tot timpul ca un bărzăune. Korol priveşte la copii, ca la nişte vietăţi mici, de o speţă necunoscută şi ciudată, şi rîde de fiecare cuvînt al lor. Are un rîs foarte frumos şi pentru prima oară observ ce dinţi egali şi albi are.

Cum am ajuns acasă, Sofia Mihailovna a şi pus stăpînire pe copii. Pe ei nu-i sperie de loc faţa ei posomorîtă. De fapt acum nici nu pare posomorîtă. Într-o clipită, Sofia Mihailovna le dezbracă paltonaşele, le trage pîslarii din picioare, le dă ceai. Aruncînd o privire prin locuinţa mea, descopăr că podelele sînt spălate şi masa acoperită cu o faţă curată.

În atelierul de tîmplărie, băieţii robotesc de zor. Podeaua e plină de talaş. La prima masă lucrează Pletniov. Lucrează parcă în joacă, fără efort, dar are nişte mîini harnice şi treaba merge repede. Îmi aruncă o privire scurtă, şăgalnică, şi numaidecît îşi lasă ochii în jos. Alături de el, Razumov. I s-a înţepenit rindeaua şi acum se necăjeşte să scoată talaşul prins înăuntru. Dar şi el mă gratifică cu o privire veselă, niţeluş şireată. Eu însă nu prea mă amăgesc; înţeleg că acum toţi ar vrea să-mi arate că nu se pricep numai la stricat, ci ştiu tot atît de bine să şi lucreze. Şi totuşi, ce plăcut e aici, cîtă zarvă, şi cînd mă gîndesc cum era mai ieri, alaltăieri!

...Cu trenul de şapte, după cum făgăduiseră, sosesc în sfîrşit şi Galia cu mătuşa Varia. În casa cea mică sînt trei odăi. Într-una din ele — Alexei Savici şi Sofia Mihailovna, în celelalte două — familia noastră. În prima se află masa mea de scris, încă o măsuţă şi divanul pe care s-a canonit Glebov. Cea de a doua e şi sufragerie şi dormitor în acelaşi timp.

Mătuşa Varia şi Galia se învîrt puţin prin camere şi îndată se şi apucă să mute şi să schimbe lucrurile. Apoi deodată Galia îşi aminteşte ceva şi scoate din geantă un plic mare, alb:

— Pentru tine... de la Anton Semionovici. Iartă-mă, am uitat să ţi-l dau imediat.

Rup grăbit plicul.

— Ia uitaţi-vă la el, se cunoaşte cît de colo că omul a cîştigat două sute de mii! rîde mătuşa Varia.

— Lasă-l în pace, intervine Galia. Să citească scrisoarea pîn-o învăţa-o pe de rost.

Şi n-ar fi de loc greu, fiindcă e tare scurtă.

„Salut, Semion! Nu te întreb de ce nu scrii. Ştiu că vrei să-mi povesteşti deodată cum ţi-au mers trebu-

rile şi cum ai izbutit să le dai de capăt. Nu face nimic, voi aştepta. Şi cred că îmi vei scrie curînd. Noutăţile de pe la noi ţi le va spune Galia. Te îmbrăţişez.

A. Makarenko."

12

Ştrengarii

Puterile mi s-au întreit. Şi nici nu e de mirare dacă Galia şi copiii sînt cu mine. Puteam să nu dau toată ziua pe acasă, s-o văd pe Galia abia seara, puteam să nu mă gîndesc la ea o zi întreagă, dar şi atunci ştiam, clipă de clipă, că se află aici, lîngă mine — ea şi copiii.

Kostik şi Lenocika s-au familiarizat îndată cu noua lor locuinţă. La început, plimbîndu-se prin parc, se ţineau mereu unul de altul. Dar curînd, spre mirarea mea, pentru întîia oară în scurta lor viaţă, „nedespărţitele" noastre odrasle începură să umble care-ncotro. Prea multe ispite îi înconjurau, prea multe lucruri nemaivăzute, atrăgătoare, astfel încît pînă la urmă fiecare îşi află ocupaţia sa preferată.

Kostik, cum se scula, se ducea de-a dreptul la grajd, unde domnea Pavel Podsolnuşkin. Nu de alta, dar măcar cu un ochi să se uite şi el la Timofei.

— Halal băiat! zicea Podsolnuşkin, minunîndu-se. Nu-i e frică de loc! Stă, uite aşa, cu picioarele crăcănate — şi se uită, şi se uită, şi nu se mai satură privind, de parc-ar fi prins rădăcini acolo. Mare comedie!

Kostik se purta foarte prietenos cu toţi, dar Podsolnuşkin era pentru el persoana cea mai respectată din şcoală, după Korol. Prietenia lui strînsă cu Timofei — iată ce-l înălţa atît de mult pe Pavel în ochii lui Kostik. Cu Podsolnuşkin vorbea nespus de cuviincios:

— Pot să intru? întreba el de fiecare dată, şi apoi stătea tăcut deoparte sau se aşeza pe un scăunel.

Pe urmă începeau întrebările:

— Timofei are și el mamă? Dar surioară? Și ce mănîncă la masă? Dar seara? Pot să-i dau lui Timofei un morcov? Cîți dinți are Timofei?

Eu, de cîte ori îl găseam în grajd, căutam să-l scot afară. Venea cu mine, nu-i vorbă, dar pe urmă făcea ce făcea și se întorcea îndărăt. Pavel era mîndru de considerația pe care i-o arăta și-i plăcea să stea de vorbă cu el pe diferite teme — discutau despre Timofei sau îi povestea ce bine are să fie aici vara și cum el, Pavel, o să-l învețe atunci pe Kostik să înoate.

Cît despre Korol, ce să spun, el era prieten la toartă cu Kostik. Korol de altfel fusese cel dintîi băiat pe care-l cunoscuseră copiii. În buzunarul lui găseau întotdeauna zahăr — uneori Galia se uita puțin speriată la bucățile acelea nu prea curate, dar nu zicea nimic. Și în afară de asta, Korol scornea mereu alte și alte năzdrăvănii, însușire ce avea un rol hotărîtor. Îi arunca pe copii în aer și-i prindea din zbor, ceea ce înainte vreme nu făceam decît eu. Sau îl lua pe Kostik pe genunchi și legănîndu-l încetișor, spunea:

— Pe drum neted
Pe drum neted

Apoi, săltîndu-l ușurel:

— Și prin gloduri
Și prin gloduri.

Și la urmă:

— Buf, în șanț!

Kostik, cît pe-aci să se dea peste cap, dar Korol îl și prindea în brațele lui iuți și vînjoase. Nu l-am văzut niciodată pe Kostik să se strîmbe măcar — niciodată, nici chiar atunci cînd întîmplător, Korol, greșind mișcarea, îl lovea ceva mai tare. În schimb, ce de chiuituri, ce de rîsete voioase! Dar credeți că numai atît știa Korol? După cum s-a dovedit, el se pricepea și la scamatorii. Talentul acesta necunoscut încă minunase întreaga școală, subjugîndu-i cu totul pe cei mici. Korol lua în mînă o pietricică, și pietricica dis-

părea îndată, pentru ca pe urmă s-o regăsească tocmai după gulerul lui Kostik. Jongla minunat, artistic, cu bastoane şi mingi. Şi se vedea după faţa lui că şi el se simte nespus de încîntat.

Lenocika, grozav de prietenoasă, n-avea preferinţă pentru nimeni: îi iubea pe toţi deopotrivă, şi toţi prinseră drag de ea.. Intra în atelier şi întreba delicat: „Pot să iau niţel talaş?" şi băieţii îi umpleau numaidecît buzunarele cu ghemotoacele acelea creţe şi năclăite de răşină, spre marea desperare a Galiei. Pe urmă nimerea la bucătărie şi, ieşind de acolo, îmi destăinuia: „Korol mi-a dat un morcov şi i-am spus mulţumesc!"

Îi plăcea mult să se uite cum hrănea Lionea Petrov găinile, şi Lionea îi dădea voie să le arunce firimituri.

Şi Kostik şi Lena se ataşaseră din prima clipă de Sofia Mihailovna. Am mai spus că ea avea o înfăţişare posacă, chiar aspră. Dar copiii se legară de ea numaidecît, fără ezitare, ca şi cum s-ar fi cunoscut de-o viaţă... Îi găseam adesea pe Kostik şi Lena la ea în odaie şi numai cu greu îi lăsa să plece. Am priceput multe, mai tîrziu, cînd Alexei Savici mi-a povestit:

— Ştiţi, am avut şi noi trei copilaşi; doi băieţi şi o fată. Dar tustrei ne-au murit deodată, de scarlatină, în două săptămîni. Pe atunci lucram la o şcoală comunală, în Siberia, departe de calea ferată. Într-o zi, la şcoală, s-a îmbolnăvit un copil şi boala a început să-i secere pe toţi... şi pe ai noştri. Sofia Mihailovna a zis atunci: „Nu voi mai lucra niciodată cu copii. N-aş putea". Iar după patru zile a plecat de-acasă: „Încotro?" o întreb. „La copii"...

Cînd povesteşte despre nevastă-sa, Alexei Savici coboară glasul, ca şi cum s-ar feri. Iar Sofia Mihailovna nu vorbeşte niciodată despre sine. Cu ce i-o fi atras ea pe Lena şi Kostik? N-aş putea să spun; ştiu numai că le plăcea să meargă la ea, şi adesea i-am auzit, pe Kostik sau pe Lena, declarînd:

— Mă duc la tanti Sonia.

Copiii şi uitaseră de casă, de Harkov, pentru ei ziua de ieri pur şi simplu nu mai exista. În timpul scurt,

cît nu ne văzusem, amîndoi căpătaseră un obicei nostim de a chibzui bine lucrurile, obicei pe care altădată nu-l observasem. Dimineaţa, uitîndu-se pe geam afară, Lenocika spunea:

— Mamă, plouă. Şi eu care am vrut să mă plimb! Trebuie să respir aer curat, şi acuma cum să respir?

Altădată, cînd copiii nu puteau adormi seara din cine ştie ce pricină, Galia le cînta un cîntec de leagăn:

Peştişorii dorm în lac,
Păsărelele-n copac...

Acum însă fusese silită să renunţe la acest cîntec, deoarece Kostik întrebase odată: „Da' de ce în lac? De ce nu în nisip, că e mai moale!" Şi începuse să se lege de fiecare vers: „De ce e aşa şi nu altminteri?" Astfel încît, pînă la urmă, Galia se lipsi de cîntec. Copiii nu mai plîngeau şi nici nu mai făceau mofturi ca înainte; soseau îndată la chemarea Galiei, îi povesteau tot ce văzuseră şi auziseră, şi din nou plecau la băieţi, în lumea aceea mare şi interesantă. Iar eu, printre toate grijile mele, zărind de departe siluetele lor mititele, mişcîndu-se încolo şi-ncoace, cu picioruşele durdulii, în ciorapi roşii de lînă, mă gîndeam: ce mi s-o fi întîmplat de mă simt atît de fericit?

13

Nasturii

Cîndva, Anton Semionovici îmi dăduse un volum al lui Uşinski, în care subliniase următoarele rînduri:

„Ce-aţi zice despre un arhitect care, punînd fundamentul unei clădiri noi, n-ar şti să vă răspundă la întrebarea ce anume vrea să construiască — un templu, închinat unui dumnezeu al adevărului, iubirii şi dreptăţii, sau, pur şi simplu, o casă, în care să te simţi bine, sau nişte arcuri de triumf, frumoase, solemne şi inutile, la care să privească încîntaţi toţi trecătorii, un hotel luxos, care va jupui călătorii nesoco-

tiți, sau o bucătărie pentru pregătirea bucatelor, un muzeu pentru păstrarea rarităților sau, în sfîrșit, o magazie pentru depozitarea calabalîcului, de care nimeni nu mai are nevoie? Același lucru ar trebui să-l spuneți și despre acel educator, care nu știe să vă precizeze clar și lămurit scopul activității sale pedagogice."

Este foarte just, îmi spusese atunci Anton Semionovici. Un bun vînător, trăgînd într-o țintă mișcătoare, ochește întotdeauna mult mai departe de locul unde se află în acel moment ținta. Tot astfel și un pedagog în activitatea lui educativă trebuie să țintească mult mai înainte, să-i ceară foarte mult omului și să-l respecte infinit de mult, deși poate acest om, după toate caracteristicile sale exterioare, nu merită stimă.

Îmi aduceam acum aminte de lucrul acesta, așa cum căutam să-mi amintesc tot ce spunea și făcea Anton Semionovici: gîndindu-mă la vorbele, la ideile lui, mă controlam pe mine însumi, îmi controlam ideile, faptele.

Și din zi în zi mă convingeam tot mai mult că, după cum un ceas fără limbă nu este ceas și o pasăre fără aripi nu-i pasăre, tot astfel și un învățător sau un educator nu poate să-și atingă scopul, dacă uită fie chiar de unul din copiii săi, sau dacă încetează să vadă ori să simtă cea mai mică schimbare în cei care i-au fost încredințați.

Aveam foarte mulți copii mici: aproape o treime — de zece ani, unii chiar și de nouă. Majoritatea erau de doisprezece-treisprezece ani și foarte puțini — Jukov, Serghei Steklov și Repin — aveau paisprezece. Cei mai mulți erau copii crescuți fără supraveghere, sau orfani, trimiși aici din alte case de copii și din școli, unde fuseseră socotiți „greu educabili". Mulți dintre ei nici n-apucaseră să vagabondeze — din cinci copii, trei sau patru nu petrecuseră nici o zi pe stradă. Bineînțeles că aceste împrejurări îmi ușurau mult sarcina. Dar dacă o știam de mai înainte, acum învățasem definitiv că un colectiv nu se lasă cucerit dintr-o dată. Este o muncă grea, o muncă uriașă dusă cu toți copiii împreună și cu fiecare din ei în parte. Și de aceea trebuie să-i cunoști pe toți. Cum o fi oare băia-

tul acesta? Are voinţă? N-are voinţă? E lacom? Bun? Închis? Sincer? Sînt obligat nu numai să înţeleg germenul fiecărui caracter, dar şi felul în care caracterul trebuie să crească şi să se dezvolte.

Şi iată că vine un moment, cînd experienţa, ideile altuia, chiar dacă e vorba de experienţa şi ideile lui Anton Semionovici, nu te mai pot ajuta, fiindcă — după cum îi plăcea lui să spună — în toţi anii activităţii lui n-a întîlnit două cazuri cu totul asemănătoare. Fiecare împrejurare cere o hotărîre deosebită, nouă, bună numai pentru ea, şi de acest lucru m-a convins încă o dată „boala nasturilor".

Într-o zi a venit la noi inspectorul secţiei orăşeneşti a învăţămîntului public din Leningrad — Alexei Alexandrovici Zimin. Nu era prima dată cînd ne vizita. M-a ajutat în multe privinţe. Sezisase de mult lucrurile revoltătoare ce se petreceau în Poiana Mestecenilor, şi tocmai de aceea urmărea atent şi binevoitor orice schimbare înspre mai bine. Venea la noi nu numai ca inspector, ci ca prieten, pentru care orice fapt nou este nu numai interesant ci şi plin de însemnătate.

De obicei în cursul zilei ne vedeam foarte puţin — el îşi petrecea toată ziua în atelier, vorbind cu copiii, mînca cu ei — şi abia cînd se lăsa seara venea la mine în birou să-mi împărtăşească observaţiile şi planurile sale. Mă cîştigase faptul că-i plăcea să vorbească despre copii — despre caracterele, deprinderile şi aptitudinile lor. Se interesa de fiecare copil în parte şi stăruia, punîndu-mi întrebări peste întrebări.

Noi amîndoi mai aveam o trăsătură comună: nu puteam suferi pedologii, iar ei, of! cît de tari erau încă în 1933! Zimin îi ura încă de cînd făcuse primii paşi ca inspector în activitatea pedagogică. El considera că o mare parte din şcolile pentru aşa-zişii „greu educabili" sînt o crimă: de obicei în astfel de şcoli nimeresc copiii normali. Nu puteam să nu fiu de acord cu el: doar şi aici la mine se aflau copii normali, şi chiar mă frămînta gîndul de ce mulţi dintre băieţii mei fuseseră scoşi din şcolile obişnuite şi trimişi la „greu educabili".

Aşadar Alexei Alexandrovici venise în mijlocul nos-

tru, își petrecuse aici toată ziua, dormise la noi, și se pregătea să plece a doua zi la Leningrad. Și atunci s-a descoperit că pe mantaua lui de ploaie nu mai rămăsese nici un nasture — toți fuseseră tăiați.

Lucrul era, de altfel, explicabil. Cărțile de joc dispăruseră din viața noastră de toate zilele, dar patima jocurilor de noroc rămăsese și continua să mocnească. Și deși băieții erau tot timpul ocupați cu munca, cu jocul, deși noi, pedagogii, eram în mijlocul lor toată ziua (uneori chiar noaptea dormeam prea puțin), ei începură să joace nasturi.

Este un joc prostesc, care nu cere nici inteligență, nici prea mare isteţime, ceva în felul jocului „de-a pietricelele" atît de drag fetelor. Numai că pentru acest joc îți trebuiau nu cinci sau zece, ci o sumedenie de nasturi. Cînd unul, cînd altul din copii descoperea că-i lipsesc nasturii de la haine. Începeau cercetări înfrigurate, înjurături, promisiuni: „Ți-oi da una, ca să ții minte" — și totuși nasturii continuau să dispară.

A fost convocată adunarea generală. Am rostit o cuvîntare înflăcărată. Toți erau de acord cu mine că jocul trebuie imediat desființat. Serghei Steklov propuse să se adune grămadă chiar acum toate rezervele existente de nasturi. După cîteva clipe de șovăială, Petea Kizimov puse, cu un oftat, pe masă, un pumn de nasturi de tot soiul. Ceva mai apoi, exemplul lui fu urmat de Vasea Lobov, pe urmă de Korșunov. Dar puteam să-mi dau și capul că fiecare din ei își mai păstrase cîțiva nasturi, așa, de „prăsilă".

Aproape toate victimele își regăsiseră nasturii în această grămadă și pe dată se și apucară să-i coasă la pantalonii și cămășile lor.

Și totuși jocul continua — asta fără doar și poate — însă acum jucau pe furiș.

Petka se jura pe viața lui — „să mor, na!" — vrînd să mă convingă că el și uitase de nasturi. Pavlușka se jura și el. Pe ei parcă-i credeam. Singur Lobov își ferea mereu ochii de mine și-l bănuiam că nu se lecuise de „boala nasturilor".

Iată însă că acum atacaseră pînă și mantaua de ploaie a lui Alexei Alexandrovici.

Îmi venea să intru în pămînt de ruşine. Zimin căuta să mai atenueze gravitatea situaţiei tot repetînd :

— Nu face nimic, nu face nimic... Ce-i drept, o să se cam supere nevastă-mea — abia zilele trecute mi-a cusut nasturii... Totuşi, nu-i cine ştie ce...

Nici nu voia să audă de cercetări („lăsaţi, veţi lămuri mai pe urmă cazul“) şi a plecat înfăşurîndu-se mai strîns în manta şi ţinînd-o de bine, de rău, cu cotul.

L-am petrecut pe Zimin, apoi, mai negru ca un nor de furtună, am intrat în sufragerie, unde copiii luau gustarea, şi după ce le-am expus pe scurt faptul, am întrebat :

— Cine-a făcut măgăria asta ?

Bineînţeles, toată lumea tăcea.

— Kizimov, tu ?

Petka sări ca ars :

— Semion Afanasievici, să mor dacă-s eu !

— Steklov ?

— Se poate, Semion Afanasievici ? răspunde Pavluşka, înălţînd foarte expresiv din umeri ; e plin de demnitate, leit frate-su.

Numesc, unul după altul, alţi cîţiva amatori de nasturi. Toţi afirmă plini de indignare că nu sînt părtaşi la această faptă urîtă.

— Lobov ! spun.

Lobov se ridică atît de roşu la faţă, încît de îmbujorat ce e, nici nu i se mai văd pistruii.

Se apropie de mine, împleticindu-se.

— Întoarce-ţi buzunarele pe dos !

El stă încremenit, ca o statuie, cu faţa roşie şi jalnică.

— Întoarce-ţi buzunarele !

Încet îşi cufundă mîna în adîncul buzunarului şi scoate un pumn de nasturi lucioşi, cenuşii, tocmai nasturii cu pricina.

— Ne-a venit un musafir, Alexei Alexandrovici, spun eu, privind creştetul bălai şi urechile stacojii ale lui Lobov ; mai mult nu pot vedea, atît de jos şi-a plecat capul. Alexei Alexandrovici are grijă de noi, se gîndeşte la noi, iar noi, uite cum îl primim ! Frumos

din partea ta, n-am ce zice! Ți-ai dat cuvîntul de onoare că nu mai joci nasturi!

Cînd este emoționat, Vasea Lobov uită tot ce l-a învățat Ekaterina Ivanovna, se încurcă rău de tot în consoane și vorbește peltic. Uite, de pildă, acum: abia înțeleg, mai curînd ghicesc ce-mi răspunde aproape în șoaptă:

— Mi-am dat...

— Va să zică pentru tine cuvîntul de onoare e așa... un fleac? O nimica toată? Cam așa ar veni.

El tace cu capul în pămînt.

— Ei, Lobov, ce să-ți spun, nu mă așteptam din partea ta la una ca asta!

Mărturisesc: îmi venea să apuc foarfeca și să-i tai toți nasturii și de la haină și de la pantaloni. Dar n-am făcut-o. Îmi închipuiam cum va fugi, cu pantalonii în vine, vedeam parcă zîmbetul răutăcios al lui Repin, auzeam hohotul de rîs al lui Glebov... Și deodată m-am stăpînit. Nu, nu se poate, mi-am zis. Pîrdalnica aceea de pîine mă învățase multe.

— Ce facem cu el? îi întrebai pe băieți.

Tăcere. Apoi o larmă nedeslușită de voci. Și din nou tăcere.

— Să fie pus să facă timp de o lună munca cea mai murdară... deslușii în cele din urmă.

Dar parcă Lobov va înceta să joace nasturi, dacă va fi pus să curețe privata peste rînd?

Am stat de vorbă cu Lobov îndelung, mi-a jurat că n-o să mai joace nasturi.

Dar exista cineva care ne împiedica mereu să lucrăm — cu tenacitate și foarte ingenios, nu direct, ci prin oamenii săi de paie. Bietul Lobov continua să joace, și cu siguranță că împotriva voinței lui. Avea un caracter slab, ușor influențabil dar, oricum, era foarte legat de Steklov, comandantul detașamentului din care făcea parte și se vede că nu-i venea să-l înșele tocmai pe el. Eu însă știam că joacă și acum nasturi. Știam, pentru că, de cîte ori îl întîlneam, nu îndrăznea să mi se uite în ochi și căuta să fugă din drumul meu. Și-apoi mereu constatam că-i lipsește cîte-un nasture. Ba la cămașă, ba la buzunarul drept al hai-

nei, iar mîine cu siguranță că avea să-i dispară și cel de la buzunarul stîng.

— Serghei, — spun eu într-o zi, ca și cum aș fi uitat de boala nasturilor, — ce înseamnă neobrăzarea asta, de ce umblă Lobov în halul ăsta ? Unde-i sînt nasturii ?

— Zice că i-a pierdut.

— După masă să treci pe la mine.

După masă, Steklov intră în cabinetul meu și-mi spune ceea ce, de altfel, înțelegeam prea bine și fără el.

— Semion Afanasievici, Repin îl întărîtă pe Lobov. Vă spun drept. Am stat și eu de vorbă cu el, dar știți ce mi-a răspuns ? Are el o vorbă cică : „Hoțul neprins este om cinstit".

Și totuși odată s-a întîmplat ca adversarul meu nevăzut să-și greșească socotelile și, fără voia lui, să mă ajute.

Într-o bună zi, la apel, l-am văzut pe Lobov stînd într-o poziție tare ciudată, cu mîinile strîns lipite de cusătura pantalonilor și parcă temîndu-se să facă cea mai mică mișcare. Tot atît de țeapăn și de stîngaci o pornise și spre sufragerie ; nu mergea ca de obicei, ci făcea niște pași mărunței de tot. Și atunci, deodată în mintea mea s-a făcut lumină : păi ăsta și-a pierdut la joc și nasturii de la pantaloni, uite cum îi cad în vine.

Trecînd din sufragerie pe la mine, pe-acasă, de cine dau ochii acolo ? De jucătorul nostru pătimaș.

— Galina Kostantinovna, se ruga el cu glas jalnic, îi cos eu singur, dar, dați-mi, vă rog, cîțiva nasturi.

Înduioșată, Galia se îndreptă spre cutia de lucru.

— Stai ! i-am spus. Lobov să-și găsească întîi nasturii lui. Îi are, numai să-i caute bine.

Ce să mai vorbim — bietul Lobov a rămas așa pînă seara. La început umbla ținîndu-și nădragii cu mîinile ; pe urmă, în atelier, și i-a legat cu un capăt de sfoară, dar și așa îi cădeau mereu. Nu mai îndrăznea să ceară nimic nimănui și se afundase atît de mult în bezna desperării, încît nu i se mai vedea decît creștetul.

Seara, la masă, Serghei Steklov se sculă de la locul lui:

— Semion Afanasievici, vă roagă tot detașamentul, dați-i voie lui Lobov să-și coasă nasturii. Vă făgăduim că n-o să mai facă.

— Îmi garantați?

— Garantăm.

În astfel de împrejurări, Anton Semionovici întreba: „Cu ce îmi garantați?" Le-am pus și eu întrebarea aceasta.

— Cu capul! sună răspunsul neașteptat.

M-am declarat mulțumit și cu atît, deși, la drept vorbind, garanția era foarte vagă.

14

„Of, Glebov ăsta!"

A trebuit să mă conving din propria mea experiență de ceea ce cunoșteam mai de mult din spusele lui Anton Semionovici: că pedagogia este o știință complexă, multilaterală și profund dialectică. A trebuit să rezolv în felul meu problemele ce mi se ridicau în cale, să acumulez experiența, ideile și descoperirile mele proprii.

Atunci, în primele zile, eram ca un om care învață să buchisească. Iată că bastonașele și cîrligele acelea de neînțeles s-au transformat în litere, iar literele s-au îmbinat în silabe, alcătuind cuvinte — și pagina cea mută a prins a grăi, căpătînd un înțeles viu, accesibil: am învățat să citesc.

La început, toți copiii erau pentru mine o gloată. Îi cunoșteam la față pe comandanți, pe Volodin bondocul, pe lunganul de Pletniov, pe Razumov cel cu ochii albaștri, pe Podsolnușkin, demn, plin de sine, pe Petka și pe prietenul său Lionea, timid și rușinos, cu ochii oblici, și care semăna cu un iepuraș. Cîte ceva, fapte mărunte și disparate aflasem aproape despre toți, chiar în primele zile. Și cu toate acestea, co-

piii continuau să rămînă pentru mine o simplă mulţime şi ştiam că adevărata viaţă a şcolii va începe abia atunci cînd Pletniov va înceta să mai fie pentru mine doar „lungan", iar Volodin „bondoc". Atunci cînd, gîndindu-mă la fiecare din ei, în mintea mea vor răsări alte caracteristici decît acestea, exterioare.

Treptat-treptat, zi de zi, începusem să-mi înţeleg tot mai bine elevii.

Steklov îşi conducea detaşamentul calm şi egal. Era cel mai mare; toţi ceilalţi băieţi din detaşamentul lui erau cu vreo patru ani mai mici decît el, între care şi Steklov mezinul, Pavluşa, care semăna cu fratele său şi la chip, şi la fire. Credincios regulei care exista în colonia Gorki şi în comuna Dzerjinski, n-am vrut să-i întreb cum nimeriseră la un cămin de copii orfani. Dar de ce or fi fost repartizaţi oare tocmai la „greu educabili"? Iată ceea ce mi se părea de neînţeles. Amîndoi liniştiţi, potoliţi, primiseră cu voie bună şi fără să cîrtească noile orînduieli introduse în Poiana Mestecenilor. Şi liniştea asta a lor nu era nepăsare, ci un avînt pornit din inimă, statornic şi sigur: „Aşa trebuie să facem şi-aşa o să fie bine!" parcă spuneau fraţii cu toată înfăţişarea lor. Băieţii din detaşamentul lui Steklov — prichindeii şcolii — îl ascultau orbeşte, fără să crîcnească. Toţi, în afară de Glebov. De n-ar fi fost Glebov, Steklov ar fi dus-o ca-n rai — cu ceilalţi nu avea nici o bătaie de cap. Era foarte domol şi aşezat. Şi, fără să mă fi gîndit dinadins la asta, aproape fără voia mea îmi închipuiam că încă nu de mult Steklovii avuseseră pesemne o familie mare, strîns unită, o viaţă chibzuit organizată, pe care o conducea pe nesimţite mîna bună, dar hotărîtă a mamei. Cine ştie ce s-o fi întîmplat pe urmă. Doar nu degeaba, cînd copiii se spălau, Serghei îi muştruluia pe fiecare în parte:

— Da' urechile cui le laşi? spunea el răbdător, fără să ridice glasul. Şi tu, de ce nu-ţi ştergi bine mîinile?

Seara, cînd copiii se culcau, el mai dădea o raită prin dormitor, ca o dădacă grijulie — pe unul înve-

lindu-l, altuia potrivindu-i perna. La masă îl întreba pe Lionka Petrov, prîslea detaşamentului:

— De ce nu mănînci? Te-o fi durînd burta, ai?

Şi văzîndu-l pe Egor cum şade amărît înaintea farfuriei golite, lingîndu-şi lingura, îi spunea elevului de serviciu:

— Ia mai pune-i o porţie...

Se simţea cap de familie şi observa fiece schimbare în dispoziţia copiilor. Iar grija pe care o avea pentru bunăstarea detaşamentului mergea pînă la caraghioslîc: cu nici un chip nu s-ar fi lăsat să-i nedreptăţeşti dormitorul, nemaivorbind de faptul că făcea tot ce putea ca să procure pentru ai lui ce era mai bun.

Odată chiar Jukov îi spusese înfuriat:

— Ia mai slăbeşte-mă, mă, cu apucăturile tale de chiabur!

Dar „apucăturile acestea de chiabur" ale lui Steklov nu stîrneau nici o vrajbă, fiindcă băieţii ştiau: Steklov nu se lăcomeşte pentru sine, nu se gîndeşte la el.

Şi ce se mai zbătuse atunci, cînd fuseseră gata primele măsuţe de noapte! Ţinea morţiş ca măsuţele să fie repartizate în dormitorul lui, la detaşamentul patru.

— Mie să mi le daţi, findcă în detaşamentul meu am numai d-ăi mici. Şi pe-ăştia trebuie să-i deprinzi cu ordinea. Cîţi ani ai tu şi cîţi ani au ei? se înflăcăra el încercînd să-l convingă pe Korol. Tu eşti ditai vlăjganul, mîine-poimîine ai împlinit paisprezece ani, pe cînd băieţii mei, uită-te la ei, în afară de Glebov toţi sînt de-o şchioapă.

— Rămîne-ţi-ar în gît măsuţele să-ţi rămînă! se oţăra Korol. Zău dacă nu ţi-e şi greaţă! Cît ai lucrat tu, mă, la ele, cu mormolocii tăi? Şi-acum vii să mi le iei pe toate, haidade!

— Dar ce, parcă pentru mine le iau? stăruia Serghei, fără să se supere. Cum de nu pricepi?

Şi într-adevăr, măsuţele Steklov le dădu celor mai mici, iar el nu-şi luă decît mult mai tîrziu, după ce fuseseră înzestrate cu ele toate dormitoarele.

— Polița de sus este a ta, iar cea de jos a ta, îi dăscălea el pe Leonea Petrov și pe Pavlușka, care aveau paturile alăturate. Și să le țineți curate, că vă controlez, să știți. Da' să nu-mi puneți acolo tot felul de fleacuri: praștii, pietricele, pene de cocoș... Vă știu eu! Să nu care cumva să vă prind, auziți, că vi le azvîrl cît colo pe geam.

— Mă, tu parcă ai fi o cloșcă: toată ziua clon-clon-clon cu puii tăi! îl luă odată în rîs Korol, privindu-l printre gene cu ochii lui galbeni.

Serghei dădu din mînă zîmbind. El nu se supăra niciodată. De altfel și Korol i-o spusese fără răutate. Eu știam că și el se poartă bine cu cei mici și, poate că, în sinea lui, îl înțelegea pe Serghei.

Steklov e preocupat oră de oră, neîncetat, de tot ce se întîmplă în detașamentul lui.

— Semion Afanasievici, — spune el îngrijorat, — nu știu ce să fac: Glebov nu vrea să doarmă în pat.

— Cum așa ? Și unde doarme?

— Sub pat...

Of, Glebov ăsta! Serghei se războiește cu el de dimineață pînă seara. E cel mai zurbagiu, cel mai nepăsător, cel mai cîrcotaș din tot detașamentul patru. Cum îl pui la cîte o treabă, oricît de mică ar fi ea, gata cu cearta. Și totdeauna țipă că lui i se dau corvezile cele mai grele și mai neplăcute. Mereu se tocmește și se vaietă. E plin de o îngîmfare neobrăzată și un încurcă-lume fără pereche.

Cînd vine ora culcării, Glebov, ca și ceilalți, se culcă în pat, dar dimineața îl găsești negreșit sub pat. Copiii au încercat să-l urmărească cînd se tîrăște acolo, dar nimeni din ei, nici chiar Serghei, care de altfel trudește cel mai mult peste zi, nu avusese destulă răbdare ca să-l prindă. Glebov se culca cel dintîi: cum punea capul pe pernă adormea buștean și de fiecare dată ți se părea că n-o să mai repete figura. Și totuși în fiecare dimineață îl găseai sub pat.

Eu habar n-aveam de asta: în noaptea aceea de pomină pe care o petrecuse la mine pe divan, eu mă

culcasem în odaia de-alături, şi dimineaţa îl găsisem sculat.

Steklov, care e un băiat potolit, echilibrat, nu-l poate suferi pe Glebov. Din toată şcoala, el e singurul în stare să-l scoată din sărite. Şi Serghei e sigur că Glebov se preface. Aşa, de-al dracului: ca să atragă atenţia asupra lui, să-i uluiască pe toţi.

Dis-de-dimineaţă, înainte de sculare, mă abat pe la dormitorul detaşamentului patru: Glebov doarme dus, strîns covrig, tocmai sub pat.

Mă sfătuiesc cu Ekaterina Ivanovna. Ea este convinsă că la mijloc e vorba de-o boală. Îl duce pe Glebov la doctor, care-l cercetează cu atenţie. Dar medicul nu poate să ne explice strania comportare a copilului. Nervi? Păi nervii sînt foarte normali — nici o deviere, e un băiat ca oricare altul şi, judecînd după toate, pare sănătos şi bine dezvoltat pentru cei unsprezece ani ai lui. Nu există nimic care să arunce lumină asupra acestei caraghioase deprinderi. Şi culmea, că nici el nu-i în stare să ne dea nici o explicaţie.

— Nu-mi amintesc. Mă culc în pat, dar mă trezesc sub pat. Cum am nimerit acolo — habar n-am.

Vorbeşte cu multă îndrăzneală totdeauna, în faţa oricui s-ar afla. Se pare că eu sînt singurul de care se teme, după păţania cu divanul. Pur şi simplu îşi închipuie că e mai bine să n-aibă de-a face cu mine: cine ştie ce drăcovenie aş mai putea născoci. Zeflemeaua şi batjocura — iată două lucruri la care nu ştie să răspundă cumsecade şi de aceea, prevăzător, evită orice ciocnire cu mine. Iar acum, cînd spune: „Nu-mi amintesc“, eu îl cred.

Are un pat bun, comod, şi totuşi aproape toată noaptea doarme pe podeaua goală, abia învelit cu pătura, trasă de pe pat şi acoperindu-şi cu un colţ al ei faţa. De ce? El nici înainte nu dormea în pat, numai că atunci nimănui nu-i păsa de soarta lui. Pe cînd acum, toţi sînt îngrijoraţi de bizarul său obicei, îngrijoraţi şi supăraţi totodată.

Glebov e orfan de amîndoi părinţii şi a vagabondat multă vreme — acesta este singurul lucru pe

care-l ştiu despre trecutul lui. Prea puţin — e drept. Dar şi eu însumi am trecut prin asta şi mi se pare că am găsit explicaţia ciudatei lui boli şi totodată şi leacul. Nu mă voi sfătui cu pedagogii noştri, ei ar putea să se mire, să se alarmeze sau, poate, să mă şi condamne; procedeul meu nu este prea pedagogic. Las' să fie! Pentru mine cel mai important lucru e să-l învăţ pe Glebov să doarmă ca oamenii.

Tîrziu, seara, intru tiptil în dormitorul patru. Totul e liniştit şi adîncit în somn. Mă opresc mereu, trăgînd cu urechea — oare toată lumea doarme, nu se ridică vreun cap de pe pernă? Dar nu, nu se aude nimic, nici un sunet, doar respiraţia regulată a copiilor. În sfîrşit ajung la patul lui Glebov. Doarme şi el ca toată lumea. Mai arunc o dată o privire în jur şi repede, fără zgomot, mă vîr sub pat. Mă culc şi aştept.

Nu ştiu cît timp să fi trecut. Dar iată-l pe Glebov că începe să se răsucească de pe o parte pe alta şi să suspine. Aha, uite-l că se bagă sub pat.

— Du-te naibii! mormăi eu furios. E ocupat!

Supus, băiatul se suie înapoi în pat şi se culcă. Mai aştept ca la un sfert de oră, apoi mă scol, îl învelesc cu pătura şi părăsesc tiptil dormitorul.

Nu este o scamatorie şi nici o revelaţie subită; pur şi simplu am încercat să restabilesc o verigă logică scăpată. De unde putea proveni strania deprindere a lui Glebov? Din timpul vagabondajului, desigur. Dormitul la întîmplare într-un colţişor mai ferit, într-un loc dosnic, în care te poţi ascunde de vînt, de ploaie, de ninsoare şi, lucru mai important, unde, poate, nu te va descoperi şi nu te va goni nimeni. Dacă însă în culcuşul tău s-a strecurat cineva mai tare decît tine, trebuie să pleci — şi nu te mai întorci niciodată acolo: locul a fost ocupat.

Dimineaţa fac rondul prin dormitoare însoţit de comandantul de serviciu, Kolîşkin şi de Volodea Razumov, sanitar de serviciu. În dormitorul patru ca şi la celelalte dormitoare, toţi stau în picioare lîngă paturile lor, dar pe feţele tuturor se oglindeşte neastîmpărul: se vede cît de colo că ni se rezervă o surpriză.

— Astă-noapte Glebov a dormit în patul lui! raportează Steklov.

Glebov şi el pare mirat. Deşi se oţăra ori de cîte ori băieţii se legau de el, totuşi ciudatul său obicei îl stingherea şi acum parcă se simte mai uşurat.

De altfel e prea devreme ca să ne bucurăm: cine ştie ce-o să se mai întîmple mîine?

Dar şi a doua şi a treia zi totul a mers strună. Tîrziu, noaptea, intru la copii şi mă conving că Glebov doarme liniştit în patul lui.

Acum nu mai tulbură ordinea în dormitorul patru.

— Vezi că dacă ai vrut, ai încetat? îi spune Steklov.

Glebov tace şi dă din umeri. De cînd tot vrea el, dar se vede că n-o brodea...

15

„Acum n-am mai fugi!"

În afară de lăzile aduse de Alexei Savici, ne mai căpătuisem cu încă vreo trei garnituri de unelte de primă necesitate. Pînă la urmă se descoperise că nu toate instrumentele luaseră drumul pieţii, multe rămăseseră aici, în şcoală — copiii le dosiseră care în beci, care în pod, care în dosul dulapului din dormitor. Şi iată că acum îşi scoteau comorile din ascunzătorile cunoscute numai de ei şi le aduceau la atelier. Noi ne purtam delicat şi nu-i întrebam de unde, din ce tainiţe apăruseră ferăstrăul de traforaj cu pînzele lui, pilele cu zimţuri mai fine şi mai mari, feluritele dalte de tîmplărie, coarbele, sulele, ciocanele, cleştele-patent, cleştele simplu şi cîte altele. Copiii scoteau treptat uneltele la iveală, uneori înmînîndu-le lui Alexei Savici, cu un zîmbet încurcat, fără să spună un cuvînt, alteori cu gestul cel mai firesc cu putinţă:

— Poftim, Alexei Savici, poate vă prinde bine.

— Ei, cum să nu-mi prindă bine, răspundea acesta serios.

Din firea lui, Alexei Savici nu era ironic. Zîmbea des, glumea, dar niciodată cu răutate. Cu băieții se purta întotdeauna foarte simplu, foarte hotărît, dar în același timp cu încredere. Venea primul la atelier și pleca ultimul. Lemnul, metalul și instrumentele i se supuneau din dragoste parcă. Rindeaua care pentru nimic în lume n-ar fi mers în mîinile lui Petka, în mîinile lui Alexei Savici luneca ușor, și nu exista scîndură, oricît de zgrunțuroasă ar fi fost, care să i se împotrivească. Iar Petka... Petka se uita la el înmărmurit, cu invidie, iar gura lui lua forma unui „O" rotund și mirat.

Cel mai mult se împrietenise Alexei Savici cu detașamentul lui Jukov. Sanea Jukov nu-i semăna nici lui Steklov, patern și liniștit, nici lui Korol, care era autoritar; el avea un „stil de conducere" al lui propriu. Era un comandant vesel, veșnic născocea cîte ceva nou, și orice lucru îl interesa și-l pasiona. Cît despre Petka, acesta îl adora și se ținea scai de el. Dar îl iubeau și băieții mai mari din detașament. Nu l-am auzit niciodată strigînd la ei, supărîndu-se sau înjurînd. Parcă n-ar fi poruncit și nu le-ar fi cerut nimic, ci mai curînd s-ar fi sfătuit cu ei s-au le-ar fi dat el sfaturi, și să nu-i urmezi povața era cu neputință.

Alexei Savici se pricepea de minune la traforaj; ramele și casetele lucrate de el păreau niște horbote, dar arta asta nu ispitea prea multă lume.

Cu toate acestea, toți se arătară foarte interesați cînd Alexei Savici cu Jukov și cu Petka începură să taie din placaj, după niște linii ușor punctate, niște bucăți mari, de forme diferite. Nu puteai să-ți dai seama despre ce e vorba. Glebov, cel dintîi, descoperi că Petka decupează un picior uriaș.

— Ce-ai pățit, Petka? Îți croiești cizme de placaj? îl întrebă el răutăcios.

Petka se mulțumi să dea din cap cu un aer misterios. După aceea se mai descoperi că Jukov decupează o mînă imensă cu niște degete groase. Timpul trecea și iată că apăru și a doua mînă, iar după ea al doilea picior; în sfîrșit de sub ferăstrăul de trafo-

raj al lui Alexei Savici ieşi un tors uriaş, împodobit cu o căpăţînă cu nişte urechi blegi şi cu o gură prosteşte căscată. Toate acestea fură împreunate şi legate cu sîrmă. Băieţii, care făceau ce făceau şi se abăteau pe la acest colţ al atelierului ca să vadă ce-are să iasă, rămaseră trăsniţi :

— Măi, dar grozav e ! Dar ce vreţi să faceţi cu el ?

Acum se interesau cu toţii de noua invenţie — şi Surjik cel somnoros, şi trufaşul Korol, şi Repin — imperturbabilul Repin — căruia nu-i scăpa nimic, şi fireşte şi Kostik, care stătea ţanţoş, cu picioarele desfăcute, bine proptite în pămînt, încălţate în ciorapi roşii de lînă.

— Ia ghiciţi ! îi pofti Jukov.

— O momîie pentru grădina de zarzavat ? îşi dădu cu presupusul Volodin.

— O momîie ! O momîie ! Ca să sperie ciorile ! strigară cu toţii în cor.

— Greşiţi, copii, răspunse liniştit Alexei Savici şi-i porunci lui Petka : Ia adă vopselele încoace. Ce cămaşă să-i facem ? Trebuie să-l gătim frumos.

— Să-i facem un batic ca al lui Repin, propuse Jukov, fără răutate.

Andrei încruntă uşurel din sprîncene, dar chipul lui frumos rămase liniştit.

— Dar ce, parcă seamănă cu Repin ? Ăsta-i un băiat simplu, îl înfruntă Alexei Savici. Ia să-i facem o cămaşă roşie şi pantaloni albaştri.

— Nu ! nu ! strigă deodată Petka. Să fie mai bine un burjui cu joben pe cap !

În mare grabă decupară şi jobenul şi-l fixară pe scăfîrlia rotundă. Fracul nu ieşise prea grozav, dar în schimb jobenul ilustra fără greş provenienţa socială a personajului.

A doua zi, pe înserat, Jukov trecu prin toate dormitoarele apoi, cu mîinile pîlnie la gură, le strigă de pe scară tuturor celor care se aflau în curte :

— La club ! La club ! La club !

Ne-am adunat în sala cea mare şi pustie, care pînă acum n-avea nimic atractiv pentru noi, şi-acolo îl văzurăm pe „burjuiul“ de placaj instalat pe un soclu.

Alexei Savici stătea în fața unei mese. Lîngă el era o lădiță, și în lădița aceea văzurăm niște obiecte rotunde, roz și galbene — mere parcă. Băncile n-ajungeau, și toți cei care nu găsiseră loc, se așezaseră la rînd de-a lungul pereților.

Și atunci Alexei Savici luă în mînă un „măr" galben — era o minge, făcută din cîrpe — și-l aruncă în gura „burjuiului".

Mingea zbură prin mica deschizătură, fără să atingă placajul. Alexei Savici nu ne lăsă timp să ne dezmeticim. A doua, a treia... zece mingi la rînd intrară fără greș prin gura căscată a țintei, iar Jukov, care stătea în partea cealaltă, le prindea una cîte una.

Băieții începură să țipe entuziasmați, să bată din palme. Cîțiva se și repeziră spre masă, dar Alexei Savici îi opri cu o mișcare a mîinii :

— Acum își va arăta îndemînarea Pavel Podsolnușkin, din detașamentul unu.

Pavel, mic și sfrijit cum era, ieși înainte fără grabă, cu aceeași demnitate pe care o păstra în orice împrejurare ; și cînd îl hrănea pe Timofei, și cînd făcea exercițiile de înviorare, și cînd mînca la masă păsatul de hrișcă.

Jukov vărsă mingile înapoi în ladă, și Pavel începu să le arunce.

Nimeri șapte mingi din zece și cu aceeași demnitate, fără un zîmbet, se depărtă de masă. Acum îi veni rîndul lui Petka. Roșu tot, cu sprîncenele încruntate, începu să arunce mingile, una după alta, nimerind, vorba ceea, „ca nuca-n perete". Băieții se prăpădeau de rîs.

— Nu te lăsa, Petka ! Dă-i, trage-i ! Iar ai luat-o razna ! Așa, Petka, încă o dată ! se auzeau glasuri din toate părțile.

După a șasea minge greșită, Petka se lăsă păgubaș. Gata să plîngă și repetînd mereu : „Naiba să le ia, că la antrenament ieșea de minune", se repezi spre ușă. Băieții-l apucară rîzînd de cămașă, de brațe, dar el se smulse din mîinile lor, și în cele din urmă o zbughi afară.

Asta a fost începutul. Acum toţi abia aşteptau să-şi încerce agerimea ochiului şi îndemînarea.

— Trebuie să mai facem unul! ţipă Glebov. Ba nu unul, trei! Că altfel o să fie coadă!

— Poftim şi fă! spuse zîmbind Jukov. Faima lui Glebov ca cel mai leneş şi trîndav băiat din şcoală trecuse de mult graniţele detaşamentului patru.

Jukov şi băieţii lui nu-şi mai încăpeau în piele, dar nu se arătau de loc. Doar ochii le străluceau, iar buzele zîmbeau fără voie. Mărinimoşi, îşi cedau rîndul băieţilor din celelalte detaşamente şi căutau să le explice cum să arunce mingea ca să nu greşească ţinta.

A doua zi, amatorii de ţinte începură să-l asalteze pe Alexei Savici, cerîndu-i să mai facă altele în timpul liber.

— Cel mult încă una, spuse el hotărît. V-aţi repezit aşa la ea, fiindcă deocamdată sîntem săraci şi n-avem alte jocuri. Ia mai bine să născocim altceva.

În ziua aceea, atelierul zumzăia ca un stup. Cine a mai lucrat prin şcoli, ştie: sînt fel de fel de zgomote. Uneori e o larmă fără rost, sau o hărmălaie ca de iad, copiii zbiară în gura mare, nesinchisindu-se de rugăminţile profesorului. Alteori însă se porneşte un vuiet potolit de muncă şi atunci pedagogul experimentat nu se va înşela niciodată şi nu va striga: tăcere! În zgomotul acesta, el va ghici avîntul, ritmul trepidant al muncii.

Alexei Savici nu le spunea băieţilor nimic, şi avea dreptate: era o zarvă sănătoasă, plină de entuziasm şi veselie. Cineva îşi aducea rîzînd aminte cum arunca ieri mingile Petka. Cineva se canonea cu o scîndură crudă, îndărătnică şi drăcuia printre dinţi.

— Uite aşa, ne antrenăm, şi apoi să vezi ce bine o să ne prindă la tragere, zicea Volodin.

— Hai să mai decupăm cîteva, Alexei Savici. Altfel ce club se cheamă că-i ăsta — aşa, cu pereţii goi?

— Doar v-am mai spus o dată: trebuie să mai născocim şi altceva. Hai să ne adunăm după masă şi să hotărîm.

Dar pînă la prînz mai era mult şi, lucrînd la mesele de tîmplărie, băieţii nu încetau să gîndească cu glas tare :

— Vine vara. Ne-ar trebui nişte popice...

— Şi o tablă de şah !

— Întîi să facem mese pentru club. Şi bănci. Ce, o să jucaţi şah jos, pe podea ?

Vorbă-vorbă, dar treaba merge. Talaşul foşneşte, rindelele lunecă într-una pe scînduri.

Într-un colţ depărtat al atelierului şade la o masă de tîmplărie Korobocikin — ursuz, cu părul zbîrlit şi cu o aluniţă neagră pe obraz. Nu stinghereşte pe nimeni, nu încalcă disciplina şi lucrează binişor, dar ştiu că atît aşteaptă : să vină primăvara. Ce-i pasă lui de şah, ce-i pasă de popice şi de ţinta de placaj ? Cum se va încălzi vremea, o s-o şteargă numaidecît.

Repin, de bună seamă că ar fi plecat şi el, dar e ceva care-l ţine în loc. Stăpînul adevărat al detaşamentului doi e el, fără îndoială. Şi dacă pe Kolîşkin nu-l ia nimeni în seamă, apoi cu Repin se schimbă socoteala. El domneşte cu totul altfel decît Korol. In arsenalul lui nu-s fulgere şi nici tunete. E de ajuns să ridice din sprinceană, să arunce o privire calmă, leneşă — şi gata ! Acum Andrei freacă nepăsător cu şmirghel o scîndură bine netezită. Îmi ocoleşte privirea, niciodată nu se uită în ochii mei.

— Vara... Ei, cîte nu se pot face aici pînă la vară !... vorbeşte Alexei Savici visător. Un teren ca al nostru... Uite, eu nu mă pot dumeri cum de stă aşa, degeaba, în paragină ?

— Da' ce... Parcă-i după noi ?... Parcă ni s-a spus vreodată ?... se aud voci de prin toate colţurile atelierului.

— Dar pe voi nu v-a tăiat capul ? Aţi întins o plasă de volei şi aţi lăsat-o acolo s-o bată ploaia, ninsoarea ; ei şi pe urmă ?

— Păi, Alexei Savici, dumneavoastră nu ştiţi, plasa asta nu-i o plasă obişnuită, spune Korol şiret. Dacă n-ar fi fost ea, n-ar fi scăpat Semion Afanasievici de coarnele lui Timofei. Se poate să nu vă fi povestit nimeni ?

Aşa e! Alexei Savici nu ştie nimic despre întîmplarea cu taurul; pe vremea aceea nu se afla încă la noi. Şi copiii, rîzînd, încep să-i povestească care mai de care:

— Iar Timofei unde nu şi-a umflat odată nările... ochii i s-au umplut de sînge... uite acu-acu îl ia pe Semion Afanasievici în coarne! Se repede furios, ca un drac, nu mai vede nimic înaintea ochilor şi cînd se izbeşte odată de fileu! S-a încurcat în el, scurmă pămîntul cu copita, nu-şi dă seama ce i s-a întîmplat, ei, şi atunci cînd i-a trîntit Semion Afanasievici una-a-a!

— Dar voi unde eraţi?

În glasul lui Alexei Savici, în expresia feţei lui nici un fel de imputare, dar întrebarea cade peste toţi ca un duş rece. O scurtă tăcere, apoi Steklov murmură printre dinţi:

— Unde eram... Am fugit!... Semion Afanasievici rămăsese singur. El şi cu Timofei.

— Acum n-am mai fugi, adăugă Jukov cu tărie.

16

Găinile

Da, şi eu sînt sigur: acum n-ar mai fugi, nu m-ar lăsa singur dacă m-aş afla într-un impas. Nu mă amăgesc însă: noi nu avem încă un colectiv unit şi bine închegat, dar e pe cale de a se naşte. Primele lui lăstare au şi încolţit. Se vede asta după felul cum lucrează băieţii, cum se adună după masă la club şi după faptul că din ce în ce mai des aud cuvintele „la noi“ şi „hai să facem!“

Orice idee, indiferent a cui o fi, trezeşte îndată un ecou. Poate să fie admisă sau respinsă, dar fără răspuns nu rămîne.

Cam la vreo trei săptămîni după sosirea Galiei şi a copiilor, am cumpărat din oraş o goarnă de nichel, nou-nouţă.

Veneam cu ea de la gară şi în calea mea răsăreau tot mai mulţi copii. Printr-un misterios telegraf fără fir aflaseră că sosisem, şi nu oricum — cu goarna! — şi ieşiseră cu toţii să mă întîmpine.

— În loc de clopoţel! Aşa da! Cînd o să sune, o să se audă şi la Leningrad! vorbeau copiii cu aprindere. Fiecare căuta să se dea cît mai aproape, să pipăie pachetul.

Numai unul singur parcă încremenise cînd mă văzuse cu goarna — Petka. El răzbătuse pînă la mine şi acum mergea alături, dar nu scotea nici o vorbă, îmi ocolea privirea şi părea tare amărît şi descurajat. Enigma nu era prea greu de dezlegat: Petka nu îndrăznea să creadă că i se va încredinţa goarna, dar nici n-avea tăria să se despartă de acest vis sonor, argintiu. Pesemne că visul acesta pusese stăpînire pe el încă din ziua aceea, cînd le arătasem băieţilor fotografiile membrilor comunei Dzerjinski, unde îi văzuse pe gornişti.

Volodin fu primul care întrebă fără ocol:

— Dar cine o să fie gornist?

— O să tragem la sorţi! strigă Glebov.

— În comuna... — începu cu un glas sugrumat Petka, apoi, înghiţind odată în sec, urmă din ce în ce mai tare, cu energia disperării, — în comuna Dzerjinski, dumneavoastră ne povesteaţi, Semion Afanasievici... gorniştii erau aleşi dintre cei mici!

Un rîs general îi acoperi cuvintele.

— Ia te uită la el unde bate, îl necăji Korol. Păi da' şi noi avem băieţi mici: Egor, Vasea. Dar Pavluşka Steklov? Ce-i lipseşte ca să fie gornist?

Atunci Steklov cel mare zise cu tărie:

— Om hotărî la adunare!

Şi nu m-am supărat de loc că nu spuseseră: „Pe cine îl va pune Semion Afanasievici, acela va fi". Cît de important şi plăcut chiar pentru amorul meu propriu era acest „Om hotărî la adunare!"

Dar în aceeaşi zi s-a petrecut ceva care ne-a silit să dăm uitării un timp goarna.

Din detaşamentul lui Steklov făcea parte şi Lionka Petrov, prîslea şcolii. Nu i-ai fi dat nici nouă ani, atît

era de firav şi de plăpînd; avea un gît subţire, faţa palidă şi nişte ochi mari, puţin piezişi. Trebuie să recunosc: rareori îmi aduceam aminte de el, atît de potolit şi de şters era — atenţia mi-o atrăgeau totdeauna personalităţi puternice ca Glebov, Pletniov, Repin... Dar într-o zi, străbătînd curtea, l-am văzut pe Lionea Petrov zbătîndu-se în mîinile lui Korol şi încercînd să scape şi să ascundă ceva.

— Ce-i cu voi? întrebai, apropiindu-mă.

— Semion Afanasievici, ia uitaţi-vă! Lionea îşi cară în buzunare toată mîncarea — nu ştiu unde o fi ducînd-o. Poftim — un ou răscopt. Şi aci, uite ce i-am scos din buzunar: păsat învelit într-o hîrtiuţă. Ce-o fi făcînd cu ele? Le-o fi vînzînd?

Îl luai pe Lionea de umeri şi mă uitai drept în ochii lui speriaţi:

— Ei, ce-i cu tine?

— Gg-ăi-nile... şopti el.

— Ce-e?

— Gg-ăi-nile... repetă el mai tare, şi izbucni în plîns.

Din fericire, Steklov tocmai se apropia de noi.

— Ce-i, iar n-ai mîncat? întrebă el de departe, fără să se mire.

— Ce-nseamnă asta? întrebai înciudat. De ce nu mănînci la masă, de ce cari mîncarea în buzunare? Da' răspunde odată!

— Semion Afanasievici, o duce la găini, explică Serghei. Are o cloşcă pe ouă şi nu mai poate de grija ei...

Aveam în afară de Timofei patru găini şi un cocoş jigărit, aproape fără coadă — rămăşiţele gospodăriei părăginite şi prădate. Totul, bineînţeles, înregistrat; de grijă le purta Antonina Grigorievna — eu n-aveam timp să mă gîndesc la ele; ştiam că scormonesc undeva lîngă grajd şi le lăsam acolo de capul lor. De vreo două ori îl auzisem pe Lionka Petrov chemîndu-le într-un fel tare ciudat: „Tipi, tipi!" şoptea el şi găinile alergau îndată spre el. Odată am fost martorul unei discuţii amicale între el şi Antonina Grigorievna tot pe tema găinilor: „Uite, ia ciurul ăsta. E bun de

cuibar, îl povăţuia ea. Pune paie în el şi penele să i le presari cu cenuşă... aşa-i că n-ai dat-o cu cenuşă?"

Da, Lionea murea după găini, le îngrijea de dimineaţa pînă noaptea tîrziu, le aducea fel de fel de resturi de la bucătărie... Şi acum, iată ce ne mai fu dat să aflăm: îşi împărţea cu ele mîncarea de dimineaţă, de la prînz şi seara...

Convingîndu-se că nimeni nu e pornit să-l pedepsească, Lionea mai prinse inimă.

— Intîi a căzut cloşcă Negruţa, — povestea el, — dar mi-am dat seama numaidecît că nu face nici două parale: nici nu-şi deschidea bine aripile, stătea cu ele strînse, aşa, şi ouăle rămîneau neacoperite. Acum a căzut cloşcă Moţata. Moţata e tare deşteaptă. Uite aşa se uită în toate părţile, şi cum vede un ou neacoperit, îndată se scoală şi-l rostogoleşte cu ciocul mai aproape, ca să-l acopere cu aripa. Iar cînd se dă jos de pe ouă, s-o vedeţi cum fuge!... fuge, înghite ceva la repezeală şi ţuşti înapoi pe ouă!...

Lionea povestea cu multă însufleţire, vorbind tare, de parcă nu el ar fi plîns adineauri cu sughiţuri, întinzînd cu pumnii lacrimile pe obraji.

Treptat-treptat, întreaga populaţie feminină a casei noastre — Ekaterina Ivanovna, Galia, Lenocika — începu să se intereseze de găini. Li se făcu un locşor lîngă bucătărie. (În magazie e prea frig, le degeră crestele, le lămuri Lionea.) Li se făcură cuibare dintr-un coş, două lăzi şi un ciur; cuibarele fură date cu var, ca să nu le năpădească păduchii; li se puseră paie, fîn. Lionea visa ca la vară să facă o crescătorie de viermi în pămînt îngrăşat cu bălegar.

— E foarte simplu: acoperi un strat de pămînt cu scînduri şi-l stropeşti mereu. Şi pe urmă gîndacii de mai — dacă s-ar strînge mai mulţi şi s-ar usca — ar fi o hrană!

Moţata clocea conştiincios, şi iată că luînd un ou şi punîndu-l la ureche, Lionea auzi pentru întîia oară un ciocănit uşor. De atîta bucurie se ghemui tot, şi duse palma la gură. Dar nu îngădui ca nerăbdarea să-l biruie... nu scoase cloşca de pe ouă înainte de vreme, puii îi lăsa să se usuce bine sub cloşcă şi abia după

aceea îi scotea cu băgare de seamă şi-i punea într-o ladă călduroasă, frumos orînduită.

Băieţii mai mici prinseseră şi ei patima asta, şi-l ajutau care mai de care pe Lionea. Iar cînd Moţata cu puii ei ieşi prima dată la plimbare, i se făcu o primire triumfală — poate, chiar prea triumfală : înconjurată de o droaie de băieţi, ea se zbîrli toată, gata să-şi apere puii.

Mai trecură cîteva zile.

Şi iată că n-apucasem bine să intru în curte cu goarna, înconjurat de alaiul de băieţi, cînd Lionea Petrov, cu faţa plină de lacrimi, se repezi la mine, strigînd :

— Au furat-o ! Au furat-o pe Moţata !

— Stai, nu mai urla aşa ! Cine ţi-a spus că a fost furată ?

— M-am dus la atelier — Moţata se plimba prin curte. Ies de acolo — ia-o de unde nu-i ! Puii, singuri. Da' ce, parcă i-ar fi lăsat ea singuri ?

— Cine ar fi putut s-o ia ?

— Nu ştiu, dar a fost furată ! Of, Semion Afanasievici, au furat-o !

— Stai, nu ţipa, o să se întoarcă. Poate s-o fi rătăcit pe undeva.

Dar Moţata nu s-a mai întors. Peste vreo două ore, mă lămurisem: nici nu avea să se mai întoarcă.

— O-of! Au tăiat-o pe Moţata! Au tăiat-o! se văicărea Lionea.

Înainte vreme nimeni n-ar fi băgat de seamă dispariţia unei găini. Parcă nu mai dispăruseră atîtea lucruri, cu mult mai importante! Dar acum toată lumea era preocupată de soarta Moţatei şi a progeniturilor ei. Şi mereu simţeam îndreptată asupra mea privirea întrebătoare a copiilor.

I-am cerut elevului de serviciu să sune clopoţelul şi, cînd s-au adunat cu toţii în sufragerie, le-am ţinut o scurtă cuvîntare:

— Uite ce-i: pînă mîine trebuie să găsiţi găina. Dacă nu aflaţi vinovatul, nu mai stau la voi.

Cu o lună în urmă n-ar fi fost nimerit şi nici n-aş fi cutezat să spun aşa ceva. Acum însă simţeam că pot să vorbesc astfel, deşi riscul mai exista şi era destul de mare. Dacă copiii nu mi-ar fi dat ascultare, n-aş mai fi putut să rămîn în Poiana Mestecenilor.

Ziua trecu plină de frămîntări. Copiii se adunau cîte doi, cîte trei, sfătuindu-se în şoaptă. După masa de seară, Korol se apropie de mine şi-mi spuse confidenţial:

— Semion Afanasievici, eu zic că toată tărăşenia asta nu face nici cît o ceapă degerată. N-o să se mai repete, dar acum ar fi mai bine s-o muşamalizăm.

— Aşa crezi tu? La început poate că într-adevăr nici nu m-aş fi sinchisit. Dar acum m-am deprins să vă socotesc oameni, şi nu vreau să-mi schimb părerea.

— De ce spuneţi „vă", Semion Afanasievici? Doar ştiţi că eu, unul, n-am făcut nimic.

— Sînt convins. Dar trebuie să înţelegi: noi toţi răspundem unul pentru altul.

— Cum, unul să fie vinovat şi să răspundă toţi?

— Da.

— Cineva a furat şi eu să fiu vinovatul?

— Nu numai tu, toţi.

N-am ieşit din birou pînă la căderea nopţii, ca să le las timp să vorbească în voie, să se gîndească şi să întreprindă ceva.

Dimineaţa, toţi mă iscodeau cu privirile, dar eu mă purtam ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. I-am spus doar lui Korol — comandantul de serviciu pe ziua aceea:

— Transmite-le băieţilor că mai aştept pînă la opt seara, nici un minut mai mult.

La ora cinci, o droaie de copii năvăli în biroul meu:

— Am găsit-o! Am găsit-o pe Moţata!

Şi mi-a fost dat să aud o poveste foarte misterioasă. Lionea Petrov cică stătea pe treptele bucătăriei şi se uita în depărtare, amărît. Cînd, deodată, doi mascaţi s-au apropiat de el, i-au aruncat-o la picioare pe Moţata, cu picioarele legate, şi au luat-o la goană. Lionea a scăldat în lacrimi de milă şi bucurie pe nenorocita prizonieră — nimeni nu se îndoia că fusese la un pas de moarte.

Judecînd după toate, Moţata stătuse o zi şi o noapte fără mîncare şi aproape fără aer; îşi rotea ochii într-un fel ciudat şi se repezi cu lăcomie la apă şi păsat. Abia după aceea se mai refăcu puţin şi fu lăsată la pui.

— Să fie cu putinţă ca vinovaţii să nu mărturisească? spusei eu, dînd din umeri, după ce-i ascultasem pînă la capăt. Nu credeam ca tocmai voi să fiţi atît de laşi.

— „Voi“! „Voi“! Şi iar „voi“! se aprinse Korol.

— Cine altul? Bineînţeles că voi! Într-un colectiv cinstit nimeni şi niciodată nu se ascunde. Ai greşit — mărturiseşte, atunci se schimbă socoteala. Cum văd eu, deocamdată vouă nu vi se pot cere prea multe. Ei bine, să ne mulţumim şi cu atît.

Era un compromis. Mie nu-mi plac compromisurile, dar aici nu se putea cere mai mult. Încă n-aveau curaj să vină şi să mărturisească deschis, dar şi eu ştiam că în primele zile copiii n-ar fi izbutit să realizeze nici atît. Şi parcă simţeam mai trainic pămîntul sub picioare. Dar nu trecu mult şi din nou l-am simţit clătinîndu-se.

17

Fața de masă

Detașamentul lui Jukov e de serviciu în sufragerie. Toți băieții acestui detașament sînt inventivi — îi seamănă comandantului. Iată că acum au început să afișeze meniul. E o inovație. Așa ceva nu s-a mai pomenit pînă acum. În fiecare zi pe ușa sufrageriei se poate vedea o listă nouă și nu numai cu înșirarea bucatelor, ci și cu comentarii în dreptul fiecărui fel:

Păsatul de hrișcă este cea mai sănătoasă mîncare.

Kiselul cu lapte este foarte bun și gustos.

Băieții lui Jukov au o rezervă inepuizabilă de astfel de comentarii. Ba uneori își îngăduie și aprecieri critice:

Ciorba de carne — zeamă lungă.

Ceaiul — nu prea dulce.

Dar așa ceva se întîmplă foarte rar: Antonina Grigorievna este foarte iubită la noi, și băieții caută să n-o supere; apoi și prilejurile pentru astfel de critici sînt rare — ea gătește foarte bine.

Într-o zi ni s-au trimis niște fețe de masă. Nu era cine știe ce, dar totuși — fețe de masă albe și noi. A doua zi, intrînd în sufragerie, copiii zăriră una din aceste fețe de masă prinsă cu grijă în piuneze pe peretele de lîngă ușă, iar alături de ea — o foaie de hîrtie, un fel de legendă, pe care scria:

> „Cu începere de azi nu vom mai afișa meniul. N-are rost. Mai bine priviți această față de masă, pe care au mîncat Pletniov, Koroliov, Razumov și Volodin. Pe ea se poate vedea toată lista de bucate. Pata asta roșie — e ciorbă. Aceea cafenie — vedeți și voi — e de la chiftele. Iar aceea trandafirie — de kisel. Nu e de loc greu să vă descurcați!“

Copiii se îngrămădiseră în fața acestui „material intuitiv“. Cei din primele rînduri rîdeau, cei din spatele lor căutau să ajungă și ei în față, își lungeau gî-

tul, se ridicau în vîrful picioarelor ; larma creştea mereu. Deodată rîsetele şi strigătele se curmară ca la comandă. Korol îşi făcu loc prin mulţime. Era furios, palid, cu ochii strînşi. Se repezi la faţa de masă dar, văzîndu-mă pe mine, se opri şi spuse răguşit :

— Semion Afanasievici, să se scoată asta !

— Dar de ce ?

— Pentru că este o bătaie de joc !

— Te-a jignit ? Jukov ! Unde e Jukov ? Luaţi faţa asta de masă de aici. Koroliov s-a supărat.

Alte hohote de rîs. Korol se dădu un pas înapoi. Avea faţa întunecată şi trasă, cu umerii obrajilor şi fălcile ieşite în afară. Apoi întorcîndu-se odată brusc, se îndreptă aproape în goană spre uşă.

— Se supără uşor, vorbi cineva tărăgănat.

— Se supără numai cînd e vorba de el, răspunse Steklov. Dar dacă se supără alţii, nu-i pasă.

— Ce ne trebuie nouă feţe de masă ? La ce ? izbucni deodată Pletniov. Uitaţi-vă, toate sînt murdare, la toate mesele. Pînă acum am mîncat pe muşama — ce ne trebuie nouă feţe de masă? Muşamaua o speli, şi gata !...

Nu dădea din mîini, nu se repezea la bătaie, dar se vedea cît de furios era : avea toţi muşchii încordaţi, iar dinţii strînşi încleştaţi. Îşi roti în jur privirea — o privire grea, apăsătoare — şi unii, neputînd să reziste, îşi plecară ochii în pămînt.

— Eu, unul, sînt pentru feţele de masă, îl înfruntă liniştit Jukov, care pînă atunci stătuse tăcut lîngă perete, cu mîinile la spate. Cît timp vom mînca pe muşama, fiecare o să-şi spună : „Ei şi ce dacă vărs ceva, dacă fac o pată — parcă-i mare lucru !" Şi o să fie la noi totdeauna ca la grajd. Pe cînd cu faţa de masă, trebuie să fii atent : se cere să fie spălată.

— Ei, şi cine o să aibă grijă să rămînă curate ? strigă Pletniov provocător.

— Cine ? Eu. Si tu. Şi Korol să aibă grijă.

— Nu ştiu ce părere aveţi, dar mie mai curînd mi-ar place să mănînc pe o faţă de masă, intervenii eu. Dacă eşti servit pe muşama, înseamnă că se presupune că ai s-o murdăreşti şi că trebuie să se spele locul după

tine. Pe cînd dacă ţi se pune o faţă de masă, înseamnă că ţi se arată respect. Dar — vă priveşte. Hai, să votăm. Cine e pentru faţa de masă ? Oho, nici nu poţi să-i numeri pe toţi odată ! Cine e pentru muşama ? Pletniov, Razumov... Dar tu, Volodin ? Va să zică toţi pentru faţa de masă, în afară de Pletniov şi Razumov. Acum însă, Jukov, scoate asta. Şi să afişaţi din nou meniul obişnuit...

...După aceea băieţii îşi continuară zarva toată ziua. Şi, bineînţeles, ceea ce îi preocupa nu era atît faptul că fuseseră puşi să aleagă între muşama şi faţa de masă, cît gîndul că pentru întîia oară în istoria şcolii din Poiana Mestecenilor cineva îndrăznise să-l contrazică pe Korol.

Judecînd după toate, înainte vreme el era aici stăpîn absolut ; pînă şi băieţii cei mai mari şi cei mai puternici — Jukov, Steklov, Podsolnuşkin — evitau ciocnirile cu el. Însă, de cînd fuseseră create detaşamentele, domeniile lui Korol se reduseseră şi acum se limitau la detaşamentul trei. În detaşamentul său, el ţinea mai mult sau mai puţin cont de Pletniov şi Razumov. La ceilalţi ţipa şi-i bruftuia fără să-i pese. Faţă de el, copiii se purtau cu respect. Uneori, în frenezia jocului, băieţii, întărîtaţi, uitau că eu sînt mai mare, că le sînt director, şi cu un brînci sau cu o lovitură îmi smulgeau mingea din mîini, dar de el, de Korol, de superioritatea lui, nu uitau nici o clipă. Să zicem că Volodin punea mîna pe minge după o luptă dîrză, plină de sacrificii, în care era cît pe-aci să-şi lase şi capul. Ei bine, cum întindea mîna Korol după ea, o şi ceda pe loc. Se ofileau cu toţii parcă şi umblau plouaţi cînd era el în toane rele, şi se înveseleau îndată ce „majestatea sa“ îşi recăpăta buna dispoziţie.

Şi totuşi Korol îmi plăcea. Întîi şi întîi, el nu era un indiferent. Totul, dar absolut totul îl interesa. Toate treburile şcolii noastre îl priveau direct şi-şi găseau în persoana lui un participant pasionat. Fie că dădea jos gardul, fie că făcea de serviciu sau că repartiza măsuţe de noapte pe dormitoare — totul îl privea de-a dreptul, personal, pe el, Korol. Şi-n acelaşi timp avea un ascuţit simţ al umorului, pe care eu îl apreciez în

cel mai înalt grad: sezisa cu ușurință tot ce era ridicol și știa să rîdă și la gluma altuia, numai să nu fi fost îndreptată împotriva lui. La vederea lui Steklov începea să imite o cloșcă — se arunca în toate părțile, se uita speriat în jur, strigînd „pui, pui, pui!“ Nu era nici o asemănare exterioară cu Serghei în toate acestea — dimpotrivă, Steklov se purta întotdeauna surprinzător de calm și de egal, dar maimuțărelile lui Korol exprimau foarte precis atitudinea lui față de puștii din detașamentul patru, și rar se întîmpla ca cineva să vadă această pantomimă fără să rîdă.

Cînd îl avea în față pe Korșunov, Korol imita țipetele lui isterice: ce? Ce vrei? Plec! Nu fac! și Korșunov prefera să dispară cît mai repede din drumul lui.

Cu Jukov, Korol era întotdeauna în gardă, parcă l-ar fi pizmuit. „Prostii!“ hotărî el despre burjuiul de placaj, și băieții din detașamentul lui nici nu îndrăzneau să ia parte la distracția aceea amuzantă, după care se omorau toți ceilalți — se uitau doar cu jind de departe la joaca lor.

„Ia, fleacuri pentru copii“, exclamase Korol văzînd lista cu meniul zilei afișată de detașamentul unu, și cei din detașamentul trei, intrînd în sufragerie, nu cutezau să se oprească la ușă să vadă ce mîncare e în ziua aceea — ghiceau pe loc și fără greș toanele comandantului lor.

Jukov ar fi putut, desigur, să expună orice altă față de masă — toate erau îndeajuns de murdare — dar el luase dinadins fața de pe masa lui Korol, deși înțelegea prea bine, ca și cei din detașamentul lui, că în felul acesta îl ataca.

Toată după-amiaza și pînă seara, Korol nu mai dădu ochii cu mine. Nu se afla nici în dormitor, nici în club, nu-l văzusem nici prin curte, nici în parc. Dar nu mă îndoiam că mă va căuta și că vom avea o explicație. Între noi se stabiliseră raporturi cu totul aparte. Nu degeaba tăiasem atunci împreună bîrna aceea groasă, încercîndu-ne arțăgos puterile și cerbicia. Nu degeaba călătorisem amîndoi într-un vagon întunecos, ca s-o întîmpinăm pe Galia și pe copii. Korol îmi adusese telegrama, vestindu-mi sosirea lor,

el mă ajutase să-i aduc pe Kostik şi pe Lenocika în Poiana Mestecenilor şi fusese primul din băieţii cu care copiii mei făcuseră cunoştinţă şi se împrieteniseră.

Eram adîncit în nişte socoteli, cînd cineva bătu la uşă.

— Intră! spusei eu, fără să ridic capul.

Korol intră şi se opri la masă.

— Stai jos, îl poftii eu.

— N-am de ce sta, răspunse el morocănos, dar se aşeză pe scaun. La ce să stau?...

— Cum vine asta?

— Am venit să-mi iau rămas bun, Semion Afanasievici.

— Să-ţi iei rămas bun? Dar, unde ai de gînd să pleci?

— Plec de aici.

— Unde?

— Plec de tot.

— Unde, te întreb?

— Incotro-mi văd ochii. În lumea largă!

— Ai dreptate: lumea-i largă... Dar cum ţi-a venit aşa deodată să pleci?

— Parcă nu ştiţi...

— Nu ştiu.

Korol mă privi drept în ochi: „De ce te prefaci? Nu ţi-e ruşine?“ parcă spunea privirea lui. Apoi scoţînd un oftat întoarse capul.

— Ei, dacă nu ştiţi, poftim: nu vreau să-şi bată nimeni joc de mine. M-am săturat.

— Cine-şi bate joc de tine?

— Dar ce-i asta, Semion Afanasievici? Rîdeţi de mine? izbucni Korol. Păi, faţa aceea de masă expusă ce este, dacă nu o batjocură?

— Ei, dacă şi asta e o batjocură, atunci toţi de aici ar trebui să dea bir cu fugiţii. Tu, de pildă, nu-l slăbeşti de loc pe Steklov, l-ai poreclit cloşcă, dar el nu pleacă. Şi nici nu se supără.

— Pe mine însă m-au făcut de rîs înaintea tuturor... Faţa aia de masă...

— Dar tu cum îţi baţi joc de băieţi? Între patru ochi? Nu-ţi baţi joc de ei în faţa tuturor?

— Eu nu-i batjocoresc. Rîd de ei, atîta tot.

— Uite aşa au rîs şi ei de tine.

— Bine, cum vreţi dumneavoastră, Semion Afanasievici. Poate că aveţi dreptate. Numai că eu nu vreau ca un oarecare Sanka să vină şi să-mi dea mie peste nas. Aşa că m-am hotărît, plec.

Dar rămînea mai departe pe scaun, cu umerii lăsaţi în jos, uitîndu-se încruntat peste capul meu, pe geam. Lampa cu abajurul verde îi lumina faţa, lăsînd în umbră restul odăii, şi razele ei i se răsfrîngeau în ochi, care acum păreau de chihlimbar. Tăceam amîndoi.

— Uite ce este, Dmitri, începui eu, stăpînindu-mi glasul. Ştii bine: eu cu sila nu ţin pe nimeni. Şi nici pe tine n-am să te ţin. Dar îţi spun atît: un prieten nu se poartă aşa.

Îmi aruncă o privire fulgerătoare, apoi îşi întoarse iar ochii, uitîndu-se într-altă parte.

— Un prieten nu se poartă aşa. Ştii ce a fost aici. Şi ştii cît de greu i-am convins pe băieţi să înceapă o viaţă omenească, să ajungă oameni, şi şcoala noastră, din cea mai deocheată, pe care lumea o arăta cu degetul, să devină cea mai bună. Şi ştii că dacă nu eraţi voi — tu, Steklov, Jukov — mi-ar fi fost de o sută de ori mai greu s-o scot la capăt. Dar voi m-aţi înţeles, v-aţi alăturat mie şi m-aţi ajutat ca prieteni, ca tovarăşi. Ce crezi, că eu, Alexei Savici, că noi toţi, educatorii, nu vedem lucrul acesta şi nu-l preţuim? Şi acum, la jumătatea drumului... ce spun eu — la începutul lui, cînd mai sînt atîtea greutăţi în faţă, îmi spui: plec. Du-te. Eu nu te opresc. Pe prietenii adevăraţi nu-i nevoie să-i reţii, să-i rogi, ei vin singuri şi rămîn bucuroşi alături de tine.

Şedea acum cu coatele proptite pe marginea mesei, cu bărbia în palme şi se uita neclintit, fără să clipească măcar, în ochii mei.

— E oare cu putinţă ca pentru tine şcoala noastră să nu fie altceva decît un han? adăugai eu cu glas şi mai scăzut.

El tăcea. M-am sculat, m-am dus la fereastră şi, privind în bezna de afară, deodată mi-am amintit: uite, tot aşa stătea la fereastră Anton Semionovici, iar eu şedeam la masă şi-l ascultam...

— Noapte bună, Semion Afanasievici, auzii eu deodată.

— Noapte bună, Dmitri.

Se sculă şi porni spre uşă, zăbovi lîngă ea o fracţiune de secundă, apoi ieşi afară.

Unde s-o fi dus oare? La gară? Sau va rătăci prin parc şi apoi se va duce în dormitor? Va putea oare să plece după toate cîte le trăisem împreună şi care păreau că-l leagă de şcoala noastră, ca şi pe toţi ceilalţi, poate chiar mai mult?

M-am sculat în toiul nopţii şi am pornit spre dormitor. De-a lungul coridorului, făcînd de planton, Petka se plimba agale, scuturîndu-se la fiece pas ca un căţel ieşit din apă.

— Fac aşa ca să nu adorm, îmi explică el fără să mai aştepte să-l întreb.

Dar nu-mi ardea de el. Ţinîndu-mi respiraţia de teamă să nu trezesc pe cineva, am intrat în dormitorul detaşamentului trei şi am văzut numaidecît: în patul lui Korol nu era nimeni. Necrezîndu-mi ochilor, m-am apropiat — nu, n-am greşit: nimeni! Am pornit încet înapoi. N-am răspuns la zîmbetul lui Petka, cu care mă primea el totdeauna, chiar dacă ne întîlneam pentru a douăzecea oară. Am coborît scara, am intrat în biroul meu şi m-am culcat pe divan: ştiam precis că n-am să pot dormi.

18

Au plecat

Nu era nici şase, cînd cineva bătu la uşă.

— Semion Afanasievici! Jukov era galben la faţă şi vocea îi tremura de emoţie. Semion Afanasievici... Korol a plecat... şi Pletniov... şi Razumov...

În spatele lui, dîrdîind de frig, stătea Petka. După

înfățișare se vedea că abia atunci se trezise. Se muta zăpăcit de pe un picior pe altul, cu un aer buimac, clipind des din gene.

O clipă, îmi răsări în minte băiatul acela nespălat, încălțat numai cu o gheată, dîrdîind stingher într-un colț al dormitorului pustiu și murdar. Pînă și glasul îl avea răgușit ca atunci :

— Semion Afanasievici... goarna... goarna nu mai e !... izbucni el, și deodată lacrimi mari, cît boabele de mazăre, începură să i se rostogolească pe obraji. Semion Afanasievici, au plecat cu go-oarna ! repetă el, plîngînd cu suspine.

— Nu se poate ! atîta izbutii și eu să articulez cu o voce răgușită.

— Au plecat. Și goarna a dispărut, îmi confirmă Jukov.

La drept vorbind, fusesem aproape încredințat că lucrurile se vor îndrepta și Korol va rămîne... Că tăcuse încăpățînat, că nu-mi răspundea aproape de loc, asta nu însemna nimic — îmi aminteam fața, ochii, privirea lui atentă, tonul cu care-mi spusese : „Noapte bună, Semion Afanasievici". Și cu toate astea plecase. Bine, s-a dus. A fost zadarnic tot ce i-am spus, zadarnică încercarea mea de a-l întoarce, de a-l îndupleca. Bine, așa să fie !Dar, plecînd, să ia și goarna... nu, asta nu ! Era cu neputință !

Fără să-i mai răspund lui Sanea, am apucat-o spre sufragerie. De obicei goarna atîrna acolo, în fața ușii, „ca s-o vadă toți", ziceau copiii. Și într-adevăr oricine intra pe ușă, o vedea. Sclipea veselă și de mînerul ei atîrna un stegulet roșu. Acum goarna lipsea.

— Așa... Tu ai fost de serviciu, Alexandr. Spune.

Da, detașamentul lui Jukov fusese de serviciu. Lîngă clădirea principală, acolo unde se aflau dormitoarele, clubul și cămara, aveam un post de pază. Lîngă gheretă stătea o santinelă. Dar lîngă sufragerie nu era nimic. Ca să vorbim sincer, nimeni nu se putea gîndi serios că, de undeva, de afară, niște hoți sau niște bandiți ar putea să atenteze la casa noastră. Pesemne că băieții — Korol, Pletniov și Razumov — săriseră pe fereastră ; Petka se jura că în timpul serviciului lui

nu trecuseră pe coridor. La fel susţineau şi celelalte plantoane. Dar şi mai probabil era că fugarul nici nu intrase în dormitor, ci pur şi simplu îşi chemase prietenii şuierînd, dacă nu cumva îl aşteptaseră undeva într-un loc dinainte convenit.

— Uf ! Tîlharii ! Nemernicii ! Ticălcşii ! se auzeau glasuri mînioase din toate părţile.

Dar apucai să zăresc şi feţe vesele, iar în ochii cîtorva surprinsei un licăr răutăcios. Repin zîmbea ironic. Iar Korobocikin şi Surjik păreau mai cufundaţi ca oricînd în tainele lor. În detaşamentul trei domnea o zăpăceală de nedescris. Volodin, voinic şi îndesat, şedea aproape de plasa de volei şi strîngea tăcut din umeri, parcă răspunzînd unei întrebări auzite numai de el.

Kostik se ţinea scai după mine şi, uitîndu-se de jos în sus în ochii mei, mă hărţuia :

— Unde e Korol ? A plecat la Leningrad, da ? O să vină deseară, da ?

Şi nu ştiam de loc ce să-i răspund.

— Semion Afanasievici, — auzii deodată o voce în spatele meu, — totuşi, eu cred că nu Korol a luat goarna !

Jukov stătea cu mîinile înfundate în buzunare şi se uita serios în ochii mei. Se vedea că îl muncea un gînd. Dar în clipa aceea nu puteam să-mi dau seama ce anume.

— Atunci cine ?

— Nu ştiu. Dar sînt sigur că n-a luat-o el.

— Da... şi eu tot aşa cred.

Seara, după masă, am intrat în dormitorul detaşamentului trei. Aici nu dormea nimeni. Toţi se ridicară în capul oaselor, privindu-mă întrebător. M-am aşezat pe patul lui Volodin.

— Ce, aţi rămas orfani ?

Au început să strige care mai de care. Şi răspunsul fu cu totul neaşteptat :

— Se înţelege, ne pare rău că a plecat ! Numai că aşa e mai bine pentru noi. El numai în zbierete ne ţinea, zicea „cînd ţi-oi da una..." Şi atît. Nu era chip să vorbeşti cu el, avea o mînă grea — oho, de cîte ori

n-am simţit-o pe pielea noastră... Parcă la Steklov e aşa ? Dar uitaţi-vă şi la Jukov — nu se teme nimeni de el, şi treaba merge strună !

— De ce aţi tăcut pînă acum ?

— Păi, ce sîntem noi ?... Noi... numai aşa...

— De ce aţi tăcut, vă întreb ? Vă bătea ?

— Nu-u, acum nu ne mai bătea... Asta a fost înainte... Dar dacă te puneai cu el, cînd îţi înfigea mîna-n piept şi-ţi trăgea una !

— Va să zică, vă bătea ?

— Vai de mine, nu-u, Semion Afanasievici, nu ne bătea. Numai te apuca aşa, de guler, şi cînd îţi...

N-am izbutit s-o scot la cap. Ziceau cu toţii în cor că nu-i bătea de loc, dar „cînd te apuca odată de guler şi-ţi trăgea una..."

— Şi pe cine alegeţi acum comandant ?

— Pe nimeni ! strigară ei într-un glas.

— Bine. Cîtva timp voi fi eu comandantul vostru. Pe Volodin îl pun locţiitor. N-o să vă apuc de guler, dar ordine să ştiţi că vă cer. Aţi înţeles ?

— Am înţeles ! strigă pentru toţi Vaniuşka cel slăbănog şi cu gîtul lung.

— Şi acum, hai, culcaţi-vă !

Eram tare cătrănit. Îmi venea să mă închid în biroul meu şi să nu mai ies, dar nu-mi puteam îngădui aşa ceva.

Lui Anton Semionovici îi plăcea să repete că este tot atît de uşor să înveţi pe cineva să fie educator, cum l-ai învăţa matematică, arta frezatului sau strungăritul. Dar nu-i aşa. De pildă, eu, care am trecut printr-o şcoală atît de bună, — m-a învăţat însuşi Anton Semionovici, l-am urmărit cum lucrează, l-am ajutat şi am cugetat mult la tot ce-am văzut acolo — şi tot am călcat greşit, chiar de la primii paşi.

Ce experienţă neroadă ! De ce nu i-am spus lui Korol simplu : „Rămîi" ? De ce am tot repetat că poate să plece în lumea largă şi că nu-l opresc ? De ce fusesem atît de sigur că va rămîne ? Băiatul începuse să se îndrepte ; de ce l-am abătut din drum? Ce-i de făcut acum ? Şi-apoi, ce s-a întîmplat cu goarna ? Nu, eu, unul, nu pot crede că el a luat goarna.

În ciuda acestor frămîntări însă, ziua își urmă cursul obișnuit. Mă aflam mereu printre copii, munceam alături de ei. Seara jucam șah cu Jukov, dar gîndul la cei plecați nu mă părăsea o clipă. Și nu era numai un gînd — ceea ce simțeam era o adevărată durere. Acum, pentru cea dintîia oară, nu-i dădeam dreptate lui Anton Semionovici. El zicea: „Nu se poate să educăm copiii cu prețul chinurilor noastre sufletești, cu prețul chinurilor inimii noastre. Doar sîntem și noi oameni. Și dacă în oricare altă specialitate se pot evita aceste suferințe sufletești, trebuie și noi să ne dispensăm de ele."

Dar puteam eu oare să rămîn nepăsător față de cele petrecute noaptea trecută? Nu, nu puteam. Puteam oare să nu mă simt îndurerat? Nu. Și nu numai pentru că îmi era drag Korol, nu numai pentru că în toată întîmplarea asta eu fusesem acela care scăpasem ceva din vedere, nu mă gîndisem îndeajuns și acum mă blestemam pentru greșeala mea. Atunci cînd, a doua zi după sosirea mea la Poiana Mestecenilor, îi dădusem drumul lui Narîșkin, eram perfect conștient de ce făcusem. Prevedeam că Zimin avea să mă certe, că întîmplarea putea să se termine cu o mustrare din partea secției de învățămînt din Leningrad. Și totuși eram încredințat că numai astfel trebuia să procedez, că ceea ce făcusem era un lucru extrem de important pentru ceilalți băieți. Poate că nici nu l-aș mai recunoaște pe Narîșkin, dacă m-aș întîlni cu el pe stradă, el n-apucase să-mi devină drag și totuși, după ce plecase, știam, recunoșteam în sinea mea că, oricum, continuam să răspund pentru el. Se prea poate ca în orice altă meserie să fii scutit de chinuri sufletești, dar într-a noastră, oare e cu putință?

19

O explicație pe față

Deocamdată pentru băieți școala era o noțiune abstractă, cu totul străină de viața lor. De aceea dregînd pupitrele, tablele și catedrele, ei nu se gîndeau de loc

că la toamnă aveau să se aşeze în băncile acestea şi să înceapă învăţătura. Lucrau cu plăcere în atelier, fiindcă Alexei Savici ştiuse să facă atrăgătoare munca aceasta şi fiindcă o dată cu repararea mobilei şcolare — ocupaţia neprezentînd în sine deocamdată nici un interes pentru ei — mai făceau şi alte lucruri, care le făgăduiau multe bucurii.

Atelierul pregătea pentru vară un portic de gimnastică. Binecuvîntam în fiecare zi întîmplarea care ni-l adusese printre noi pe Alexei Savici. Acest om era neîntrecut în meseria lui. Două scări oblice şi două orizontale, bare, prăjini, trapeze — toate acestea copiii le construiau sub îndrumarea lui.

Acum afară era cald, pămîntul zbicit şi, într-o bună zi, am instalat pentru aparatele de gimnastică doi stîlpi mari cu o bară. Jos, stîlpii îi întăriserăm bine cu nişte proptele scurte de lemn. În afară de asta, mai înălţasem şi un pavilion.

Am curăţat un brad drept şi subţire de crăci şi coajă şi am instalat în vîrful lui un bec electric, cu o apărătoare din placaj. Pavilionul l-am vopsit în alb şi de 1 Mai l-am împodobit cu panglici roşii. Drapelul urca spre vîrf sprinten, voios, şi cobora încet, solemn. Acum începeam şi sfîrşeam ziua în careu, comandantul de serviciu ridicînd şi coborînd drapelul. Numai goarnă n-aveam. De trezit ne trezea tot clopoţelul; tot el ne chema la muncă şi la culcare.

Ca doctorul care-ţi ascultă inima să vadă dacă pulsaţiile sînt pline, egale, sau bat neregulat, tot aşa ascultam şi eu zilnic organismul şcolii. Pulsaţiile inimii ei deveneau din ce în ce mai egale, mai ritmice. Tot mai des vedeai feţe deschise, sincere, tot mai des băieţii îţi răspundeau printr-un zîmbet. Cît era ziua de lungă, Ekaterina Ivanovna se afla printre copii, cît era ziua de lungă — în atelier şi după sfîrşitul lucrului — Alexei Savici rămînea cu ei. Şi nici eu nu mă retrăgeam acasă la mine decît tîrziu seara. Dar după cum într-o familie ţi-e gîndul, fără să vrei, mai mult la copilul bolnav, decît la cel sănătos, tot aşa şi eu mă gîndeam mereu la cei trei fugari. Fusesem la Leningrad, cutreierasem toate pieţele, bătusem oraşul în lung

și în lat — nici pomeneală! Tot cu gîndul ăsta plecase la Leningrad și Alexei Savici. Dar nu izbutirăm să dăm de urmele celor trei. Jukov nu-mi mărturisise nimic, dar fără îndoială că tot de asta îmi ceruse și el voie să plece în oraș, invocînd nu știu ce. Lipsise toată ziua și odată ajuns acasă, mi-a spus:

— Degeaba am umblat.

Ne îngrijora soarta detașamentului lui Kolîșkin.

De cel ce se află în capul detașamentului depind foarte multe lucruri: tonul, bătăile pulsului, felul în care detașamentul întîmpină fiece zi nouă.

Dimineața, cînd intram în dormitorul detașamentului unu, simțeam în băieții lui Jukov un fel de neastîmpăr, de nerăbdare: „Uite, a mai început o zi — cum va fi oare? Ce lucruri noi o să ne aducă? Mai repede! Să vedem!" În detașamentul lui Kolișkin însă nu vedeam decît ochi somnoroși sau posomorîți, ochi care îmi ocoleau mereu privirile.

Odată, după apelul de seară, am spus:

— Surjik și Kolîșkin, înainte de culcare, treceți pe la mine!

Au venit amîndoi, au șovăit puțin la ușă, apoi, răspunzînd la invitația mea, s-au așezat cu stîngăcie pe scaun și, ca la comandă, s-au apucat să-și examineze atenți vîrfurile ghetelor.

Am început discuția direct, fără ocoluri:

— Ia să vorbim pe față: ați fost aleși comandanți în batjocură, nu ca să comandați voi, ci să domnească alții peste voi. Adică, voi sînteți cîrpe, nu sînteți în stare de nimic. Așa-i?

Amîndoi tăceau.

— Da, și voi v-ați învoit numaidecît: ce, noi sîntem buni de comandanți? Nu sîntem în stare de nimic... Se poate să n-aveți ambiție, să n-aveți caracter? Priviți cum își conduc detașamentele Steklov și Jukov! Ei sînt și comandanți, dar și tovarăși. Ei ascultă ce le spun băieții, dar le cer și lor să-i asculte. Dar voi? Voi nu puteți să obțineți nimic de la ai voștri, detașamentele voastre lucrează mai prost ca celelalte, și dormitoarele sînt mai puțin ordonate. Aveți de gînd s-o duceți așa și de-acum încolo?

Voiam să-i dezmorţesc cu orice preţ. Voiam să spună ei singuri de ce nu le merge treaba. Dar amîndoi tăceau mîlc.

— N-ar fi mare lucru să alegem pe altcineva, continuai eu. Dar, după mine, vă faceţi de ruşine. Se poate oare ca tu, Surjik, să fii mai prost decît Steklov?

— Păi pe cine are el în detaşament? În detaşamentul lui nu-s decît mucoşii, spuse deodată Surjik.

Şi, deşi din punct de vedere pedagogic răspunsul era sub orice critică, m-am bucurat: era răspunsul unui om care se simte atins, care e întărîtat, ambiţionat, într-un cuvînt, răspunsul unui om viu.

— Vrei să te trecem în locul lui Korol? În detaşamentul trei sînt băieţi mici şi acum au rămas fără comandant. Volodin e cam necopt, cîţi ani are el? doisprezece... Vrei?

— Nu vreau, bombăni Surjik, fără să ridice capul şi privind încăpăţînat în podea.

— Ei, şi ce-ai de gînd să faci?

— Am să văd eu...

— Şi tu, Kolîşkin, ce zici?

Kolîşkin oftă din adînc şi dădu descurajat din cap.

— Cu mine n-o să meargă...

— De ce?

Mai oftă o dată, apoi întoarse capul. Acum însă ştiam că dacă ar fi putut spune cu glas tare ce-l împiedică pe el şi pe băieţii lui să se schimbe, ar fi rostit un singur cuvînt: „Repin".

...N-aş putea să susţin că în detaşamentul lui Surjik lucrurile au început să meargă bine chiar de a doua zi. Nu, aşa ceva nu s-a întîmplat. Dar în sufletul băiatului acestuia moliu, nepăsător, parcă înviase ceva. Acum, cînd le vorbea băieţilor, glasul lui suna parcă mai hotărît, iar raportul începuse să-l dea într-un fel mai independent. Întîlnindu-i ochii, citeam în ei o sfidare plină de încăpăţînare: „Lasă, o să vezi cît preţuiesc eu. Aşteaptă puţin şi vei vedea cine este Surjik". Nu era propriu-zis o transformare. Dar ceva se petrecuse, ceva se urnise din loc în acest suflet pasiv şi somnolent. Şi era important să nu scap această schimbare, s-o ajut, s-o sprijin la timp.

Cu Kolîşkin în schimb nu se întîmplă absolut nimic. Dimpotrivă, faţa i se posomorîse şi mai mult, ochii i se făcuseră şi mai stinşi, iar mişcările şi mai apatice, şi mai stîngace. Am înţeles că nu se mai putea să continui cu Repin raporturile de mai înainte: era nevoie de o schimbare imediată şi totală.

De altfel, puţin după aceea, Repin însuşi îmi dădu prilej să stau de vorbă cu el.

20

Panin

În sufragerie, băieţii şedeau cîte patru, uneori cîte şase la o masă. Cînd se eliberară locurile lui Korol, Pletniov şi Razumov, pe unul din ele fu mutat Panin, un băiat de vreo treisprezece ani — morcănos şi greoi — cel care fusese cît pe-aci să mănînce o pîine întreagă. Părul lui aspru îi stătea în chip ciudat, ca un cozoroc, deasupra frunţii joase. Chiar din prima zi băgasem de seamă că Volodin — singurul rămas din vechea companie — trecuse al cincilea la o masă vecină în stînga.

— De ce nu stai la locul tău?

— Aşa. Mă simt mai bine aici, cu Paşka şi Petka.

— Prostii! Nu faci decît să-i stinghereşti şi nici tu nu stai prea bine în colţul mesei. Du-te la locul tău.

Neavînd încotro, Volodin se întoarse la masa lui. Mai tîrziu însă începu să se ţină coadă după mine, rugîndu-mă să-i dau voie să-şi schimbe locul.

— De ce?

— Dar, Semion Afanasievici...

— Spune-mi, de ce nu vrei să rămîi la locul tău vechi şi-atunci vom sta de vorbă.

— Dar, Semion Afanasievici... Semion Afanasievici...

Neurmînd nici o explicaţie mai clară, Volodin rămase pe vechiul lui loc. El însă profită de faptul că la sufragerie nu mergeam în grup (gustarea de dimineaţă

se servea între șapte treizeci și opt, masa de prînz între unu și două ș.a.m.d.) și se descurca și el cum putea : venea mai devreme, înfuleca cu o iuțeală de necrezut mîncarea și fugea mai înainte ca Panin să apară în sufragerie.

Panin se strecura în sala de mese pe furiș, cu ochii în pămînt și mînca tăcut, cu nasul în farfurie. Vedeam că toți se feresc de el și nu vor să se așeze în preajma lui — pînă și patul îl avea izolat, nițel împins într-o parte. De ce oare ?

Nu puteam să cred că pe copii îi scîrbise povestea cu pîinea — o astfel de susceptibilitate nu prea le era în fire. Nu, aici era altceva. Dar ce anume ?

În ziua aceea, eu și Alexei Savici abia ne întorseserăm de la Leningrad, unde plecasem în ajun. Era tocmai în timpul rondului de dimineață ; băieții se adunaseră în carcu, și, în lipsa noastră, rapoartele pe dormitoare le primise Jukov.

Ca întotdeauna după o absență, fie ea cît de scurtă, mă uitam la toți cu multă băgare de seamă, și deodată mi se păru că se petrecuse ceva. Era o schimbare ușoară, abia simțită. N-aș fi putut spune în ce anume consta, dar știam că intervenise ceva, care mă neliniștea. Nici o carte nu-ți poate da o astfel de știință — lucrurile acestea nu se învață decît din experiență.

În timpul gustării de dimineață observasem că Panin lipsește din sufragerie. La întrebarea mea, băiatul de serviciu îngăimă ceva în doi peri. Ducîndu-mă în dormitor, îl găsii pe Panin mai mult mort decît viu. Fusese stîlcit în bătăi. Nu putea nici măcar să-și ridice capul ; toată fața, tot trupul îi erau o vînătaie.

— Ce s-a întîmplat, de ce te-au bătut ?

Panin închise ochii, dar nu-mi răspunse nimic. Știam că n-are rost să-l mai întreb : nici el, nici nimeni altul nu-mi va spune nimic. Nu-mi vor spune nici între patru ochi, și nici direct, pe față, la adunarea generală.

Ieșii din dormitor, coborîi în sufragerie și-l căutai din ochi pe Petka.

— Sună adunarea.

Petka dispăru în goană și, curînd după aceea, prin curte răsună trilul strident al clopoțelului.

Băieții se strînseră în careu, cu comandanții în flancul drept al detașamentelor. Nimic de zis — nu mai era gloata aceea murdară și neroadă pe care o găsisem aici cînd sosisem. Dar cît de departe se aflau ei de ceea ce lăsasem la Harkov, cît de departe de ceea ce aș fi dorit să văd! Dar aici nu importă înfățișarea lor. Iată-i stînd drepți ca de obicei, curat îmbrăcați, spălați, gata să plece la lucru. Iar acolo sus zace tovarășul lor, bătut pînă la sînge. Și toți știu — dar niciunul, nici chiar din cei mai buni n-are curaj să spună pe față, sincer, ce s-a petrecut.

— Deocamdată nu vreau să știu ce a făcut Panin, vorbii eu. Orice ar fi făcut el, voi n-aveați dreptul să-l schingiuiți. Nu-i prima dată cînd vă purtați ca niște lași. Nu faceți nimic în mod deschis, cinstit. Vă puneți măști ca să furați găini. Noaptea vă schilodiți în bătăi tovarășul, vă repeziți ca o haită asupra unui om singur și fără apărare...

— El nu ne e tovarăș, strigă cineva.

— Panin n-are altă familie. Familia lui sînteți voi! Singur — se pierde. Și cu bătaia n-o să-l învățați nimic. Comandant de serviciu, Jukov! Ieși din front!

Jukov făcu doi pași înainte.

— Azi dumneata ai înălțat drapelul. Și ai spus: „În timpul serviciului meu nu s-a întîmplat nimic. Totul e în ordine". De ce ai mințit?

Jukov își mușcă buzele, sprîncenele i se încruntară și două pete stacojii i se aprinseră pe umerii obrajilor. Mă privea drept în ochi și tăcea. Fusese întotdeauna reazemul meu, ajutorul meu cel mai bun, sufletul detașamentului său. Dar n-aveam încotro, nu puteam să nu-l pedepsesc.

— Te scot din serviciu și-ți iau dreptul de a mai face de serviciu timp de o lună. Comandant Surjik, preia serviciul!

Surjik înaintă pînă la pavilion. Jukov își desprinse de pe mînecă banda roșie și i-o întinse. Surjik și-o puse la braț și spuse, după cum era rînduiala la noi:

— Serviciul a fost preluat de comandantul detașamentului cinci, Surjik.

Şi zicînd acestea, păli, fruntea i se încreți toată într-o expresie de suferință. Era întîia oară că schimba pe cel mai bun comandant al nostru în asemenea împrejurări.

Întîmplarea aceasta îmi dădu prilejul să-l apreciez într-un fel nou pe Jukov. Detașamentul lui era zguduit și revoltat la culme. Să sufere el, și pentru cine? Pentru o zdreanță, pentru cel mai disprețuit băiat din toată școala! Și cine să sufere! Jukov, cel mai bun dintre toți comandanții, Jukov, de care ei ascultau cu voie bună, fără să crîcnească! Pur şi simplu nu se puteau împăca cu o astfel de nedreptate. Dar el, Sanea, se purta ca şi cum nici n-ar fi fost atins, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Ca şi mai înainte, mi se uita drept în ochi, cînd îi întîlneam privirea, lucra cu același avînt şi era la fel de prietenos ca înainte cu băieţii lui. Atîta doar, că acum parcă îl frămînta un gînd nou, care-l împiedica să se poarte ca altădată, copilărește, fără griji. În fața lui se ridicase o problemă mai complicată decît acelea de care se izbise pînă atunci, şi simţeam că acum, în mintea lui, încearcă să se descurce în problemele dreptății celei adevărate.

În ceea ce mă privește pe mine, toate rămaseră nelămurite ca mai înainte. Nu se ştia de ce Panin fusese snopit în bătăi și de ce toţi îl ocoleau. Bineînțeles că aveam anumite bănuieli și presupuneri în legătură cu asta, dar nu puteam să întreprind nimic numai pe baza unor bănuieli. Trebuia să clarific totul cît mai precis şi cît mai curînd.

Peste vreo două zile îmi veni în ajutor o împrejurare cu totul neînsemnată.

— Ce ai în buzunare? De ce îţi sînt atît de umflate?

Petka mă privește de jos în sus:

— Ce să am... o muzicuță.. şi mai am un creion... roșu și albastru... Și un măr... Și...

— Du-te de le pune în măsuța ta. De ce îţi încarci așa buzunarele?

— Nu, Semion Afanasievici, e mai bine în buzunare, spune Petka cu glas rugător. Dacă am fi făcut nişte chei la măsuţe...

— De ce ai nevoie de chei? Ţi-a pierit ceva din lucruri?

— Ei, nu... Petka se înroşeşte tot şi se uită încurcat într-o parte.

Am trecut prin dormitoare. Da, s-a întîmplat ceva aici. La o măsuţă sînt puse belciuge şi atîrnă un lacăt. Alta-i închisă cu un zăvor şi încuietoarea aceasta şubredă este întărită cu o împletitură complicată de sfoară. Deşi nu prea asigură securitatea, în orice caz îngreunează problema pentru cel căruia i-ar veni chef să cotrobăie înăuntru.

— Să treci pe la mine, îi spun lui Panin.

N-apucă să-mi treacă pragul şi-l şi întreb:

— Furi de la băieţi?

Tăcere. Panin se făcuse parcă mai palid zilele astea, iar pe unul din obraji mai avea şi acum o vînătaie. Îi priveam capul, plecat în jos, cu un aer de încăpăţinare, şi mă gîndeam: da, bineînţeles, nu mai încape nici o îndoială. La o astfel de pedeapsă copiii nu recurg decît în cazuri extrem de rare şi unul din astea e furtul. Cînd furi de la tovarăşii tăi.

L-am făcut pe Panin un fel de aghiotant al meu: tot timpul lui liber, cu excepţia orelor de lucru şi de mîncare, era nedezlipit de mine: nu-l lăsam să se depărteze de mine nici măcar o clipă. Vorba bună nu ajungea pînă la el. Năravul ăsta intrase în el ca o boală pe care nu o putea vindeca nici leacul cel mai puternic, cel mai drastic — dispreţul. Toţi băieţii din şcoală, începînd cu Jukov şi terminînd cu micul Lionka Petrov, îl dispreţuiau pe Panin. Mai erau şi alţii, nu-i vorbă, care aveau mîna cam lungă. De cîte ori îi lăsam să plece în oraş, aveam o strîngere de inimă: cine ştie ce-or face, dacă i-o ispiti ceva. Cu toate acestea eram adînc încredinţat că deprinderea asta urîtă a lor n-are nimic comun cu purtarea lui Panin. Panin îşi fura tovarăşii. Nu se dădea în lături de la nimic, lua orice-i cădea sub mînă, şi tăcea nepăsător cînd era dat de gol, definitiv resemnat în faţa dezgustu-

lui pe care îl inspira tuturor băieţilor. Sensul cuvintelor „nu ţi-e ruşine?“, pur şi simplu nu răzbătea pînă la el.

În faţa lui, pînă şi vorbele cele mai calde, venite din inimă, rămîneau neputincioase. Era inutil să-i vorbeşti lui Panin, ridicol şi absurd să-l convingi sau să-l ruşinezi. Trebuia să-i ocupi cu ceva mîinile, mintea. Şi nu-i nimic dacă această ocupaţie nu-l va absoarbe cu totul. Voiam să-i fac un program al lui, să cultiv în el alte deprinderi, alte îndatoriri. Dacă trebuia să tai ceva cu ferăstrăul, tăiam cu el în doi. Dacă aveam nevoie să trimit pe cineva la Alexei Savici, Ekaterina Ivanovna sau Galia — tot pe el îl trimiteam şi-i ceream să se înapoieze numaidecît cu răspunsul.

Odată, întîmplător, m-am aşezat la masa lui în sufragerie şi am mîncat împreună cu el. Mai pe seară i-am încredinţat pe Kostik şi Lenocika să-i ducă acasă. El rămînea mereu indiferent la toate, îndeplinea totul în silă, aşa numai ca să fie făcut. Mult mai plăcut şi mai practic era să-l am „agent de legătură“ pe Petka — acesta se înapoia imediat şi raporta de îndeplinire, privindu-mă în faţă cu ochi strălucitori: vezi, adică, ce ager şi ce punctual sînt? Ţi-era mai mare dragul să-l priveşti în asemenea clipe. Îmi aducea aminte de Begunov, agentul de legătură din comuna Dzerjinski: aceeaşi agerime, acelaşi avînt plin de voioşie, aceeaşi curiozitate nepotolită şi aceeaşi străduinţă de a nu se arăta curios. Tot aşa era şi Sinenki din colonia Gorki. Se vede treaba că o fi existînd o specie aparte de oameni: gorniştii şi agenţii de legătură — ştrengari prezenţi oriunde, iuţi ca argintul viu, cu privirea vioaie...

Dar eu nu ţineam seamă de plăcerea sau de comoditatea mea: hotărîsem să nu-l scap din ochi pe Panin, oricît m-ar fi costat.

Odată, la un consiliu al şcolii, am spus:

— Cred că trebuie să-l mutăm pe Panin de la Kolîşkin. Cine ar vrea să-l primească în detaşamentul său?

Tăceau cu toţii.

— Tu, Jukov?

— Eu l-aş primi, dar n-o să vrea băieţii.

— Vorbeşte tu cu ei, explică-le: se pierde un om, răspunse Alexei Savici.

— Dacă şi ăsta-i om! exclamă Steklov.

Şi aci Jukov, nemaiputîndu-se stăpîni, izbucni:

— Dar Repin e om? El zvîrle în Panin cu piatra, dar el, ce, parcă e mai breaz?

— El nu-şi fură tovarăşii.

— Dar de la străini fură şi încă cum! Fură şi-şi aduce furtişagurile aici, le împarte cu ai lui şi aşa îi are la mînă. Ce, Kolîşkin, crezi cumva că mint? Nu v-a cumpărat el pe toţi? Să te ia dracu', dă-mi-l pe Panin încoa'. O să le explic eu băieţilor mei, poate or înţelege.

Acest schimb de cuvinte, în care copiii uitaseră cu desăvîrşire şi de mine, şi de Alexei Savici, şi de Ekaterina Ivanovna, ne confirmă ceea ce bănuiam de mult.

Repin se întorcea întotdeauna din învoire cu buzunarele pline de bomboane scumpe. La gît purta întotdeauna un batic frumos de mătase, iar la buzunarul de la piept i se vedea colţul unei batiste albe şi curate.

Odată, îi întinse lui Kostik o bomboană de ciocolată învelită în poleială. Asta de faţă cu Galia. Ea se încruntă şi-i spuse tăios:

— Ia-ţi-o înapoi!

Repin se înroşi tot.

— De ce? Doar Korol îi dădea întotdeauna lui Kostik zahăr.

— Era cu totul altceva, îl înfruntă Galia cu tărie, uitîndu-se drept în ochii lui.

Repin întoarse capul şi plecă. Kostik îl petrecu cu o privire mîhnită şi apoi se uită mustrător la maică-sa.

— Să nu iei nimic de la el, îi repetă ea.

— De ce?

— Aşa. Nu-ţi dau voie.

21

„N-o să reușiți!"

Și iată, curînd după ce-i poftisem la mine pe Kolîșkin și pe Surjik, Repin se înfățișă înaintea mea, fără să-l fi chemat.

Îmi aduc bine aminte de seara aceea. Mă apropiasem o clipă de fereastră. Afară, prin iarba uscată de anul trecut, răzbăteau, dîrze, niște fire de un verde crud, ascuțite ca acele. În depărtare, dincolo de poiana noastră, se revărsa lumina amurgului, și tot văzduhul era de un trandafiriu aprins, iar o muscă, care se izbea năucă de geamul din fața mea, neînțelegînd ce n-o lasă să zboare în lumea ademenitoare și liberă de afară, avea și ea aripile roz.

Mă gîndeam la faptul că totul se schimbă cînd lucrezi tu însuți, chiar cînd ai ajutoare ca Alexei Savici și Ekaterina Ivanovna. Da, știam și mai înainte ce greu îi venea uneori lui Anton Semionovici. Dar una e să știi și alta să treci tu însuți prin greutăți, zi de zi, clipă de clipă. În mîna ta se află soarta a optzeci de copii, și tu răspunzi cu viața ta de ei. Băieții sînt obosiți de independența lor sau, mai bine-zis, de lipsa de supraveghere, de părăsirea în care se află, de nevoia de a avea ei singuri grijă de sine. Și-ți răspund cu multă bunăvoință, încep să-și reorganizeze împreună cu tine viața și pînă la urmă își dau seama că, dacă sînt ocupați toată ziua, nici nu le mai vine, de pildă, să joace cărți. Și dacă nu mai au chef de cărți, sau de alte jocuri de noroc, nici nu mai fură. Se întîmplase ceva foarte important, punctul mort fusese depășit, și cu toate astea neliniștea nu-mi pierea. Erau unii copii la care mă gîndeam zi și noapte cu o încordare dureroasă. Nu puteam să-i uit pe Korol, Pletniov și Razumov, mă preocupau Glebov, Korșunov, Panin și Repin.

Glebov începuse să se înțeleagă mai bine cu Steklov, dar oricînd ar fi putut să-și dea în petic. Korșunov se mai potolise, acum strigătele lui isterice se auzeau

mai rar, totuși știam că, deocamdată, liniștea asta e încă nesigură, vremelnică. Figura morocănoasă a lui Panin îmi stăruia mereu înaintea ochilor. Dar cu ăștia trei mă lămurisem... Strîmbăturile lui Korșunov, lenea și firea cîrcotașă a lui Glebov erau criticate fără milă și băieții le zeflemiseau la orice pas. Uneori chiar începeam să cred că poate era bine că aveam între noi băieți ca Glebov sau Korșunov — exemple izbitoare de lene, de arțag, de isterie prefăcută. Ele provoacă batjocura generală, critica, provoacă, dacă vreți, o reacție inversă : cîte unul poate ar încerca să tragă chiulul, să facă tărăboi, dar îi este rușine: cum ar începe, ceilalți ar și rîde de el : „Uite la ăsta, parcă ar fi frate cu Glebov". Dar Repin... Repin îi împiedica pe mulți să se dea pe brazdă, el era o piedică pentru întregul colectiv. Detașamentul lui Kolîșkin era ca o bubă supărătoare, ca o scrîntitură pe corpul școlii noastre, care începuse să se oțelească puțin cîte puțin. Uneori, Repin îmi aducea aminte de Igor Cerneavîn, un băiat din comuna Dzerjinski. De altfel semănau foarte puțin — numai la apucături : aceleași zîmbete ironice, aceeași iscusință de a strecura la timpul potrivit o glumă. Atîta doar că Igor nu căuta niciodată să te jignească — el era binevoitor și ținea la tovarășii săi. Pe cînd pe Repin îl rodeau egoismul și o ambiție fără margini.

Tocmai în toiul acestor cugetări veni la mine Repin.

— Aveți o scrisoare, Semion Afanasievici, spuse el, punînd pe masă un plic mic, alb și ieși.

Am întors plicul pe o parte și pe alta ; n-avea nici adresă, nici stampilă poștală, nimic. Am deschis-o. Înăuntru am găsit o foaie de hîrtie și pe ea următoarele :

13,21,19,21, 17,19,12,13,19,16,17,8,19,13,14.18, 27, 10,27, 5,50,19 5,21, 23,12 12,17,5,15,2,17,1,17 7,8,17 15,23,13, 1,2 1,21, 10,50, 19,11 7,8,10 15,23,13,1,2 20,17 5,21,23, 16,17,2,23, 16,17, 2,20, 3,17 15,23,13, 1,2,12. 11, 13, 5,21,23,12 11,2,10 13,10,2,5, 1,21,10,17,8,18 18,10 7.50 8,4,18,13.10,7 2,11,13,7,50,10,2,12 2,16,17 8,4,16,17,19,-21,12 5,$\overline{21}$,23,12,13 11,2,10 19,8 18, 27 10,13,21,20,17, 16,17 8,5,21,23 5,2,17 15,10,13,18,21,18 11,13 12,8,2,

12,13 15,10,13,16,21,17,13,20,12,13, 23,17,4,13,10,12,2, 12,13,2 15,13, 1912,10,21 13,23 23,17,4,13,10,12,2,12, 13,2 13,18,12,13 23,21,1,10,21,23 1,13,23, 5,2,17 11,13 18,13,2,5,27 17,2,10 11,21,5,19,13,2,7,8,2,20,12,10,27 7,10,13,16,17 18,27, 18,1,22,17,5,4,2,16,17, 12,8,12,21,23, 19,8 18,27 10,13,21,20,17,16,17.

Şi aici mi-am adus aminte de o întîmplare petrecută de curînd.

Consiliul şcolii noastre era în şedinţă. Deodată se auzi o bătaie în uşă şi în prag se ivi Repin.

— Semion Afanasievici, — începu el, calm şi stăpîn pe sine ca totdeauna, — mîine aş vrea să plec în oraş. Vă rog să-mi daţi voie...

N-am avut timp nici măcar să mă gîndesc la ce-mi cerea, să-l întreb, de ce trebuia să plece în oraş, cînd interveni Steklov:

— Semion Afanasievici, — spuse el, ştergîndu-şi fruntea cu palma, — îi veţi da voie să plece sau nu, după cum veţi crede de cuviinţă, dar mai întîi puneţi-l să scrie el procesul-verbal. Eu am asudat scriind. Iar el e cel mai cu carte dintre noi toţi.

— Foarte adevărat! Stai jos, Repin, spusei eu, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic deosebit. Stai jos şi scrie.

Repin nu se mira niciodată, pesemne îşi închipuia că aşa ceva e mai prejos de demnitatea lui. Nu se arătă mirat nici de astă dată, ci se aşeză la masă, îndepărtîndu-l cu o mişcare sigură, dar fără asprime, pe Steklov, care întîrzia să-i facă loc, şi începu să scrie.

Şedinţa luă sfîrşit şi băieţii se împrăştiară. Ekaterina Ivanovna se apucă să răsfoiască procesul-verbal de pe masă, cînd deodată văzui că sprîncenele încep să i se urce a mirare tot mai sus, şi mai sus.

„Ehei, cărturarii noştri or fi făcut-o fiartă!“ mă gîndii eu înveselit, aprinzînd cu satisfacţie o ţigară.

— D-d-da, făcu Ekaterina Ivanovna. D-d-da, mai repetă ea o dată şi-i întinse registrul de procese-verbale lui Alexei Savici.

Alexei Savici își aruncă și el ochii pe registru, și iată că și sprîncenele lui cărunte, stufoase, prinseră a se arcui pe frunte.

— Hm! făcu el. Hm-m!

— Dar ce-i acolo?

Îi luai registrul din mînă și încercai să citesc:

...A johădîdîh: bdixuw fehagaxezh efhe re fedkiqiu îz fawa re xîzgade, aw roiwea îz qudhe, awhdeiwea be fgădi...

Aproape tot procesul-verbal, în afară de primele două pagini scrise de mîna lui Steklov, era o înșiruire de astfel de bazaconii.

— Ce-i cu asta? Își bate joc de noi? Ce va să zică asta? — întrebă Ekaterina Ivanovna, pierzîndu-și cumpătul.

— Nu e o simplă adunătură de litere, spuse Alexei Savici. Povestea are un tîlc. Și a scris repede...

Alexei Savici apropie registrul de ochi, se gîndi cîteva clipe, apoi adăugă:

— Da, e aici o logică... Stați puțin... Bdixuw fehagaxegh... păi, e primul detașament! Așa-a... efhe re fedkiqiu — este de serviciu. Înțelegeți cum vine: ștrengarul, a păstrat vocalele, iar restul alfabetului l-a împărțit în două părți și pe urmă a schimbat locul consoanelor: în loc de p — b, în loc de d — r și invers...

A doua zi, Andrei, dînd ochii cu mine, m-a privit cu un aer triumfător și răutăcios în același timp, dar nu știu să-și ascundă dezamăgirea, cînd, nepăsător, nu-i pomenii nimic despre cele întîmplate. Se ținea după mine, făcea ce făcea și-mi ieșea în cale, pînă cînd, în cele din urmă, nu mai putu răbda:

— Semion Afanasievici, ce ziceți, vă place cum am scris procesul-verbal?

— Da, binișor, destul de gramatical.

— Și... l-ați descifrat?

Dădui din umeri:

— Ce să descifrez? Asta e „cifru"? Păi un cifru ca ăsta ți l-ar dezlega și-un prunc.

Repin se înroși pînă în vîrful urechilor — și atît de puternic, încît părea gata-gata să-l podidească lacrimile. Așa nu roșești decît atunci cînd te copleșește

rușinea și cînd ai conștiința că te-ai purtat prostește, atît față de cei din jur, cît și față de tine.

Întîia oară se așteptase la un efect mai mare și rămăsese foarte dezamăgit că cifrul lui fusese atît de ușor dezlegat. Acum însă se vedea că Andrei se hotărîse să-mi pună o problemă mai complicată. Eram cît pe-aci să bat la ușa lui Alexei Savici, dar pe urmă mă răzgîndii: ce să-l mai deranjez? Se poate să nu fiu eu în stare să citesc ce mi-a scris mucosul ăsta? Și așa se face că m-am apucat de o treabă cu desăvîrșire nouă pentru mine: să dezleg un cifru.

Cînd m-am uitat din nou pe fereastră, soarele scăpătase și geamurile se făcuseră albastre; cînd m-am uitat a treia oară, erau de un albastru închis, pe urmă întunericul nopții s-a revărsat brusc, acoperind ochiul ferestrei, iar eu tot mai ședeam aplecat peste peticul acela blestemat de hîrtie. Îmi venea să rîd și-mi era și necaz pe mine. Ce copilărie! De ce m-oi fi căznind să descifrez scrisoarea asta? Nu-i oare mai simplu să-i spun băiatului că este un închipuit, un „fandosit", cum ziceau fetele noastre în comuna Dzerjinski, cînd cineva începea să umble cu nasul pe sus. Bineînțeles, am să-i arunc în față asta. Dar mai întîi să găsesc cheia cifrului.

E clar: fiecare cifră înseamnă o literă. Unele se repetă mai des — în rîndul întîi, în cuvîntul cel lung se repetă de două ori cifrele 13, 19 și 17. Mai e un cuvînt foarte interesant care începe cu 23, urmat de 21 și care se termină cu 21, urmat de 23. Care o fi oare? Soios? Poate, dar nu prea are sens. Și, de fapt, nici nu iese așa: cuvîntul mai are două cifre la mijloc: 1 și 10.

Să încerc să număr de cîte ori se repetă fiecare cifră.

Iată, am numărat. Obțin două coloane de cifre duble, foarte lungi. Acum văd că unele sînt puține de tot, de exemplu: 22 și 14 se întîlnesc doar o singură dată; 50 — de patru ori; 20, 4, 7 — de cîteva ori. În schimb, 10 se găsește în textul cifrat de 21 ori, 17 — de 26 ori, iar 13 chiar de 32 ori. E clar că sînt literele cele mai des întrebuințate. Și care litere se întîlnesc

cel mai des ? Niciodată nu m-am gîndit la așa ceva. Cred însă că nu este „h". Poate o fi „a" sau „o" ? Ori poate „m" ? Dar care cifră și ce literă anume reprezintă ?

Hai, să mai încerc și altfel. Textul cifrat începe cu două cifre: 13, 21. Apoi vin 19, 21, şi 20, 17 şi 2, 20 — fiecare pereche numai o dată ; de cîte două ori se găsesc combinațiile : 19, 8 și 11, 13. Și iarăși odată — 13, 23. Apoi de patru ori perechea de cifre 18, 17 și din nou o singură dată 20, 17 și 11, 13 și 7, 27. De patru ori se întîlnesc 18, 17. Apoi vin cîte trei cifre : 2, 16 7 şi 7, 8, 17, apoi 17, 2, 7, şi 1, 13, 23 : pe urmă 7, 8, 10. De cîte două ori se repetă combinaţiile 11, 2, 10 și 5, 2, 17. Ce cuvinte scurte de două şi trei litere avem ? În primul rînd conjuncţii, particule, prepoziţii : cu, în, şi, da, nu, cum... Poate „tot"... Dar în cuvîntul „tot", cifrele ar fi trebuit să alterneze după principiul 1, 2, 1 și în textul cifrat nu se găsește așa ceva.

Și aici am avut deodată o inspiraţie : se înţelege că scrisoarea începe cu „eu". Dar în afară de acest caz, „eu" nu se mai repetă nicăieri. Descoperirea mea nu mă ajută cu nimic. „Eu, eu". Ei, şi mai departe, ce fac cu „eu"-l ăsta ? Nu cumva e „eu nu" ?... El nu voiește ceva, nu-i de acord cu ceva — evident, doar nu mi-a trimis scrisoarea asta cifrată ca să se declare de acord cu mine. Să încercăm ! Să înlocuim peste tot 19 cu „n" și 13 cu „e", 21 cu „u". „Eu nu".... Da, foarte limpede — este „eu nu". Dar 19, 8 e „ni" sau „ne" sau, poate, „n-o". Ei, acum ţin-te bine, Semion ! Răbdare !

Pe la miezul nopţii, scrisoarea lui Andrei Repin stătea descifrată în faţa mea :

„Eu nu intenţionez să rămîn mult timp aici. Voi pleca curînd, vor pleca și mulţi alţii. Aş fi plecat de mult, dar eram curios să vă observ. Adevărat, aţi obţinut multe, dar n-o să reușiţi. Omul mai presus de toate preţuieşte libertatea, pentru el libertatea este lucrul cel mai de seamă. Iar dumneavoastră vreţi să schimbaţi totul. N-o să reușiţi !"

22

Înseamnă că nu e cu desăvîrşire pierdut...

Dimineaţa, după înălţarea drapelului, i-am spus lui Repin să vină la mine.

Ca la o comandă, toţi băieţii întoarseră capul spre el şi în privirile lor citii curiozitatea şi, poate, şi o bucurie răutăcioasă. El ridică din sprîncene, strînse uşurel din umeri şi se îndreptă spre biroul meu, cu capul lui uşor şi sigur.

Nu m-am dus imediat acolo: lasă-l să mai stea, să se gîndească la ceea ce-l aşteaptă.

Dar băieţaşul ăsta posedă o bună doză de încredere în sine. Intrînd în biroul meu, îl găsii stînd pe divan, în cea mai degajată poziţie, picior peste picior. Se ridică zîmbindu-mi ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat şi-şi reluă tot atît de nestingherit locul.

M-am aşezat la masa mea, am scos din mapă scrisoarea cifrată şi i-am întins-o.

— Ascultă, — i-am spus, — îţi adresez o prea plecată rugăminte. Dacă vrei să-mi spui ceva, spune-mi-o simplu, omeneşte, cum fac toţi. Ce-i mania asta neghioabă de a scrie scrisori cifrate?

Îmi zîmbi din nou.

— Credeam c-o s-o citiţi cu aceeaşi uşurinţă ca şi procesul-verbal.

— Am şi citit-o. Am avut plăcerea să-ţi aflu punctul de vedere în ceea ce priveşte activitatea mea. Nu mă miră. Am văzut chiar de la început că tu priveşti toate de sus şi te crezi o personalitate liberă şi mîndră. Pot să-ţi pun o întrebare?

— Mă rog!

Îi plăcea mult convorbirea noastră, o convorbire de la egal la egal. Eram stăpîn pe mine, curtenitor ca un adevărat diplomat şi el îmi răspundea la fel. Se cunoştea că e măgulit, că-şi ascunde cu greu satisfacţia, dar această mulţumire a lui se vedea din ce în ce mai mult în zîmbetul ce-i flutura pe buze. Se prea

poate să se fi temut să nu-l întîmpin cu o izbucnire de mînie, dar acum... acum nu se mai aştepta la nimic rău.

— Spune-mi, părinţii tăi mai trăiesc? întrebai eu.

— Da, tatăl meu este profesor de silvicultură. Sînt singurul lor copil. Dar n-am vrut să rămîn acasă. Mama mea spunea întotdeauna că a îmbătrînit din cauza mea. De fapt e încă tînără, dar a încărunţit de tot. E tare îngrijorată de soarta mea. Dar vedeţi, n-aş putea să renunţ.

— Adică, să renunţi la ce?

Repin strînse uşurel din umeri şi zîmbi cochet şi sfidător totodată. Îi spusei foarte liniştit şi politicos:

— Uite, Repin, n-ai vrea să cunoşti şi părerea mea despre tine?

— Cu plăcere...

— Eşti mai rău decît Panin.

Auzind asta, sări în picioare ca ars. Curiozitatea de a şti dacă îi citisem scrisoarea şi ce voi face, ca răspuns la ea, interesul pentru convorbirea asta puţin obişnuită, încrederea în sine, înfumurarea, poza pe care şi-o luase — toate dispărură numaidecît, toate păliră în faţa jignirii pe care i-o adusesem.

El era convins că nu putea fi comparat cu nimeni, se socotise superior tuturora, credea că şi eu văd în persoana lui un adversar aproape egal ca putere, aproape un om matur, că-l stimez ca pe un duşman cutezător şi inteligent. Şi eu care îl clasasem mai prejos de cea mai mizerabilă, de cea mai dispreţuită fiinţă din toată Poiana Mestecenilor, mai prejos de Panin — Panin, pe care nici măcar Petka nu-l socotea om.

Cu o voce sugrumată, de nerecunoscut, Repin strigă:

— Eu nu-s Panin!

Iar eu continuai de parcă nici nu l-aş fi auzit:

— Înţeleg, să fure Panin: el e un băiat necioplit, care n-a cunoscut o viaţă mai bună şi, deocamdată, nici nu o poate concepe măcar. Dar tu... doar te văd, eşti un băiat cu carte, ai citit mult, tu, mă rog, compui scrisori cifrate, te admiri singur tot timpul: „Ah, cît

sînt de deștept, cît sînt de independent, cît de bine ies toate cîte le fac!“ Numai că ceea ce faci tu e şi murdar şi josnic.

— Eu nu fac ce face Panin... Niciodată n-am luat nimic de la ai noştri... De ce-mi vorbiţi aşa ?

Începuse să se clatine. Nu se mai putea justifica, nu mai era în stare să aducă o lămurire în discuţia noastră, se zăpăcea din ce în ce, se încurca, nemaiştiind cum să se apere acum, cînd fusese atît de neaşteptat, atît de năprasnic trîntit la pămînt.

— Întîi şi-ntîi, nu înţeleg ce vrea să zică „ai noştri“ ? i-o tăiai eu. De ce adică cei care stau aici, în şcoala noastră, sînt „ai noştri“, iar cei de afară, „străini“ ? Pentru mine toţi oamenii din ţara noastră sînt „ai noştri“. Pentru mine orice furt se cheamă „furt“ sau, mai precis, mîrşăvie, josnicie.

— Niciodată n-am luat nimic pentru mine. Ce-am luat, am împărţit cu toţii... adăugă el, rostind cu greutate cuvintele şi clănţănind din dinţi.

— Şi ce, dacă împarţi, o faci dezinteresat ? În felul ăsta îi cumperi pe băieţi ca să-i ai la mînă. Uite, Jukov, la fel şi Steklov, sînt iubiţi pentru felul lor de a fi şi ei doar nu cumpără pe nimeni. Dar tu n-ai pentru ce să fii iubit. Tu nici măcar suflet n-ai, da, eşti fără suflet, n-ai cu ce să atragi oamenii, tu pe unii îi jefuieşti, pe alţii îi cumperi. Dar desigur că ai observat şi tu — din ce în ce îţi vine mai greu să-i amăgeşti pe băieţi, nu-i aşa ? Apar şi la ei alte gînduri, alte dorinţi, se trezeşte în ei simţul demnităţii proprii. Alături de tine au rămas deocamdată cei mai neciopliţi. Urmăreşti, poate, să-ţi cumperi gloria, ca să cîştigi dragostea celorlalţi ? Dezgustul şi blestemul tuturor, astea le vei obţine, nimic mai mult ! Să furi trei ruble de la o bătrînă, ce glorie mai e şi asta ?

Mă aprinsesem totuşi de-a binelea şi asta îl ajută să-şi mai vină în fire.

— De ce trei ruble ? Pot să-mi procur într-o zi şi zece mii.

— Să-ţi procuri ! Cum ? Jefuind un casier ? Ca să nenoroceşti o familie întreagă ? Eşti un parazit, un vierme ! Un lăudăros mic la suflet — atît şi nimic mai

mult. Am înțeles asta de mai mult timp. Nici nu-i greu de înțeles de altminteri, se cunoaște după față. Cînd mă gîndesc cu ce te lauzi! Că maică-ta a îmbătrînit înainte de vreme din pricina ta! Nu știi să scoţi un cuvînt ca lumea, fără să te izmenești. Nici măcar să scrii omenește o scrisoare, nu știi — nu, dumnealui trebuie musai s-o scrie cifrată. În jurul tău oamenii muncesc ca să ridice din mocirlă optzeci de băieți, caută să le făurească o viață demnă, și tu stai și te uiți la ei nepăsător, făcînd haz. Cu ce oare te mîndrești atît de mult?

El stătea, mușcîndu-și buzele, și lacrimi, lacrimi de umilință și ciudă i se prelingeau pe obraji. Nu putea să-mi întoarcă spatele și să plece, pentru că dincolo de ușa biroului l-ar fi văzut băieții, iar el nu îndrăznea să apară plîns în fața lor. Dar nici să mai asculte nu putea.

— Stai jos, îi spusei. Șterge-ți ochii și suflă-ți nasul.

— Plec chiar azi de aici!

— Știam. Ești atît de slab de înger, încît nici nu poți măcar să rezisți cînd îți spune cineva adevărul în față. Te-ai învățat ca toți să te admire și să te mintă.

— Nu-i adevărat! Tot ce-ați spus nu e adevărat! Eu nu-s Panin!

— Nici n-am spus că ești Panin. Am spus că ești mai rău decît Panin. Și să știi, dacă pleci am să te disprețuiesc și mai mult. Mi-ai spus părerea ta despre mine, că tot ce fac e în zadar. Nu sînt de acord, dar te-am ascultat. Fii și tu bărbat. Învață să asculți cînd ți se spune adevărul în față.

Cineva bătu la ușă. M-am sculat de pe scaun, m-am dus și-am deschis-o! cine credeți că era? Korșunov. Tare ar fi vrut să intre, sau măcar să tragă cu ochiul, să vadă ce se petrece în birou!

— Semion Afanasievici, — îngîna el, — am venit... am venit să vă întreb...

— Ei?...

— Uite, Ekaterina Ivanovna zice...

— Ce zice?

Korşunov îşi tot lungea gîtul, se ridica în vîrful picioarelor, făcînd încercări desperate să privească peste umărul meu.

— Văd că n-ai născocit încă nimic. Du-te şi te gîndeşte pentru ce ai nevoie de mine şi pe urmă poţi să vii.

I-am închis uşa în nas. Auzind că m-am întors, Repin se sculă în picioare: era roşu la faţă, cu părul răvăşit.

— Nu pot să ies în halul ăsta, murmură el printre dinţi.

— Mai stai puţin. Ia o carte şi citeşte.

Rămase tăcut cu cartea în mînă, dar, bineînţeles, nu citea — n-am auzit să fi întors o filă măcar. Din cînd în cînd îmi ridicam ochii din hîrtii şi-l priveam. Nu mai semăna cu el însuşi, parcă se dezumflase brusc. Unde era aerul lui nepăsător şi plin de îngîmfare, unde îi era zîmbetul? Era palid la faţă şi-şi muşca nervos buzele.

Uşa se întredeschise încet-încet si în prag apăru Kostik, care îl fixă pe Repin cu ochii lui rotunzi.

— Ce cauţi aici?

— Kolîşkin a zis: du-te şi vezi ce face Andrei acolo... Şi Andrei, uite, citeşte...

Îl luai pe Kostik de mînă şi-l scosei afară.

...În ziua aceea, Repin nu se mai apropie de mine. Dar tot timpul i-am simţit privirea, o privire concentrată, întrebătoare.

Las' că e bine. Să se gîndească, să se gîndească mereu la convorbirea noastră de azi-dimineaţă. Este un început. Şi dacă dispreţul meu îl doare, cu atît mai bine, înseamnă că nu e cu desăvîrşire pierdut.

...Tîrziu seara, după ce copiii se culcaseră, am stat mult timp în parc, inspirînd mireasma proaspătă a pămîntului reavăn, a frunzişului nou, a ierburilor tinere şi m-am gîndit, m-am gîndit într-una. Iată-i în faţa mea pe cei doi — pe Panin şi Repin. Amîndoi sînt hoţi. Pe unul îl urăsc toţi — de la cel mai mare pînă la cel mai mic. Faţă de celălalt toţi se poartă cu respect, îl admiră chiar. Panin fură mărunţişuri de la toţi, fără alegere, e ursuz, nesociabil. Repin e no-

rocos: de fiecare dată se întoarce din oraş cu buzunarele doldora de bomboane şi bani. E foarte frumuşel. Cu tovarăşii săi se poartă îngăduitor, cu un aer protector. Îi place să-i uluiască, să pozeze în faţa lor. Pe Panin nimic nu-l clinteşte; nici vorba bună, nici dispreţul celor din jur. Dar Repin, Repin nu e învăţat cu dispreţul, şi dispreţul meu a fost pentru el ca o lovitură de măciucă.

...Ce era mai important, mai seducător în firea lui Anton Semionovici? El ştia să trezească omenescul în om. Ştia într-un mod surprinzător să-l descopere şi să-l cheme la viaţă.

Eram un flăcăiandru de şaisprezece ani, cînd am nimerit în închisoarea de la Poltava. Şedeam acolo, aşteptînd să mi se hotărască soarta, cînd, într-o zi, am fost chemat la direcţia închisorii. Am intrat şi m-am oprit lîngă uşă. În afară de director, în birou se mai afla un străin, îmbrăcat într-o manta ponosită, cu gluga dată pe spate. M-au privit amîndoi, directorul, rece, printre gene; celuilalt n-am putut să-i văd ochii, ascunşi cum erau după sticlele lucitoare ale ochelarilor.

— Numele de familie, numele tatălui şi numele de botez? întrebă sec directorul.

— Daţi-mi voie, tovarăşe, îl întrerupse necunoscutul. Va să zică tu eşti Semion? Să facem cunoştinţă. Pe mine mă cheamă Anton, iar pe tatăl meu l-a chemat ca şi pe tine.

— Adică vă spune Anton Semionovici?

— Întocmai. Eu, uite, vînez flăcăiandri, ca tine. Unii stau prin închisori, alţii se ţin de năzbîtii pe străzi, ce fel de viaţă o mai fi şi asta? Pe scurt — vrei să vii cu mine?

— Aş vrea, dar o să mă lase să plec din închisoare?

— Asta mă priveşte. Va să zică, ne-am înţeles? Te rog, aşteaptă o clipă afară.

Am ieşit din cameră. Abia după vreo zece ani am aflat că Anton Semionovici mă luase din închisoare pe garanţie şi iscălise de primirea mea. El însă socotise că nu trebuia să asist la procedura asta, în-

jositoare pentru mine. Şi iată-mă păşind alături de el pe poarta închisorii.

— Acum, Semion, mergem la depozit şi-o să primim acolo cîte ceva, încărcăm şi pornim spre casă. Ştii să mîi calul?

— Ştiu.

— Eu, dragul meu, sînt mort de oboseală: calul ăsta e belea curată, şi, parcă-i un făcut, se deshamă la fiecare kilometru.

La depozitul de alimente al secţiei guberniale a învăţămîntului public, Anton Semionovici mi-a înmînat bonul de livrare pentru pîine, mei, bomboane şi grăsime — poftim, ia în primire tu singur totul! — iar el dispăru nu ştiu unde. Am primit alimentele, am încărcat şi, stînd lîngă sania plină, mă gîndeam: „Adică, cum vine asta? Cine-i el? Şi încotro pornim? Ce om ciudat: mă scoate din închisoare, porunceşte ca la el acasă, mă pune să iau în primire atîtea bunătăţi..."

— Ei, gata, ai încărcat totul? Prea bine! Altfel ar fi trebuit să mă zbat de unul singur. Şi eu nu pot să sufăr cîntarele şi cantaragiii ăştia, veşnic mă trag pe sfoară. Ia hai să înhămăm.

Ce s-a petrecut atunci cu mine? Pe vremea aceea eram obişnuit să fiu ascultat de cei din jur; iar aci, ar fi fost de ajuns să-mi spună: „Ia înhamă-te tu la sania asta", şi m-aş fi înhămat pe loc.

Am pornit pe şoseaua principală Poltava-Harkov. Un ger de crăpau pietrele. În jur, stepa înzăpezită şi-un vînt...

— Ai îngheţat, Semion?

— Nu...

— Poftim gluga mea, pune-ţi-o în cap.

— Nu mi-e frig...

— Ia-o. Îţi mai încălzeşti urechile şi pe urmă mi-o dai înapoi. Uite aşa o să ne ajutăm unul pe altul!

Şi Anton Semionovici îmi aruncă gluga pe umeri. Ce caldă mi se păruse atunci gluga aceea veche!

Ceva mai încolo îl aud spunînd:

— Ei, ţi s-or mai fi încălzit urechile. Acum mai dă-mi-o şi mie, frate, că tare mă tem să nu rămîn fără urechi...

Grăbit, îmi scosei gluga şi i-o întinsei. Atît a fost în seara aceea. Dar a însemnat atît de mult!

Apoi mi-am mai amintit de o altă seară, o seară care îmi lăsase în suflet o urmă tot atît de adîncă, de neşters.

Odată, noaptea, l-am întîlnit prin curte, după ce sunase stingerea. Mă bucuram întotdeauna, cînd îl găseam singur. Preţuiam nespus de mult cuvintele lui, spuse de la om la om, mi se părea atunci că-mi aparţine numai mie, numai mie singur.

— De ce nu vă culcaţi, Anton Semionovici? l-am întrebat, sperînd că va zăbovi cu mine măcar puţin şi vom schimba cîteva vorbe.

Anton Semionovici se crispă ca şi cum l-ar fi săgetat o durere, şi-mi spuse în silă parcă:

— Lasă-mă în pace. Şi tu eşti un animal, nu... mai rău... o fiară ca toţi ceilalţi.

— Anton Semionovici, ce-i cu dumneavoastră? Ce s-a întîmplat?

— Eu v-am dat vouă tot... tot ce are omul mai bun: tinereţe, minte, conştiinţă, cinste. Credeam că am de-a face cu oameni, dar sînteţi o cireadă, o bandă de pungaşi!...

— Anton Semionovici, ce s-a întîmplat?

— Ce, nu ştii? Nu mai face pe prostul! Nu vă mai cred pe niciunul. N-ajunge că mă sfîşiaţi pe mine bucăţi, dar vă mai mîncaţi şi unii pe alţii. Şi, zi, nu ştii ce s-a întîmplat în dormitor? Dar eşti mai rău decît ceilalţi: nu joci cărţi, în schimb ştii că alţii joacă şi taci ca un mişel!...

S-a întors şi s-a dus, iar eu am rămas ca trăsnit locului. Pe urmă m-am năpustit în dormitor. Acolo licărea slab lumina unei lămpi camuflate. Pe patul lui Burun şedeau numai în izmene patru zgîmboi. Erau atît de amărîţi, atît de plouaţi şi se uitau cu atîta jale şi deznădejde la Burun care, nepăsător, amesteca cărţile.

— Lăsaţi jocul! strigai în gura mare din prag.

— Ce, vine Anton? ciuli urechile Burun.
— Nu Anton, eu! Încetați odată!
— Oho-o!
— Jeveli, Gud și voi toți de-acolo, la culcare!
— Ce-i cu tine, bă Semion? Ia te uită la el ce nobil e!
— Lasă jocul. Dă-le înapoi băieților ce-ai cîștigat de la ei. N-avem dreptul să ne batem joc de Anton!...
— De ce? Parcă joc cu el? Ce-l privește? Sau poate te-ai băgat avocat la el?
— Îți spun pentru ultima dată — încetează!
— Ia mai du-te dra... izbucni Burun, dar vorba îi îngheță pe buze. Se vede că aveam o mutră turbată de tot. Înghițind o dată în sec, mai apucă să zică, posomorîndu-se: Ho, că am terminat!...

Nu, omul simte încredere nu numai cînd vorbești cu el cald, prietenește, ci și într-o izbucnire de mînie, într-un cuvînt aspru, necruțător. Mînia lui Anton Semionovici, disprețul lui erau întotdeauna atît de sincere, atît de omenești, încît trezeau în noi tot ce era mai bun, mai omenesc. Pînă și cei mai leneși și mai nărăviți pricepeau cîtă inimă avea educatorul nostru, cîtă energie cheltuia el cu noi, cît de mult ni se dăruia... și pentru ce? Numai ca să intrăm în rîndul oamenilor, să trăim ca oamenii.

23

Pionierii

Într-o zi ședeam cu toții la masă, cînd deodată năvăli gîfîind Surjik. Fața lui de obicei posacă, nepăsătoare, acum se învăpăiase toată, iar ochii... poate că era întîia oară cînd băgarăm cu toții de seamă că Surjik avea și el ochi. Ochii lui, de obicei ascunși sub pleoapele grele, acum erau gata-gata să-i sară din cap, și se vedea cît de ageri sînt și de neastîmpărați.
— Semion Afanasievici, — bîigui el, abia trăgîndu-și sufletul, — acolo... din Leningrad... la noi... niște...

Ceilalţi băieţi şi începuseră să se ridice de la masă, cîte unul îşi lăsă lingura jos, iar micul Steklov sări în picioare.

— Hei, Pavluşka, ţi-ai terminat mîncarea ? Nu, n-ai terminat. Stai jos ! auzii eu, ieşind din sufragerie.

Detaşamentul lui Jukov era de serviciu în sufragerie, şi să nu fi îndrăznit să pleci de la masă fără să-ţi fi isprăvit supa, sau fără să fi mîncat tot păsatul ! Cu Sanka nu-ţi mergea !

Grozav de tulburat, Surjik mergea cu paşi mari, alături de mine şi-mi tot căuta privirea, repetînd :

— Zice : „Du-te şi raportează directorului. Tu, — zice, — se vede că eşti de serviciu, du-te şi raportează"...

— Dar cine, cine a venit ?

Şi deodată la urechea mea ajunse răpăitul mărunţel al unei tobe. Dinspre poartă veneau către noi încolonaţi, doi cîte doi, vreo zece pionieri, toţi în uniformă şi cu cravate la gît. Cel mai înalt dintre ei, în uniforma Jungsturmului[1] păşea în flancul stîng al coloanei. Şi arăta nespus de mulţumit. Toate îl încîntau : şi bătăile clare, mărunte, ale tobei, şi ţinuta micului său detaşament şi ziua aceea, frumoasă şi limpede.

— Sta-ai ! Unu, doi !

— O-of ! Să fi avut acum goarna ! şopti Surjik desperat.

— Dumneavoastră sînteţi directorul ? întrebă instructorul.

— Eu.

— Bună ziua. Sîntem delegaţii pionierilor din Leningrad şi am venit să aducem daruri pentru băieţii dumneavoastră. Lucinkin.

— Bucuros de cunoştinţă. Karabanov.

Să spun drept, nu înţelegeam nimic. De unde ne picau, aşa deodată, darurile astea ? Şi pentru ce ? Dar băiatul acela înalt, îmbrăcat în uniforma Jungsturmului, părea atît de sigur pe el, era atît de voios, ochii lui albaştri te priveau cu atîta încredere... încît

[1] Jungsturm — organizaţia pionierilor germani. (N. R.).

pur și simplu nu-ți venea să te îndoiești și să-l mai întrebi. Mă uit în urmă: Petka, abia respirînd, mă privea țintă în ochi. Am făcut „da" din cap. Se auzi trilul clopoțelului sunînd adunarea și deodată din sufragerie, din dormitoare, din parc năvăliră spre noi băieții. Înc-o clipă, și toată școala aștepta aliniată în careu, pe detașamente, fiecare la locul lui obișnuit. În același timp, instructorul dăduse și el o comandă, și pionierii se aliniaseră într-o clipită, formînd un front scurt în fața careului.

Surjik, comandantul de serviciu, stătea alături de mine, rotindu-și neliniștit privirea în jur și neștiind ce să facă. Mîinile mai ales îl încurcau mai mult ca niciodată.

Instructorul se uită întrebător la mine.

Îi făcui un semn: „Poftiți, aveți cuvîntul."

— Are cuvîntul Tania Vorobiova, care va face comunicări, rosti el.

Din rîndul pionierilor se desprinse o fetiță de vreo doisprezece ani, negricioasă, tunsă băiețește. Ca și Petka al nostru — ceea ce te uimea la ea erau ochii — avea niște ochi mari, cenușii, pe fața ei oacheșă, cu albul bătînd nițel în albastru și cu o privire dîrză, îndărătnică.

Făcu un pas înainte, își azvîrli cu mîna îndărăt o șuviță rebelă de păr, trase aerul în piept, parcă pregătindu-se să sară în apă, și începu cu un ton hotărît:

— Tovarăși!

Îmi plimbai ochii peste rîndurile „tovarășilor". Toți o priveau pe fată atenți și curioși. Iar ea, după o scurtă pauză, continuă cu același ton hotărît, independent:

— Trebuie să știți că, răspunzînd la apelul lui Gorki, se mai continuă și acum colectarea de daruri pentru copiii de la țară. La începutul lunii martie au fost expediate primele colete. Raioanele Smolnîi și Petrograd au strîns cele mai multe daruri. Cei din Vîborg au rămas în urmă. Pionierii din raionul uzinei „Baltica" au făcut o colectă de utilaj tehnic în secțiile acestei uzini. Uzina „Krasnîi Gvozdilșcik" vă trimite cărți și caiete. Pionierii din raionul bazei sportive

„Urițki“ vă trimit mingi de baschet, jocuri de şah, popice şi altele. Baza uzinei pentru reparaţii de utilaj electric...

Fata turna într-una la cifre şi denumiri (şaisprezece ciocane, şase ferăstraie de mînă, zece dălţi...) Se vedea cît de colo că nu vorbeşte pentru întîia oară, că pentru ea treaba asta era simplă, obişnuită, ba poate chiar şi puţin plictisitoare.

Cînd se opri o clipă, ca să mai răsufle, din rîndurile noastre se auzi un glas grijuliu:

— Şi unde-s toate astea ?

Era glasul lui Volodin. Cineva pufni în rîs şi rîsul se întinse printre rînduri, dar se stinse numaidecît. Tania Vorobiova dădu uşurel din umeri.

— Unde ? La gară. Acolo a rămas unul de pază. Unde ! Parcă asta e chiar atît de important !

Dar pentru noi era foarte important. Noi nu ştiam încă să gîndim în abstract. Ne-au adus mingi, menghine, coşuri pentru baschet. Dar nu-i de ajuns să ni se spună, trebuie să le şi vedem, şi cît mai repede, să le pipăim, să le încercăm !

— Vă mulţumim din toată inima, tovarăşi pionieri, spusei eu. Vă mulţumim şi pentru darurile voastre şi pentru că aţi venit la noi ca să ne vedeţi. Şi acum, să facem cunoştinţă... Tovarăşe comandant de serviciu, comandă „pe loc repaus !“

— Pe loc rre-ppa-us ! strigă Surjik din răsputeri.

Rîndurile careului unduiră, dar nu se desfăcură. Pionierii nu se mişcară nici ei din loc. Şi gazdele şi musafirii stăteau faţă în faţă, examinîndu-se unii pe alţii.

— Ce-ar fi să mîncăm ? propusei eu.

Era — trebuie să mărturisesc — o manevră ingenioasă.

Musafirii se priviră între ei.

— La masă ! La masă ! strigă Jukov. A mai rămas destulă mîncare şi am pus cartofi la fiert, chiar adineauri i-am pus. Haidem ! îi poftea el prietenos, întinzînd mîna şi întorcîndu-şi capul cînd spre unul, cînd spre altul.

Faţa lui, lipsită de frumuseţe, dar expresivă şi inte-

ligentă, radia de viață, de presimțirea unei bucurii, care trebuia să vină neapărat. Puteai să crezi că pînă atunci n-a făcut altceva decît să primească musafiri.

Iar musafirii din Leningrad nu mai mergeau cîte doi, ci înaintau într-un grup compact, înconjurați de ai mei, îndreptîndu-se spre sufragerie. Tania cea cu ochii cenușii îl tot întreba ceva pe Sanea cu un aer foarte sever, iar el îi răspundea curtenitor și îngăduitor totodată.

— Ați trimis, ați trimis la gară ? mă hărțuiau copiii, trăgînd de mine din toate părțile.

— Surjik, ai grijă !

— Să mă duc chiar eu ?

— Dar nu trebuie să te duci nicăieri. Cum să lași așa școala ? Ești comandant de serviciu. Trimite pe cineva. Uite, chiar... uite, chiar pe Repin. Mi se pare că e liber.

Surjik întredeschise gura, își vîrî capul între umeri, se uită în jur, tuși, căută să mai tărăgăneze lucrurile, măcar cît de cît, dar pînă la urmă trebui să-mi dea ascultare. Așa că și eu și copiii care stăteau în jurul nostru avurăm plăcerea de a-l auzi pe Viktor Surjik, dîndu-i ordin lui Andrei Repin — cam bîlbîindu-se, ce-i drept :

— Ascultă, Repin... care va să zică... ia trei băieți, de care ai nevoie... și... la gară... după... știi tu... ce ne-au adus.

Repin ascultă ordinul în tăcere, cu ochii plecați în jos, cu nările fremătînd ușor și strîngînd din buze. Sînt sigur că-i venea să-l repeadă pe Surjik sau, poate, să-l ia în zeflemea. Dar nu avu încotro : ascultă pînă la sfîrșit ordinul acesta stîngaci, apoi, fără o vorbă, se întoarse și porni să-l execute.

Musafirii se instalară în sufrageria noastră la trei măsuțe — cu instructorul lor erau tocmai bine doisprezece.

Băieții de serviciu alergau ca niște nebuni, de la ghișeul bucătăriei la mese și de la mese îndărăt : ba li se părea că nu-i pîine de ajuns, ba dădeau fuga să mai aducă supă, ba mai puneau sare în solnița care și-așa era plină ochi.

— Aveţi teren de baschet? Va să zică am făcut bine că v-am adus coşuri de baschet? întrebă un pionier de-o şchioapă, cu faţa rotundă şi cu nişte urechi trandafirii caraghioase şi clăpăuge.

— Minge avem. Coşul nu-i bun de nimic, că-i rupt cercul. Dar la noi în atelier... începu să-l lămurească inimos Podsolnuşkin, şi deodată se poticni la jumătatea vorbei.

— Dar bibliotecă aveţi? întrebă instructorul.

— Vă mulţumim călduros pentru cărţi. Cu cărţile stăm cam prost, sări Ekaterina Ivanovna în ajutorul lui Podsolnuşkin.

— Şi o să mai aducem... Ştiţi, colecta de daruri continuă. Toţi aduc, aduc mereu, care mai de care, ne povestea unul din musafirii noştri — toboşarul detaşamentului, cel mai mic, şi cel mai serios, după Tania Vorobiova.

— Poftim, luaţi, luaţi cît vreţi, îi tot îndemna Sanea plin de grijă.

Se purta simplu şi foarte firesc, în timp ce toţi ceilalţi se învîrteau în jurul musafirilor, iar Petka n-avea astîmpăr de loc: ba dădea fuga în curte afară, ba se întorcea în sufragerie, făcîndu-şi mereu de lucru cu cîte ceva.

Şi în vremea asta, în curte se făcea de urgenţă o ordine şi o curăţenie exemplară. Nu-i vorbă că şi-aşa curtea noastră era totdeauna bine măturată. Dar acum Petka nu se lăsa de loc: cum vedea cîte un petic de hîrtie, îl şi culegea din fugă de jos, mormăind printre dinţi: „Na, acu' şi-au găsit să facă gunoi!“ Pavluşka Steklov mătura de zor terenul de baschet şi de volei, de parc-ar fi fost parchetul unei săli de dans. Lionea îşi mîna grăbit găinile, nu ştiu unde. Bineînţeles, el era sigur că Moţata cu puii ei putea să facă fala oricărei curţi, dar toţi îl luaseră la rost şi nu-i mai rămăsese altceva decît să se supună.

Stînd pe treptele şcolii, Alexei Savici se uita la băieţi.

— Da, se simt stăpîni în casa lor, spuse el, întîlnindu-mi privirea.

Mie, drept să spun, tare-mi fusese frică să nu-i văd umblînd buluc, holbîndu-se la musafiri, ca unii care în viața lor nu s-au mai legat niciodată pe străzile Leningradului de alți băieți, la fel cu aceștia, căutîndu-le pricină.

Dar gheața fu ruptă de toboșarul pionierilor. Ieșise primul din sufragerie, micuț, cît Lionka Petrov, dar cu un aer grav, important, și se oprise pe scară, cît pe-aici să dea peste Petka. Acesta din urmă topit de admirație și de suferință, se zgîia la mîinile lui, la toba roșie, nouă-nouță, ale cărei alămuri sclipeau de-ți luau ochii.

Apoi deodată privirile li se întîlniră.

— Tu știi să bați toba ? îl întrebă toboșarul.

Petka dădu din cap în semn că nu știe.

— Hai să te-nvăț. Ține bețele... Așa...

Cînd în ușa sufrageriei apărură instructorul, Tania și ceilalți musafiri, băieții mei se strînseseră ciorchine în jurul toboșarului și a lui Petka. Niciunul din ei nu știa să bată toba, dar toți, care mai de care, dădeau sfaturi și povețe.

— Mai des, mă ! Trebuie mai des !... Vezi că-ți rămîne stînga în urmă. Ce tot dai cu dreapta ?

— Ia mai slăbiți-mă ! dădu din mînă Petka înciudat.

Puștiul ăsta din Leningrad bătea toba atît de clar, atît de bine...

Doarme toboșarul,
Doarme toboșarul,
Doarme toboșarul,
Doarme tun

Dar se deșteaptă
Și se îndreaptă,
Toți burjuii
Fug, bum-bum !

La Petka însă nu mergea de loc. Și tare se mai necăjea cînd vedea că nu izbutește ! Păi, cine nu s-ar fi necăjit ?!

Pe cărarea dinspre gară apărură deodată Repin, Volodin, Kolîşkin şi încă un pionier din Leningrad, împingînd o roabă încărcată cu lăzi. Cînd se apropiară, am spus :

— Toate lăzile la magazie. Acolo le deschidem şi înregistrăm totul. Cărţile la club. Ai grijă, Repin !

Şi Repin începu să comande :

— Steklov, ia tu lada aceea, o poţi duce şi singur, e uşoară... Volodin, cheamă-l pe Jukov... Jukov, uite cărţile, să le duci cu cineva la club.

Vorbea rece, fără să ridice vocea, parcă i-ar fi încercat pe fiecare. Nu s-o lua cumva la harţă cu el Steklov ? Nu l-o refuza Jukov ? Dar şi unul şi altul se supuseră fără nici o vorbă. Andrei nu se uita spre mine, ca şi cum nici n-aş fi fost de faţă.

— Dar de ce umblaţi fără cravate ? întrebă Tania deodată. Sînteţi neorganizaţi ?

Se făcu tăcere. Apoi Jukov rosti, încruntat :

— De ce neorganizaţi ? Prin ce se cunoaşte că sîntem prost organizaţi ?

— Adică, nu sînteţi pionieri. Nepionieri înseamnă neorganizaţi. Aşa se spune şi nu-i nimic rău, explică fata, simţindu-se stingherită de privirile nemulţumite ale băieţilor.

— Sîntem organizaţi, spuse Serghei rece.

— Şi n-aveţi pionieri ? nu se lăsă Tania. Dar la „Leninskie iskrî“ sînteţi abonaţi ? Adunaţi bani pentru ajutorul internaţional ? Grişa, se răsti fata, întorcîndu-se către instructor, auzi, ei nici nu adună bani pentru ajutorul internaţional... Dar la asociaţia „Prietenul copiilor“ sînteţi înscrişi ? Ei, poftim !

— Stai, Tania, o întrerupse instructorul liniştit, şi de astă dată ochii lui surîzători deveniră atenţi şi serioşi. Băieţi, — se adresă el blînd celor care erau mai aproape, — aţi spus că aveţi un club ? Hai să ni-l arătaţi...

— Clubul nostru... vedeţi... deocamdată nu prea e el înzestrat, dar... răspunse Serghei codindu-se un pic.

— Haida ! se băgă hotărît în vorbă Petka. Haida să vi-l arătăm. Avem un club mare !

Şi porni înainte, dar după felul cum mergea, cu umerii ridicaţi şi ţepeni, se vedea că-l nelinişteşte un gînd: numai să nu ne facem de rîs!

— Uite, aici e foarte interesant! începu el, arătînd cu un gest larg burjuiul de placaj, cu gura căscată. Puteţi să încercaţi. Şi aici — nişte măsuţe. Le-am făcut săptămîna trecută în atelierul nostru. Sînt pentru şah, dar deocamdată n-avem şah. Le-a lucrat Steklov cu Alexei Savici...

— V-am adus şahuri, spuse pionierul cu urechile clăpăuge.

— Mulţumim frumos! Şi aici o să punem rafturi. Le facem noi singuri. Şi o să punem cărţile voastre şi ale noastre, că avem şi noi...

Petka născocise povestea cu rafturile pentru cărţi atunci, pe loc: nici nu fusese încă vorba despre aşa ceva.

— Dar ziar de perete aveţi? Nu-l scoateţi? întreba Tania.

— Stai, Vorobiova, o opri din nou Grişa. Ia să facem puţin exerciţiu. Unde aveţi mingile? Hai să încerc eu... U-nna! Două! Vezi, nu e chiar atît de simplu! Ia, acum şi tu, Smirnov. Aşa! Parcă merge mai bine. Şi tu, Tania?

— O să încerc şi eu, spuse posomorîndu-se Tania. Dar eu tot nu înţeleg, de ce nu au... urmă ea neînduplecată.

— Să nu ne ţii în loc, Tania. Toţi vor să încerce.

Tania era mult mai slabă la aruncat mingile decît în arta oratorică şi, după ce nimeri gura ţintei o singură dată din cinci lovituri, începu să privească cu un ochi şi mai sever şi mai critic toate din jur.

În timpul acesta, Petka, roşu tot şi cu părul vîlvoi, dădu din nou fuga afară în curte.

— Kolîşkin, — îi auzii eu glasul sub fereastră, — Kolîşkin, vino repede-ncoa! Arată-le, arată-le tu cum trebuie să arunci! Repede, bă!

Petka nu-l putea suferi pe Kolîşkin şi niciodată nu vorbea cu el. Dar acum era ceva prea serios.

Kolîşkin intră în club cu aerul lui obişnuit, absent şi somnoros, îşi croi drum cu coatele prin mulţimea

de băieți, așteptă pînă ce Tania aruncă mingile toate cu același succes îndoielnic, apoi luă cutia cu mingi în mîna stîngă și începu, fără efort, dar cu mișcări precise, aproape fără să ţintească, să azvîrle mingile una după alta, drept în gura căscată a burjuiului.

— Uite așa, așa se aruncă, strigă Petka dînd din mîini și sărind într-un picior. Așa! Înc-o dată! Arde-i, Kolîș! Nu te lăsa!

— Spuneți-mi... începu Tania din nou.

Dar cineva, care întocmai ca și Petka era stăpînit de dorinţa de a le arăta musafirilor ce pot, strigă :

— Hai să jucăm baschet! Vă provocăm!...

Și îndată Petka, Pavlușa și încă unul din prichindei fugiră să-i cheme pe ăi mari, care tocmai inventariau în atelier comorile aduse. Cineva strigă :

— Cu coșurile noi?

— Cînd să le mai fixăm? Lasă cu cele vechi!

— Poate că ar fi mai bine să formăm echipe mixte, ce ziceți? propuse cu o voce înceată Grișa, uitîndu-se la mine.

— Lasă-i să se descurce ei singuri, zise Alexei Savici. O bătălie ca asta le va cimenta prietenia.

Leningrădenii se adunaseră laolaltă și se tot sfătuiau în șoaptă.

— Dar la ei la școală e mai bun decît toţi, se auzi dintr-acolo.

— Bine, bine! Și mai cine?

N-aveam o echipă de baschet a școlii, dar jucătorii buni erau știuți pe capete: Jukov, Serghei Steklov, Podsolnușkin și... „Ehei, de-ar fi fost Korol aicea!..."

Din echipa leningrădenilor făceau parte și două fete: Tania și încă una cam slăbuță, dar sprintenă și vînjoasă. Totuși nu prea ne era frică de ea, părea gingașă de tot, o firavă...

— Au și fete! îmi șopti Surjik la ureche. O să le arătăm noi!

— Dar pe cine să-l punem al cincilea? Semion Afanasievici, nu jucați?

— Nu se poate! Ce, parcă Grișa joacă în echipa noastră? se revoltă Tania.

— Repin! Uite, Repin o să joace al cincilea! spuse Jukov.

Mă întorc şi întîlnesc privirea lui Andrei. Nu avusesem niciodată prilejul să-l văd jucînd baschet, nici nu bănuiam măcar că ştie să joace. Dar pesemne, Sanea ştia el ce ştia. Şi acum Repin mă privea cu acea expresie, mohorîtă, jignită parcă, pe care o păstrase în tot timpul din urmă.

— Joci?

El strînse uşor din sprîncene.

— Pot să joc, răspunse el după un răstimp.

— Hai, începeţi, începeţi odată, interveni Grişa. Eu arbitrez. Aveţi un fluier?

La început, noi eram cei mai tari. Aveam un avantaj serios. Jucătorii noştri se cunoşteau între ei, ştiau pe de rost părţile slabe şi tari ale fiecăruia. Musafirii veneau din diferite şcoli şi jucau împreună pentru prima dată. In afară de asta, băieţii lor nici nu le prea luau în seamă pe cele două fete, pe Tania şi pe fetiţa aceea slăbuţă. Mingea trebuia pasată repede, iar ei se căutau din ochi unul pe altul, preferînd să piardă timpul, decît să le-o arunce fetelor.

— Nu-i just! strigă Tania. Grişa, uite ce fac!

Fata cea slăbuţă tăcea şi tot urmărea mingea, strîngînd tare din buze. Faţa ei cu o frunte încăpăţînată, bombată, era liniştită şi atentă. Apoi deodată se întoarse, mlădiindu-se toată, prinse mingea din zbor şi fugi spre coşul nostru, bătînd-o cu palma de pămînt şi prinzînd-o iar. De undeva, dintr-o parte a terenului, răsări Podsolnuşkin şi, o clipă, puse mîna pe minge, dar fata alergă înainte, o prinse iarăşi din zbor, o avîntă în aer cu o mişcare nebănuită şi mingea, descriind o curbă înaltă şi parcă trasă de un fir nevăzut, nimeri drept în coşul nostru. Primul gol!

— Bravo ei! strigară cîteva glasuri deodată, al lui Petka acoperindu-le pe toate.

Nici măcar nu eram mîhniţi, atît de bine, atît de isteţ jucase fetiţa asta.

— Iată ce înseamnă să-ţi subapreciezi adversarul! spuse Grişa vesel, privindu-ne cu înţeles.

Jocul continuă. Al doilea gol ni-l băgă un băiat bălai, șters, pe care-l remarcasem încă din sufragerie, datorită grozavei lui pofte de mîncare. Era robust, aproape gras, cu genele și sprîncenele spelbe, cu niște ochi de un albastru spălăcit. Părea somnoros, moale și greoi, ca Surjik al nostru — și cînd colo — ia te uită !...

De aci înainte jocul fu condus mai ales de fetița cea slăbuță — între timp se lămurise c-o cheamă Jenia — și de băiatul bălai. Asta cel puțin făcea minuni — zbura dintr-un capăt al terenului în celălalt fără să obosească, fără să-și piardă respirația, prindea chiar și cele mai dificile mingi, cădea, sărea numaidecît drept în picioare — și iată-l că înc-o dată, de departe, aproape din celălalt capăt al terenului, cu aceeași ușurință ca și întîia oară, ne mai bagă o minge în coș. Scorul era acum 6 : 0, dar vai ! nu pentru noi !

Ce-nseamnă să începi bine !

Musafirii noștri, care pînă atunci nu jucaseră niciodată împreună, după primele două goluri se simțiră mai ageri, mai siguri pe ei. Niciunul nu făcea vreo mișcare fără rost, își treceau mingea cu precizie și nu-și pierdeau capul cînd ai noștri îi înghesuiau lîngă coșul lor.

De necaz, mă apucase un soi de sfîrșeală.

Ehei, să fi putut intra și eu în joc ! E greu să stai deoparte şi să privești atunci cînd arzi de nerăbdare să sari în ajutorul alor tăi. Și totuși mă amuzam uitîndu-mă la cei care nu jucau și trăiau împreună cu mine toate peripețiile jocului. Petka cel puțin era fiert, întors pe dos. Sta încruntat, într-o desperare mută, gata-gata să plîngă și mereu se întorcea spre mine. Korobocikin, Surjik, Volodin, Korșunov — la oricine m-aș fi uitat — toți se frămîntau, toți se zbuciumau, toți urmăreau jocul cu sufletul la gură... Poate că pentru întîia oară de cînd se aflau pe lume se arătau și ei îngrijorați, temători, față de soarta altora decît a lor înșiși. Iar în echipa noastră domnea o zăpăceală de nedescris. Nu era de glumit — 6 : 0, vă dați seama, și de zero-ul ăsta tocmai tu să ai parte ! Se pierduseră atît de mult cu firea, încît ai fi zis că n-au

mai jucat niciodată împreună. Niciodată nu-l văzusem pe Serghei Steklov atît de aprins la faţă, cu părul atît de zbîrlit. Jukov era leoarcă de năduşeală. Podsolnuşkin nu stătea o clipă locului, apărîndu-şi cu înverşunare coşul; se avînta mereu înainte, şi cînd mingea zbura spre noi, nici nu mai avea cine s-o respingă. Doar Repin îşi păstrase calmul. Fiecare mişcare a lui era gîndită, el nu se repezea, nu-şi pierdea sîngele rece. Poate că era cam pasiv — mereu parcă aştepta, urmărea, calcula ceva.

În repriza a doua, după ce ne băgaseră al treilea gol, Repin îi şopti ceva scurt, printre dinţi, lui Jukov, care la rîndul lui îi transmise mai departe în şoaptă lui Podsolnuşkin, şi îndată după aceea îşi schimbară locurile — Sanea trecu în apărare. La un moment dat, alergînd pe lîngă Podsolnuşkin, Andrei îi spuse şi el ceva, pesemne o observaţie nu prea amabilă, căci Podsolnuşkin se strîmbă o dată, de parcă l-ar fi durut măseaua.

Iar Andrei nu fugea, ci părea că alunecă pe lîngă băiatul cel bălai şi rotofei, fără să-l încurce, fără măcar să încerce să-i smulgă mingea din mîini. Acesta îi trecu mingea Taniei. Dintr-un salt, Repin fu lîngă ea. Tania aruncă mingea şi o aruncă frumos. Dar Andrei se avîntă deodată în urma balonului, de parcă n-ar fi cîntărit nici el mai mult şi-ar fi fost aruncat de o mînă nevăzută şi puternică şi, prinzînd mingea din zbor, o azvîrli de la celălalt capăt al terenului tocmai în coşul adversarului. Mingea se lovi uşor de marginea cercului, se săltă o dată şi căzu în plasă.

— Ur-a-a, Andrei! Ura, ai noştri!

— N-o să ne bată la scor! N-o să ne bată la scor! tot striga Petka în gura mare, ca ieşit din minţi.

— Straşnică lovitură, recunoscu Grişa.

Şi jocul se încinse din nou. Jenia cea subţirică, care ne băgase primul gol, aruncă iar mingea cu aceeaşi îndemînare şi putere, dar Jukov o prinse şi i-o trimise lui Steklov, iar Steklov i-o pasă cu o mişcare precisă lui Repin. Şi din nou, de la o distanţă foarte mare, Repin trimise mingea în coşul adversarului, şi din nou îl nimeri. Toate acestea se petrecuseră repede,

fără efort, ca în vis; băieţii mei rămaseră o clipă nemişcaţi, de parcă şi-ar fi tras toţi răsuflarea, şi abia după o pauză scurtă izbucni din toate piepturile un chiot entuziast. Iar pe obrazul lui Andrei, acum de nerecunoscut, se răspîndi pentru o cîtime de secundă, incalculabil de mică, expresia celei mai simple, celei mai fireşti bucurii de copil. Şi tocmai atunci se auzi fluierul vestind sfîrşitul meciului.

Nici nu reuşisem măcar să obţinem un scor egal, dar fericirea de a şti că nu suferisem o înfrîngere ruşinoasă îi însufleţise pe toţi; formînd un cerc strîns în jurul echipelor, băieţii îi băteau pe umeri pe jucătorii lor, ca şi pe cei străini, strigînd care mai de care şi încercînd să dovedească ceva.

— Înc-o dată! Trebuie să ne luăm revanşa! urla Petka, jucîndu-şi conştiincios rolul de „tribun al poporului".

Grişa se uită la el atent, cu ochii lui zîmbitori:

— Are dreptate. Trebuie să vă luaţi revanşa. Dar vezi că e timpul să ne întoarcem acasă.

— O să mai revenim, spuse Tania mărinimoasă. O să venim... staţi... nu duminica asta, cealaltă.

— Şi cu examenele ce facem? Curînd încep examenele, o înfruntă calm rotofeiul.

Fără să vreau, o căutai din ochi pe fata cea slăbuţă. Ea se şi ascunsese printre ceilalţi şi abia mai tîrziu îi zării undeva, în grupul pionierilor, fruntea bombată şi obrajii palizi, pe care înflăcărarea jocului nu-i colorase cîtuşi de puţin. Auzind cuvintele rotofeiului, ea îşi înălţă capul şi spuse:

— Bineînţeles, trebuie să le dăm prilej să se revanşeze.

— Sîntem chiar datori, cum de nu înţelegi! îi ţinu isonul şi Tania, apropiindu-se arţăgoasă de grăsan. E de datoria noastră... înţelegi? De datoria noastră, o dată ce-am cîştigat!

— Uite ce, prieteni, — propusei eu, — hai să stăm puţin jos înainte de plecare, după cum e obiceiul... şi să cîntăm ceva.

Peste o clipă şedeam cu toţii în jurul musafirilor noştri — pe trepte, pe băncile aduse de băieţi sau

chiar pe jos, pe pămîntul gol. Şi atunci Tania întrebă:

— Dar voi ce ştiţi să cîntaţi?

— Noi? Ştim „Singur pe lume", spuse Repin deodată, dezvăluind parcă înadins ceva întunecos, uitat de mult, de care nimeni nu voia să-şi mai amintească.

— Păi ăsta e cîntecul copiilor vagabonzi! se arătă mirată Tania.

— Nu te uita la el ce zice, o spune numai aşa... în glumă, nu vezi? se grăbi să intervină Sanka.

— Noi ştim „Locomotiva zboară înainte, oprirea-i în comună".

— Dar „Vedding-ul roşu" îl ştiţi?

Jukov se fîstîci.

— Roşu şi mai cum? întrebă cineva.

— Vedding-ul... Auzi, Grişa, ei nici nu ştiu ce-i aia Vedding!

De data asta se vede că nu numai noi, dar pînă şi Grişa îşi pierduse răbdarea. Fără să se uite măcar la Tania, el o apucă uşurel de umăr, ca şi cum ar fi vrut s-o ţintuiască locului: ci stai odată binişor!

— Vedding-ul este raionul muncitoresc din Berlin, vorbi el din nou blînd, dar fără să mai zîmbească şi rotindu-şi privirea peste copii. Voi ştiţi că acum în Germania sînt greve, arestări, execuţii prin împuşcare. Iar în Vedding stau oamenii cei mai devotaţi revoluţiei — muncitori, comunişti... Haideţi să cîntăm marşul lor, — se adresă el pionierilor, — iar voi veţi cînta după noi refrenul.

Se vedea că pionierilor marşul ăsta le era cunoscut şi drag, îl cîntau frumos, la unison. Rotofeiul sta cu sprîncenele-i spelbe ridicate-n sus şi dădea energic din cap în ritmul melodiei. Fetele amîndouă cîntau admirabil. Tania avea un alto curat şi puternic. Jenia lua uşor şi limpede cele mai înalte note.

Stîngul, dreptul, stîngul, dreptul,
Răpăie tobele neîncetat,
Stîngul, dreptul, stîngul, dreptul,
Trece Veddingul, neînfricat.

Ai mei, tăcuţi, ascultau cu atenţie melodia simplă şi impunătoare.

Vedding roşu, Vedding ne-nfrînt
La luptă porneşte!
Spre biruinţă, toţi, cu avînt,
Cu pumnii strînşi, bărbăteşte,
Gata să fim! Este ultima bătălie.
În zare măreţ se arată,
Al izbăvirii pămînt
Soarele scaldă, fierbinte,
Întregul necuprins orizont;
Mai sus drapelul! La luptă-nainte!
Rot Front! Rot Front! Rot Front!

A doua oară ai mei începură şi ei să le ţină isonul, încet, şovăind.

— E gata ceaiul! îmi şopti la ureche Sanea, care se apropiase de mine pe nesimţite.

Nici nu băgasem de seamă cînd dispăruse, dar nimic nu putea să-l facă să-şi uite îndatoririle de gazdă şi de comandant de serviciu la sufragerie.

— Pofteşte-i tu, i-am spus eu în şoaptă.

— Haidem în sufragerie, să beţi un ceai înainte de a porni la drum, ii invită Sanka, după ce aşteptase să se stingă cea din urmă notă a cîntecului.

— Mulţumim. Dacă aveţi ceai şi pentru noi, bem, şi pe urmă, acasă! răspunse Grişa, sculîndu-se în picioare.

După ceai, în timp ce eu cu băieţii mei îi conduceam pe pionieri la gară, Grişa îşi încetini pasul şi mă trase uşor de braţ. Am rămas puţin în urma copiilor.

— Vă rog, — începu el cu glas scăzut, — cum se numeşte căminul dumneavoastră?

— Căminul numărul şaizeci — pentru copii greu educabili, am răspuns, privindu-l drept în ochii lui senini, din care zîmbetul pieri deodată, făcînd loc tulburării.

— Ştiţi... începu el iar înecîndu-se şi tuşind într-una, ca să-şi dreagă glasul. E la mijloc, cum s-ar zice, o greşeală. Am nimerit în altă parte. Adică... nu la dumneavoastră trebuia să venim.

— Şi darurile... îngăimai eu, simţind că mă ia cu frig pe dinăuntru.

— Nu, se înțelege că nu! Darurile... asta o să rezolvăm noi... Însă, în general... am încurcat totul... Dar nu face nimic, mă bucur că ne-am cunoscut.

Era și tulburat și dezorientat, și în același timp încurcătura i se părea totuși hazlie. În ochii lui se aprinse iar licărul acela ironic care mă cîștigase încă de la prima vedere. Își mușcă buza și-și șterse fruntea cu batista.

— Nu-i nimic, o să le descurcăm noi pe toate, încheie el îmbărbătîndu-mă. Și să nu credeți... Noi o să mai venim! strigă el de pe platforma vagonului.

— O să mai venim! Așteptați-ne! îi ținură isonul pionierii.

Din vagon ne făceau semne cu batista și Tania cusurgioaica, și prietena ei slăbuță, și băiețașul cu urechile clăpăuge, și rotofeiul, maestru în baschet, și micul toboșar... Iar ai mei dădeau din mîini și strigau veseli, din tot sufletul:

— Veniți! Vă așteptăm!

Se înnoptase de-a binelea, cînd ne-am întors acasă. I-am lăsat pe băieți să meargă înainte. Trecînd prin curte, auzii vocea lui Jukov:

— Nu te mai înțeleg, ești om sau ce naiba? Întîi ne ajuți, că fără tine am fi mîncat o bătaie rușinoasă. Și pe urmă, hop cu „Singur pe lume"... Ce, vrei să ne faci în ciudă?

— Dar tu ce, te crezi om? îl înfruntă Repin batjocoritor.

Iar Alexandr Jukov răspunse cu un glas stăpînit, dar totuși puternic:

— Fii sigur că eu sînt om.

Trecui pe lîngă ei fără să mă opresc, și după cîțiva pași auzii alte glasuri:

— E-eh, păcat că n-a fost azi comandant de serviciu Jukov! Atunci, știu și eu că era ceva!

— Dar ce-s de vină eu? Ce n-a fost cum trebuie? sări deodată Surjik, jignit.

— Nu avea față, mă! Pricepi? N-avea! Tot stăteai cu gura căscată și te zgîiai într-una la Semion Afanasievici. Nu erai sigur pe tine, asta e!

24

Ce-nseamnă libertate?

Ca după o piatră azvîrlită în apă, multă vreme, în urma vizitei pionierilor din Leningrad, în viaţa şcolii noastre se iveau mereu alte şi alte cercuri. Şi nu numai pentru că acum aveam cîteva cărţi în plus, vreo şaisprezece ciocane noi, şase bonfeiere şi zece dălţi atît de conştiincios înşirate de Tania. Sau pentru că printre darurile trimise de la Leningrad — coşurile de baschet, jocurile de şah şi de dame — se afla şi un joc de ping-pong care, ca o otravă lentă, îmi otrăvise nu unul, doi, trei băieţi, ci-i secera pe toţi. Nu, cauza în sine nu erau darurile acestea. Musafirii noştri întîmplători mai aduseseră cu ei ceva şi nu numai pentru băieţi, ci şi pentru noi, educatorii.

Din nou — pentru a cita oară? — mă gîndeam că una e să te pricepi la ceva, sau să ştii un lucru, şi alta, cu totul alta, să treci la înfăptuirea lui. În practică ţi se întîmplă să scapi, să pierzi din vedere ceea ce-ai învăţat, ceea ce-ţi era limpede cîndva, pînă cînd viaţa te face să deschizi ochii şi să-ţi dai seama: cum de-am uitat aşa ceva? Cum se poate să fi scăpat din vedere tocmai lucrul acesta?

În colonia Gorki, ca şi în comuna Dzerjinski ne interesam de tot ce se petrece în întreaga lume, iar interesul acesta era practic, nemijlocit. Şi asta nu dintr-o dorinţă deosebită de a şti totul. Noi ştiam că în fiecare ţară avem prieteni şi tovarăşi după cum avem şi duşmani.

„Asta este o trăsătură cu totul nouă, — spunea Anton Semionovici, — care înainte vreme n-a existat la oameni şi care s-a ivit numai la noi, după revoluţia noastră: omul sovietic trăieşte, se frămîntă, se amărăşte şi se bucură pe scară mare, pe scară mondială, el nu se izolează de ceea ce se petrece în lume, pentru că nimic din ceea ce se întîmplă în lume nu-i este străin."

Şi atunci cînd Tania Vorobiova, fata aceea pisăloagă, care se vîra peste tot, s-a revoltat că noi nu

colectăm pentru ajutorul internațional, a avut perfectă dreptate.

De ce adică am fi atît de preocupați numai de viața noastră, de orînduirea ei, de măsuțele de noapte? De ce am uita de tot ce ne înconjoară? Parc-am fi un stat în stat, o republică independentă a copiilor greu educabili.

Nu se poate să nu știm ce se petrece în țara noastră, ce se întîmplă în lume. Nu se poate. Asta ne privește, ne atinge direct, e viața noastră, e ziua noastră de azi și viitorul nostru.

Tot așa cum avem nevoie de aer, de pîine, de apă, avem nevoie să trăim intr-o strînsă legătură și cu lumea înconjurătoare, cu prietenii dinafara școlii noastre.

Nu știu dacă printre băieții mei se găsea măcar unul pe care să nu-l fi atins într-un fel sau altul venirea celor din Leningrad. În sufletul fiecăruia din ei se trezise ceva.

— Semion Afanasievici, și mult o să mai purtăm noi pecetea asta?

— Ce pecete, Sanea?

— De greu educabili. Hai să zicem eu, mai treacă-meargă. Eu am vagabondat doi ani de zile. Și Repin, că-i hoț, asta se știe. Dar Petka? Petka e pur și simplu un orfan. Și nimeni nu știe cum de-a nimerit tocmai aici. Dar Steklov Pavlușka? Știți pentru ce a fost trimis aici? Nu? Păi Pavlușka a mîncat expoziția agricolă a școlii lui!

— Cum așa: a mîncat expoziția?

— Foarte simplu. Era în clasa întîia, un țînc mic și prostuț. Iar în școala lui se organizase o expoziție agricolă. El vine, vede un morcov mare: ce dulce-o fi! Ia și mușcă din el o bucățică. I-a plăcut. Și l-a ronțăit tot. Pe urmă vede un măr. A dat gata și mărul. Atunci l-au înhățat și hai la judecată. Pedologul zice: „E defectiv. Dați-l la greu educabili". Și ei doi n-aveau nici mamă, nici tată, pe tatăl lor nici Serioja, că-i mai mare, nu-l mai ține minte, iar maică-sa și o soră mai mare li se prăpădiseră atunci, de curînd:

mîncaseră nişte peşte stricat. Ultimul an au stat la o mătuşă. Cînd a auzit că vor să-l dea pe Pavluşka la greu educabili, Serghei zice: „Nu-l las singur. Dacă el e defectiv, sînt şi eu, să ne trimiteţi împreună". Atunci i s-a făcut şi lui o verificare şi amîndoi au fost trimişi aicea. Dumneavoastră, Semion Afanasievici, ce credeţi, sînt ei defectivi ori nu?

— De ce mă întrebi degeaba? Doar ştii şi tu ce băieţi de ispravă şi deştepţi sînt.

— Aşa zic şi eu. Bine, or mai fi printre noi şi răi. Dar n-o să fie ei răi cît or trăi! Uitaţi-vă, au trecut trei luni, — Sanea n-a mai stat să-mi explice ce anume s-a schimbat în aceste trei luni — au venit la noi oameni străini şi ţi-e ruşine de ei.

Noaptea era pe sfîrşite. Detaşamentul întîi era de serviciu. Ieşisem să văd dacă toate merg bine şi dădusem peste Jukov, patrulînd în jurul casei. Pornirăm împreună spre ghereta de control — acolo stăteau Petka şi Podsolnuşkin.

— Dumneavoastră sînteţi, Semion Afanasievici? mă strigă Petka încetişor. Aţi văzut ce tobă au? Iar acolo în oraş, fiecare detaşament are cîte o goarnă. Aşa ziceau ei.

Mereu acelaşi lucru! Nu se lasă de loc.

— Ei, aţi văzut? continuă Sanea, pornind să facă rondul curţii alături de mine. Aţi văzut? Nu mai vorbesc de mine; eu am împlinit paisprezece ani, pentru mine e prea tîrziu să mă mai fac pionier. Dar ăştia — Petka, Pavluşa Steklov, Lionka Petrov — ce bine ar fi pentru ei!

— Vom vedea, Sanea. Ne vom mai gîndi şi vom găsi o soluţie. Noapte bună, prietene.

— Noapte bună şi dumneavoastră!

„O să mai venim!" ne făgăduise Grişa Lucinkin.

Vor mai veni oare? Sau nimerind la noi din greşeală, or fi dres-o într-un fel şi n-o să mai dea pe-aici niciodată? Au cîştigat un meci de baschet şi n-o să ne mai ofere prilejul să ne luăm revanşa...

Dar după o săptămînă primesc următoarea scrisoare:

„Stimate Semion Afanasievici!

M-am sfătuit cu comitetul orăşenesc al organizaţiei de pionieri. Cei de acolo cred c-ar fi foarte nimerit să se formeze un detaşament de pionieri în şcoala dumneavoastră. Cu toate acestea, pedologii secţiei orăşeneşti de învăţămînt sînt deocamdată de altă părere în această privinţă — ei cred că nu e just din punct de vedere politic. Noi vom stărui, dar pînă atunci vreau să vă mai spun că în vara asta voi conduce o tabără a pionierilor care rămîn în oraş, şi plănuiesc, dacă nu veţi avea nimic împotrivă, să organizăm un joc militar între băieţii dumneavoastră şi băieţii mei. Delegaţiei care v-a vizitat şcoala i-au plăcut mult băieţii dumneavoastră şi de cîte ori ne întîlnim, mă tot întreabă cînd mai mergem o dată.

Salutări multe dumneavoastră, tuturor educatorilor şi băieţilor,

Grigori Lucinkin."

Asta da, om! Nu-l rugase nimeni să se intereseze pentru formarea unui detaşament de pionieri, ghicise el singur. Tot singur înţelesese cîtă nevoie avem de prietenia lor şi cît de bine ar fi să ne mai vedem.

Vara înainta cu paşi repezi. Şcoala noastră, cu poiana ei întinsă, părea acum pierdută în mijlocul unei adevărate păduri: parcul era des; zidul lui de verdeaţă ne împrejmuia din toate părţile şi imediat după el venea un crîng de mesteceni.

Atunci, în martie, mestecenii aveau crengile negre, despuiate, ce păreau că se contopesc cu cerul ceţos, cenuşiu şi te lua cu frig numai cînd te uitai la trunchiurile lor albe şi îngheţate. Acum însă se înălţau veseli, luminoşi, gătiţi ca de sărbătoare, cu frunzişul lor dantelat, cu scoarţa curată şi netedă lucind ca argintul. Şi asta făcea ca albastrul cerului, sub dogoarea soarelui primăvăratic, să pară şi mai adînc, şi mai siniliu.

La poarta şcolii se înălţa acum un arc verde: în două lăzi, aşezate de o parte şi alta a porţii, înfipseserăm nişte prăjini lungi, ale căror vîrfuri le apropia-

sem unul de altul, unindu-le cu ramuri împletite. Hameiul şi viţa sălbatică, sădite în aceste lăzi, se prinseseră de minune şi se încolăciseră în jurul prăjinilor. Arcul arăta frumos, gătit cum era în verdeaţă. Vopsit în alb, în ajunul lui 1 Mai şi împodobit cu panglici purpurii, înfăşurate pînă sus, pavilionul avea şi el un aer de sărbătoare.

De 1 Mai — asta fusese ideea lui Alexei Savici — poftirăm la noi musafiri, cîţiva tovarăşi din colhozul „Lenin". Cu ei veni însuşi preşedintele colhozului, un om mărunt, cam strîmb din şold, cu faţa energică, inteligentă, cîtuşi de puţin potrivită cu trupul lui firav, o faţă de om care ştie să poruncească şi nu admite nici măcar gîndul ca cineva să nu i se supună.

Ştiam cîte ceva despre el încă dinainte. Fusese muncitor — unul din cei douăzeci şi cinci de mii de muncitori trimişi de partid la ţară să conducă colhozurile. „La început nu pricepea nici măcar să deosebească secara de grîu, îmi spunea despre el unul din colhoznici. Dar ştiţi, nu se arăta de loc că nu ştie. Nici nu clipea măcar. Dar curînd a deprins toate rosturile. Acum şi unii dintre ţărani ar putea să mai înveţe de la el. Cît despre maşini, le ştie pe degete. Că el e de la o uzină de tractoare. Un om cu cap. Ştiţi, pe-aici pe la noi nu s-a sărit peste cal. Nu, nici vorbă de asta. Am pornit-o aşa, cu încetişorul. Nici păsări n-am luat, nici de casele oamenilor nu ne-am atins. Şi orice — numai cu voia omului! Întîi am început-o cu băgare de seamă şi, dacă am văzut că treaba merge bine, gospodăreşte, i-am dat drumul înainte! El, preşedintele ăsta al nostru, a fost în februarie la congresul colhoznicilor udarnici."

Despre omul ăsta nu se vorbea decît de bine — că e om înţelept, aspru, dar drept. Poate să fi fost adevărat că la început nu prea deosebea spicul grîului de cel al secarei; dar pesemne se pricepea la oameni şi era dornic să înveţe lucruri noi.

— Să facem cunoştinţă: Sokolov, se prezentă el. Sînt curios să aflu cum o duceţi. Înainte vreme băieţii dumneavoastră mereu ne cotrobăiau prin magazii, dar acum parcă n-am mai auzit de aşa ceva.

— Nădăjduiesc că nici n-o să mai auziţi.
— Prea bine. Şi fiindcă veni vorba, n-ar putea atelierul dumneavoastră să primească o comandă de la noi, să ne faceţi mobilier pentru şcoală ? Noi avem o şcoală, dar am vrea să mai construim una. Avem alături sovhozul, staţiunea de maşini şi tractoare şi direcţia politică — oricum, e lume multă şi toţi au copii. Nu ştiu dacă şi-astea două ne-or ajunge... Şi mă gîndesc : n-ar strica să înfiinţăm şi o şcoală medie tehnică, într-un viitor apropiat. Să zicem una agricolă, sau zootehnică...
— Aici să ne faceţi şi nouă parte, îi întorsei eu.
— Se poate, de ce nu. Dar pînă una alta, avem nevoie de pupitre şi de table. Am auzit că vă pricepeţi la aşa ceva. N-o să vă rămînem datori. Rău aţi făcut că n-aţi venit la noi : v-am fi arat şi grădina de zarzavat. Şi mai poftiţi şi la cinema — azi se joacă „Fiica partizanului“ !
— Mulţumim.
— Dar cu tăuraşul ăsta ce faceţi ? Îl ţineţi aşa, de pomană ? Nu cumva v-o fi prisosind ? Şi duşul e binişor. N-ar strica să avem şi noi unul la fel la şcoală...
Alexei Savici şi Serghei erau inventatorii duşului : ei construiseră un fel de foişor, urcaseră în el un butoi găurit la fund şi astupat bine cu un cep. Apoi aduseseră un jgheab pînă la butoi, iar la capătul lui atîrnaseră o căldare cu fundul ciuruit : şi a ieşit un duş în toată regula. Mai tîrziu, pe arşiţă, băieţii se desfătau necontenit cu acest duş, chiuind şi trăgîndu-şi unul altuia palme sonore peste spinările ude, lucii de apă.
Rîul era şi el aproape, dar tot duşul rămînea distracţia lor favorită şi funcţiona foarte regulat : băieţii de serviciu nu uitau niciodată să umple butoiul cu apă.
Lucrasem într-una pe terenul nostru de sport, aducîndu-i alte şi alte îmbunătăţiri. În stînga lui, pe margine, făcusem pista de alergări — lungă de o sută de metri şi lată de cinci. În afară de asta, mai amenajasem, tot pentru alergări, o alee dreaptă şi netedă prin parc. Nu uitasem nici groapa pentru sărituri,

nici locul pentru aruncarea discului şi a grenadei. Împodobeam, construiam neobosiţi, născocind mereu lucruri noi.

— Ehei, cînd or să vie acu leningrădenii, să vedeţi ce-or să zică : bravo, mă băieţi, dar bine v-aţi mai organizat ! aud pe cineva vorbind.

— Or să vie, pe naiba !

— Dar tu, ce, n-ai auzit ? Nu ne-a spus Semion Afanasievici c-o să vină ? Şi o să fie un joc militar !

— Crezi că le arde lor de noi, fugi de-aici...

— Ba uite, să mor aici pe loc, na, dacă n-or veni !

Îşi aduc mereu aminte... se gîndesc. Las' că e bine!

Clopoţelul a şi sunat de masă, fraţii Steklov descarcă ultima targă cu pămînt şi doar eu şi Repin mai zăbovim pe teren cu lopeţile noastre : vrem să terminăm de netezit marginea.

— Semion Afanasievici, — rosteşte Andrei fără de veste, — la care din băieţi ţineţi cel mai mult ?

— Dar ce-ţi veni, Repin ! Parc-ai fi o domnişoară ! Mai bine ai rupe o floare de romaniţă, să ghiceşti : mă iubeşte, nu mă iubeşte...

— Nu, vă întreb serios.

— Şi eu tot serios îţi răspund. Uite, vezi mîna mea ? Vezi degetele ? Crezi că ţin mai mult la unul decît la celălalt ? Nu, Repin, mie-mi trebuiesc toate. Chiar dacă unul s-a îmbolnăvit, eu tot am nevoie de el. Şi am să-l vindec ca să-l pun la treabă.

— Dar nu-i aşa că dacă în locul lui Korol aş fi plecat eu, dumneavoastră n-aţi fi fost atît de mîhnit ?

— Eu răspund pentru tine la fel ca şi pentru Korol.

Repin tace, încruntat, se gîndeşte la ceva, pe urmă, parcă hotărîndu-se deodată, spune, cu tonul cel mai indiferent :

— Eu l-am văzut de curînd.

Lopata-mi scapă din mînă.

— Unde ?

El mă priveşte neclintit.

— Vedeţi, ce vă spuneam... Am glumit, Semion Afanasievici, nu l-am văzut nicăieri.

Mi-e necaz c-am sărit aşa, c-am scăpat jos lopata.

— Acum, gata! le spun eu lui Serghei şi lui Pavluşa, care s-au reîntors cu targa goală. Spălaţi-vă pe mîini şi... la masă!

...Ochii lui Repin mă urmăresc într-una. Oriunde m-aş duce, orice-aş face, îi simt mereu privirea aţintită asupra mea. Se uită, se gîndeşte, calculează, şovăie: să plece, să nu plece? Să plece — nu-l lasă ambiţia; şi poate curiozitatea faţă de cele ce se fac aici. Dar poate că mai este şi altceva: ţine cu tot dinadinsul ca eu să nu gîndesc decît bine despre el. Are nevoie de asta. De ce... nu-mi dau seama, dar ştiu că are nevoie.

Odată ne-am întîlnit la jumătatea drumului dintre şcoală şi gară — eu veneam de la Leningrad.

— Ce faci aici?

— Am venit aşa, ca să vă întîmpin.

— Te-a învoit comandantul de serviciu?

— De serviciu este Kolîşkin.

Cu alte cuvinte: doar n-o să mă apuc să-i cer voie lui Kolîşkin!

— Hai să mergem.

— Daţi-mi vă rog geanta.

— Nu mi-e greu. Dar sulul ăsta, poftim, ia-l. Numai fii cu băgare de seamă, aici e hîrtie Watman pentru ziar.

Păşeam tăcuţi. Copacii foşneau în bătaia vîntului, semn că la noapte avea să plouă.

— Voiam mai de mult să vă întreb, dacă v-aţi supărat, cînd am propus atunci, în faţa pionierilor, să cîntăm „Singur pe lume".

— Să mă supăr? Nu. De ce era să mă supăr? Doar toţi ştiau că veniseră la o şcoală de reeducare, unde sînt adăpostiţi foştii copii vagabonzi. „Singur pe lume" este cîntecul preferat al haimanalelor. Nu, nu m-am supărat, dar... cum să-ţi explic... Uneori omului i se întîmplă să se trădeze fără să vrea, să scape o vorbă pe care n-ar fi vrut s-o spună. Şi atunci, în ziua aceea, am aflat despre tine lucruri noi, am aflat mai multe decît ştiam înainte.

— De rău?

— Am aflat că în tine există un om care se întris-

tează cînd ceilalţi se veselesc. Un om căruia îi place să le strice buna dispoziţie altora, să le învenineze clipele de voie bună.

— Dar de ce Korol, cînd a fugit, a luat şi goarna? întreabă el pe nerăsuflate, ca şi cum mi-ar fi dat un răspuns foarte legat de cele ce-i spusesem.

Eram cît pe-aci să mă opresc din mers, dar mă stăpînii.

— Va să zică tu eşti convins că goarna a luat-o Korol? întrebai eu cu acelaşi calm.

— Dar parcă dumneavoastră nu?

— Nu, eu sînt convins că n-a luat-o.

— Atunci unde-i goarna? Doar n-o fi zburat din şcoală?

— Nu ştiu. Nu ştiu ce s-a întîmplat cu goarna, dar ceea ce ştiu sigur e că în nici un caz n-a luat-o Korol.

— Credeţi că el n-a furat niciodată?

— La asta nu m-am gîndit şi nici nu vreau să mă gîndesc. Nu mă interesează ce viaţă a dus Korol înainte de a-l fi cunoscut eu atunci, în martie. El ne-a ajutat pe toţi la început, cînd şcoala noastră se afla în halul pe care îl ştii. Şi ne-a ajutat fără să stea pe gînduri, fără să precupeţească nimic, din toată inima.

— Atunci, de ce a plecat?

— Poate fiindcă pentru el cea mai mică, cea mai măruntă jignire s-a dovedit a fi mai importantă decît o activitate mare, decît o muncă adevărată.

— Va să zică şi el a stat să vadă dacă merită să rămînă?

— De ce „şi el"? La cine te mai gîndeşti?

— La nimeni... Am spus şi eu, aşa.

Şi deodată s-a pornit ploaia. A venit mai înainte decît credeam — o ploaie măruntă, sîcîitoare. Dar Andrei nu-şi îngădui nici să se zgribulească, nici să-şi iuţească pasul. Tăcut, îşi scoase doar din mers cămaşa şi înveli în ea sulul cu hîrtie Watman. Eu însă mă făceam că nu observ nimic. Simţeam cum mi se scurg pe după guler picăturile reci de ploaie, dar îmi continuai liniştit convorbirea:

— Ei, şi-aşa care va să zică. Dar poate că o fi plecat într-un moment de supărare şi acum îi pare rău

şi-ar vrea să se reîntoarcă dar nu-l lasă ambiţia.

— Aşa credeţi dumneavoastră?

— Da. Eu aşa cred.

— Eu, unul, cred că el a plecat numai fiindcă pentru un om libertatea este lucrul cel mai de preţ.

— Da, mi-ai mai expus acest punct de vedere, ce-i drept, cifrat. Libertatea de a fura, de a juca cărţi, de a le pricinui oamenilor suferinţe şi de a te nenoroci pe tine însuţi? După tine, asta e libertate?

— A fi liber înseamnă a fi stăpîn pe tine! spuse Andrei, devenind deodată palid, şi cu atîta înflăcărare, de parcă ar fi fost crezul lui cel mai scump.

— Văd că îţi place mult Jack London. Dar ascultă-mă pe mine ce-ţi spun: şi eu am gustat din libertatea asta. Am străbătut un drum cu mult mai greu şi mai încurcat decît al multora dintre voi. Da, am cunoscut libertatea asta a ta — şi pentru nimic în lume, auzi, pentru nimic în lume nu m-aş mai reîntoarce la ea. Este libertatea unui animal, a unei fiare, dar nicidecum a unei fiinţe cugetătoare. Am tot dreptul să vorbesc aşa. Ai înţeles?

Nu mi-a răspuns nimic. Şi-aşa, am mers, fără să scoatem un cuvînt, pînă am ajuns la poiana noastră de mesteceni.

25

Familia Ekaterinei Ivanovna

Cu cît o cunoşteam mai bine pe Ekaterina Ivanovna, cu atît îmi plăcea mai mult.

Cehov spunea că „a şti să iubeşti — înseamnă a şti totul". Ekaterina Ivanovna cunoştea o mulţime de lucruri şi nu era băiat cu care să nu se fi putut descurca, şi asta fiindcă ea ştia să iubească. Iubire şi prietenie nu înseamnă îmbrăţişări fără de sfîrsit, sărutări şi cuvinte dulci. Prietenia constă în încrederea, în stima pe care o porţi omului. Uite, Anton Semionovici avea cu adevărat încredere în noi. Şi principalul nu era că îi încredinţa cutăruia, pînă mai ieri

un hoţ, cinci sute şi apoi şi două mii de ruble. Ci faptul că te credea în stare să te frămînţi, să răspunzi pentru o acţiune şi un ţel comun.

Ekaterina Ivanovna nu-l cunoştea pe Anton Semionovici, nici nu-l văzuse vreodată, dar şi ea proceda la fel, şi acest lucru era extrem de important pentru mine, pentru că pînă acum nu cunoscusem decît un singur colectiv pedagogic — cel din colonia Gorki şi pe urmă din comuna Dzerjinski. Intre timp cunoscusem alţi oameni, alţi profesori, şi văzusem că deşi nu seamănă unul cu altul, că au firi deosebite, totuşi în atitudinea lor faţă de copii exista un lucru comun, după mine, cel mai important — respect şi credinţa fermă că fiecare din copii are în el o trăsătură bună, pe care trebuie să ştii s-o descoperi.

— Vă aduceţi aminte, Semion Afanasievici, — îmi spuse odată Ekaterina Ivanovna, — ce zicea Vaska Pepel al lui Gorki? „Toţi îmi spuneau Vaska hoţul, fecior de hoţ... poate d-aia oi fi eu hoţ... de inimă rea, că nimănui niciodată nu i-a venit în gînd să-mi zică altfel"... E foarte adevărat! Omul nu trebuie să se înveţe cu gîndul că-i rău. E de ajuns să se înrădăcineze în el ideea asta, şi totul este pierdut.

Cunoşteam prea puţin viaţa Ekaterinei Ivanovna şi mă sfiam s-o întreb. Dar iată că într-o zi se abătu pe la noi un om de vreo patruzeci de ani, cu un rucsac în spate. Tocmai mă aflam în curte cu o ceată de băieţi mai mari. Fără voia noastră, tăcurăm cu toţii şi ne uitam întrebători la necunoscut. Avea faţa arsă de vînt, sprîncenele decolorate de soare, rucsacul decolorat şi el, hainele şi cizmele prăfuite, şi părea că venea de departe, judecînd după stratul gros de colb care-l acoperea — doar n-ar fi putut să se prăfuiască aşa de la gară şi pînă la noi; nu, străinul acesta se vedea că bătuse multe drumuri.

— Sînt fratele Ekaterinei Ivanovna Artemieva, spuse el apropiindu-se de noi. Aş putea s-o văd?

— De ce nu? Sigur că da!

Intr-o clipă, cineva porni în goană după Ekaterina Ivanovna. Ne uitam cum vine grăbită prin curte, iuţindu-şi mereu pasul, cum încă de departe îşi căuta

din ochi, cu dor şi bucurie, fratele. El păşi înaintea ei. Sora îi venea pînă la umăr şi el se aplecă mult, îmbrăţişînd-o.

Pesemne că nu se mai văzuseră de mult — asta se cunoştea după graba cu care alergau unul în întîmpinarea celuilalt, fără să le pese de nimeni şi de nimic.

Vladimir Ivanovici Artemiev rămase la sora lui numai o zi şi o noapte. Era în trecere prin Leningrad şi se înapoia în Kazahstan, unde lucra de mulţi ani ca geolog. În tot acest răstimp, Ekaterina Ivanovna nu-şi uită nici o clipă îndatoririle ei de educatoare, şi oricît ne rugam de ea să plece mai devreme acasă, nu voia să primească în ruptul capului. Abia atunci văzurăm şi noi, pentru întîia oară, că ea mai putea fi absorbită şi de altceva în afară de copii şi de şcoala noastră.

Peste vreo două luni iar apăru la noi un om necunoscut, de astă dată cu un geamantan în mînă şi cu o manta uşoară.

— Sînt fratele Ekaterinei Ivanovna. N-aş putea să-i vorbesc?

Şi totul se desfăşură la fel ca data trecută. Ekaterina Ivanovna alergă în întîmpinarea lui cu faţa strălucind de bucurie, iar el venea înspre ea zîmbind, şi nu mai aveai nevoie de nimic, de nici un cuvînt, ca să înţelegi de cîtă vreme nu se mai văzuseră şi cît de bucuroşi erau că se revedeau. Fratele acesta al ei era medic şi lucra în Crimeia, undeva în apropierea grădinii Nikitskaia.

Cînd după un răstimp se ivi iarăşi un om, care se interesă de Ekaterina Ivanovna, Jukov îl întrebă din prag, fără să-l mai lase să-şi isprăvească vorba:

— Sînteţi fratele ei?

— Da, răspunse acesta. Dar de ce, semăn cu ea?

Peste o zi îl conduceam la gară, şi Boris Ivanovici îmi povesti că Ekaterina Ivanovna — cea mai mare dintre copii — fusese pentru cei şase fraţi ai ei ca o mamă — mama lor murise de timpuriu.

— Rămăsesem orfani şi toţi eram mititei — cel mai mare avea cincisprezece ani, cel mic abia trei.

Iar Katia împlinise nouăsprezece. Nu v-a spus niciodată ? E drept, ei nu-i place să vorbească despre ea... Și așa s-a trudit pentru noi toată viața. Ne hrănea, ne îmbrăca, ne învăța carte. Cînd fratele cel mare și-a făcut și el un rost, a mai ajutat-o cum putea. Și-așa deprinsesem un obicei : cel mai mare după ce ajungea la liman și isprăvea cu învățătura, ne trăgea și pe ceilalți. Dar Katia... de fapt și ea, ce era ? O fetișcană... muncea din răsputeri pentru toți ai casei — spăla copiii, îi îngrijea, ne spăla rufele. Și învăța. Visul ei era să se facă învățătoare. Odată, să vedeți ce s-a întîmplat. I s-a propus un post la direcția silvică. Țiu minte, era o muncă bine plătită. Noi o duceam cam greu cu banii. Tata muncea ca un ocnaș, dar vă închipuiți, avea atîtea guri de hrănit... Și Katia și-a călcat pe inimă și a primit. Trece vara, vine septembrie, cînd iat-o pe Katia noastră întorcîndu-se acasă într-un suflet, plînsă toată : „Nu pot să văd cum pleacă copiii cu cărțile la școală..." Și plîngi, și plîngi. Atunci tata i-a spus : „Nu-ți mai face sînge rău degeaba, înapoiază-te la școală. O s-o scoatem noi la cap și fără tine!" Da, Katia... Katia este... Și se opri, căutînd cuvîntul : Katia este un om...

După ce ne-au vizitat acești trei musafiri, Ekaterina Ivanovna le spunea uneori băieților, cînd trebuia să apeleze la părerea unui om competent :

— Fratele meu care e medic a avut un astfel de caz... Fratele meu, care e geolog povestea... Fratele meu care e inginer...

Mai avea un frate căpitan de cursă lungă, un frate în armată și unul — director de uzină. Trăiau toți și lucrau în toate colțurile țării, și de pretutindeni primea scrisori de la ei. Aducîndu-i plicul, copiii o luau la sigur :

— V-a trimis fratele scrisoare, Ekaterina Ivanovna. Și apoi clipind șiret : De la care o fi ?

Altă dată ne pomenirăm în poiana noastră cu un grup de tineri, vreo zece inși — băieții în costume de vară, iar fetele în rochii ușoare — toți voinici și arși de soare.

Noi tocmai ne aflam lîngă ghereta de control şi, văzîndu-i că vin, ne-am uitat curioşi la ei.

— Vă rog, — ni se adresă o fată cu părul retezat scurt şi cu un moţ în vîrful capului ca la băieţi, — aici lucrează Ekaterina Ivanovna Artemieva?

— Dumnezeule mare! strigă deodată Petka, pe deplin încredinţat că şi aceştia sînt fraţii şi surorile Ekaterinei Ivanovna.

Petka nu era de felul lui bisericos, şi în general se arăta gata să se împace cu orice pe lumea asta. Dar familia asta atît de numeroasă... îi zdruncinase niţel echilibrul sufletesc.

Trebuie să spun că n-a trebuit să treacă mult pînă să ne lămurim că noii noştri oaspeţi erau foştii elevi ai Ekaterinei Ivanovna, ultima promoţie a şcolii de unde venise. Acum unii din ei învăţau la facultăţi muncitoreşti, alţii ajunseseră studenţi în anul trei, iar alţii lucrau la uzină. Ekaterina Ivanovna se pierduse cu totul în mulţimea aceea veselă, pestriţă. Îi ţinea bine minte pe toţi, le spunea pe nume, pe fiecare îl întreba de părinţi, de fraţi şi surori.

— Şi cum, aţi părăsit şcoala de tot, de tot? exclamă cu părere de rău fata cu părul tuns scurt şi care semăna a băiat.

Cum o văzuse pe Ekaterina Ivanovna i se şi agăţase de braţ şi n-o mai slăbise de loc.

— Ei şi tu, ce întrebare-mi pui! Dar aici mi-e şi şcoala, şi familia.

26

„Doi plus unu"...

În şcoli începuseră de mult examenele de sfîrşit de an. Coloanele ziarului „Leninskie iskrî" erau pline de comunicate despre succesele fruntaşilor la învăţătură, despre clase cu elevi promovaţi şi despre clasele care se prezentaseră la examen slab pregătite. Noi însă nu puteam să ne încheiem bilanţul. N-aveam la ce să privim în urmă — trebuia să ne gîndim la viitor, la

anul şcolar care urma să înceapă în toamnă şi să ne pregătim încetul cu încetul în vederea lui.

Lucrul acesta o preocupa de mult pe Ekaterina Ivanovna. Acum ştia cît de bine era în stare să citească, să scrie şi să numere fiecare băiat din detaşamentele lui Steklov şi Volodin, unde erau adunaţi copiii cei mai mici, ştia ce studii are Petka — el nimerise de la început, deşi n-avea vîrsta, tocmai în detaşamentul lui Jukov. Nu făcea controale deosebite, nici examene individuale. Odată, într-o seară, am auzit-o şi eu cum le citea copiilor „Lunca Biejei", şi cum, la un moment dat, i-a spus lui Lionea Petrov:

— Acum citeşte tu şi, să mă mai odihnesc puţin, că am obosit...

Lionea se fîstîci rău de tot:

— Eu... Ekaterina Ivanovna... eu nu ştiu... citesc foarte...

— Citeşte, citeşte. Am răguşit citind. Citeşte, te ascultăm.

Roşu, leoarcă de sudoare şi fîstîcit tot, Lionea începu să buchisească perioadele lungi şi armonioase ale lui Turgheniev.

După ce-l ascultă vreo trei minute, Ekaterinei Ivanovna i se făcu milă de el:

— Hai, acum odihneşte-te puţin. Pavluşa, ia schimbă-l tu.

Pavluşa Steklov se apucă să citească incomparabil mai bine; el citea foarte clar şi chiar expresiv.

— La ce mai e bun omul, dacă nu ştie aritmetică! o auzii eu altă dată. Aritmetica ne trebuieşte la fiece pas. Nici chiar omul preistoric nu putea trăi fără ea. Cînd avea nevoie să spună o cifră, arăta lucrurile care se întîlnesc în natură totdeauna în acelaşi număr. Ce, n-aţi înţeles? Staţi că vă lămuresc. Cum era să zică „unu"? Omul preistoric spunea „lună", fiindcă luna e singură pe cer. În loc de „doi" spunea „ochi"...

— Păi sigur, că ochi nu ai decît doi! strigă Petka, el însuşi mirat şi totodată mîndru de descoperirea pe care o făcuse.

— Şi cînd avea nevoie să spună „patru", zicea „leu".

— Fiindcă leul, cîte picioare are? Patru! ghici unul dintre copii.

— Dar cu „trei“ cum a fost? se informă Steklov mezinul.

— De! Cu trei a fost mai greu. În țările calde îi ziceau „labă de struț“, căci struțul are trei degete la un picior. Dar acolo unde nu sînt struți, oamenii nu știau ce să facă...

Încet, pas cu pas, Ekaterina Ivanovna îi făcu pe copii să îndrăgească învățătura, fără ca ei măcar să-și dea seama.

Odată, seara, stînd în dormitorul celor mici, le spuse:

— Uite ce: pînă acum eu v-am tot pus fel de fel de probleme. Acum e rîndul vostru să-mi puneți. Ia născociți-mi una voi, singuri.

— S-o născoc-i-im no-oi?

— Dar noi nu știm!

— Cum se poate? Dar uitați-vă în jur și-o să găsiți cîte vreți.

Băieții se uitau în stînga, în dreapta, căutînd să priceapă cam ce vrea de la ei Ekaterina Ivanovna. Nu cumva o fi glumind? Și iat-o pe Ekaterina Ivanovna ridicîndu-se de pe scaun și începînd să umble prin încăpere, atingînd în treacăt cu mîna paturile, pernele, măsuțele și tot repetînd:

— Uite aici o problemă, uite aici alta, uite dincolo încă una, ba nu una, ci chiar două. Ia, Pavlușa, vino-ncoace. Numără paturile.

— Unu... două... șapte... am numărat bine, Ekaterina Ivanovna?

— Dar în rîndul celălalt?

— Unu, două... trei... nouă! raportează Pavlușka.

— Hai, că am ghicit! strigă Lionea. Într-un rînd sînt șapte paturi, în celălalt — nouă... și deodată tace ca și cum i s-ar fi oprit răsuflarea.

— E, și mai departe? întreabă Ekaterina Ivanovna. Atît?

— Nuu! strigă băieții care mai de care. Putem să aflăm și cîte sînt în amîndouă rîndurile!

— Ba chiar şi cu cît sînt mai multe în rîndul nostru.

— Bine. Dar acum vom face aşa. Eu o să scriu. Vedeţi toţi? Şi Ekaterina Ivanovna scrie mare şi citeţ pe o coală de hîrtie: 26 + 12. Ia să-mi născociţi o problemă pentru aceste cifre.

— Noi le-am băgat douăzeci şi şase de goluri, iar ei douăsprezece. Cîte goluri sînt cu totul? sare Petka.

— Ce, mă? Aşa se întreabă? Cîte-s cu totul? sări Vasea Lobov. Trebuie să întrebi: cu cît am avut noi mai multe?

Iar după aceea, mergînd la masă, băieţii o strigau mereu pe Ekaterina Ivanovna:

— Ekaterina Ivanovna, mai am o problemă! Şi încă una!

Nici în timpul mesei nu se astîmpărau: numărau farfuriile, lingurile, bucăţile de pîine, pînă şi vişinile din compot, născocind pe loc probleme cu ele.

Încet, încet, printre cei mici nu mai rămăsese niciunul pe care Ekaterina Ivanovna să nu-l fi pus să gîndească, să compună probleme, să calculeze. Ea le dădea treptat, dar pe nesimţite, probleme tot mai grele, după ce se încredinţa că băieţii au învăţat să se descurce bine cu cele simple. Iar ei se dădeau în vînt după tot soiul de probleme şi exerciţii, şi nu era de mirare, căci Ekaterina Ivanovna îi molipsise cu entuziasmul şi pasiunea ei. Se vede că anii îndelungaţi de muncă nu stinseseră în ea flacăra asta, ba eu, unul, înclinam să cred că nici nu repeta în fiecare an aceleaşi şi aceleaşi lucruri, ci, de fiece dată, născocea ceva nou şi original.

Dar să vedeţi ce-mi fu dat într-o zi să aud. Vasea Lobov străbătea curtea, sărind într-un picior şi strigînd ceva cu totul de neînţeles; părea un vers sau o numărătoare. În cele din urmă reuşii să prind rima „să alegi".

Pesemne că nedumerirea încă nu mi se ştersese de pe faţă, în clipa în care dădui ochii cu Ekaterina Ivanovna, căci ea mă întrebă pe loc:

— De ce arătaţi aşa de mirat, Semion Afanasievici?

— Nu înțeleg ce-i cu Lobov, țopăie prin curte cîntînd ceva tare misterios, parcă i-ar cere cuiva „să aleagă“ nu știu ce.

Ea prinse a rîde:

— Nu „să alegi“, ci să „legi“. Le-am povestit despre primul manual rus de aritmetică, al lui Magnițki. Acolo, unele reguli sînt versificate. Le-a plăcut mult băieților.

Și-mi recită, zîmbind, năstrușnica numărătoare a lui Vasea:

Doi cu unu face trei,
Doi cu trei fac cinci, ehei!
Așa toate să le legi,
Și tăblița să-nțelegi.

După cîteva zile, Ekaterina Ivanovna îmi comunică:

— La aritmetică, cei mici, toți fără excepție, sînt buni pentru clasa a doua. Ce-i drept, cu cititul stau mai prost, dar am să-i pregătesc eu la vară. Cum stăm însă cu cei mai mari?

Cu cei mai mari nu stăteam de loc strălucit. Alexei Savici îi examinase pe toți, unul cîte unul, la aritmetică, iar Galia și Sofia Mihailovna — la limba rusă. Dintre toți, abia vreo treizeci dacă erau buni pentru clasa a treia, vreo douăzeci — pentru a patra, și numai zece — și aceștia cu greu — pentru a cincea. Printre cei zece erau Jukov, Podsolnușkin și Volodin. Nu-l socotisem niciodată pe Volodin prea bine înzestrat și dezghețat la minte: și totuși tocmai el se dovedi că citește bine, că scrie destul de corect și se descurcă binișor cu problemele. Mulți din grupa celor mari, printre care Surjik și Kolîșkin, băieți de paisprezece ani, abia dacă erau buni pentru clasa a treia. Îți venea greu să ți-i închipui stînd în aceeași bancă cu Petka.

La istorie, botanică și germană atît cei mari, cît și cei mici, toți erau deopotrivă de neștiutori. La geografie, cunoștințele lor aveau — nu știu cum să mă exprim mai exact — un caracter cam unilateral. Așa, de pildă, Surjik cunoștea bine Georgia, dar el studiase această țară a soarelui călătorind pe acoperișul

vagoanelor, sau dedesubtul lor, în aşa-zisele „lăzi pentru cîini". Podsolnuşkin cunoştea Regiunea Centrală de cernoziom. Se pare că nu există în ţinuturile Oriol, Voronej, Kursk, nici un cămin de copii în care el să nu fi stat măcar două-trei zile. Repin fusese în toate centrele importante ale ţării şi putea să povestească cîte ceva nu numai despre Leningrad şi Moscova, ci şi despre Kiev, Harkov, Tiflis, Minsk şi Sevastopol. Dar marea lor majoritate n-avea un trecut atît de romantic, iar peregrinările lor prin căminele de copii nu le îmbogăţiseră cu nimic cunoştinţele în domeniul geografiei.

— O să umplem noi golurile astea în timpul anului şcolar, spuse Sofia Mihailovna. Totuşi, n-ar strica să mai recuperăm ceva şi înainte de a-l începe, poate chiar de pe acum. Trebuie să mă gîndesc la asta.

27

In grădina de vară

Plecam destul de des la Leningrad. De multe ori stăteam ceasuri întregi la secţia de învăţămînt, vînîndu-i pe absolvenţii institutelor pedagogice. Ţineam să le vorbesc cu toată sinceritatea, mai înainte de a fi expediaţi în Poiana Mestecenilor, căci este prea tîrziu să mai discuţi cu un pedagog, după ce ţi-a fost trimis pe nepusă masă. Iar eu aveam nevoie nu de oameni „trimişi", ci de oameni care să vină la noi de bună voie.

Şi într-adevăr, în şcoala noastră se formase un astfel de colectiv pedagogic. In fiecare dimineaţă mă trezeam cu o senzaţie de bucurie şi de încredere totodată. Uneori mă gîndeam, sculîndu-mă: „De ce mă bucur oare? Ah, da... Alexei Savici... Ekaterina Ivanovna!" Nu era un gînd trecător, ci o stare permanentă. O vedeam în faţa ochilor pe Ekaterina Ivanovna înconjurată de un pîlc de copii, sau pe Alexei Savici robotind în mijlocul lor în atelier — şi tabloul acesta îmi um-

plea sufletul de încredere: știam că școala încăpuse pe mîini bune. La nevoie, aș fi putut să plec, să lipsesc și o zi întreagă, fără să mă mîne din urmă neliniștea.

În ziua aceea călduroasă de iunie trebuia să-l iau cu mine și pe Kostik.

— Să-i cumperi ghetuțe noi. Dar să i le încerci, nu cumva să-l strîngă, mă povățui Galia. Să nu uiți să-i cumperi și fetiței.

— Bine, atunci să meargă și ea.

— Nu, lasă, ia-l numai pe Kostik. Au aceeași măsură. La ce oră vă înapoiați?

...Kostik șade în fața mea pe banca vagonului. Ochii i s-au făcut rotunzi-rotunzi, semn că e în așteptarea unor impresii noi. Sau, poate, pur și simplu, îi e somn. Înainte de culcare, și el și Lenocika au întotdeauna ochii rotunzi ca puii de bufniță. Lui Kostik i se oglindește pe față tot ce aude, tot ce vede, și reflexele senzațiilor lui îi lunecă pe obraji ca noruleții de vară.

— Tată! La Leningrad cumpărăm ghete?

— Da, cumpărăm...

— Și Lenocikii?

— Și Lenocikii.

— De piele?

— Dar de care vrei?

— Eu vreau de piele.

— Atunci cumpărăm de piele.

— Să viu la tine, tată?

— Hai, vino, stai aici.

Se așază binișor pe genunchii mei, răsuflînd ușurat: adică, uite, am ajuns unde am vrut. Apoi își lipește obrazul de geam, turtindu-și de tot nasul.

— Încet, Kostik, încet, că o să spargi geamul.

— Dar ce, sînt prost? mă înfruntă el serios, și numaidecît fulgeră cu privirea o fată, care își îngăduise să rîdă tare de răspunsul lui.

— Ce-o fi rîzînd asta?... mormăie el, turtindu-și iar nasul de geam. Apoi și mai încet, aproape în șoaptă: Măi să fie-al dracului!

Cunosc expresia. E a lui Pavel Podsolnușkin. Pavel e tăcut din fire, dar vorba asta a lui — „măi să fie-al

dracului!" — spusă pe toate tonurile posibile, exprimă cu mult succes şi revolta, şi uimirea, şi imputarea, şi plăcerea.

— Kostik! rostesc eu în chip de avertisment.

Kostik tace. Ştie el prea bine ce înseamnă asta. Nu se mai uită la fata care a rîs. Ea îi întinde o bomboană învelită într-o hîrtiuţă pestriţă, galbenă-roşie, dar el strînge o dată din buze şi dă energic din cap, în semn că nu vrea.

— Măi, măi, ce mîndru! exclamă fata, şi iarăşi începe să rîdă.

Kostik se uită pe geam afară; eu îl privesc dus pe gînduri. Îl privesc, dar mintea îmi zboară în altă parte, la grijile mele.

Acum dorm noaptea. Dar la început n-aveam somn nici eu, nici Alexei Savici, nici Ekaterina Ivanovna: oricînd putea să bată cineva la uşă, şi să aflăm că unul din băieţi zăcea lat pe jos, stîlcit în bătăi, că un altul fugise, sau că ceva fusese furat, stricat, spart. Chiar şi atunci cînd lucrurile prinseră a merge mai bine, noi tot nu ştiam ce-i aceea somn ori zi liniştită. Pe cînd acum începusem să dorm buştean.

Aseară, tîrziu, a venit la mine în birou Surjik şi mi-a pus tăcut pe masă treizeci şi două de ruble.

— Ce-i cu banii ăştia?

— E pentru portţigaret.

— Care portţigaret?

— Ei... ştiţi... atunci. Şi-n portmoneu aveaţi o sută de ruble. O să vă dau şi restul, mai tîrziu... Asta-i numai aşa, pînă una alta...

— A-a, asta e! Mulţumesc. Du-te şi nu te mai încurca cu de-astea...

Răspunde după regulament:

— Înţeles, nu mă mai încurc!

Dar cînd ajunse la uşă, l-am oprit:

— Stai! De unde ai luat banii ăştia?

Se întoarce brusc spre mine. E vînăt la faţă, şi acum, pentru a doua oară, îi văd ochii: sînt plini de mînie şi rugători totodată, împăienjeniţi de lacrimi de ciudă, pe care nu şi le poate stăpîni:

— Semion Afanasievici! izbucneşte el, lovindu-se tare cu pumnul în piept. La 15 mai a fost ziua mea de naştere şi bunica mi-a trimis şapte ruble, da, şi din ei am păstrat şase. Zece ruble mi-a fost dator Repin. Cinci...

— Bine. Ajunge, poţi să pleci.

— Nu, de ce aţi...

— Ei lasă, nu te supăra. Am vrut şi eu să ştiu... Du-te, Surjik.

Am greşit. Nu trebuia să întreb nimic. Ştiu, fac multe greşeli. Îmi dau seama. E lucrul cel mai primejdios să te pierzi cu firea în faţa diversităţii şi complexităţii caracterelor ce te înconjoară.

Cînd, în scrisori, îi cer părerea lui Anton Semionovici, îmi răspunde: Păi nu ştiu ce timp a fost la voi acolo, în ziua aceea". Cu alte cuvinte: totul depinde de împrejurări, de totalitatea circumstanţelor reale, pe care trebuie să ştii să le vezi şi de care trebuie să ţii neapărat seama. Nu există mărunţişuri — totul e important. Da, sigur. Dar pe mine mă năpădesc atîtea mărunţişuri, încît uneori simt că mă înec în ele. Sînt multe şi nu întotdeauna ştiu să determin cu cît unul este mai însemnat decît celălalt, ce se poate lăsa la o parte şi asupra căruia trebuie să-mi îndrept înainte de toate atenţia.

— Tată, — se apleacă spre mine Kostik, — hai să-ţi spun ceva la ureche: vreau bomboana aia... aia roşie.

Mă uit în jur. Fata, nicăieri — nici n-am văzut unde, la ce gară a coborît.

— N-ai ce-i face, Kostik. Trebuia s-o fi luat atunci.

— Dar de ce a rîs?

De la gară o pornesc împreună cu Kostik pe jos. E frumos! Leningradul s-a îmbrăcat tot în verdeaţa proaspătă a primăverii, încă neatinsă de praf. Oraşul pare întinerit, străzile lui drepte nu mai arată atît de severe ca atunci în martie. Împingînd parcă în lături granitul rece al cheiurilor, curge fluviul albastru al cerului răsturnat, curge şi respiră Neva.

E foarte devreme — putem să ne mai plimbăm pe jos. Tare-i frumos! Ce bucurie să priveşti oraşul acesta minunat în ceasul senin al dimineţii. Ce bucurie să ţii în mîna ta mîna copilului tău, să-i priveşti de sus obrajii trandafirii, umbriţi de gene lungi. Kostik păşeşte alături de mine, căutînd să-şi potrivească pasul cu al meu, dar în timp ce eu întind o dată piciorul, el calcă mărunt, de două ori.

În vestibulul secţiei de învăţămînt îl las în paza unei garderobiere prietenoase, care încearcă să mă convingă să nu am grijă de nimic. E drept, am discutat cu Kostik ca doi bărbaţi şi ne-am înţeles să mă aştepte liniştit, cu răbdare, pînă ce-mi voi termina treburile, şi mă voi întoarce, după aceea urmînd să ne apucăm şi de treburile noastre comune.

Avem astăzi multe de făcut în oraş. De la secţia de învăţămînt, ne ducem să cumpărăm ghete, vopsele şi pensule pentru pictorii noştri, apoi o să ne abatem pe la Grădina de vară, ca să-i arăt lui Kostik monumentul lui Krîlov. Şi cînd după o oră şi jumătate cobor în vestibul, o găsesc pe garderobieră încîntată de Kostik, iar pe Kostik foarte mulţumit de sine însuşi: şi-a ţinut cinstit, ca un bărbat, cuvîntul, n-a fugit nicăieri, nu s-a plictisit, a stat cuminte şi, bineînţeles, n-a plîns. Trebuie să amînăm cumpărăturile — Kostik a bine meritat plimbarea făgăduită şi nu se cade s-o mai amîn.

Trecem podul. Sub noi curge Neva. Ne oprim şi ne uităm în jos. La un foc sau la o apă curgătoare poţi să te uiţi ore întregi fără să te mişti. Apoi îmi întorc privirea şi mă uit la Kostik — faţa lui e gravă, concentrată. Priveşte şi el apa. La ce s-o fi gîndind?

— Hai să mergem, îi spun.

Şi din nou păşim înainte: eu — un pas, Kostik — doi. Am trecut podul şi mergem pe splai. În partea stîngă e Neva, în dreapta, grilajul Grădinii de vară. Statuile albe aleargă parcă în şiruri paralele spre fundul grădinii. Frunzişul copacilor freamătă în lumina crudă a soarelui. În jur, pustiu. Poate unde e şi atît de dimineaţă.

— Vezi, Kostik, uite acolo e monumentul...

Nici nu isprăvesc vorba.

— Monumentul! Monumentul! strigă Kostik smulgîndu-şi mîna dintr-a mea şi se repede înainte pe cărare.

Mă apropii şi pe obrazul lui nu mai desluşesc nici măcar umbra îngîndurării de mai înainte — faţa îi e numai mişcare, numai zîmbet, şi zîmbetul îi luminează adîncul ochilor, îi flutură pe buze, se ascunde în gropiţele obrajilor. Iată-l acum prins cu amîndouă mîinile de grilajul monumentului, ridicat în vîrful picioarelor; glasul şi rîsul lui fac să răsune toată grădina :

— Vezi! Vezi! Uite stîrcul! Şi vulpea! Cu coadă! Ce caraghioasă! Tată, uite cocoşul! Dar aia ce e? Aia de colo? Tii, ce caraghioasă-i maimuţa! Ea ce face, tată? Tată, o aducem şi pe Lenocika aici? Să vadă şi Lenocika, tată!

Ne tot uităm şi nu ne mai săturăm privind, atît de bine şi de hazliu e făcut totul : şi păsările, şi animalele, şi Krîlov însuşi, greoi, liniştit, blajin şi ironic — un adevărat bunic.

— Haidem, Kostik.

— Mai stai puţin, tată. Să ne mai uităm puţin.

— Dar ghetele, Kostik?

— Numai pu-u-ţin, tată! Ăsta-i ursul, da, tată? Vreau ursul, uite, sar...

Şi deodată îl văd încremenind pe loc şi rămînînd cu gura căscată, cu ochii mari. Mă uit în jur... ce are? Ce-a văzut? Dar nici nu mai am răgaz să pricep ce se întîmplă, că-l şi văd zbughind-o din loc şi gonind, gonind undeva la dreapta.

— Korol! strigă el cît îl ţine gura. Korol!

Sub o tufă de liliac, pe o bancă, stă o mogîldeaţă cenuşie, zdrenţăroasă. Alături de el, pe o bucată de ziar, o franzelă şi ceva de-ale mîncării. Nu mă dumeresc cum de l-a recunoscut Kostik pe Korol în mogîldeaţa aceea, dar băiatul dă năvală peste el, ţipînd într-una :

— Korol! Korol!

— Korol! strig şi eu.

Văzîndu-mă, Korol se scoală de pe bancă.

Cunoşteam bine faţa asta, în stare să oglindească şi veselia, şi furia, şi batjocura. Am văzut-o ursuză şi îngîndurată ca atunci cînd vorbisem ultima oară. Dar niciodată, de cînd ţin minte, n-am mai văzut-o. atît de dezarmată, atît de neajutorată. Korol îl ţinea pe Kostik de umeri şi se uita la mine sperios şi mirat. Iar Kostik, cu capul dat pe spate, îi zîmbea într-una, cu un zîmbet larg, luminos, plin de dragoste.

— Unde ai fost? Vii cu noi acasă? Tată, Korol vine cu noi!

Nici n-apucasem să mă întreb dacă va veni cu noi, dacă va voi să vină cu noi. Eram însă atît de bucuros că e aici, în faţa mea, că-l văd! Iar spaima, nedumerirea şi neliniştea de pe faţa lui se topiră parcă, făcînd loc unei expresii cu totul noi. Stătea aşa nemişcat, lîngă bancă, cu mîinile lăsate pe umerii lui Kostik şi, ca mai înainte, mi se uita drept în lumina ochilor.

— Bună ziua, rostii eu în cele din urmă şi mă aşezai pe bancă. Dar Pletniov? Razumov? Unde sînt?

— Pletniov nu ştiu pe unde o fi, dar Razumov e aici. Noi doi vrem să plecăm în sud.

Ochii lui galbeni erau din nou ca altădată, şăgalnici, cutezători, pînă şi glasul îi răsuna ca pe vremuri — liber, independent.

— Hai să mergem mai repede acasă, spuse Kostik.

Tăcere. Korol întoarse capul şi rosti încet, ascunzîndu-şi privirea:

— Eu nu pot să merg, Kostik.

— Ba o să mergi cu noi! Tată, spune-i tu!

Korol se întoarse spre mine:

— Nu merg, începu el repede, înecîndu-se în vorbă, şi deodată îşi pierdu aerul independent. N-aveţi ce face cu mine acolo, ce rost mai are să vin? Am hotărît să plecăm în sud, şi nu pot... aşa dintr-o dată... nici Razumov n-ar vrea...

— Şi eu care credeam, — făcui eu liniştit, — şi eu care credeam că dacă ai plecat te-ai dus cu siguranţă undeva pe vreun şantier... la Magnitka de pildă... Şi uite unde dau de tine...

Korol mă privi zăpăcit.

— Mi-e foame, declară cu totul pe neaşteptate Kostik.

— Ia, mănîncă. Uite, poftim franzelă cu cirnat, poftim. Korol scoase grăbit din buzunar un briceag, îl şterse cu o bucată de ziar, tăie o felie de franzelă, o bucată de cîrnat şi i le întinse lui Kostik.

— Mulţumesc ! şi Kostik începu să muşte cu poftă cînd din pîine, cînd din cîrnat.

— Semion Afanasievici, — vorbi Korol deodată, — ce-i cu băieţii ? Au fugit ?

Mă uitam atent la el.

— Nici tu nu crezi că au fugit. Toţi sînt la locurile lor... În afară de tine, Razumov şi Pletniov n-a mai plecat nimeni.

— Şi cum o mai duceţi pe-acolo ?

— Am pus un pavilion, îi comunică prompt Kostik, mestecînd de zor cîrnatul. Au venit pionierii în vizită. Cu tobă. Au jucat cu noi baschet.

— Şi ?

— Şi am pierdut.

— Ne-au bătut ? Cum erau pionierii, Semion Afanasievici ? Mari ?

— Ca pionierii, cum să fie... De vreo doisprezece-treisprezece ani.

— Şi ai noştri au pierdut ?

— Da, au pierdut.

Korol icni de necaz. Şi deodată îşi dădu drumul :

— Dar cine a jucat ? Bine, Jukov. Şi mai cine ? Steklov ?... Repin ? Repin a jucat şi el ? Şi au pierdut... Ei, drăcia dracului ! Dar Volodin se poate să se fi lipsit el de noi ? N-a plecat ? Şi cine-i comandantul detaşamentului ? Vo-lo-din ? Aşa-a ! Şi ce băieţi noi au mai venit ?

Mă întreba, mă întreba într-una, fără răgaz, şi-i închipuia bine pe toţi, nu uitase nimic, pe toate le ţinea minte...

— Ascultă, Dimitri, — îl îndemnai eu, — lasă-te de prostii şi haide acasă.

— Dar Razumov ? mă întrebă el, în loc de răspuns.

— Caută-l şi plecăm cu toţii.

— Vine şi el aicea.

— Foarte bine.

Tăcurăm o clipă. El mă privi iscoditor în ochi.

— Sînteţi supărat, Semion Afanasievici?

— Nu. Dar nu pot să pricep cum de-ai putut pleca.

— Semion Afanasievici... şi deodată continuă în şoaptă, ca şi cum ne-ar mai fi putut auzi şi altcineva, în afară de Kostik. Atunci eram hotărît să rămîn. Ies de la dumneavoastră — ţineţi minte, se făcuse noapte — şi dau de Pletniov. Zice: eşti o cîrpă, te-a dus, şi tu, gata! ai şi rămas. Şi aşa am plecat.

Aş fi putut să-i spun multe. I-aş fi putut spune că, după cît se vede, n-a trecut prin cîte ar fi trebuit să treacă, ca să înţeleagă în ce constă adevărata bărbăţie, adevărata independenţă. Dar făcea oare să i-o spun acum? Cuvintele mele n-ar fi avut nici un răsunet în inima lui. Nici n-ar fi stat poate să le asculte. Nu. El simţea nevoia să vorbească, să se descarce. Tot în şoaptă, repede, pe nerăsuflate, fără să se ascundă, fără să-şi cîntărească vorbele, îmi spuse tot ce avea pe suflet.

— Eu şi cu Razumov n-am vrut... Dar Razumov nu poate să-i stea împotrivă. Totdeauna l-a ascultat pe Pletniov...

— Dar tu?

Korol dă scurt din mînă — n-au rost întrebările, el trebuie să spună totul, pînă la capăt şi cît mai repede.

— Cum am ajuns la Leningrad, am şi început să ne certăm. Nu ne mergea şi pace! Totul ne ieşea pe dos. Şi n-aveam chef de nimic. Pletniov zice: „Ce-i cu voi, mă? Parc-aţi fi înghiţit otravă! Vă las — zice — şi plec! Şi duceţi-vă la dracu! O să plîngeţi voi mult şi bine după mine!“ Şi s-a dus. Dar nici el fără noi nu-i bun de nimic — vine el înapoi. Şi n-o să ne găsească — şi-atunci...

— Ai să-l previi tu într-un fel... Dacă n-o să înţeleagă şi singur unde să vă caute...

— E tare mîndru, n-o să vină el la Mesteceni.

— Nu-i mîndru, e arţăgos. Pricepi? Un cocoş nătîng şi atîta tot.

În clipa aceea trecu pe lîngă noi o femeie cu o poşetă în mînă. Ne privi nedumerită, apoi după ce mai

merse cîţiva paşi, îşi întoarse iar capul. Mai trecu o dădacă cu doi copilaşi şi-şi întoarse şi ea capul o dată, de două ori. Fiecare ne privise cu multă curiozitate. Dar Korol nu băgă de seamă nimic.

Un băieţaş de vreo şase ani trecu pe o tricicletă. Kostik alunecă de pe genunchii mei şi fugi după el.

Undeva, după tufe, se auzi un şuierat scurt, înăbuşit. Korol se întoarse, se ridică puţin de pe bancă şi strigă cu un glas domol :

— Hai, vino, vino, nu-ţi fie frică !

M-am ridicat şi eu : spre noi alerga zîmbind Razumov.

— Mă tot uitam — cu cine-oi fi ? — vorbi el încă alergînd. Bună ziua, Semion Afanasievici ! Şi eu care credeam că i s-a înfundat lui Korol şi nu ştiam ce să fac, să mă apropii ori ba.

— Să mergem, zise Korol. Putem să mergem chiar acum, sau mai aveţi treabă ?

— Mergem. Kostik, unde eşti ?

Kostik apăru călare pe tricicletă — aceea după care fugise. Şedea cu mîinile încleştate pe ghidon, împins din spate de proprietarul maşinii, un băieţel ceva mai răsărit decît el, care-l privea îngăduitor şi ocrotitor. Băiatul opri tricicleta în faţă băncii noastre.

Kostik ne privi rugător :

— Încă puţin !

— Mergem, — îi spusei eu, — vine şi Korol cu noi.

Kostik descălecă grăbit.

— Mulţumesc, mi-ajunge cît m-am plimbat ! zise el predîndu-i proprietarului tricicleta şi, observîndu-l în sfîrşit pe Razumov, scoase un strigăt de bucurie : şi Volodea !

— Îhî, şi eu ! Noroc, Kostik ! răspunse Razumov şi zîmbi mijindu-şi duios ochii limpezi, albaştri.

Iată-ne pe tuspatru păşind laolaltă — piciul meu, doi băieţandri destul de zdrenţăroşi şi eu. O companie destul de ciudată cînd o priveai de departe.

— Ce-i cu vagabonzii ăştia, mamă, îi duce la miliţie ? întrebă nedumerită o fetiţă de vreo zece ani.

— N-aş crede — cu copilul... auzirăm noi de departe un crîmpei din răspunsul mamei.

Korol dădu din umeri.

— Hm, vagabonzi... zise el în zeflemea.

— Păi tu şi cu mine chiar că arătăm ca nişte vagabonzi, observă Razumov împăciuitor.

Şi iată-ne din nou în vagon. Afară s-a întunecat brusc şi picături mari de ploaie încep să se prelingă pieziş pe geam. Fereastra nu-l mai atrage pe Kostik. Se uită mereu la Korol, nu-şi mai poate lua ochii de la el.

— Nu mai pleci ? Nu ?

— Nu ! răspunde vesel Razumov în locul lui Korol.

Şi amîndoi, cît e drumul de lung, mă întreabă într-una de Poiana Mestecenilor ; Korol, cu nesaţ, îmi cere să povestesc totul, una după alta, la rînd ; Razumov, mai strecoară şi el din cînd în cînd cîte o vorbă. Nici nu mai avem ce ne povesti ; ne-am spus totul. Aşa, pe nesimţite, a trecut timpul, şi drumul nu era chiar atît de scurt. Ieşim din vagon. Ploaia a stat, dar în jur toate par posomorîte. Însă, în clipa în care ne apropiem de păduricea de mesteceni, soarele se iveşte de după nori, verdeaţa spălată de ploaie se învăpăiază deodată, iar trunchiurile mestecenilor prind a scînteia. Natura întreagă surîde, scăldată în soare. Mă uit la Korol. Acelaşi lucru s-a petrecut şi cu el : faţa i s-a înseninat, i s-a deschis toată într-un zîmbet luminos de fericire, şi oricît de caraghios ar părea să zici despre un băieţandru că a întinerit — dar aşa şi era, faţa lui Korol întinerise. Iată-l acum mergînd grăbit, iuţind din ce în ce mai mult pasul, încît Kostik abia se mai poate ţine după noi. Îl iau în braţe şi-l cocoţ pe umăr şi aşa ajungem aproape alergînd la căminul de copii. Dar cînd nu ne mai rămăseseră decît cel mult o sută de paşi pînă la ghereta de control, Kostik mă apucă deodată cu amîndouă mîinile de obraji şi, căznindu-se să-mi întoarcă spre el capul, ţipă speriat :

— T-a-a-tă, dar ghetele ?...

O zi de muncă încordată

La ghereta de control apăru Serghei Steklov — comandantul de serviciu. Vru să spună ceva, dar rămase cu gura căscată.

— Noroc! îl salută Korol.

— Noroc! repetă Razumov, ca un ecou.

Nimeni nu mă aştepta la ora aceasta şi încă în tovărăşia unor asemenea însoţitori. Dar „telegraful fără fir“ funcţiona perfect. Cineva scosese capul pe fereastra dormitorului, un altul crăpase uşa atelierului, iar pe scară, nu ştiu cine se rostogolise de-a berbeleacul tocmai pînă jos. Întîi se porniseră nişte şoapte line ca foşnetul unui copac, apoi zvonul crescu treptat din ce în ce mai tare, pînă ce toată şcoala începu să răsune de strigăte:

— Korol! A venit Korol! Şi Razumov!

— Duceţi-vă să vă spălaţi, le spusei eu. Serghei, dă-le săpun şi prosoape.

Şi-i lăsai singuri pe băieţi.

— Tu? mă întîmpină Galia, cu ochii larg deschişi de mirare. Aşa devreme? Le-ai cumpărat copiilor ghete?

— I-am adus pe Korol şi pe Razumov, răspunsei eu.

Şi Galia, uitînd de ghete, ieşi alergînd din cameră.

— Ce repede v-aţi întors astăzi! scoase capul din odaia ei Sofia Mihailovna. Aţi cumpărat vopsele?

— Korol şi Razumov s-au înapoiat, repetai eu, şi intrînd în odaia noastră, auzii pocnetul uşii şi un bocănit grăbit de tocuri pe trepte — Sofia Mihailovna cobora scara.

Ciudat lucru! Sînt convins c-am fost cu totul stăpîn pe mine cînd au dispărut băieţii. Cel puţin căutasem din răsputeri să nu-mi arăt durerea. Şi acum, de asemenea, mă purtam ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Dar zîmbetele copiilor şi privirile lor mă felicitau parcă. Fiecare se apropia de mine numai ca să mă privească, să-mi surîdă şi să-mi spună ceva foarte original şi semnificativ, de felul acesta:

— Ce întîmplare!
sau:
— Aşa da, mai zic şi eu.
Cuvinte pe care eu trebuia să le înţeleg cam aşa: „Felicitările mele, Semion A.anasievici! Eu, unul, văd bine cît de mult vă bucuraţi. Dar şi eu mă bucur tot atît de mult.“
Numai Volodin s-a apropiat de mine fără să zîmbească:
— Semion Afanasievici, Korol o să fie din nou comandantul detaşamentului nostru?
În glasul lui simţeam nelinişte şi recunosc, că am greşit interpretînd altfel neliniştea asta.
— Nu, n-o să fie, răspunsei eu cam rece.
— Bine, făcu el, pe un ton de parcă m-aş fi trudit să-l conving de ceva şi el se lăsase convins aşa, într-o doară, ca să-mi facă pe voie.
Apoi se întoarse şi cu o sprinteneală neaşteptată pentru trupul lui scurt, aproape pătrat, se făcu nevăzut după colţul şcolii de unde îşi tot scoteau capul gesticulînd nerăbdători şi chemîndu-l prin semne cîţiva băieţi din detaşamentul trei. Peste vreo cinci minute — nu mai mult — i-am zărit din nou, de astă dată la fereastră, discutînd cu aceeaşi aprindere vestea cea mare. Şi abia atunci, în adîncul sufletului, m-am simţit vinovat faţă de Volodin. Era limpede: dacă el se temea ca nu cumva Korol să ocupe din nou postul de comandant, asta, în nici un caz pentru că el ar fi ţinut să rămînă mai departe la locul său. Era îngrijorat pentru ceilalţi băieţi, nu se gîndea de fel la sine.
Tot restul zilei am fost peste măsură de ocupat cu treburile mele. De cîteva ori am dat peste Korol şi Razumov.
Nu păreau nici dezorientaţi, nici stînjeniţi. Korol îşi vîra nasul prin toate ungherele, se uita cu nesaţ la orice lucru nou pentru el, şi erau multe de văzut. Inspectase terenul de gimnastică, sărise şanţul, alergase pe pistă, încercase inelele. Trecuse şi pe la bucătărie, pe la grajd să-l vadă pe Timofei (pe care în cele din urmă hotărîsem totuşi să-l vindem colhozului „Lenin“. Podsolnuşkin suporta curajos, ca un bărbat, gîndul

despărţirii apropiate. El fusese acela care-mi spusese mai tîrziu: „Korol zice şi el: ce ne trebuie nouă un taur aici, la căminul de copii?“ Korol a intrat şi s-a mirat chiar: „Oho, — zice, — bine l-aţi mai hrănit pe Timofei! Ce gras şi frumos este! Ar fi bine să-l dăm undeva la un colhoz. Ce nevoie avem noi de un taur aici?“) În cele din urmă dăduse şi pe la atelier. Umblase mult timp printre mesele de tîmplărie, tot uitîndu-se şi adulmecînd aerul, trăgînd mereu pe nas mireasma răşinoasă a talaşului. Tocmai vîrîsem capul pe uşă şi, neobservat de el, văzusem de departe cum, tăcut, îl dete pe Glebov deoparte şi-i luă locul.

— Alexei Savici, de ce... începu să se văicărească Glebov.

— Ia pofteşte-ncoace, răspunse acesta. Ajută-mă aici: dă şipcile astea cu şmirghel, că nu ajung să le fac pe toate.

Glebov s-a apucat să dea şipcile cu şmirghel, iar Korol rămase la masa lui. Razumov, care se ţinea ca o umbră după Korol, se învîrti cît se învîrti prin atelier, şi, pe nesimţite, se băgă ajutor la Jukov, care trebăluia la nişte scînduri, tocmai la celălalt capăt al atelierului.

După ceaiul de seară, copiii nu se împrăştiară ca de obicei, care la club, care la şah, la masa de ping-pong, la terenul de baschet sau de volei. Nu, în seara aceea, fără să ne fi vorbit, ne adunarăm cu toţii pe cerdacul înalt al şcolii, iar cei care nu încăpură pe trepte, se aşezară de-a dreptul jos, pe iarbă. Stam aşa, schimbînd din cînd în cînd cîte un cuvînt, fără să ne avîntăm într-o convorbire generală, dar avînd cu toţii acelaşi sentiment de izbîndă, sentimentul unei adevărate sărbători pe care voiam s-o petrecem cu toţii împreună.

— Semion Afanasievici, povestiţi-ne ceva! mă rugă Petka.

— Despre comuna Dzerjinski! Zău, povestiţi-ne despre comună! Cîţiva începură să se înghesuie, să se dea mai aproape, căutînd un loc cît mai bun.

Şi simţii şi eu nevoia ca în ziua aceasta, deosebit de însemnată pentru mine, să-mi amintesc de comună, de tovarăşi, de Anton Semionovici, să vorbesc, măcar

puţin, despre lucrurile la care mă gîndeam atît de des şi pe care le purtam mereu în minte.

Ce să le povestesc? Îi învăluii pe toţi într-o privire. Uneori ţi se întîmplă să vorbeşti parcă pentru toată lumea, dar în gînd să nu te adresezi decît unuia singur, ca şi cum i-ai vorbi numai lui. Îl vezi, uite cel de pe treapta de sus care şi-a pironit privirea undeva în adîncul parcului şi se uită într-acolo fără să clipească, gîndindu-se la ale lui... În clipa aceea e departe de ceilalţi, e singur, poate că nici nu te aude măcar. Iar cel de colo, care stă rezemat de uşă şi priveşte absent, nici el nu mă aude. Şi mai e încă unul care ascultă plin de neîncredere — ce n-aş fi dat să văd în ochii lui fie şi numai o scînteie de interes, nu privirea asta bănuitoare ca acum, ci un interes adevărat şi plin de simpatie! Sau cestălalt care mă priveşte şi ascultă, dar vor răzbi oare vorbele mele pînă la el? Va înţelege oare că povestirea mea este răspunsul la o convorbire pe care am avut-o cu el o dată? Uite-l şi pe Panin. Ei, Panin, vei înţelege tu, oare, tîlcul vorbelor mele?

— Aşadar, — încep eu, — ce vă voi povesti eu acum, s-a întîmplat anul trecut, în timp ce ne pregăteam pentru campania de vară. V-am mai spus o dată că vara întotdeauna obişnuiam să călătorim fie pe Volga, fie în Crimeia, şi neapărat trebuia să plecăm undeva departe, să vedem locuri noi. Vara trecută am plecat în Caucaz. Am pornit spre gară încolonaţi şi mergeam frumos cu fanfara noastră înainte. O să mă întrebaţi, dar bagajul? Bagajul îl aşezasem în camioane şi acolo ţineam totul: şi mîncarea, şi vesela, şi geamantanele cu haine. Camioanele urmau ultimul detaşament — detaşamentul celor mici. Dar cu toate că nu era îngăduit să purtăm nimic asupra noastră, în timpul marşului, băieţii cei mai mari din primul detaşament duceau cu ei un geamantan. Şi iată de ce.

De obicei, pregătindu-se pentru vară, fiecare comunard punea treptat la o parte o sumă oarecare din banii cîştigaţi la uzină. Se strîngeau destui bani — unii economiseau o sută şi uneori chiar peste o sută de ruble. La începutul acestei campanii strînsesem in to-

tal cincizeci şi cinci de mii de ruble. Iar comunarzii erau patru sute — ia socotiţi cam cît venea în medie de căciulă ?

Auditorii mei schimbară o privire între ei, să socotești așa ceva repede în gînd...

— Cam o sută treizeci de ruble, le suflă Alexei Savici.

— Vedeţi, o sumă serioasă. Și ne gîndeam : dacă le dăm bani băieţilor în mînă, o să-i cheltuiască pe fleacuri, şi cînd vom ajunge în Caucaz, nu vor mai avea nici o leţcaie. Și am hotărît să-i punem pe toţi într-un geamantan şi să-i împărţim cînd vom ajunge în Caucaz : atunci fiecare n-are decît să cumpere ce poftește. Am pus așadar toți banii într-un geamantan. Abia au încăput — gîndiți-vă — cincizeci și cinci de mii de ruble și toate în hîrtii de cîte cinci și trei. Anton Semionovici s-a uitat la ei și a zis :

„O dată ce mi-aţi încredinţat mie banii, trebuia să duc eu geamantanul."

Am încercat cît cîntăreşte — vreo douăzeci de kilograme, cel puţin. Cum se poate ca Anton Semionovici să care tot drumul atîta greutate! Și atunci am hotărît să dăm geamantanul în păstrarea detașamentului unu — comsomoliştilor. Ei, bineînţeles, au primit, și de atunci înainte comoara noastră avea să călătorească în mijlocul detaşamentului lor. Și excursia noastră era lungă, nu glumă. Șapte sute de kilometri cu trenul pînă la Gorki. Am rămas acolo patru zile — am umblat, ne-am uitat peste tot unde a stat Alexei Maximovici, unde a lucrat, am văzut toate locurile interesante, am vizitat o uzină de automobile. Pe urmă am închiriat un vapor, da, da ! Petka, un vapor întreg, şi am pornit-o în jos pe Volga. Am mers fără grabă, oprindu-ne în fiece oraş. Anton Semionovici le dădea cîte puţini bani băieţilor, dar cu socoteală, ca să aibă şi cînd vor ajunge în Caucaz. Și la fiece împărţeală, întocmea o listă pe care fiecare băiat îşi punea semnătura. Listele astea erau într-un alt geamantan, în care se afla toată arhiva noastră, şi de geamantanul ăsta aveau grijă tot comsomoliştii, numai că nu-l duceau cu ei, ci îl ţineau la bagaje.

Şi iată că în zece zile cît am plutit pe Volga, Anton Semionovici împărţise optsprezece mii cinci sute patruzeci şi una de ruble şi douăzeci şi cinci copeici — ţin minte ca acum. De ce mi-aduc atît de bine aminte, veţi înţelege îndată şi voi.

La Stalingrad, am fost transbordaţi de pe vapor în tren şi am pornit mai departe spre Novorosisk. Am nimerit un tren prost, fără lumină, şi am mai plecat şi noaptea, pe întuneric. După ce a controlat toate posturile aşezate în fiece vagon, Anton Semionovici s-a dus la detaşamentul unu ca să se culce. Iar dimineaţa, odată simt că mă zgîlţîie cineva — scoală repede! Abia am apucat să înţeleg ce este şi am şi sărit ca ars. Ce se întîmplase? La plecarea trenului din ultima gară, un om năvălise în vagon şi haţ! un geamantan! A fugit spre uşă şi a sărit din mersul trenului.

Bineînţeles, m-am gîndit numaidecît la geamantanul cu bani. Atunci băieţii cei mai mari şi cu mine am sărit din tren fără să stăm prea mult pe gînduri şi am început să-l căutăm pe hoţ. Dar acesta parcă intrase în pămînt. Era ultima haltă înainte de Novorosisk şi ştiam că băieţii vor rămîne în oraş două zile înainte de a lua vaporul. Va să zică îi puteam ajunge din urmă. Ce să vă spun, două zile am umblat după hoţ, eram rupţi de oboseală, dar ce-i mai rău — ne-am întors la ai noştri, la Novorosisk, cu mîinile goale. Aici aflarăm că hoţul furase nu geamantanul cu bani, ci pe celălalt — cu hîrtiile noastre. Somnoros cum eram, nu înţelesesem bine, iar pe urmă nu mai întrebasem. Aşa că n-avea de ce să ne pară rău, atîta doar, poate, că nu fusesem destul de sprinteni. Şi ne mai era şi tare ruşine de Anton Semionovici. Dar să vedeţi ce s-a întîmplat după aceea. Anton Semionovici i-a chemat la el pe comandanţi şi le-a zis:

— În geamantanul acela se aflau listele cu semnăturile băieţilor de primire a banilor. Înseamnă că eu acum nu mai am justificare pentru optsprezece mii cinci sute de ruble cheltuite. Ce facem?

Atunci secretarul consiliului, Şurka Jeveli, zise:

— Trebuie să luăm alte semnături.

Iar noi ascultăm şi ne gîndim în sinea noastră: e drept, trebuie să-i punem pe băieţi să mai semneze o dată — altă soluţie nu există. Dar se poate ca cineva să se încurce. Sau poate să iasă şi mai urît: cineva să fi primit cincisprezece ruble şi să scrie zece. Doar avem fel de fel de băieţi, sînt şi din ăia proaspăt veniţi din închisoare...

Ei, şi Anton Semionovici convoacă o adunare generală şi le spune băieţilor să dea cîte o chitanţă pentru toţi banii primiţi pe drum. Fiecare se aşază, se gîndeşte cîţi bani a încasat şi scrie. Seara la consiliu am început să clasăm chitanţele — vă închipuiţi, erau nu mai puţin de patru sute. Le-am împărţit pe detaşamente şi fiecare detaşament şi le-a numărat pe ale lui.

— Să vezi dacă n-o să ne facă bucata, să vezi! îmi şopti Şurka.

Iar eu număram şi mă gîndeam: numai de nu ne-ar juca vreo festă!

Şurka aşeză frumos caietul în faţa lui şi scrise în el, mare de tot: „18541 ruble şi 25 copeici". Şi iată, vine momentul cînd totul este calculat, înscris pe detaşamente şi trebuie să facem totalul. Şurka ia un creion şi începe să adune. A adunat el cît a adunat, apoi a aruncat creionul: „Nu pot! Numără tu, Kolka!"

Kolka se aşază la masă şi începe să adune cu glas tare: trei cu patru, şi cu cinci, şi cu unu, şi cu nouă... şi scrie prima cifră: cinci. Noi am strigat cu toţii: aşa este! Iar Şurka, mormăind printre dinţi:

„Tare m-aş mira să fie „aşa"! Prea devreme vă bucuraţi. La copeici n-o să vă înşele nimeni."

Ei, şi am adunat mai departe. Cînd am ajuns la zeci, Kolka a greşit la socoteală şi-a încasat pe loc una după ceafă — n-a fost nimeni să-i ţină partea. Iar comunarzii stăteau îngrămădiţi sub fereastră şi aşteptau.

În sfîrşit, isprăvirăm socoteala: Kolka anunţă totalul. „18506 ruble şi 25 copeici". Va să zică nu lipseau decît treizeci şi cinci de ruble, atîta tot. Nu era cine ştie ce. Abia atunci am simţit cu toţii cît de istoviţi eram de atîta încordare. Parcă mai uşor ne-ar fi venit să spargem un vagon de lemne. Şi totuşi ne simţeam scîrbiţi: printre noi se afla un mişel. Deşi în sinea

noastră ne gîndisem c-ar putea să ne-o facă careva, speram totuşi că socoteala va ieşi. Atunci Şurka scoate capul pe geam afară şi spune :

— Am numărat. Mai lipsesc treizeci şi cinci de ruble.

Cei de jos nu par nici ei bucuroşi. Tac cu toţii. Şurka întreabă :

— A dat toată lumea chitanţele ?

— Da, îi răspund într-un glas băieţii.

Şi deodată Şurka se plesneşte cu palma peste frunte :

— Ah, prost ce sînt ! strigă. Nătărăul de mine ! Uite, na !

Şi scoate din buzunar o hîrtiuţă, pe care sta scris că Alexandru Jeveli primise în contul salariului treizeci şi cinci de ruble. Şi noi, pun-te pe rîs şi înjură-l :

— Bine, mă zevzecule, să ne fierbi, aşa, fără apă, pe toţi ?

Iar Kolka sare la geam şi dă-i şi strigă :

— A ieşit ! A ieşit ! Bănuţ cu bănuţ ! Copeică cu copeică !

Iar cei de afară, de sub fereastră, ca unul :

— Ur-a-a !

Anton Semionovici însă spuse foarte liniştit :

— După mine, nici nu se putea să fie altfel.

Asta e povestea mea. Uite-aşa...

— Of ! făcu Petka.

Ceilalţi începură şi ei să se foiască pe loc, uşuraţi parcă. Şi-n clipa aceea prind privirea lui Repin — o privire stranie, încordată. Şi numaidecît întorcîndu-şi-o în altă parte, zice cu o nepăsare prefăcută :

— Ascultă, Korol, ce-ai făcut cu goarna ? Ai vîndut-o ?

— Ce ? tresare Korol, ridicînd uimit din sprîncene.

O clipă se iscă un fel de zarvă, care se potoli pe dată. Totul în jur amuţi ca înaintea furtunii. Curios, dar niciunul, absolut niciunul nu mai vorbise pînă atunci de goarnă, nici chiar Petka — el nu numai că nu vorbise, dar părea că şi uitase de ea. Doar Repin nu uitase, ţinuse minte tot timpul.

— Hai, nu mai face pe nevinovatul, zi : cu cît ai vîndut goarna ?

— Care goarnă, mă ? Ce tot vorbeşti ?

— În dimineaţa aia, cînd aţi plecat, goarna a dispărut o dată cu voi. Ce, parcă tu nu ştii ?

— Ia ascultă, mă, ai căpiat ? se răsti Korol sărind drept în picioare. Glasul îi era răguşit, de nerecunoscut. Ce vrei ? Tu... Eu să.. eu să fur goarna ? Păi cînd...

Şi se repezi la Repin. Abia izbutii să-l prind de umeri.

— Stai, Dmitri, potoleşte-te !

— Nu, lăsaţi-mă să-i dau una... să-i dau una peste bot... eu...

Repin se sculă şi el în picioare, palid dar liniştit.

— Nu numai eu cred că ai furat goarna. Toţi cred, făcu el sfidător.

— Minţi ! şuieră ameninţător Jukov, întărîtat la culme. Niciunul dintre noi n-a zis aşa ceva. Numai tu o ţii una şi bună...

— N-am luat noi goarna, spuse Razumov zăpăcit. Se poate, băieţi ? Nici n-am ştiut...

— Da, sigur, voi sînteţi uşă de biserică, n-aţi şterpelit niciodată nimic, îi înfruntă Repin cu un zîmbet răutăcios.

Şi atunci Razumov îşi avîntă mîna, cu un gest stîngaci, nesigur, şi-l lovi pe Andrei peste obraz. Nici eu, nici nimeni altul nu avurăm timp să-l împiedicăm — eram cu toţii în picioare şi stam în gardă, gata să-l oprim pe Korol, dar nu ne aşteptam de loc ca Razumov să sară la bătaie.

Cîţiva îl prinseră de braţe pe Razumov, cineva îl trase la o parte pe Andrei. Ar fi prea lung să descriu, să povestesc toate acestea, de fapt totul n-a durat decît cîteva zecimi de secundă, n-am avut timp nici să respirăm măcar, nici să ne venim în fire, nici să înţelegem ce anume se petrecuse. Dar ce văzusem era atît de urît, atît de dezgustător !

Cum mă mai mîncau palmele să-l înhaţ pe Repin de guler şi să-l scutur binişor, să-l scutur în aşa fel, încît tot ce era scrîntit, sucit în sufletul lui ambiţios să revină la loc !

— Cu pumnul nu dovedeşti nimic, îi spusei lui Korol.

— Dar noi... noi nici nu vrem să-i dovedim, strigă Korol.

— Nici nu-i nevoie. Ascultă, Repin, — continuai eu, privindu-l ţintă în ochi, — mi-ai mai vorbit de goarnă. Ce ţi-am răspuns?

Repin strînse tare din buze şi întoarse capul. În jur se făcuse tăcere, nu se auzea decît răsuflarea băieţilor.

— Ţi-am spus atunci că nu cred una ca asta, urmai eu răspicat, amintindu-i răspunsul meu.

— Semion Afanasievici — Jukov stătea în faţa mea, drept, grav, ca atunci cînd conducea adunările noastre sau vorbea în consiliul şcolii. Repin mi-a spus şi mie astăzi acelaşi lucru. Iar eu l-am sfătuit să uite şi să nu-l mai repete. De ce ai sărit acum? adăugă el brusc, întorcîndu-se spre Repin.

— Păi de! El să nu sară! întrerupse Podsolnuşkin tăcerea încordată ce se lăsase în jur. Întreabă-l mai bine de ce s-a băgat în vorbă atunci, cînd au venit leningrădenii! Parcă el poate să rabde ca totul să fie cum trebuie?

— Are atîta venin în suflet! zise Serghei Steklov.

— Că o să se înece o dată în el, îl completă cu totul pe neaşteptate Petka.

Întîlnii privirea lui Alexei Savici. Îi rîdeau ochii. „Bravo lor! Mă bucur!“ parcă spuneau.

— Va să zică aşa, — mă adresai eu din nou lui Korol şi lui Razumov, pe care băieţii tot îl mai ţineau de braţe, deşi se vedea că nu mai este nevoie, — să uitaţi ce-a spus Repin. Să uitaţi, fiindcă nimeni nu-l crede.

— Păi nici el... nu crede ce spune, rosti Jukov, şovăind la mijlocul vorbei.

— Daţi-mi şi mie voie să spun ceva, Semion Afanasievici, interveni Ekaterina Ivanovna.

Pînă atunci stătuse tăcută deoparte, lîngă uşă, scrutînd cu luare-aminte feţele copiilor.

— Eu cred că veţi fi de acord cu mine cînd voi spune că sîntem bucuroşi cu toţii să-i vedem înapoiaţi la noi pe Koroliov şi pe Razumov. Koroliov ne-a ajutat

încă de la început să ne punem pe picioare căminul, el își îndrăgise școala, și dacă a plecat... a făcut-o, fiindcă nu s-a gîndit de ajuns. Și Razumov de asemenea a plecat cu el, fără să se gîndească, așa, din prietenie. Nu știu dacă și voi ați simțit la fel, dar eu, una, eram sigură că se vor întoarce. Și trebuie să uităm discuția de azi, să uităm că ei doi ne-au părăsit cîndva. Trebuie să ne gîndim la ziua de mîine. De pildă, în ce detașament vor intra acum ?

O clipă, băieții rămaseră tăcuți. Tăcerea fu scurtă, dar grea — toți se simțeau prost.

Volodin o rupse primul :

— Păi, au detașamentul lor... adică al nostru ! Să rămînă ca mai înainte la detașament trei... nu-i nimic.

Și zicînd acestea, se tot uita la băieții lui, așteptînd parcă o îmbărbătare. O notă nelămurită de nesiguranță se simțea totuși în glasul lui, și am ghicit pricina : îl chinuia faptul că se afla într-o poziție echivocă. Korol, sigur, avea detașamentul lui, și putea să se întoarcă acolo, era și drept și firesc. Dar băieții se temeau să-l mai pună comandant, iar ca subordonat, laolaltă cu băieții de zece-unsprezece ani, sub comanda lui Volodin sau a oricărui altul, cine știe dacă o să primească să stea sau, poate, o să se simtă nedreptățit.

— Dar tu unde ai vrea să fii ? întrebă Ekaterina Mihailovna.

— Mi-e totuna, răspunse Korol printre dinți. Fie și în detașamentul trei... De ce nu ?...

El tot mai era încordat, ca un pumn strîns, gata să lovească sau să se apere. Razumov, în schimb, se muiase de tot, și stătea cu umerii căzuți, privind țintă în pămînt.

— Semion Afanasievici, ce-ar fi să vină la noi ? propuse deodată Jukov. Eu zic să vină la noi !

— Da, te-ai gîndit bine, îl aprobai eu.

— Veniți la noi, îi pofti Sanea foarte prietenos. Noi avem băieți mai mari decît în detașamentul trei. Și în general...

Şi-l privi pe Korol deschis, drept în faţă, cu un aer de parcă i-ar fi spus: să ştii, avem oameni foarte cumsecade, n-o să-ţi pară rău. Iar dacă nu vreţi, nu-i nimic, nu ne supărăm. Dar, fără să ne lăudăm, mai buni băieţi n-o să găseşti.

Korol se uită la Razumov, dar Volodea nici de astă dată nu-şi ridică privirea din pămînt, şi atunci Dmitri hotărî pentru amîndoi:

— Bine... venim la voi.

— Va să zică, chestiunea asta e-n ordine, — spusei eu. Dar cu Repin cum rămîne? Ia, condu adunarea, Jukov.

Şi din nou se făcu linişte pe scară. Mi-am adus aminte de Kolîşkin şi l-am căutat din ochi. Bineînţeles! E zăpăcit, de parcă s-a prăbuşit totul în jurul lui, parcă-i fuge pămîntul de sub picioare. Da, gîndirea lui Kolîşkin, viaţa lui toată se izbea, ca într-un zid, în autoritatea crudă şi zeflemisitoare a şefului său. El nu ieşea niciodată din voia lui Repin, nici măcar nu îndrăznea să se gîndească la aşa ceva, şi acum, deodată, o putere necunoscută îi dobora idolul! Părea că zidul acela de netrecut din jurul lui Kolîşkin s-a dărîmat, lăsîndu-l pradă tuturor vînturilor. Niciodată pînă atunci nu-i mai văzusem faţa, de obicei palidă, atît de uimită, atît de... trează, ca acum. Se uita în jur, ca şi cînd acum şi-ar fi dat seama, pentru întîia oară, că se află printre oameni.

Dar n-aveam timp să-l studiez prea mult pe Kolîşkin. L-am prins numai o dată în cîmpul privirii — aşa cum arăta — năuc, cu ochii zgîiţi. Trebuia să ascult, să observ, să nu scap nimic: cine ştie, poate că la un moment dat va fi nevoie să intervin...

Jukov, liniştit, se uită peste mulţimea băieţilor, aşteptînd un răspuns la ceea ce spusese despre Repin. Nimeni nu scotea o vorbă. Şi atunci deodată Podsolnuşkin făcu un pas înainte.

— Cine nu ştie? începu el, şi toţi întoarseră capul înspre partea unde stătea. Urmă o clipă de tăcere, în care timp oratorul îşi potrivi cureaua, mutîndu-se brusc de pe un picior pe altul. Nu era de loc intimidat de privirile care-l fixau, pur şi simplu chibzuia

cum să se exprime mai bine, mai pe înțeles, ceea ce-l făcu să vorbească și mai independent, cu mai multă importanță ca de obicei. Cine nu știe, — repetă el, — că Repin e tartorul detașamentului? Așa a fost de la-nceput. Parcă în detașamentul lui Kolîșkin comandă el, Kolîșkin? Da de unde — Repin! Ce te uiți la mine, Kolîșkin? Zi că nu-i așa! Iar Repin ăsta e rău... rău... n-am văzut băiat mai negru la suflet ca el: ce vreau aia să faceți; și dacă nu faceți ce vreau eu, vă cumpăr, și tot o să fie după vorba mea. Aici Podsolnușkin tăcu, încurcat în hățișul ideilor sale; nu găsea cuvintele cele mai nimerite. Apoi, trăgînd o dată aer în piept: Propun, — zise tare și ațîțat, — ca Repin să plece de-aici. Ducă-se învîrtindu-se! Iar dacă vrea să rămînă — să ne ajute și el. Să se poarte ca oamenii. Atît!

Și se lăsă jos pe trepte, posac, nemulțumit, dar ca întotdeauna plin de conștiința demnității sale.

Desprind din mulțime chipul lui Glebov. El, care altădată se arăta nesimțitor față de orice cuvînt grosolan sau obraznic, acum pare uluit și profund zguduit de discursul lui Podsolnușkin, de rechizitoriul acesta reținut dar puternic, și ce discurs — unde mai puneți! — un discurs împotriva lui Repin! Iată-l și pe Korobocikin. Cum se mai uită! Parcă în fața lui s-ar desfășura un spectacol extrem de pasionant. Privește, privește, Korobocikin, vezi, n-ai plecat, ai rămas aici, dar nu degeaba.

Repin își trece mîna peste frunte, peste obrazul palid, dar vocea îi sună liniștit:

— Nu-i treaba ta, Podsolnușkin, să judeci ce trebuie să fac. Am să fac ce vreau. Vreau — plec, sau vreau rămîn, nu trebuie să-mi comanzi tu.

Așa. Acum e momentul să intervin.

— Poate că Podsolnușkin nu-ți poate comanda, — spun eu, — dar noi toți împreună putem. Și, după mine, Podsolnușkin are dreptate: noi nu ne ținem aici de fleacuri, noi muncim. Nu vrei să ne ajuți — pleacă. Jukov, pune propunerea la vot!

— Cine este pentru propunerea lui Podsolnușkin? întreabă Sanea.

Podsolnuşkin şi Serghei Steklov ridică mîna hotărîţi. O clipă de şovăială. Mai ridică mîna Volodin, Petka, Surjik. Încă o pauză scurtă, şi în jur se înalţă o pădure întreagă de mîini. Doar Kolîşkin stă cu ochii pironiţi în pămînt, parcă n-aude, nu vede nimic, şi nu ridică mîna.

— Am să fac aşa cum voi crede eu de cuviinţă, repetă Repin printre dinţi.

— O să vedem noi, răspunse Jukov liniştit.

29

Din nou acasă

Aşadar, s-au întors acasă ştrengarii! Razumov are nevoie să se odihnească, să se deprindă cu locul, să-şi vină în fire. Pe cînd Korol nu trebuie lăsat să-şi vină în fire, pe el trebuie să-l punem numaidecît la treabă şi să-i găsim ceva, care să-l absoarbă cu totul. Dar ce anume? Ekaterina Ivanovna crede că el ar trebui să se apuce serios de învăţătură. Are dreptate, dar asta nu-i de ajuns... Ar mai fi nevoie de ceva. Sînt bucuros că niciunul dintre educatori nu spune: Korol a umblat haimana, să nu-i încredinţăm nici o sarcină de răspundere. Da, se întîmplă doar să fii uneori silit să-l pedepseşti pe unul care s-a reîntors, să-l încerci, să-l verifici de cîteva ori, dar în cazul ăsta... Nu, în cazul ăsta trebuie să-l punem să lucreze cît mai mult şi cu mintea, şi cu braţele, să-i încredinţăm multe sarcini şi din toată inima. Doar el s-a reîntors acasă, în casa la care ţinea atît de mult, numai că nu ştiuse la început să biruie piedicile care nu-l lăsau să se înapoieze.

— Ce-ar fi să-l punem comandant la detaşamentul unu? mă trezesc eu deodată vorbind.

— Da, Jukov este preşedintele sfatului de comandanţi, şi are destule pe cap, se învoieşte Alexei Savici. Dar cred că există aici o primejdie: să nu transforme detaşamentul într-un fel de domeniu al lui...

— O, cu detaşamentul unu nu i-ar merge chiar atît de uşor... Dar, poate că ai dreptate... Lui i-ar trebui un teren de activitate mai mare...

O oră după această convorbire aud un ciocănit în uşă :

— Semion Afanasievici, intru puţin la dumneavoastră ?

În glasul lui Korol e şi o întrebare şi o afirmaţie totodată. Tot aşa, întrebînd şi afirmînd, vorbeşte de obicei Kostik. „Mă duc să mă plimb ? Mănînc morcovul ăsta ?"

— Desigur, intră.

— Semion Afanasievici, daţi-mi de lucru, mult, cit mai mult. Că de nu... fug.

— N-ai de ce să fugi. Ştii că aici nu ţinem pe nimeni cu de-a sila.

Korol dă din mînă, înciudat.

— Ei bine, plec. Nu-mi dă pace povestea aia neghioabă cu goarna.

Mă uit la el mirat :

— Ce-i cu tine, Dmitri ? Ţi-a vorbit cineva de goarnă ?

— Nu mi-a vorbit nimeni. Doar Repin ăsta... se uită la mine... că-mi vine să-l strîng de gît. Şi Volodka, nici el nu-şi mai găseşte locul. Cum îl prinde pe cîte unul în vreun colţ, numai ce-l auzi că începe să se jure : „N-am luat noi goarna ! Zău că n-am luat-o !" Nu mai pot...

— E mult de lucru. Vezi şi tu. Alege ce-ţi convine.

— Nu ştiu, răspunde el posomorît şi privind pe fereastră afară. Şi deodată, cu o patimă abia stăpînită : Să fie cît de greu. Aş arăta ce pot... u-uuh ! Tace puţin şi iar începe : Sofia Mihailovna m-a controlat... la citire, scriere... apoi la aritmetică...

— Da !

— Zice : „Abia dacă pot să te dau la a patra, ba, aş zice, mai curînd eşti bun pentru a treia"...

S-a întunecat la faţă. Pare chiar că a mai slăbit în ultimele zile, umerii obrajilor îi ies în afară, iar buzele i s-au făcut subţiri, subţiri — cînd e jignit, totdeauna strînge tare din buze.

— Mai bine nu mai învăţ de loc. Eu să stau în rînd cu mucoşii? Păi lui Petka aş putea să-i fiu tată!

Aşa pornit cum este, nici măcar nu-şi dă seama ce prostii spune. Dar mie nu-mi vine de loc să rîd.

— Adică, cum vine asta... să nu înveţi? Dar Steklov?

Steklov cel mare face şi el parte din grupa a patra. Dar el e un băiat potolit. Nu se simte de loc jignit că el, cel mai mare dintre toţi băieţii (în curînd va împlini cincisprezece ani), s-a pomenit în aceeaşi grupă cu cei mici — cot la cot cu doi băieţaşi din detaşamentul lui. Şi n-o să-i dea nimănui în gînd să rîdă de el; toţi ştiu că ar fi inutil. O ştie şi Korol.

— Dumneavoastră, Semion Afanasievici, să nu mi-l daţi exemplu pe Steklov. Ăsta habar n-are de nimica. E o fire liniştită. Lui nici nu-i pasă ce se vorbeşte despre el.

— Dar ţie-ţi pasă?

— Da, mie îmi pasă.

— Atunci, bine. Ce vrei să faci?

— O să lucrez de două ori mai mult la atelier.

— Şi să rămîi analfabet? Bine... fie! Korol n-are capul pe umeri şi se învoieşte să rămînă fără carte... Dar după tine se vor lua şi alţii, nu-ţi dai seama? Vor zice: „Uite, Korol nu învaţă, atunci nu mai învăţ nici eu!"

— Semion Afanasievici, eu vreau să fiu în aceeaşi grupă cu Razumov. Eu cu Volodka sîntem de-atîta amar de vreme nedespărţiţi... şi-aşa-i destul că am rămas fără Pletniov...

— Dar judecă şi tu, cum se poate una ca asta? Acolo, în grupa aceea, nu numai că vei fi cel din urmă, dar nici n-ai să poţi să înveţi, gîndeşte-te, e grupa a cincea.

În uşă apare Ekaterina Ivanovna. Auzise ultimele cuvinte şi încă din mers intervine în discuţia noastră.

— Vezi, Mitea, — spune ea, — mai bine nu plecai. Am fi învăţat împreună în timpul verii şi acum ai fi intrat direct într-a cincea...

— Ekaterina Ivanovna! izbucneşte Korol, sărind ca ars. Iată-l acum în faţa Ekaterinei Ivanovna, cu mîinile

strînse rugător la piept : Vă rog să mă învăţaţi... să mă învăţaţi, chiar de azi ! Ştiţi cum o să învăţ ?... O să învăţ pe brînci... Înainte, învăţam bine. Şi acum aş fi...

Parcă nici n-aş fi în odaie. Au uitat de mine cu desăvîrşire. Stau amîndoi faţă în faţă, încruntă din sprîncene, chibzuiesc cu voce tare :

— Îţi dai seama ce-nseamnă asta ?

— Ekaterina Ivanovna !

Şi aceste două cuvinte spun totul — sînt ca un jurămînt şi totodată o rugă fierbinte, expresia unei adînci nădejdi.

— Ekaterina Ivanovna, pînă în septembrie îi ajungem din urmă ?

— Dacă vei fi..

— O să fiu ! O să fiu ! o întrerupe Korol, ştergîndu-şi năduşeala de pe frunte şi aşezîndu-se din nou la loc. Apoi deodată sare iar : Semion Afanasievici ! Ce-ar fi dacă şi Seriojka ?...

— Păi tu spuneai că lui nu-i pasă de nimic, că nu vrea să ştie...

— Vă rog... Semion Afanasievici !

Nu trece nici o oră şi apare Jukov.

— Ce-i, Alexandr ?

— Semion Afanasievici, trebuie să găsim ceva de lucru pentru Korol.

— Ne-am şi gîndit la asta cu Alexei Savici. Cred că-ţi vine greu să fii şi comandant, şi preşedintele sfatului : ce-ar fi să treacă în locul tău Korol, la detaşament ?

— La detaşament ? Nu, Semion Afanasievici, mai bine l-aţi pune comandant pe Podsolnuşkin. Eu cu Steklov şi cu Surjik ne-am sfătuit între noi şi i-am spus şi lui Kolîşkin... Uitaţi ce propunem noi : atunci cînd ne-au venit musafirii de la Leningrad, am mîncat bătaie la baschet. Şi iar o să vină, şi iar o să mîncăm bătaie... De ce ? Fiindcă n-avem echipe permanente ; băieţii se schimbă mereu, nu facem antrenament cum se cuvine. E drept că joacă toată ziua ping-pong, dar aşa, fără nici o ordine. În curînd începe jocul militar şi dacă plecaţi în oraş, n-are cine să facă instrucţie. Iar Korol... ştiţi şi dumneavoastră, el dacă vrea ceva,

face orişice. Se dă şi peste cap, dar de lăsat tot nu se lasă. Aşa că să se ocupe el cu toate astea... cu culturalele, ca să le zic aşa, cu odihna organizată.

— Cu odihna organizată... Aşa... Nu v-aţi gîndit rău. Voi vorbi cu Alexei Savici şi cu Ekaterina Ivanovna. Poate că e soluţia cea mai bună.

— Ştiţi cine a găsit-o?

— Cine?

— Petka. Lui i-a rămas la inimă înfrîngerea aceea. Spunea şi-atunci: „Ehei, să fi fost Korol, n-am fi pierdut pentru nimic în lume." Şi uite, de cînd s-a înapoiat Korol, nu mai scap de Petka, mereu se ţine după mine: spune-i lui Semion Afanasievici, spune-i lui Semion Afanasievici...

— Pot să intru? În uşă apare Alexei Savici. Ştii, Semion Afanasievici, ce idee ia venit lui Petka al nostru? Propune ca toată munca culturală de masă să i-o încredinţăm...

— Lui Korol? Eu şi cu Jukov rîdem.

— A, va să zică ai şi aflat? Ei da, lui Korol. După mine, e o idee grozavă. Nu, să ştiţi, Petka ăsta are un cap de om de stat. Aş spune chiar că gîndeşte în stil mare.

Repin n-a plecat. Şi cred că i-am ghicit gîndul: să plece aşa, ar însemna să se dea bătut pe toată linia. Dacă e să plece, apoi să plece mîndru, cu capul în sus, pentru că aşa a vrut el, şi nu pentru că un oarecare Podsolnuşkin sau Jukov i-a spus: pleacă! Nu, să plece în felul ăsta atît de jalnic nu putea. De orice altceva, dar de stăpînire de sine băiatul ăsta nu ducea de loc lipsă. Se purta şi acum întocmai ca în timpul din urmă. Se supunea regimului şcolii. Lucra binişor în atelier — era tare îndemînatic. După cum se vorbea, înainte vreme fusese — printre haimanelele Leningradului — unul dintre cei mai dibaci hoţi de buzunare şi acum mîinile lui agere, mici, dar puternice, stăpîneau uşor orice muncă nouă, mînuiau orice instrumente.

Şi totuşi, Repin nu se mai simţea de loc la largul său. Suferise un adevărat cutremur lăuntric. Poate că fusese prima lui înfrîngere din viaţă. Era deştept şi vedea bine că din puterea lui de altădată nu mai rămăsese nici urmă: copiii erau bine apăraţi, nu mai atîrnau de el. Nu punea preţ pe înrîurirea ce o avea asupra lui Kolîşkin şi asupra altor trei-patru băieţi din detaşamentul său: ştia să cîntărească bine oamenii şi înţelegea că gloria, strălucirea lui n-ar fi avut nimic de cîştigat, chiar de l-ar fi urmat zece ca de-alde Kolîşkin. Îmi dădeam seama, din convorbirea pe care o avusesem cu el, că ţine la părerea mea. Tot ce-i spusesem atunci, îl rănise adînc şi avea să-l doară multă vreme. După cît se vedea, ambiţia, care la el se dezvoltase monstruos, era trăsătura cea mai caracteristică a firii lui — şi nimic nu putea să-l atingă mai dureros decît dispreţul. Iar eu ştiam că dispreţul e un leac puternic, dar primejdios: nu degeaba a spus cineva că el pătrunde chiar şi prin carapacea unei broaşte ţestoase. Însă cu dispreţul poţi să şi otrăveşti sufletul unui om, şi atunci nu mai există antidot. Da, Repin era pentru mine o problemă grea, neliniştitoare, care mă chinuia tot timpul.

Şi, pe neaşteptate, mi se mai ivi o altă problemă: Razumov. Ai fi zis că o dată cu palma trasă lui Repin i se sleiseră toate puterile. Se tîra apatic, doborît, fără să ridice ochii din pămînt, lucra fără tragere de inimă. Alexei Savici spunea că îl vede uneori încremenind ceasuri întregi lîngă masa de tîmplărie, fără să se mişte, fără să întoarcă măcar capul cînd îl striga cineva, ca şi cum nu l-ar fi interesat nimic şi nimeni pe lumea asta. Iar Jukov spunea şi el că Volodka n-avea poftă de mîncare, noaptea se zvîrcolea în pat fără somn, şi nu mai lua parte la nici un joc.

— Ascultă, Semion, — îmi spuse Galia îngrijorată, — Razumov tot vine pe la mine şi o ţine într-una că el n-a furat niciodată şi că nu ştie nimic de goarnă. I-am spus că nimeni nu se îndoieşte de asta.

— Şi el ce zice?

— Zice că prea s-au potrivit toate — plecarea lor şi dispariţia goarnei ; că, bineînţeles, toţi îi cred vinovaţi pe ei. Şi nu-i chip să-l convingi.

Îl vedeam pe Razumov luîndu-l deoparte cînd pe unul, cînd pe altul din băieţi şi ştiam că mereu repeta acelaşi şi acelaşi lucru: „Da, e o potriveală... Dar n-am luat-o noi, zău că n-am luat-o... Se poate să facem noi una ca asta ?"

Şi nu ştiu cine se simţea mai prost : Razumov, sau cel care se nimerea să-l asculte ? Băieţii ghiceau în aceste efuziuni ale lui ceva bolnăvicios, ce nu se putea potoli numai prin cuvinte — şi nu există nimic mai rău decît să priveşti chinul altuia fără să-i găseşti alinare.

Cu Razumov mai stătură de vorbă şi Galia, şi Ekaterina Ivanovna, îi vorbirăm apoi şi eu cu Alexei Savici. El o ţinea una şi bună :

— Dacă mai cădea bănuiala şi pe altcineva... Altminteri, totul e cum nu se poate mai limpede : noi plecăm, iar lucrurile dispar.

— Ascultă, — îl luă odată Galia în primire, — pe mine ai fi în stare să mă bănuieşti că am furat ?

El o privi zăpăcit şi nu găsi ce să-i răspundă.

— Să zicem că toate dovezile ar fi împotriva mea şi nu s-ar mai afla nimeni altul pe care să cadă bănuiala. Dacă toţi ar fi spus că m-au văzut cu ochii lor furînd... Ai fi crezut ?...

— Se poate, Galina Konstantinovna ! N-aş fi crezut pentru nimic în lume !

— Pe cuvîntul tău ?

— Pe cuvîntul meu.

— Atunci cum putem noi să credem că voi doi aţi furat ? Numai fiindcă aparenţele sînt împotriva voastră ?

— Păi dumneavoastră nu ne cunoaşteţi bine...

— Dar ce, tu mă cunoşti mai mult decît eu pe tine?

— Nu, dar se ştie că... şi Pletniov, şi Koroliov... că... noi am mai făcut... că s-a mai întîmplat, şi-atunci...

Galia mi-a reprodus cuvînt cu cuvînt toată convorbirea asta.

— Închipuie-ţi ! exclamă ea nedumerită şi mînioasă în acelaşi timp. Nu-l poţi convinge şi pace ! Orice i-ai spune, parcă nici nu te-ar auzi.

— Razumov pur şi simplu a încremenit în desperarea asta a lui, spunea Ekaterina Ivanovna. Nu mai ştiu ce să mă fac cu el. Sînt foarte neliniştită, Semion Afanasievici. Se cunoaşte cît colo că e tare abătut.

Razumov îi itsorisise Ekaterinei Ivanovna povestea lui. Părinţii săi se despărţiseră în urmă cu trei ani. („Abia trecusem într-a treia".) Pe atunci locuiau la Saratov. După aceea, timp de doi ani se tot împăcau şi iar se certau ; se mutau împreună şi iar se despărţeau. Şi fiecare îl trăgea pe copil de partea lui, spunînd despre celălalt lucrurile cele mai rele, cele mai josnice cu putinţă. „Tat-tu e un escroc, un netrebnic". „Mă-ta e o nemernică". În aceeaşi curte, copilul avea un prieten — Senka Pletniov, de-o vîrstă cu el, dar o fire dîrză, năvalnică. Lui nu-i păsa de nimic ; de mult îl tot sfătuia pe Vladimir să „dea totul dracului" şi să plece. („Era orfan, stătea cu bunicul lui. E mai bine să n-ai nici tată, nici mamă, decît să fie ca ai mei", zicea Razumov.) În cele din urmă au plecat împreună. S-au furişat în tren fără bilete şi au plecat la Moscova, de acolo la Kazan, aici l-au cunoscut pe Korol şi s-au împrietenit cu el ; pe urmă, toţi trei au plecat la Leningrad. Aici s-au oprit şi au iernat la şcoala noastră de reeducare, cu gîndul, bineînţeles, ca la primăvară s-o pornească iar mai departe.

— Ştiţi, îl ascultam şi mă tot gîndeam : oricît de ciudat s-ar părea, Razumov nu-i de loc făcut pentru viaţa asta nomadă, îi încheie Ekaterina Ivanovna biografia, o biografie atît de simplă şi de tristă. Eu am impresia că dintre toţi băieţii noştri, în orice caz dintre toţi cei mari, el este cel mai puţin „vagabond", cel mai aşezat. Poate că simte lipsa mamei în mai mare măsură chiar decît Lionea al nostru, deşi Lionea e mic de tot. Nu degeaba se tot agaţă de cîte cineva — ba de Pletniov, ba de Korol. Poate de aceea mi-a şi vorbit atît de deschis... de fapt începuse să-mi povestească păţaniile lui mai înainte de a-l întreba eu.

Desigur, Ekaterina Ivanovna avea dreptate — Razumov simţea nevoia unei prietenii mai blajine, mai puţin bărbăteşti. Poate că se temea puţin de Sofia Mihailovna, care era niţeluş aspră, dar numai la înfăţişare. În schimb cu Antonina Grigorievna se înţelegea de minune — printre ajutorii ei voluntari la bucătărie, atunci cînd vizitasem căminul pentru întîia oară, se afla şi el — şi cu Galia, de asemenea stătea mai des şi cu mai multă plăcere de vorbă, decît cu mine sau cu Alexei Savici.

Odată, pe înserate, lucram la mine în birou şi, prin geamul deschis, am prins o frîntură de convorbire între Galia şi Razumov. Şedeau amîndoi alături în cerdacul căsuţei noastre — Galia cosea ceva, iar el lucra la traforaj. De la primele vorbe am înţeles despre ce discutau; se vede că Razumov îi repeta din nou Galiei ceea ce eu şi aflasem de la Ekaterina Ivanovna, şi convorbirea de acum era continuarea povestirii lui.

— ...Ştiţi, totul a ieşit taman pe dos. Eu nu vream să plec. Nici Korol. Iar Pletniov tot zicea: haidem, că doar aşa ne-am înţeles. Dar şi el se cam codea. Iar cînd Jukov a venit cu faţa aia de masă, Korol s-a înfuriat... şi Pletniov... Pletniov chiar a zis: eu nu mai calc pe-aici nici mort...

— Şi ce crezi, unde este el acum?

— Pletniov s-a supărat foc pe noi. A plecat în sud. Dar o să vină înapoi, că ei doi sînt prieteni la toartă, el şi Korol.

— Dar cu tine?

— Cu mine?

O pauză. Probabil că pentru prima dată în viaţa lui, Razumov se gîndea dacă ceea ce-l lega de Pletniov era cu adevărat un sentiment de prietenie.

— Ştiţi, eu cu Arseni ne cunoaştem de cînd aveam cinci ani. Stăteam în aceeaşi curte. Avea o bunică tare cumsecade. Dar a murit. Iar bunicu-său... Ei, cu bunicu-său o ducea rău de tot...

Mă uit pe fereastră afară. Galia coase foarte atentă. Se pricepe grozav să asculte, o ştiu din proprie experienţă, şi se vede că şi lui Razumov îi place să-şi de-

pene în faţa ei gîndurile... de mult nu l-am mai văzut atît de liniştit.

— El, Senka, totdeauna avea grijă de mine. Şi bucăţica de la gură şi-o împărţea cu mine. Şi e tare îndrăzneţ. Nesăbuit chiar... Oho, de cîte ori nu l-au dus la miliţie! Şi ce frică mai mi-era! Dar făcea ce făcea şi se întorcea. Le trăgea acolo cîte o minciună, naiba ştie ce, şi-i dădeau drumul. El e... dumneavoastră nu-l cunoaşteţi cum îl cunosc eu... da, şi nu mă lăsa de loc să fur; zicea: tu nu trebue să furi! Puteţi să credeţi sau nu — cum vreţi — dar eu n-am furat niciodată nimic. Nu mă lăsa Senka...

Galia reteză aţa cu dinţii.

— Dar spui că împărţea totul cu tine...

— Da.

— Iartă-mă, Volodea, însă eu cred că-i totuna, chiar dacă nu luai nimic cu mîinile tale.

Pauză.

— Vedeţi, şi dumneavoastră ziceţi... murmură Razumov cu voce stinsă.

— Ce-am zis? Toate astea au fost altădată. Şi nimeni de-aici nu-şi mai aduce aminte de trecut. Ţi-am mai spus şi atunci: toată lumea ştie că goarna nu ai luat-o nici tu, nici Korol. Băieţii noştri sînt foarte sinceri, n-ar fi căutat să se prefacă dacă într-adevăr ar fi crezut că aţi luat-o voi.

— Păi ei ascultă de Semion Afanasievici. Şi Semion Afanasievici o face aşa... că altminteri n-ar fi pedagogic. Ce, parcă eu nu ştiu?

Galia rîde.

— Înseamnă că nu-l cunoşti pe Semion Afanasievici! Chiar dacă ar vrea să ascundă ceva, nu poate, nu se pricepe...

Ei bine, nu! nu sînt dispus să ascult o discuţie despre caracterul meu. Închid mapa cu hîrtii, ies pe scară şi, agale, trec pe lîngă Galia şi Razumov. Prinşi fără de veste, ei tac deodată. Şi amîndoi arată foarte nostim.

...Seară. Galia îşi culcă copiii. Kostik sare în pat şi rîde de cîte ori izbuteşte să scape din mîinile Galiei,

Lenocika tace şi se căzneşte din greu să-şi dezbrace rochiţa, dar cînd încerc s-o ajut, declară :

— Nu, singură ! Vreau singură !

— Cred că n-o să se liniştească pînă ce nu se va lămuri povestea asta blestemată... spune deodată Galia.

Şi deşi cu puţin înainte vorbisem că ghetuţele lui Kostik şi ale Lenocikăi se rupseseră de tot şi că trebuia totuşi să găsim timp să le cumpărăm altele noi, înţelesei numaidecît despre ce era vorba.

30

Korol la lucru

A sosit Grişa Lucinkin, dichisit şi ferches în uniforma lui de Jungsturm. Sîntem bucuroşi să-l revedem — e vechea noastră cunoştinţă — dar însoţitorii lui de acum sînt trei băieţandri cu un aer atît de serios, atît de independent, că mi-am adus îndată aminte de Tania Vorobiova. Nu ştiu de ce, dar se vede că toţi delegaţii pionierilor se simt în primul moment cel puţin comisari ai poporului în exerciţiul funcţiunii. Ai noştri sînt de-a dreptul copleşiţi de severitatea şi răceala lor. Unul din pionieri, mic, îndesat, cu ochelari, strînge mereu din buze şi de aceea obrajii lui bucălaţi se fac şi mai rotunzi. Al doilea e ceva mai năltuţ, mai subţirel, bronzat tare de tot şi cu ciuful castaniu decolorat de soare ; are sprîncenele îmbinate, stă tot timpul încruntat şi pare cu desăvîrşire inaccesibil. Dar cel mai impunător dintre toţi şi cel mai grav este, după cîte se vede, cel mai mare dintre pionieri — pe lîngă cravata de pionier mai poartă, prinsă la piept, o insignă comsomolistă, iar în mînă ţine o geantă îndesată cu hîrtii. Are umerii obrajilor mult ieşiţi în afară, ochii verzi şi capul tuns chilug, rotund ca o bilă.

— Polosuhin, ni se recomandă el. Sînt însărcinat să duc tratative. V-am ruga, tovarăşe director, să adunaţi persoanele care vor răspunde din partea dumneavoastră de desfăşurarea jocului sportiv militar.

„Persoanele“ au fost adunate cît ai clipi din ochi: președintele sfatului comandanților, Jukov, comandanții detașamentelor și Dmitri Koroliov. Toți se așezară solemni în jurul mesei la club și, cu o stimă sinceră, se uită la Polosuhin cel sever cum scoate din servietă fel de fel de hîrtii. Deocamdată numai un singur lucru mai încălzește atmosfera, zîmbetul cunoscut și prietenos din ochii lui Grișa.

— Acum avem și noi „Prietenul copiilor“. Toți sîntem acum „Prietenul copiilor“, spune Pelka.

Fără el, principalul nostru agent de legătură, se înțelege că nu se poate nici acum. Polosuhin însă nu-i acordă nici cea mai mică atenție. Dar Grișa spune:

— Foarte bine. Am să-i transmit Taniei Vorobiova; ea s-a interesat, m-a rugat chiar să vă întreb.

— Iată lista pionierilor raionului nostru care rămîn peste vară în oraș și se unesc într-o singură tabără, intervine Polosuhin, care între timp așteptase calm sfîrșitul acestui dialog. Noi sîntem o sută de oameni, iar dumneavoastră — optzeci. Dar nu trebuie să vă îngrijoreze superioritatea noastră numerica, pentru că dumneavoastră dispuneți de alte avantaje: locuiți în permanență în acest raion și puteți să-l studiați fundamental.

Grișa își mușcă buzele și se uită afară pe fereastră. Și eu abia mă mai țin să nu izbucnesc în rîs. Dar ai mei ascultă discursul lui Polosuhin cu gura căscată, conștienți că nimeni din ei n-ar ști să vorbească atît de minunat, în cuvinte atît de pline de miez și de sonore ca „fundamental“...

— La începutul lui august vom veni aici în lagăr pentru două săptămîni. Prima săptămînă o vom folosi pentru orientare, și pe urmă, vom stabili de comun acord ziua deschiderii ostilităților. Pînă atunci, nu vă ascund, noi vom trimite încoace agenții noștri de recunoaștere pentru cercetarea localității. Aceasta este harta raionului dumneavoastră, pe care am înjghebat-o pe baza unor date prealabile.

Și Polosuhin întinse pe masă o hartă, desenată de o mînă de copil, dar — se vedea cît de colo — de o mînă sigură și pricepută. Culorile maron, albastru și

verde erau aplicate egal şi îngrijit, semnele convenţionale, desenate în tuş şi cu o peniţă subţire. Muţi de admiraţie, băieţii mei se aplecară deasupra hărţii, iar severul Polosuhin, foarte mulţumit de efectul produs, ne arătă cu un creion parcul nostru, poiana, casa, rîul de lîngă parc, viroaga și linia de cale ferată.

Korol se făcu negru la faţă, ca un nor de furtună. Sanea se posomorîse şi el, dar căuta să păstreze o liniște aparentă. În schimb Petka se pierduse de tot cu firea de cătrănit ce era. Se sucea mereu pe scaun, suspina, smiorcăia din nas, iar ochii săi căpătaseră o expresie nu îndurerată, ci direct tragică.

— Iată, spre exemplu, teritoriul pe care noi l-am ales pentru cantonarea trupelor noastre — și Polosuhin încercui cu creionul locul corespunzător de pe hartă.

„Teritoriul“ fusese ales cu pricepere: în vecinătatea rîului, la capătul cel mai depărtat al pădurii.

— Aşa-a ! făcu Korol.

— Avem o mare rugăminte, tovarăşi, vorbi Grişa. Bineînţeles, pregătirile pentru jocul militar trebuie să fie secrete, dar vă spun sincer : nouă ne mai lipsesc vreo zece stegulețe pentru semnalizare și vreo zece arme. Nu s-ar putea să ni le fabricaţi în atelierul dumneavoastră ? Atelierul şcolii în care se află acum statul nostru major este în reparaţie şi ne vine cam greu să lucrăm.

— Ce zici, Alexei Savici ? întrebai eu. O s-o scoatem la capăt ?

— De scos, cred c-o scoatem... ne cam încurcă reparaţia mobilierului şcolar şi comanda colhozului „Lenin“, dar o să-i dăm zor...

— O să-i dăm noi zor ! întăreşte Sanka hotărît.

— Eu cred, — începu din nou Grişa, — că trebuie să ne întîlnim iarăşi peste cîteva zile să punem totul la punct cu de-amănuntul. Cît despre arme, cred că sîntem de acord !

— Bineînţeles !

— Cît mai avem pînă la tren ?

— O oră şi jumătate.

Grişa îi învălui pe-ai mei într-o privire şi rămase cu ochii aţintiţi spre Sanea :

— Ce zici, s-ar putea să ne arătaţi terenul dumneavoastră ?

— De ce nu ? Poftim... vă rog !

Pionierii săriră de la locurile lor, ca un stol de vrăbii, în care ai fi tras cu praştia. Era izbitor contrastul dintre savantul „fundamental" sau „cercetarea localităţii" şi avîntul nebun cu care toţi o zbughiră din club afară, zorindu-i pe-ai noştri şi cerîndu-le să le arate „tot, tot" ! Îi descoseau cu înfrigurare gălăgioşi căutînd să afle orice mărunţiş, se vîrau prin toate colţurile, cercetînd cu adevărat „fundamental" şi atelierele noastre, şi parcul, şi şcoala, şi terenul de gimnastică.

Petka, bineînţeles, se ţinea şi el după ei, şi multă vreme nu-şi putu veni în fire, uluit de neaşteptata lor metamorfoză. Iar seara, cînd ne adunarăm la consiliu, tot murmura holbînd ochii :

— Aţi văzut ?... Aţi văzut... cum sînt ? Şi Ghenka, ai ? Nimic nu-i scapă, să te ascunzi şi-n gaură de şarpe !

— Că bine zice Petka, Semion Afanasievici ! îl sprijini şi Serghei. Grozavi mai sînt băieţii ăştia... La început se cam umflau ei în pene, dar după aia s-au dat pe brazdă. Sînt ageri la minte şi văd totul ce şi cum este. Dar de Ghenadi ce ziceţi ?... cel care a ţinut discursul... Polosuhin... Ce cap !...

— Da, da, Ghenadi e straşnic... întări şi Korol. Dar ăla... cu ochelari... cum îl cheamă ? Surka, aşa-i. Ăsta e încă pui cu caş la gură. Rîde într-una. Dac-or fi avînd mulţi din ăştia, apăi ştiu că jocul nu va mai avea nici un haz.

— Vorbeşti prostii, îl înfruntă Sanea. Ei şi ce dacă rîde ? Chiar că era de rîs să-l auzi pe Lionea lăudîndu-şi găinile, sau să-l vezi pe Volodin căzînd de pe trapez — cum să nu rîzi ?... De-alde ăştia avem şi noi, oho ! Dar să te baţi cu unul ca Ghenadi — aoleu, măiculiţă doamne, zău că face !

— Ghenadi, da, zic şi eu, — căzu imediat de acord Korol, — şi Senka tot aşa.

Aici, Petka odată se lumină la faţă şi zîmbi larg.

— Măi, şi cum mai fluiera Senka!

— Fluieră grozav! Şi cîntecul ăla... „Veddingul roşu"... Da! buni băieţi, toţi unul şi unul.

Pînă şi Surjik ţinu să-şi exprime părerea:

— Cu ăştia trebuie să fim cu ochii în patru... Aţi văzut ce de hărţi au? Şi noi?... Noi nu ştim nimic...

Lui Serghei îi sări ţandăra:

— Cum, mă, nu ştim? O să învăţăm! O să învăţăm şi noi! Dar trebuie să ne dăm osteneala, că altfel o să ne tragă o mamă de bătaie, de-o să ne crape obrazul de ruşine.

În seara aceea, consiliul şcolii ţinu şedinţă pînă tîrziu, discutînd planul pregătirilor pentru bătălia ce ne aştepta. Iar a doua zi, dis-de-dimineaţă, Korol păşi la realizarea planului. Se apucă de treabă cu o patimă îndrăcită: totul în jurul lui fierbea, clocotea, sfîrîia.

După ceaiul de după masă, băieţii încăpeau pe mîna lui Korol — şi îl cunoşteau pe Dmitri, ştiau ce ager e la minte şi ce fantezie bogată are. Dar nici eu, nici nimeni altul nu se aştepta de la el la atîta inventivitate, cu adevărat inepuizabilă. La el născocirile se ţineau lanţ.

— Uite, — zice Korol, aliniind detaşamentul (de azi înainte „plutonul") lui Steklov, — mă întorc cu spatele la voi şi număr pînă la zece. În timpul ăsta, pitiţi-vă care pe unde apucaţi.

— În dormitor e voie? piuie Lionea Petrov cu glasul lui subţirel.

— În casă nu-i voie, i-o retează Korol. Hai!

Se întoarce cu spatele, închide bine ochii şi începe să numere rar:

— Una... două...

Lionea fuge cît îl ţin picioarele undeva după coteţul de găini. Serghei, fără să-şi piardă calmul obişnuit, dispare în pas alergător în parc. Pavluşka stă prostit, neştiind încotro s-o ia, apoi deodată pe faţă îi înfloreşte un zîmbet larg — aha! am găsit! — şi se caţără numaidecît într-un pin strîmb şi noduros. Ceilalţi îşi găsesc şi ei fiecare cîte un adăpost, după cum îi taie capul.

...nouă... nouă şi jumătate... zece!

Korol se întoarce deodată şi, ca şi cum ar fi avut ochi în ceafă, fuge spre coteţul de găini. Iată-l scoţîndu-l de acolo pe Lionea zăpăcit, iată-l acum alergînd spre parc — înhaţă pe unul din tufiş, pe altul de după un copac, pe al treilea îl scoate dintr-o groapă. Se uită după colţul casei, după uşa deschisă a sufrageriei, caută sub scară şi de fiecare dată, fără greş, îi scoate de peste tot pe băieţi, de parcă i-ar fi văzut care pe unde se ascunseseră. Minutele se scurg unul cîte unul, iar în faţa lui s-a şi strîns tot plutonul comandat de Steklov. Doar unul mai lipseşte... Dar ştergîndu-şi fruntea de năduşeală şi fără măcar să se uite sus, Korol zice cu o nepăsare prefăcută :

— Dă-te jos, Paşka ! Hai, dă-te jos cînd îţi spun, ce stai acolo cocoţat ca un cioroi ?

Şi Paşka, ruşinat, se dă jos din brad, cu genunchii juliţi şi cu palmele negre de răşină.

Dar rîsetele şi larma amuţesc pe loc, pentru că Dmitri spune răspicat :

— Nu ştiţi de loc să vă ascundeţi, sînteţi nişte proşti. Unde s-a pitit Lionea ?... Hm, ce problemă ! Păi găinile ţi-o dezleagă pe loc : cum îl văd pe Lionea, şi încep să cotcodăcească. Iar voi... voi aţi fugit în parc, şi tropăiaţi !... tropăiaţi !... Parc-aţi fi fost o herghelie !

— Da' ce, am avut timp ? îl înfruntă jignit Vasea Lobov, vorbind repede-repede şi peltic ca totdeauna cînd e tulburat. Unu-doi-trei-patru-cinci-şase-şapte-opt nouă-zece, parcă aşa poţi să te ascunzi de-a adevăratelea ?

— Dar de ce ai călcat pe scîndură ?

— Eu pe scîndură ? Care scîndură ?

— Care, care... Cînd te-ai năpustit pe podeţ, e acolo o scîndură şubredă şi tocmai pe ea ai tropăit de vreo două-trei ori. Dacă o să faceţi mereu aşa, mai bine nici să nu începem jocul ăla. Zicem de la început că nu putem, şi gata ! Ei, acum luaţi hîrleţele, şi haida la săpat.

— Ce să săpăm ?

— Serghei, comandă să-şi ia fiecare hîrleţul şi... în parc !

În parc, plutonul lui Steklov sapă un strat de vreo treizeci de paşi. Băieţii se spetesc, asudînd din greu: Korol le cere să fărîmiţeze bulgării ca pulberea, ca făina cea mai fin măcinată. Sapă şi el laolaltă cu ceilalţi, şi rămîne surd la rugăminţile băieţilor — să-i lămurească ce are de gînd să facă.

A doua zi, la ora stabilită, îi adună pe toţi în jurul stratului şi, după ce comandă tăcere deplină, trece peste el de la un capăt la celălalt.

— Kolîşkin! Acum tu. Dar să-mi calci urmă în urmă. Încet!

Sub privirile spectatorilor, care-şi ţin răsuflarea, cumpănindu-se de parcă ar merge pe un buştean deasupra unei prăpastii, Kolîşkin păşeşte prin pămîntul afînat, străduindu-se să calce cît mai exact în urma lui Korol. De vreo trei ori călcă alături, deşi se părea că nu era de loc greu.

— Hai şi eu! Hai şi eu! Petka nu mai are răbdare să-şi aştepte rîndul — o să le arate el cum trebuie să mergi, o să calce urmă în urmă fără să se legene măcar!

— Nu, — i-o taie scurt Korol, — rămîne numai detaşamentul lui Kolîşkin. Ceilalţi — adunarea! La dreapta cîte doi, număraţi! Prin flanc cîte doi, alinierea. Drepţi! La dreapta! Direcţia pădurii înainte, marş!

La marginea pădurii formează dintr-o parte de băieţi un cordon de-a lungul drumului.

— Voi sînteţi paza, aţi înţeles? Treaba voastră e să păziţi. Şi fiţi cu ochii-n patru. Nu lăsaţi pe nimeni să treacă în pădure, aţi înţeles? Iar noi trebuie să răzbatem prin cordonul vostru. Ne adunăm apoi lîngă rîu, aşa ca voi să nu ne băgaţi de seamă. Dacă se strecoară mai mult de jumătate, am cîştigat noi. Dacă prindeţi mai mult de jumătate, am pierdut. Gata, noi am plecat.

Dmitri nu le spune nimic dinainte. Explică totul în ultima clipă, foarte scurt, şi toţi îi prind gîndul din zbor.

El se strecoară nesimţit de nimeni pînă la rîu: puţin după aceea vine şi Jukov. Pe urmă, Podsolnuşkin.

După o jumătate de oră, „paza“ aduce sub convoi restul băieţilor.

Dispreţuitor, Korol anchetează:

— Cine l-a prins pe Vaska?

— Eu!

— Cum l-ai prins?

— Păi, venea de-a-mpicioarelea, cît e el de lung, drept spre mine.

— Aşa. Sanka, pe tine nu te-a simţit nimeni?

— Nimeni!

— Cum ai mers?

— M-am tîrît.

— Bine. Iar tu, Podsolnuşkin? Cum ai mers?

— Cînd tîrîş, cînd aplecat!

— Ia arată!

Ascultător, Podsolnuşkin se apleacă şi, dînd la o parte ramurile firave, cînd lipindu-se de pămînt, cînd ridicîndu-se, înaintează vreo zece paşi.

După aceea Korol îi pune pe toţi — santinele şi prizonieri — să reconstituie scena prinderii, însoţind fiecare mişcare cu vorbe usturătoare:

— Bă, parc-ai fi urs! De ce n-ai cîntat? Că te-ar fi auzit mai bine... Nu minţi, nu te-ai tîrît de loc. Jukov da, s-a tîrît, dar tu vrei să ne tragi pe sfoară!

— Ba m-am tîrît! M-am tîrît! strigă Glebov.

— Te-oi fi tîrît, nu zic, dar făceai zgomot. Vaniuşka, cum l-ai prins?

Vaniuşka dă o explicaţie concludentă:

— Cum? Păi să vedeţi: aud lîngă mine pe unul... uite-aşa smiorcăia...

— Mda, smiorcăi, icneşti... Faci o larmă de răsună toată pădurea. Mă, acolo să încremeneşti, să nu ţi se audă nici suflarea, ai înţeles?

Îmi aduc aminte cu cîtă încordare, neîncredere şi teamă dădea porunci Repin, cînd fusese însărcinat să aducă de la gară darurile pionierilor. Îi ordona lui Jukov şi lui Steklov, aproape sigur că aceştia nu i se vor supune. In timp ce în purtarea lui Korol nu se simte nici un fel de încordare. Ca şi Repin, e învăţat să poruncească şi nu-i de loc obişnuit să se supună

cuiva. Altădată, şi el ar fi putut să se aştepte ca cei mai mari, cei mai puternici să i se împotrivească. Acum însă, toate parcă s-au legat într-un singur nod ; în detaşament, el, Korol, îl ascultă fără să crîcnească pe Podsolnuşkin, care, la rîndul său, la exerciţiile sportive, i se supune necondiţionat. Şi amîndoi i se supun lui Jukov, preşedintele sfatului, iar Jukov execută în cadrul detaşamentului toate ordinele lui Podsolnuşkin, iar în timpul exerciţiilor militare nici nu îndrăzneşte să-l contrazică pe Korol. Şi toţi laolaltă sînt obligaţi să-i dea ascultare comandantului de serviciu, fie el Kolîşkin, sau Surjik, iar a doua zi Kolîşkin şi Surjik vor îndeplini orbeşte poruncile noului comandant de serviciu — ale lui Steklov sau Volodin.

Acum toţi depind unul de altul. Fiecare trebuie să ştie să-i poruncească tovarăşului şi să i se supună. Supunerea şi ordinea se întîlnesc tot mai des, se împletesc tot mai strîns, şi Korol nu se mai ia la harţă nici cu Jukov, nici cu Steklov. E calm, stăpînit ; ştie că va fi ascultat. Dar nici el nu-i mai poate răspunde comandantului său, Podsolnuşkin : „Ia, mai slăbeşte-mă, bă! Ce mă baţi la cap ?"

Nu poate.

31

Plicul cu greşeli

...Bine, dar lecţiile ? Cînd va învăţa oare Korol ?

— Ascultă, Dmitri cum stai cu învăţătura ? N-ai vrea să lăsăm pe seama altcuiva pregătirile pentru jocul militar ? Cred că e cam mult pentru tine.

— Nu, nu ! Nu-i mult. O să vedeţi, Semion Afanasievici ! O să vedeţi că toate vor ieşi bine.

Şi într-adevăr, aşa a fost.

Trebuie să încep prin a spune că Dmitri posedă un talent de organizator puţin obişnuit. Să-l luăm de pildă pe Volodin. Volodin se amestecă în toate treburile detaşamentului, fie ele oricît de mărunte, se apucă de mai multe lucruri deodată, ajută pe toată lumea şi

uneori nu reuşeşte să facă lucrurile cele mai importante, deşi munceşte de dimineaţa pînă seara. Am observat deseori acest lucru: omul se teme să se încreadă în cineva şi caută să le facă singur pe toate. Korol însă are un alt stil.

În primele zile, Korol nu se despărţea o clipă de plutoane, dar mai tîrziu începu să le mai lase şi pe seama comandanţilor. Unde nu-l vedeai căzînd ca trăsnetul pe capul lui Podsolnuşkin, muştruluindu-l (adică de ce nu-i înveţi să se tîrască? Aşa o să-mi umblaţi, coşcogea lunganii?), apoi se abătea şi pe la Volodin, de acolo la Steklov şi la Kolîşkin... Şi dacă în prima săptămînă îşi petrecea tot timpul dintre prînz şi ceaiul de seară numai cu antrenamentul, săptămîna a doua treaba începu să meargă de la sine. Korol se mulţumea doar să se ducă să vadă cum merge antrenamentul, să-i mai înveţe pe băieţi ceva nou, să controleze cum fuseseră însuşite exerciţiile de care se ocupaseră data trecută („Nu, nu toţi ştiţi să umblaţi cum trebuie — uite ce de urme aţi mai lăsat, parcă ar fi trecut o cireadă pe-aici! Nici să vă ascundeţi nu ştiţi!"), iar timpul liber, tot, pînă la cel din urmă minut, acum şi-l petrecea învăţînd.

Sofia Mihailovna şi Ekaterina Ivanovna pregăteau fiecare grupa ei de băieţi. Pentru studiu erau repartizate patru ore pe zi — după dejun pînă la ora atelierului şi după ceaiul de după masă pînă la masa de seară. Dar niciunul nu punea la învăţătură atîta inimă, atîta înflăcărare şi însufleţire, ca Dmitri Koroliov. Niciodată nu bănuisem că poate să fie atît de fanatic, şi era într-adevăr fanatic: dacă lua cumva vreo hotărîre, nu se lăsa nici mort pînă n-o aducea la îndeplinire. Uite şi-acum, de pildă: se scoală de la şase dimineaţa şi dă-i şi învaţă... Nu-i chip să-l scoţi dintr-ale lui.

— Dacă nu pot să dorm? Dacă mă zvîrcolesc în pat fără somn? Să stau aşa de pomană, cu ochii căscaţi? Şi repeta într-una: Ehei, de-ar pica acum Pletniov! Ce treabă am mai face împreună! El e băiat deştept. Dumneavoastră ce ziceţi, Semion Afanasievici? O să vină?

— Nu-l cunosc prea bine. Tu cum crezi?

— Trebuie să vină. Ce se face el fără noi? La toamnă e aici, negreșit.

Ekaterina Ivanovna spunea că la aritmetică Dmitri merge destul de bine, că-i vine ușor, dar că scrie într-un hal fără de hal. Nici nu știi de unde să mai începi — fiecare pagină de dictare, scrisă de Korol, e o harababură nemaipomenită, prepozițiile se contopesc cu substantivele, negațiile cu verbele, cuvintele luînd cele mai neașteptate, cele mai absurde forme, încît uneori stai nedumerit, întrebîndu-te ce cuvînt poate să fie acesta.

Se înțelege că nu erau de ajuns orele pe care le făcea cu Ekaterina Ivanovna, și Korol se apucă să se roage ba de unul, ba de altul, cînd prindea un moment mai potrivit:

— Galina Konstantinovna, aveți treabă acum?... Da, aș vrea să-mi dictați puțin. Uitați-vă, de aici a spus Ekaterina Ivanovna.

Și trecînd pe acasă sau pe la biroul meu, auzeam vocea domoală a Galiei, rostind tare și răspicat:

— „Soarele luminează pămîntul."

„Șoricelule, fugi că vine pisica."

Uneori îi vedeam pe Korol și pe Steklov împreună; unul îi dicta celuilalt sau făceau amîndoi exerciții la gramatică: controlau cîte un cuvînt în toate sensurile, îl suceau în fel și chip, ca în locurile punctate să pună corect literele lipsă. Numai că Steklov învăța cu totul altfel: nu-și trăgea de necaz palme, ba uneori și pumni în cap, cum făcea Korol, nu se ocăra în auzul tuturor, spunîndu-și măgar, cap sec. Cel mult își mușca buzele și se posomora. Își rezema bărbia în pumni și sta tăcut, cu privirea concentrată asupra cărții, și pe urmă, tot pe tăcute, fără să-și anunțe tare considerentele („Am găsit! Să-l ia dracu!"), cum făcea Korol, își înscria rezultatul în caiet.

La propunerea lui Korol de a ajunge împreună din urmă grupa a cincea, îi răspunse:

— Nu, de ce să-i dau zor? Nu vreau. Unde mă potrivesc mai bine, acolo am să învăț.

Korol îl certă fără milă, îl făcu măgar, zevzec, și toate astea cu foc, cu o sinceră supărare.

— Ce-ți pasă ție, mă, se mirau băieții. Dacă nu vrea și nu vrea lasă-l, ce te doare pe tine ?

Dar Korol tot nu se potolea. Nu știu ce argumente mai folosea în afară de ocări. E drept, odată, l-am auzit pe fereastră spunîndu-i lui Steklov : „Și mai zici. după toate astea, că-mi ești tovarăș bun !“ dar poate că atunci era vorba despre altceva.

Oricum ar fi însă, fapt e că la lecțiile Ekaterinei Ivanovna începu să vină și Serghei.

— Curios, foarte curios, îmi spunea la cîteva zile după aceea Ekaterina Ivanovna. Koroliov este un băiat foarte ager la minte, dar pripit, pripit... Îi dai o problemă și el, gata, începe s-o facă repede, cît mai repede : înmulțește, pe ghicite, împarte, adună, scade. Se trezește de-abia atunci cînd, hai să zicem, nu poate face împărțirea fără rest — îi iese cinci vaci și trei sferturi sau cine știe ce altă bazaconie. Altfel nici nu se sinchisește. Steklov e cu totul altfel. El e mai analitic, înaintează pas cu pas. ferm și chibzuit. Gîndește cam încet, ce-i drept, dar nu greșește niciodată.

Uneori, seara, mă pomeneam cu Dmitri la mine :

— Semion Afanasievici, pot să stau aici, la dumneavoastră ?

— Stai.

Se așeza la o masă vecină și începea să scrie ceva. foarte atent ; cîteodată deschidea un plic umflat, plin pînă la refuz, și scotea de acolo niște pătrățele de hîrtie.

— Ce-ai acolo ? îl întrebai eu odată.

— Asta ? E un plic cu greșeli.

— ?

— Da. Să vă spun : dacă scriu un cuvînt greșit. Ekaterina Ivanovna mă pune să-l copiez cum trebuie și să-l bag în plic. Vedeți cîte s-au adunat ? Cele mai multe-s cu vocale neaccentuate. Și mai sînt unele date naibii, mereu mă încurc în ele. De exemplu : nebesă.

— Dar nébo ? Nebésnîi ?

Korol pare uluit de agerimea minții mele.

— Ia te uită ! Adevărat. Dar „sobaka"... nu, cu „sobaka" nu-i chip s-o scoţi la capăt. Şi-atunci vîr cuvîntul în plic. Pe urmă Ekaterina Ivanovna mă pune iar să scriu, şi neapărat strecoară cuvintul cu pricina în dictare. Dacă de data asta îl scriu bine, pot să-l scot din plic. Dacă greşesc din nou, îl las mai departe acolo. Dar cuvîntul ăsta „sobaka" nu-mi dă pace de loc ! Mă uit la el : so-ba-ka. Şi cînd să-l scriu — Iar greşesc. De ce, Semion Afanasievici ? Atîtea lucruri ţin minte — şi rîuri, şi munţi, şi oraşe — totul, dar ştiţi, totul ! Şi aici, poftim, îmi vine să mor de necaz !...

Pe mine însă mă munceşte alt gînd : doar e băiat mare — în curînd împlineşte paisprezece ani. De ce o fi umblînd atît de grijuliu cu plicul ăsta, de ce s-o fi uitînd mereu, atent, la pătrăţele astea de hîrtie ? Totul pare o joacă, aşa învaţă alfabetul cei mici de tot, cu litere de carton. Dar Korol... să fie oare cu putinţă, el, care mai ieri îmi spunea : „Eu să învăţ cu Ekaterina Ivanovna ? Păi cu Ekaterina Ivanovna învaţă numai mucoşii !!"

* *

32

Veşti bune

Intr-o bună dimineaţă, Jukov, Korobocikin şi Razumov se înfăţişează înaintea noastră cu pantalonii atît de bine călcaţi, cu bocancii atît de lustruiţi şi cu părul atît de frumos pieptănat, că la soare te puteai uita, dar la ei ba ; pleacă la Leningrad să ducă armele de lemn şi steguleţele pentru semnalizare, fabricate în atelierele noastre.

— Ei ne-au adus daruri, şi acum, poftim ! ne-a venit şi nouă rîndul, filozofează Petka.

Are un ton foarte ciudat, dar noi înţelegeam prea bine ce-i la mijloc : grozav ar vrea să plece şi el, atît de mult, încît ar da orice ca să poată pleca ! Jukov — conducătorul expediţiei — se tot uită la el cu coada ochiului.

— Semion Anafasievici, să-l luăm și pe Petka ? Să ducă el steguleţele...

— Dacă Podsolnuşkin n-are nevoie de el, puteţi să-l luaţi şi pe el.

— Du-te la comandantul tău şi învoieşte-te !

A dispărut cît ai clipi, ca suflat de vînt. Şi iată-l întorcîndu-se în goana mare, faţa îi străluceşte toată de fericire, ca o tingire de aramă bine frecată.

— Se poate ! Mă lasă Podsolnuşkin !

O ultimă privire critică asupra reprezentanţilor noştri. Aş putea să jur că în ultimul timp se făcuseră cu toţii parcă mai frumuşei. Nu mai au chipurile dinainte. Alta e ţinuta. Pînă şi privirea li s-a schimbat. Totul pare altfel ! Dar poate oi fi şi eu ca aricioaica aceea care-şi mîngîie puiul : „Bebeluşul mamei pufos !“ Sau ca cioara care-şi alintă cioroiul : „Crinul meu alb !“ Să mi se pară numai mie, sau cu adevărat băieţii mei s-au schimbat de nu-i mai recunoşti ?

— Să fiţi cu ochii în patru acolo, să vă uitaţi bine la toate, îi povăţuieşte Korol. Căutaţi să vedeţi cum se pregătesc. Mai ales la hărţi să luaţi seama. Întrebaţi-i cînd vin încoace. Să le ieşim în întîmpinare.

Jukov mai inspectează o dată cu grijă băieţii, apoi cercetează lăzile :

— Gata ! Pornim !

Băieţii se înapoiază cu o grămadă de noutăţi. Ne povestesc pe îndelete cum se pregătesc cei de la Leningrad. Ne transmit mulţumiri călduroase din partea lui Grişa Lucinkin şi a tuturor pionierilor pentru darurile trimise („Chiar aşa ne-au rugat să spunem : mulţumiri călduroase !“).

Dar nu acesta este lucrul cel mai important. Tocmai în momentul în care băieţii mei se aflau la Grişa, la comitetul orăşenesc al organizaţiei pionierilor veni ştirea că la Leningrad au sosit copiii şomerilor din Germania, Franţa şi Danemarca, într-un cuvînt din „ţările burgheze“, după cum ne lămureşte Petka. Eu aflasem din „Leninskie iskrî“ vestea aceasta ; oaspeţii urmau să fie găzduiţi în taberele de pionieri de lîngă

Leningrad. Jukov, Razumov, Korobocikin și Petka fuseseră de față cînd se discuta problema repartizării copiilor: care unde va merge — la tabăra uzinei „Electroputere", în localitățile Pesocinaia, Siverskaia sau Sestroretk.

Jukov și Korobocikin povestesc, pe rînd, îndreptîndu-se și completîndu-se unul pe altul.

— Noi stăm și tăcem, ca și cum am fi străini — pe noi nu ne întreabă. Iar Petka ascultă, tot ascultă și deodată sare: „Dar la noi?" Atunci Lucinkin zice: „Deocamdată dumneavoastră n-aveți încă o organizație de pionieri". Iar Petka: „Ei și ce, sîntem mai răi decît burghezii? Au rîs cu toții, și pe urmă tovarășul Lucinkin le-a spus acelora... care veniseră la el: „La ei (adică la noi) e un mediu bun. Și în ce privește disciplina. Vă propun să vă gîndiți." Și pe urmă ne spune și nouă: „Duceți-vă, băieți, iar noi ne vom gîndi și vă vom comunica." Pe fața lui Petka e întipărită o expresie de mîndrie și spaimă în același timp. Parcă nici acum nu-i vine a crede că vorbise atît de curajos acolo, la Leningrad, și nu orișiunde, ci chiar la comitetul pionierilor.

— Dumneavoastră ce credeți, Semion Afanasievici, ne vor trimite și nouă? întreabă Korol.

— Cred că s-ar putea să ne trimită. Și chiar ar face bine. Numai că trebuie să nu uităm un lucru: copiii aceștia au nevoie de multă odihnă. În Germania acum viața este foarte grea. Iar ei sînt copii de șomeri. Înseamnă că au suferit și de frig și de foame.

— Dar cum o să vorbim cu ei? întrebă Korobocikin îngrijorat.

— Dacă-s nemți sau francezi, ne descurcăm noi. Sofia Mihailovna știe nemțește, iar Galina Konstantinovna — franțuzește.

— Curios! spune cineva suspinînd.

— Ce ți se pare curios? La toamnă o să începeți și voi să învățați nemțește.

— U-u! Am învățat și eu cîndva! rîde Korobocikin. Was ist das? Tintenfass! N-o să iasă nimic!

— Eu știu puțin nemțește, spune deodată Repin.

Korol se uită la el cu ochii plini de ură, de dispreț și dezgust, ca și cum n-ar avea în fața lui un om.

— Tu!... Tu o să le spui niște lucruri...

Și, întunecîndu-se tot la față, îi întoarce spatele și pleacă.

— Foarte bine, Andrei, spune Sofia Mihailovna pe un ton calm. Numai să nu fi uitat. O limbă se uită ușor.

— Eu încă din copilărie... și n-am uitat, mai țin și acum minte. M-am mai controlat de multe ori așa, neavînd ce face, răspunde Andrei atît de liniștit, de parcă nici nu l-ar fi auzit pe Korol.

33

Cucșa[1] *e o pasăre de uscat*

În fiecare zi alte noutăți.

A sosit o telegramă de la Lucinkin; dacă nu avem nimic împotrivă, doi copii din Germania vor sta aproape o lună la noi. Ar fi trebuit să cerem voie secției orășenești de învățămînt, dar încă înainte de a obține aprobarea, fără să stăm mult pe gînduri, am dat un răspuns telegrafic: „Bineînțeles, n-avem nimic împotrivă! Ne bucurăm. Așteptăm. Îi vom întîmpina!"

Iar a doua zi, dis-de-dimineață, cercetașii noștri, Korol și cu mine, am plecat în pădure.

Am străbătut parcul și crîngul de mesteceni. Pe urmă am tăiat drumul de țară și iată-ne ajunși în pădure. Aici mesteacănul se înfrățește cu plopul de pădure, doar pe alocuri se înalță cîte un pin imens cu trunchiul neted, atît de înalt, încît trebuie să-ți dai capul pe spate ca să-i vezi sus de tot, deasupra ta, în cerul luminos, albastru, coroana semeață, uriașă. Pădurea toată pare argintie, atît e de străvezie și vaporoasă.

Înaintăm în tăcere. Numai din cînd în cînd auzim cîte o crăcuță trosnind sub picioare și freamătul lin al

[1] Cucșa — pasăre din familia vrăbiilor, răspîndită în pădurile de brad din Europa, Asia și America de Nord. (N. R.).

frunzişului. Peste noapte a plouat, şi pămîntul, ierburile, tufele îşi răspîndesc darnic mireasma.

— Fragi! exclamă cineva, nu ştiu de ce, în şoaptă.

Şi cu toţii ne apucăm să scotocim prin iarba răcoroasă şi umedă încă.

— Gata, ajunge! Acum fiţi cu ochii-n patru! spune Korol ameninţător. Că p-ormă vă întreb, să ştiţi!

Petka cască nişte ochi mari, ca şi cum aşa ar vedea mai multe şi le-ar ţine mai bine minte. Cercetaşii au fiecare în mînă cîte un bloc-notes mic şi un creion, dar mai mult de formă — ochii lor notează mai bine decît mîinile.

Şi deodată în tăcerea vastă a pădurii se auzi o voce; cineva, ascuns de copaci, mergea şi recita cu glas tare:

Am venit să-ţi spun voios:
Soarele răsare,
Şi din ceruri, luminos,
Bate pe cărare
Iar pădurea s-a trezit
Ramură cu ramură

Noi ne-am oprit şi ne-am uitat unii la alţii. Vocea urmă:

Păsările ciripesc,
Sună lung pădurea...

Versurile acestea ne vorbeau despre tot ce vedeam în clipa aceea în jurul nostru, despre soare, despre verdeaţa frunzişului, despre albastrul cerului:

Şi să-ţi spun că peste tot
Cîntă bucuria...

— Hei! Hei! strigă Korol.

— Hei! Hei! repetă ca un ecou glasul binevoitor şi tăcu, aşteptînd parcă.

Am mai făcut vreo zece paşi şi, printre trunchiurile copacilor, am zărit un om, care venea spre noi.

Era foarte înalt. Avea părul cărunt, fruntea mare, boltită ca o cupolă şi nişte ochi albaştri-albaştri, cum numai la copii crezusem că poţi întîlni. Mustaţa, ninsă şi ea, era lăsată puţin pe colţurile gurii, ceea ce îi dădea un aer surprinzător de şăgalnic, aproape ştrengăresc. Unui om cu un astfel de chip, chiar dacă

e cărunt, nu-i poţi spune că e bătrîn. Purta o scurtă şi cizme în picioare, iar dintr-unul din buzunare îi ieşea afară cotorul unei cărţi. Cine o fi? Vreun brigadier silvic? La dreapta lui păşea maiestuos, fără s-o ia înainte sau să rămînă în urmă, un uriaş cîine ciobănesc; nu era de rasă pură şi de aceea semăna mai mult cu un lup. Cîinele ne privi cu severitate şi nici nu catadicsi să latre; ciuli doar urechile şi-şi arătă colţii.

— Ia te uită! strigă Petka şi se dădu un pas îndărăt, nu se ştie de ce, de admiraţie sau de frică.

— Bună dimineaţa, zise necunoscutul.

— Bună ziua, i-am răspuns noi.

— Minunată e pădurea! continuă el binevoitor. Cald! Şi păsările cîntă de zor! Ia ascultaţi... Spune-mi, te rog, dumneata, — se aplecă el spre Razumov, — cum îi zice păsării care strigă? Auziţi, parcă ar zbîrnîi ceva?

Razumov — orăşean get-beget — lăsă capul în jos ruşinat.

— Se poate să nu ştii? Dar dumneata? Cum se poate una ca asta? mi se adresă el dojenitor.

Pasărea mai cîntă o dată pe limba ei, şi, neputînd să mai rabd, spusei:

— Gaiţă.

— Dar ei, ei de ce nu ştiu? Dar asta? Ce este? Tot nu ştiţi? Se poate să nu cunoaşteţi voi grangurul?

— Noi nu avem timp de astea! spuse hotărît Korol, plictisit se vede să tot fie pisat aşa.

— Atunci ce cauţi în pădure, tinere? Pot să aflu?

— Ne pregătim pentru un joc militar, răspunse „tînărul", foarte independent.

Uimit, necunoscutul se opri o clipă din mers.

— Dar în cazul ăsta trebuie că cunoaşteţi pădurea ca pe degete.

— Păi ca ce să ştiu eu toate păsările?

— Puteţi să-l duceţi unde vreţi cu ochii legaţi şi se întoarce de oriunde ar fi, îi luă apărarea Razumov.

— Sînteţi de acord? întrebă necunoscutul cu vioiciune, aplecîndu-se spre Korol.

— Ce să fiu? tresări Korol, buimăcit nițel de politețea aceasta puțin obișnuită.

— Uite, dacă sînteți de acord, vă voi duce... la o distanță oarecare de aici... Nu, n-o să vă leg ochii. Și încercați să găsiți drumul pînă aici, înapoi. N-aveți nimic împotrivă? mi se adresă el.

— Dacă vrea Koroliov!

Se putea să refuze?

— Bine, căzu de acord Korol.

— Notați timpul, continuă necunoscutul. Dacă dumnealui mă va conduce în linie dreaptă, într-un sfert de oră sîntem înapoi. Haidem! Înainte, Ciok!

După nu știu ce semne, abia perceptibile, după mișcările deosebit de ușoare și libere, după căutătura lui dreaptă, sigură, se cunoaștea că străinul se simte în pădure ca la el acasă și le știe pe toate: fiece copac, fiece tufiș, fiece potecă. Cîinele alergă fără grabă în urma lor.

Ne-am așezat pe iarbă să-i așteptăm.

— Semion Afanasievici, cine-i ăsta? Cam ce-ar putea fi? Pădurar? Nu, nu pare, că spunea versuri...

Băieții stăteau ca pe ghimpi: oricum, era o aventură. Și chiar așa, cine o fi străinul? Ce meserie o fi avînd? Și ce caută prin pădure cu noaptea-n cap? E tare interesant să ghicești, fără să cunoști omul, ce-i cu el, care-i rostul lui pe lumea asta.

Razumov și Petka umblau de colo pînă colo după fragi, pe care mi-i aduceau în palme, ușor înroșiți pe o parte, dar rumeni și copți pe cealaltă.

— Poftim, mîncați, Semion Afanasievici.

— Lăsați, mîncați voi. Știu și eu să caut tot atît de bine ca voi, ba cred că dacă ne-am lua la întrecere... Hm!... Dar pe unde o fi Korol al nostru? Parc-ar fi timpul...

— Și dacă l-o fi rătăcit pe undeva... ăla?

— Ce tot spui, Volodea! Nu se lasă el așa ușor! Ba din contră...

— Atunci unde-i?

Trecu sfertul de oră convenit, pe urmă încă zece minute. Nu că am fi fost îngrijorați, dar oricum... unde

era ? Tăceam cu toţii. Şi deodată de după tufişuri auzirăm glasul noii noastre cunoştinţe :

— De obicei, muşchiul creşte fie pe partea de nord, fie pe cea de nord-est, n-aţi observat ? Iar furnicarul e întotdeauna orientat spre sud. Lucrurile acestea trebuie neapărat ştiute... Iată c-am sosit ! Vă predau pe elevul dumneavoastră. O perfectă intuiţie, excelentă memorie vizuală, dar nu ştie să citească în cartea pădurii.

Korol era lac de apă, în schimb tovarăşul său de drum — voios şi proaspăt ; nu părea de loc obosit.

— Am cam rătăcit, spuse Korol ştergîndu-şi fruntea de năduşeală. Cît pe-aci să pierd direcţia. Vladimir Mihailovici m-a dus pe un drum, de nici nu mai ştiam pe unde s-o apuc.

— V-aţi orientat mult mai bine decît aş fi crezut. Dar răzbiţi mai ales datorită memoriei vizuale. Se întîmplă însă uneori să n-ai în jur nici un punct de reper... Ia să mai stăm oleacă. Uite, a obosit şi Ciok. Ce-i drept, are o scuză : e bătrîn, uitaţi-vă cum i-a încărunţit botul !

Vladimir Mihailovici se lăsă jos, pe iarbă, îl trase după el şi pe Korol şi făcînd un gest larg, de gazdă, ne pofti pe toţi să ne aşezăm din nou. Ciok, politicos, dădu de vreo două ori din coadă, şi se culcă şi el, cu labele înainte. În blana lui, pe botul ascuţit, cu o expresie inteligentă, luceau într-adevăr ici-colo fire argintii, iar ochii îi erau plini de înţelepciune, ca ai unei fiinţe care a văzut multe în viaţă. Da, era ostenit ; şedea cu gura întredeschisă, şi limba lungă, trandafirie i se mişca în ritmul respiraţiei grele, zgomotoase.

— Pădurea nu este o ghicitoare prea grea, vorbi Vladimir Mihailovici. Aici poţi să afli oricînd unde e sudul, unde e nordul, după furnicare sau după cuiburile păsărilor. Dar în Ural este un lac, Sarîpul îi zice. Mergi ore întregi de la mal spre mijlocul lui şi apa-ţi vine mereu pînă la genunchi, cînd mai sus, cînd mai jos, şi cît vezi cu ochii, zeci de kilometri — numai apă şi apă... Odată am citit despre lacul acesta o povestire interesantă. Aţi auzit de scriitorul Vitali Bianki ?

Vitali Bianki povestește cum mergea un om pe acest lac — plecase la vînătoare de rațe — și nu știu cum făcuse că-și pierduse busola. Se uită el la cer, soarele nicăieri. Habar n-avea unde se găsea. Se ridicase o pîclă deasupra apei, ori ardeau pe undeva pădurile, fapt e că totul era acoperit de o negură, dar știți, o negură atît de groasă, că nu mai răzbea prin ea nici soarele. „Bine — se gîndește el — atunci să mă orientez după zborul păsărilor"... Și de ce credeți că voia el să se orienteze după zborul păsărilor ?

Copiii tăceau, cu ochii țintă la povestitor, nemaiputînd de nerăbdare, cu alte cuvinte : hai, spune-ne odată. Vladimir Mihailovici zîmbi pe sub mustață :

— Păi e foarte simplu : era toamnă. Iar toamna, păsările zboară de la nord spre sud. Și a pornit mai departe. Dar malul tot nu se arăta. De la o vreme începuse să intre la griji : vă închipuiți că nu era mare lucru să se prăpădească în pustietatea aceea. Nu l-au ajutat păsările : nu i-au arătat sudul, fiindcă ele nu zboară în linie dreaptă, ci dau ocol cînd încolo, cînd încoace... Și tocmai atunci l-a salvat o altă pasăre — cucșa : ea i-a arătat malul. Mai țineți minte cum și-a condus Columb corabia după un stol de papagali ?

Băieții tăceau și Vladimir Mihailovici, care înțelesese de ce nu-i răspundeau, nu mai lungi pauza asta stînjenitoare.

— Țineți minte, el voia, adică era cit pe-aci să se întoarcă înapoi spre Spania. Se rătăcise, echipajul se răsculase și Columb își pierduse de tot nădejdea, neștiind unde se află și încotro să îndrepte corabia. Și tocmai atunci a văzut papagalii, și îndată, fără să stea pe gînduri, și-a condus corabia după ei, pentru că papagalul e o pasăre de pădure și trebuie să tragă spre uscat. Ei bine, așa e și cu cucșa noastră. Ea este o pasăre de uscat, n-are ce căuta pe lac. Rațele și lișițele — treaba lor, ele pe apă își caută hrana. Dar cucșa trage la mal. Și-așa, vînătorul a apucat-o după pasărea asta și a dat de uscat...

Vladimir Mihailovici tăcu, parcă ascultînd ceva.

— Iată că și pițigoiul își încearcă glasul. Îl auziți ?

Pădurea toată răsuna de cîntecele pasărilor.

Noul nostru prieten desluşea în acest concert fiece glas şi se vedea cît de mult se desfăta, ascultîndu-l.

— Dacă-mi pare rău de ceva, e că nu ştiu păsăreşte. Cunosc pădurea din copilărie, dar să vorbesc ca păsările nu ştiu.

M-am uitat la el — vorbea serios, nici măcar umbra vreunui surîs.

— Mi-a povestit Mitea (la început nici nu ne-am dat seama cine-i ăsta Mitea), că vă pregătiţi pentru jocul militar. Cred că vă pot fi de folos. Am o hartă bună, foarte amănunţită, a raionului... treceţi pe la mine să v-o dau. Eu anul trecut am fost plecat în alte părţi, altfel de mult aş fi făcut cunoştinţă cu dumneavoastră.

— Staţi lîngă gară?

— Dincolo de linia ferată, aproape de tot.

Băieţii îl priveau cu o curiozitate făţişă, iar Korol, cu un fel de evlavie. Nimic nu le insuflă copiilor mai mult respect şi o simpatie mai vie şi mai sinceră decît un om priceput şi umblat, mai ales cînd îşi împărtăşeşte cu dărnicie cunoştinţele.

Vladimir Mihailovici a mai umblat mult timp cu noi prin pădure, unde se simţea ca acasă, vorbindu-ne despre păsări, copaci şi flori, despre obiceiurile jivinelor şi despre semnele de orientare ale vînătorilor. Iar cînd atingea cu mîna vreo floare, umbla atît de uşor cu ea, cu atîta gingăşie, de parc-ar fi fost un fluture viu. Şi între timp nu înceta să ne întrebe cu acelaşi aer simplu şi plin de interes: cu cine jucăm, cînd vin băieţii din Leningrad, dacă ştim unde-şi vor aşeza tabăra.

Băieţii răspundeau care mai de care, cu o vădită plăcere; şi e într-adevăr minunat cînd cineva te ascultă atît de atent, cu atîta prietenie.

— Iar cortul statului major, în locul dumneavoastră, eu l-aş fi pus chiar aici! Uitaţi-vă ce loc straşnic!

Ne oprirăm. Da, locul era cum nu se poate mai potrivit. Doi mesteceni bătrîni, cu coroana bogată, stăteau aplecaţi unul spre altul, şi ramurile lor se ames-

lecaseră şi se împletiseră strîns, alcătuind un cort de verdeață. În jur se înălța un aluniș des; prin el, ici-colo, sunau din frunzişul lor fremătător plopi de pădure subțirei; trunchiul lor verzui era încrustat cu horbota roșie-gălbuie a lichenului, care scînteia ca aurul în bătaia soarelui.

În iarba înaltă colcăia o viață tainică, abia auzită: un gîndăcel verzui trecu încet peste un fir de iarbă îndoindu-l; o jivină mică — poate o șopîrlă — o zbughi în desișul ierbii, iar în locul acela se iscă o undă verde, ușoară, ce se pierdu îndată. Clopoțeii mari, albaștri, ne veneau pînă la genunchi. Unul din ei se clătină deodată cu putere, scoase pe neașteptate un zumzăit gros de bas și din el, mergînd de-a-ndăratelea, ieși un bărzăune păros și greoi ca un urs, care zbură stîngaci după rosturile lui, iar clopoțelul, mult timp după aceea, se legănă lin pe tulpina lui înaltă.

Era atît de frumos, atît de bine, încît băieții încremeniseră pe locurile lor — și din nou se așternu tăcerea, o tăcere adîncă, cum numai în inima pădurii întîlnești, departe de așezările oamenilor.

Natura la-ndoieli nu te abate,
Ea nu-i chip orb și fără de simțire;
Inimă vie-i, prag de libertate,
Iar graiul ei e cîntec de iubire.

rosti Vladimir Mihailovici cu voce înăbușită.

M-am uitat la copii. Versurile acestea minunate li se răsfrîngeau pe fețe ca o lumină. Cineva suspină din adîncul pieptului. Korol sta cu privirea ațintită undeva în desiș și ochii lui galbeni, chihlimbarii, își pierduseră licărul obraznic de altădată.

34

Universitatea particulară

A doua zi de dimineață, însoțit numai de Korol, o pornii spre casa lui Vladimir Mihailovici. Nu era încă ora nouă, cînd ne apropiarăm de o căsuță de

bîrne, cu acoperișul de tablă, împrejmuită de un grilaj. Într-un loc, grilajul avea un fel de intrînd în formă de semicerc, îngrădind doi copaci, doi ulmi uriaşi, cu trunchiurile îngemănate, cu ramurile şi coroanele contopite într-o îmbrăţişare strînsă parcă. Grădiniţa toată era năpădită de iarbă, cu tufe de liliac şi de salcîm ici-colo. Răzorul rotund, din faţa unei mici terase cu geamlîc, fusese lăsat în părăsire; doar maci aprinşi, margarete și albăstrele smălţau iarba înaltă — încolo nimic, nici o floare de grădină. Ferestrele casei erau larg deschise. Pe una din ele se uită afară o femeie în vîrstă, îmbrăcată într-o rochie de culoare închisă.

— Îndată, spuse ea, fără să se mire şi se duse să ne deschidă. Îl căutaţi pe Vladimir Mihailovici? Intraţi. A spus să-l așteptaţi, vine acuși.

Apoi ne conduse într-o odaie încăpătoare, cu tavanul destul de înalt pentru o casă de ţară. Pereţii toţi, de jos pînă sus, erau acoperiţi de poliţe cu cărţi.

— Oo, ce de cărţi! se minună Korol.

— Da-a, frate... recunoscui şi eu.

Nu mai încercasem niciodată să-mi închipui înfăţişarea unui om și să ghicesc, fără să-l cunosc, cine este, cu ce se ocupă, judecînd numai după odaie, după lucrurile și cărţile lui. Cine o fi noul nostru cunoscut? Pe pereţi sînt agăţate într-un cui o rachetă de tenis și crose de hochei... Poate un sportiv? Pe masă un binoclu de cîmp... Un militar? Iată o tablă de șah și dincolo, pe o poliţă, vreo douăzeci de cărţi de teoria şahului.

Ne uităm prin geamurile bibliotecii. Cărţi, cărţi de matematică, de artă, cărţi despre teatru, pictură, muzică. Nenumărate cărţi de geografie: jurnale și biografii ale marilor călători, ale exploratorilor „petelor albe" de pe hartă, istoria glorioaselor descoperiri, descrieri de călătorii. Nu, fără îndoială, aici locuiește un geograf, un călător. Între ferestre, pe unicul perete liber, o mulţime de fotografii. Uite una, o perie neagră de cetină, ramuri ca niște labe ţepoase se întind spre noi; poţi deslușii cedrii stufoși, molifţii înalţi, brazii întunecaţi. Coclauri de netrecut din taiga stră-

bătută de panglica metalică a unui rîu. Iar alături alte şi alte fotografi: contraste izbitoare de umbră şi lumină, cum am mai văzut numai în Ialta, cînd ne-am dus acolo cu comuna; o mare zbuciumată, valuri sfărămîndu-se de stînci într-o jerbă înaltă de spumă. Uite un parc mare — lauri, oleandri, cupe uriaşe de flori albe deschizîndu-se în verdeaţa sumbră a tufelor de magnolii. Iată şi piscuri cu pereţi abrupţi, un torent aruncîndu-se ca turbat în prăpastie, cărînd după el mormane întregi de pietre... În cele mai multe fotografii, aceeaşi siluetă a turistului, aceeaşi figură: în unele, e tînăr de tot, în altele mai matur; iată aici se desprinde mai luminos, deasupra frunţii înalte, părul încărunţit pe alocuri, iar ridurile se văd şi ele mai desluşit. Dar de peste tot ne privesc aceiaşi ochi — nişte ochi pătrunzători, ageri, arzînd de curiozitate.

— Tot el este? Vladimir Mihailovici?... mă întreabă nu ştiu de ce, în şoaptă, Korol.

Şi deodată observ pe masa de scris o grămăjoară de caiete de şcolari. „Caiet de matematică al elevei Tatiana Dianina“, citesc eu. Un învăţător? Se poate să fie învăţător? Şi ca răspuns, văd o servietă mare de piele, destul de uzată, cu o placă metalică, pe care scrie: „Scumpului nostru Vladimir Mihailovici, de la elevii din grupa a 7-a A.“

Un om care a dat deodată peste o comoară fabuloasă, arată pesemne aşa cum arătam eu în momentul acela. Simţeam că mă sufoc de emoţie. Un învăţător! Ce noroc!

— Mitka, e învăţător! strigai eu.

Şi după privirea pe care mi-o aruncă drept răspuns Korol, îmi dădui seama că şi el înţelegea însemnătatea acestei descoperiri.

În clipa aceea, uşa se deschise. Nemaiputînd să rabd, făcui un pas înainte:

— Vladimir Mihailovici, la toamnă deschidem o şcoală... Bineînţeles, aţi avut pînă acum elevi mai mari şi noi n-avem decît pînă la a cincea, dar trebuie neapărat... Neapărat...

Vorbeam fără nici o legătură, dar știam că nici mort n-aș fi plecat de acolo, pînă nu i-aș fi smuls consimțămîntul. Școala noastră fără el? Așa ceva e de neînchipuit! Dar e limpede ca lumina zilei că tocmai el, Vladimir Mihailovici, ne lipsea. Tocmai de un astfel de om aveam nevoie!

— Stați, stați! Ce-i cu dumneavoastră? Atacul ăsta brusc îl năucise. De fapt eu nici nu mai profesez... Voiam doar să-mi duc pînă la capăt măcar o clasă, clasa mea, care nu mai are decît un an. Știți, a început să mă cam lase vederea.

— Vladimir Mihailovici, veniți să ne cunoașteți băieții... și atunci veți hotărî singur!

— Hai să mergem chiar acum! îmi sări în ajutor Korol. Dați-ne harta pe care ne-ați făgăduit-o și haideți! E la doi pași de aici!

Se vede că Vladimir Mihailovici pricepuse că avea de-a face cu niște posedați și, ca un om sprinten și vioi ce era, puse mîna pe harta făcută sul și o porni spre ușă, fără să mai scoată o vorbă.

— Ana Sergheevna, — îi spuse el din pragul tindei femeii care ne întîmpinase, — eu plec. Mă întorc... hm! am să caut să mă întorc pînă la masă!

Ana Sergheevna se uită la noi cu un aer foarte dezaprobator.

— Vă rog din suflet să nu întîrziați, Vladimir Mihailovici.

— Da, bine, am să încerc! răspunse el și ne făcu deodată cu ochiul, complice.

Ciok, care stătea culcat lîngă scară, se sculă și se uită la noi întrebător. Vladimir Mihailovici, îi făcu un semn din cap.

Cîinele se scutură și, după obiceiul său, porni alături de noi.

Și tot drumul, pînă la Poiana Mestecenilor, Korol, fără să tacă un minut, îi povesti lui Vladimir Mihailovici o groază de lucruri așa, la întîmplare, despre băieți, despre baschet și ping-pong, despre Timofei și chiar despre găinile și puii lui Lionea.

Ascultîndu-l nu-mi puteam da seama ce vîrstă are Vladimir Mihailovici. Era de o seamă cu mine, cu Korol, cu Petka și chiar cu Lenocika și Kostik. Era bărbat în toată firea și în același timp adolescent și copil, în stare să te înțeleagă, să se înflăcăreze împreună cu tine. În scurt timp, ni se părea că-l cunoaștem de cînd lumea și nu ne mai puteam închipui școala noastră fără el.

El știa o sumedenie de lucruri, și-și împărtășea comorile la fiece pas, cu bucurie și voie bună.

Era un drumeț neobosit, și încă din anii studenției cutreierase cu rucsacul în spate multe sute de kilometri. Cunoștea toate trecătorile, toate potecile Caucazului, umblase și prin Tian-Șan, și prin Altai, plutise pe Viatka și Iurezan, pe Ufa și pe Belaia — cu barca și cu pluta. Rătăcise prin sălbatica taigă siberiană și prin tundră. Odată, în Siberia, pe cînd trecea un podeț șubred, aruncat peste rîul Mana, podețul s-a rupt și a căzut în puhoiul care învîrtea ca niște așchii bîrne uriașe. Fusese la un pas de moarte.

— Și, precum vedeți, am scăpat.

Avea un dar al povestirii fermecător. Pentru el timpul nu distrugea, nu ștergea nimic. El memora nu numai cu mintea, ci și cu inima, nu numai întîmplarea în sine, ci și sentimentul pe care i-l pricinuise, nu numai orașe și clădiri, ci și puzderia de oameni întîlniți în cale. Povestindu-le băieților despre o țară sau un ținut străbătut de el, le povestea negreșit și istoria acelui pămînt, calea urmată de-a lungul veacurilor de poporul său, pînă în ziua de azi. Oameni de mult dispăruți înviau în povestirile lui, de parcă ar fi stat cîndva prietenește de vorbă că ei la un pahar de ceai. Era mîndru de ei, sau îi critica și-i certa, ironizîndu-i.

— Alexei Savici, — spuse el odată, — care din femeile mitologiei grecești vă este mai simpatică ?... Hera ? Ah, lăsați-mă, vă rog ! O fire atît de arțăgoasă, atît de răzbunătoare ! Nu mi-aș fi închipuit să vă placă tocmai ea...

Jukov, care fusese și el de față, nu putu să creadă că nu e vorba de o femeie în carne și oase.

— Semion Afanasievici, cine-i asta... Hera, pe care a înjurat-o Vladimir Mihailovici ? întrebă el ceva mai tîrziu şi se arătă tare mirat cînd mă văzu izbucnind în rîs şi cînd află că Hera nu era o vecină antipatică sau o mătuşă pe care Vladimir Mihailovici n-o putea suferi, ci o zeitate la care se închinau grecii acum două mii de ani.

Fiind de obîrşie din Piter[1], Vladimir Mihailovici cunoştea oraşul ca-n palmă. Aici îi era cunoscută fiece piatră, fiece stradă, cu înfăţişarea şi caracterul ei propriu, istoricul fiecărei clădiri.

— O să-i iau odată pe băieţi la Leningrad, să ne plimbăm ! N-aveţi nimic împotrivă ? îmi spuse el, şi aceste cuvinte ale lui, precum şi felul în care le rostise, mă făcură să înţeleg limpede că pe el nu-l răbda inima să posede ceva singur, îi era peste puteri — trebuia să dea, să împartă cu cineva.

Dacă aveam ceva împotrivă ?

Sînt oameni care ştiu foarte multe lucruri. Ţi se pare că nu există un domeniu în care ei să nu se simtă ca peştele în apă. Ştiu cîţi kilometri are fluviul Mississipi, cîţi kilometri sînt de la pămînt pînă la planeta Neptun şi de ce cîinii au botul rece. În jocurile geografice, aceşti oameni cîştigă cele mai multe puncte. Dar niciodată n-am ajuns să înţeleg la ce folosesc toate acestea ? Astfel de cunoştinţe nu luminează şi nu încălzesc pe nimeni, ele — nu ştiu de ce — bucură numai pe posesorul lor, care se mîndreşte cu ele, dar pe auditori nu fac altceva decît să-i plictisească.

Pe cînd cu Vladimir Mihailovici lucrurile stăteau cu totul altfel. Cînd te vedea că nu ştii un lucru, pe care-l cunoştea el, parcă-şi freca mîinile de bucurie, spunîndu-şi : „Stai că-ţi explic eu îndată ! O să vezi numaidecît cît de interesant este !"

Sînt încredinţat că, ascultîndu-l pe Vladimir Mihailovici, băieţii începeau să înţeleagă că a şti nu e numai folositor, că a cunoaşte e o adevărată fericire. Ţi-e dat să vezi ce nu vede fiecare, te simţi în stare să-l mai înveţi şi pe altul. Vederea îţi este de

[1] Piter — denumirea prescurtată a Petrogradului (N. R.).

trei ori mai puternică, de trei ori mai ascuţit auzul, eşti ca o făptură din basme cu mulţi ochi, cu nenumărate braţe şi urechi, ori ca un viteaz legendar, care ştie şi poate orice!

Plimbîndu-se cu băieţii, Vladimir Mihailovici le spunea mereu fel de fel de versuri. Odată le recită: „Mi-e dragă furtuna la început de mai“. Mi-am adus aminte că, după program, se cuvenea să învăţăm această poezie fără ultimele patru rînduri. Dar Vladimir Mihailovici, bineînţeles, nici nu s-a gîndit să-l scurteze pe Tiutcev.

Vei spune: Hebe zvăpăiata
Pe-al lui Zeus vultur adăpînd,
Cupa de jar de sus vărsat-a,
Din slava cerurilor pe pămînt.

Băieţii mei nu ştiau deocamdată nici cine-i Hebe, nici cine-i Zeus, nici de vulturul lui nu auziseră nimic, dar ei ascultau versurile aşa cum ai asculta un cîntec, o melodie. Privindu-i, am înţeles pentru întîia oară că poezia adevărată poate să te îmbete, chiar dacă n-o înţelegi vorbă cu vorbă.

Vladimir Mihailovici locuia pe meleagurile noastre de vreo zece ani. Se mutase aci de la Leningrad, cînd i se îmbolnăvise greu soţia (aici o şi îngropase mai tîrziu) şi începuse să predea la şcoala primară din localitate. El singur, cu ajutorul vecinului său, soţul Anei Sergheevna — care-i vedea acum de gospodărie — îşi clădise casa, singur plantase în jurul ei mesteceni şi ulmi, tufe de liliac şi salcîmi. Mi-a arătat nişte fotografii de demult. Într-una — casa abia terminată. Am recunoscut terasa şi fereastra odăii lui. Iar în jur pustiu — nici o tufă, nici o frunză, doar pe marginea terenului cei doi ulmi îmbrăţişaţi pe care-i cunoşteam. Iar într-o altă fotografie, făcută exact la un an după cea dintîi, am văzut acelaşi colţ al casei, terasa şi fereastra, dar cufundat în mijlocul unei verdeţi îmbelşugate.

— Cînd am plecat anul trecut în Crimeia să mă tratez, — îmi povestea Vladimir Mihailovici, — am crezut că mi se vor prăpădi florile, că se vor usca

toate. Şi ce să vezi?! Copiii din împrejurimi veneau zi de zi să le stropească. M-am întors şi am găsit toate cum le lăsasem, de parcă nici n-aş fi plecat.

Şi acum iarăşi, ca la început, cînd în şcoala noastră veniseră prietenii şi ajutoarele mele, Alexei Savici şi Ekaterina Ivanovna, mă trezeam dimineaţa cu gîndul: oare ce s-a întîmplat cu mine, că mi-e inima atît de uşoară? A, Vladimir Mihailovici! Ştiam că el însemna pentru noi cea mai preţioasă descoperire. Citisem undeva şi notasem, ca să ţin minte fraza aceasta: „Sufletul meu nu s-a oţelit încă pentru calea măreaţă a vieţii, el simte nevoia unor oameni aleşi, cărora să le urmeze pilda. Or, eu eram sigur de un lucru: copiii noştri creşteau în mijlocul unor oameni care aveau să le înnobileze sufletul.

Vladimir Mihailovici mai era pe deasupra şi geograf, şi matematician. El făcuse băieţilor, atît celor mari, cît şi celor mici, cunoştinţă cu harta raionului nostru. Pe urmă îi învăţase pe cei mai răsăriţi să facă măsurătoarea distanţelor pe plan şi pe hartă. Astfel ei aflară despre scara lineară şi scara numerică, învăţînd să reducă o scară la cealaltă. Nici o zi nu mai trecea degeaba. Băieţii nici nu-şi dădeau seama că zi de zi se pregăteau nu numai pentru lupta cu pionierii Leningradului, dar şi pentru întîi septembrie, cînd aveau să ia loc în bănci.

„Veniţi mai repede, Vladimir Mihailovici o să ne povestească ceva!" îl auzeam pe cîte unul strigînd, în orele libere, şi toţi dădeau fuga şi se strîngeau în jurul lui Vladimir Mihailovici.

Şi musafirul nostru le vorbea în aşa fel, de parcă toate haimanalele astea de ieri, toţi aceşti copii „greu educabili" erau de o seamă cu el, prietenii şi tovarăşii lui. Korol îl urma peste tot ca o umbră, întocmai ca Ciok, care şi el devenise favoritul tuturor (cu singura deosebire că faţă de Ciok copiii păstrau o oarecare distanţă, nu se purtau cu el atît de intim şi de amical, cum se purtau cu stăpînul său: el era mai sever şi nu permitea nimănui familiarităţi, în afară doar, poate, de Kostik). Şi adesea, cînd Vladimir Mihailovici povestea ceva în cercul copiilor, întîlnind

privirea lui Korol, citeam în ochii lui în care se aprindeau scîntei aurii de veselie: „Bravo nouă! Uite cu ce s-a ales şcoala noastră!“

Nu am mai revenit niciodată asupra întrebării dacă la toamnă Vladimir Mihailovici, va preda la noi. Dar se vede că şi el înţelegea acum că altfel nici nu se mai poate. Ne vizita foarte des; venea pe la cinci, pleca pe înserate, totdeauna însoţit de trei-patru băieţi. Ei îl petreceau cu rîndul: era o mare plăcere care, de drept, trebuia s-o împărtăşească fiecare.

— Ia uitaţi-vă, — le spunea Vladimir Mihailovici, ridicînd capul spre cerul înstelat, — acolo este constelaţia Orionului... Nu, nu căutaţi bine. Uite aici, mai la dreapta, vedeţi! Ţineţi minte: un cercetaş, un călător trebuie să cunoască cerul pe de rost. Bine, bine, mîine o să vă arăt eu tuturor, dacă cerul va fi senin...

„Universitatea noastră particulară“, aşa-i spunea Alexei Savici.

35

Hans şi Erwin

Am rugat-o pe Sofia Mihailovna, care vorbea binişor nemţeşte, să meargă să ni-i aducă pe băieţii sosiţi din Germania.

— Cu plăcere, dar să vină şi Andrei cu mine.

— De ce? N-ar trebui, Sofia Mihailovna, spuse Jukov cu glasul plin de îndoială.

— Nu-i nevoie! mormăi şi Podsolnuşkin. Cine ştie ce poznă mai face şi pe-urmă încearcă de-o mai scoate la capăt!...

— Dar după băieţi nu pot să mă duc numai eu, o femeie în vîrstă, trebuie să mai vină şi cineva de seama lor. Aşa va fi mult mai bine. Se vor simţi mai la larg, vor vorbi mai liber. Închipuie-ţi că aş veni să te iau pe tine, cum te-ai simţi?

— Dar ce, dumneavoastră nu-l cunoaşteţi pe Repin? izbucni aproape desperat Surjik, care pînă atunci

stătuse tăcut. Bine zice Paşka : o să ne joace o festă, de n-o să mai ştim ce să ne facem de ruşine.

Korol tăcea. Aşa tăcea el întotdeauna cînd venea vorba de Repin, ca şi cum s-ar fi gîndit că părerea lui nu poate fi decît părtinitoare sau, pesemne, nedorind să fie nici măcar bănuit de lucrul acesta.

— Tu ce zici, Korol ? întrebă Sanea.

— Pe mine să nu mă întrebaţi, cînd e vorba de el...

— Vă mai rog o dată, — repetă Sofia Mihailovna cu o oarecare răceală, — lăsaţi-l pe Repin să meargă cu mine. El ştie nemţeşte şi o să-mi dea o mînă de ajutor.

— Petka ! strigă Jukov.

Nu-i dădea niciodată lui Petka dispoziţii amănunţite, dar ferit-a sfîntul să nu-l fi înţeles Petka sau să fi greşit. Şi acum plecă îndată şi peste o clipă se şi înfăţişă cu Andrei, care se străduia să arate că-i este totuna de ce fusese chemat şi ce voiau cu el. „Lăsaţi, că vă ştiu eu, nu mă aştept la nimic bun din partea voastră, dar poftim, vă ascult", spunea privirea lui încordată.

— Mîine, Sofia Mihailovna se duce să-i aducă pe băieţii veniţi din Germania. Ne roagă să te trimitem cu ea.

Tăcere. Repin continuă să se uite cu aceeaşi nepăsare în perete, undeva între Jukov şi Surjik. Sanka se încruntă, tuşeşte, aşteaptă o jumătate de minut şi continuă :

— Vei pleca cu Sofia Mihailovna cu trenul de nouă. Spune-i comandantului de serviciu să ordone să ţi se dea de mîncare înaintea celorlalţi.

— Şi pot să ştiu ce trebuie să fac acolo ?

De astă dată Sanka nu mai poate, a ajuns la capătul răbdării.

— Ce trebuie să faci ? răspunde el fără să ridice tonul, apăsînd cu ironie pe fiece cuvînt. Să fii om !

— Trebuie să-i întîmpini frumos pe copii, să le vorbeşti drăguţ, intervine Alexei Savici împăciuitor. Să le explici că-i aşteptăm.

— Spune-le că n-or să se plictisească la noi, sare cu gura Petka. (În ultimul timp, piciul şi-a cam luat

nasul la purtare şi se amestecă mereu în vorbă şi în toate treburile şcolii. Doar la sfatul comandanţilor parcă se mai sfieşte puţin şi cum scoate o vorbă, repede se ascunde în spatele cuiva). Spune-le că la noi sînt băieţi mulţi-mulţi, că avem alături pădurea, rîul, că jucăm ping-pong...

Sofia Mihailovna îl ascultă foarte serioasă. Apoi, întorcîndu-se spre Repin, zice:

— Eu cred, Andrei, că noi amîndoi vom şti ce trebuie să le spunem. Întîi să vedem ce fel de copii sînt, ce-i interesează mai mult. Cred c-o să facem treabă bună.

— Bine, Sofia Mihailovna, răspunse liniştit Andrei. Pornim la opt şi un sfert?

...La opt şi un sfert pornesc împreună de acasă. Andrei ţine în mînă un pacheţel — Antonina Grigorievna îi dăduse cîteva tartine:

— O să vi se facă foame pînă la trenul cu care vă întoarceţi. Şi nu uita să le dai şi musafirilor, să-şi mai amăgească foamea. La ora nouă, trenul îi duce spre Leningrad. La trei, trimitem cîţiva agenţi de recunoaştere pe drum şi la gară, în întîmpinarea oaspeţilor, ca să ştim şi noi cînd vin.

La trei şi jumătate în curte dă buzna Volodin, gîfîind de atîta alergătură, urmat în trap mărunţel de Lionea Petrov şi Vasea Lobov:

— Au sosit! Vin încoace!

Clopoţelul izbucneşte desperat, băieţii vin în goană din toate părţile, într-o clipă toate cele cinci detaşamente sînt aşezate în careu, în jurul pavilionului împodobit cu panglici purpurii.

Lîngă ghereta de control apare Sofia Mihailovna, Repin şi încă doi băieţi.

— Dre-epţi! comandă Sanka.

Rîndurile încremenesc într-o aliniere perfectă. Musafirii noştri merg şovăind parcă împiedicaţi, cum se întîmplă întotdeauna cînd simţi că te privesc mulţi ochi. La un moment dat chiar se opresc o clipă în loc, se uită unul la altul şi iar o pornesc cu paşi nesiguri.

— Bu-nă zi-u-a! scandează într-un singur glas optzeci de gîtlejuri băieţeşti. Bi-ne aţi ve-nit!

Cel mai mare dintre musafiri se oprește puțin și ridică sus pumnul strîns.

— Rot front! strigă el cu vocea puțin răgușită de emoție.

Și fără nici o pregătire, fără să se fi vorbit, ai noștri răspund ca unul:

— Rot front!

Sanka își trece o palmă peste frunte, înghite în sec o ultimă dată și începe primul său discurs de bun venit:

— Bine ați venit la noi, dragi tovarăși! Fiți ca la voi acasă! Noi sîntem bucuroși de oaspeți și nădăjduim că vă veți simți bine la noi... Spuneți-le, Sofia Mihailovna!

Sofia Mihailovna le traduce musafirilor noștri această scurtă cuvîntare, pritocită atîta vreme și care pe hîrtie fusese de vreo patru ori mai lungă. Cei doi băieți dau din cap, zîmbesc, pe urmă cel mai mare îi întinde lui Sanka mîna și răspunde rusește, nițel peltic:

— Mulțu-mesc!

Sanea le strînge mîna musafirilor și, întorcîndu-se spre noi, cei mari, rostește:

— Vă prezint pe... Andrei, vorbește-le despre Semion Afanasievici. Și despre Ekaterina Ivanovna, și despre Alexei Savici.

Dar se vede că Andrei nu nimerea un cuvînt, și Sofia Mihailovna îi veni în ajutor. Ea ne prezentă băieților. Le strîng mîinile și unuia și celuilalt. Cel mai mare pare de vreo treisprezece ani. Are o față vioaie, inteligentă, cu o cicatrice pe obrazul stîng, de la tîmplă pînă la bărbie.

— Hans Büchner, spune el și mi se uită drept în ochi.

Celălalt, să tot aibă unsprezece ani. Are o față mică, palidă, îngustă, ochii albaștri, iar pe frunte îi atîrnă o șuviță roșcată. Aduce mult cu Petka al nostru, dar cu un Petka lihnit de foame, chinuit și de două ori mai costeliv.

— Erwin! se prezintă el scurt.

Tare aş vrea să le spun ceva cald, pornit din inimă, dar — blestemată încurcătură! — nu cunosc o boabă nemţeşte.

— Semion Afanasievici, pot să comand pe loc repaus? îmi şopteşte la ureche Sanea.

Dau din cap, în semn de încuviinţare.

— Pe-loc re-e-paus! strigă el cît îl ţine gura.

Careul se risipeşte cît ai clipi. Musafirii sînt înconjuraţi de băieţi, care le strîng mîinile, îi bat pe umăr, pe spate, le pun întrebări cu multă însufleţire, încă neobişnuiţi cu gîndul că cineva poate să nu te priceapă dacă-i vorbeşti atît de simplu şi clar — ruseşte!

Hans şi Erwin sînt duşi să se spele, pe urmă — la sufragerie. La început, aproape toţi băieţii se ţin scai de ei, dar înainte ca eu să mă fi gîndit la asta, mulţimea se împrăştie puţin cîte puţin („I-a lămurit Jukov", îmi aruncă în treacăt Sofia Mihailovna).

Ne-am înţeles să nu ne tulburăm musafirii cu întrebări şi vorbe de prisos, să-i lăsăm întîi să se deprindă, să se înveţe cu locul. A trebuit să le punem paturile în detaşamentul lui Kolişkin, alături de Andrei, pe care îl cunosc acum bine şi care, deşi cu poticniri, cu pauze mari şi tot făcînd „m-m, m-m, m-m", după fiecare vorbă — după cîte îmi spune Sofia Mihailovna — se descurcă destul de bine cu ei.

Timpul era minunat, rar pentru verile din Leningrad; începuseră zile calde, senine. Pregătirea pentru jocul sportiv era în toi. Hans şi Erwin începuseră cu tot avîntul să ia parte la el, chiar din prima zi.

Micul Erwin ne uluia pe toţi prin agilitatea lui neobişnuită, prin dibăcia şi agerimea lui la exerciţiile fizice. Se făcea, de pildă, un exerciţiu propus de Vladimir Mihailovici: toţi băieţii se aşezau pe două rînduri, faţă în faţă, cu mîinile întinse. Toţi se legau la ochi (mai tîrziu am jucat şi „pe cuvînt de onoare". numai cu ochii închişi), afară de unul singur, care trebuia să treacă printre rînduri în aşa fel, ca băieţii să nu-l audă şi nici să-l atingă cumva cu mîna. Să te strecori pe nesimţite era aproape cu neputinţă — ba iţi scîrţîia nisipul sub picior, ba se rostogolea cîte o pietricică — fiecare pas greşit, pînă şi răsuflarea, te

dădea de gol. Dintre cercetaşii noştri, doar Korol, în nouă cazuri din zece, izbutea să treacă cu bine prin frontul acesta orb, dar vigilent. Numai Erwin nu fusese prins niciodată. El nu mergea, aluneca de-ai fi zis că-i ţipar. Şi-n tot timpul cît se strecura printre rînduri, părea că nici nu se osteneşte să umble cu băgare de seamă — înainta repede, repede, numai din cînd în cînd se apleca, cel mai adesea mergea însă de-a dreptul în picioare, dar cu o iuţeală şi cu o uşurinţă de necrezut.

Cînd Erwin apărea pe terenul nostru de sport, era întotdeauna înconjurat de spectatori entuziaşti ; el făcea figuri complicate la inele, la paralele, sărea perfect în lungime şi în înălţime, şi alerga, cred, mai iute decît toţi băieţii noştri.

Un singur lucru era ciudat la el : pentru nimic în lume nu s-ar fi scăldat în rîu.

Or, scăldatul era una din distracţiile noastre preferate. Băieţii se aruncau în rîu cu o adevărată frenezie, dar şi aici, ca în toate împrejurările, nu uitau că se pregătesc pentru jocul sportiv. Se împărţeau, de pildă, în două tabere — care trece mai iute pe celălalt mal şi se aliniază acolo la rînd ? Sau : care partidă aruncă mai întîi mingea pe malul adversarului ? Şi făceau o zarvă de-ţi luau auzul !

La astfel de jocuri luau parte doar cei mai buni înotători : căci în focul „luptei“ cineva ar fi putut să încaseze una după ceafă, sau, încercînd să pună mîna pe minge, să fie prins de picior de vreunul din adversari. E drept că pentru aceste procedee nepermise vinovatul era izgonit din apă, totuşi pe cei mai puţin descurcăreţi preferam să-i lăsăm pe uscat, să nu se întîmple vreo nenorocire.

De obicei Erwin şedea pe mal, urmărindu-ne cu mult interes ; uneori îşi înmuia picioarele în apă, dar niciodată nu se arunca în rîu.

— Ce stai aşa ? Hai în apă, e o căldu-ură ! îi tot da ghes Petka.

Erwin se înroşea pînă în vîrful urechilor, clătina din cap şi-şi dregea glasul, silindu-se să-l rostească pe

„o" cît mai bine, imitînd fără să vrea graiul de la Vologda:

— Po-tom... po-tom...[1]

— Ce? Nu cumva ţi-e fri-că? silabisea Petka, închipuindu-şi pesemne că aşa Erwin o să-l înţeleagă mai bine.

Într-una din primele zile, Hans, urmărindu-i îngrijorat cum vorbesc, începu să-i spună ceva grăbit lui Repin; Andrei îl chemă pe Petka, făcîndu-i un semn din cap:

— Hans zice să nu-l întrebaţi nimica, mai bine lăsaţi-l. Ai înţeles? Să le spui şi celorlalţi. Şi se uită de departe, cu luare-aminte, la Erwin.

Băiatul se scoală, răscoleşte nisipul cu piciorul, mai zăboveşte puţin, şi în cele din urmă, în silă parcă, mergînd cam într-o parte, se-ndreaptă spre casă. Copiii se uită lung după el. Şi atunci Hans, posomorît, începe să-i explice ceva lui Andrei, care îl ascultă încordat — se vede că se străduieşte să nu scape nimic. Pe urmă ne traduce şi nouă.

— Erwin e din satul Oderheim. Acolo este un teren sportiv. Erwin şi cu alţi băieţi făceau gimnastică la paralele. Şi tocmai atunci trec pe acolo nişte fascişti şi încep să strige: „Heil Hitler!" „Heil" înseamnă pe nemţeşte „trăiască". Iar băieţii au răspuns: „Rot front! Jos cu Hitler!" Atunci fasciştii au năvălit pe terenul sportiv, au făcut harcea-parcea aparatele de gimnastică, i-au snopit în bătaie pe băieţi, iar pe unii dintre ei i-au aruncat în rîu. Erwin nimerise într-un loc adînc, abia au putut să-l scape, pe urmă i-au făcut respiraţie artificială; după aceea a zăcut mult timp. De atunci a rămas cu frica asta de apă. Dar înainte înota grozav.

— Auzi, ticăloşii! Şi-au găsit cu cine să se bată — cu copiii! se ridică un glas din mulţimea care-i înconjura pe Andrei şi Hans.

— Şi eu era odată să mă înec, şi pe urmă tot aşa nu m-am mai scăldat, oho, mult timp! spuse Volodin îngîndurat.

---

[1] Potom — mai pe urmă (N. R.).

— Da, şi eu... atunci nu m-am speriat, dar după aia noaptea nu ştiu cum m-am trezit şi i-am tras o spaimă-ă! Văleu, mă gîndeam pe unde ai fi zăcut tu acuma, frăţioare! îşi aminteşte Podsolnuşkin.

— Dar ce, acolo, la voi, nu e nimeni să le bage minţile în cap bandiţilor ălora? se informează cu un aer sever Korobocikin, care de obicei nu prea se amestecă în vorbă. Ia întreabă-l, Andrei!

Repin întrebă, alegînd cu grijă cuvintele. Hans ascultă, cu capul puţin aplecat într-o parte. Galben la faţă, răspunde surd, cu dinţii încleştaţi. Andrei traduce:

— Muncitorii luptă. Dar fasciştii sînt foarte tari.

— Da' ce, acolo la voi oamenii-s chiori? Nu ştiu ce-i aia alb şi ce-i aia negru? nu se lasă Korobocikin.

— Ce mă, ce te legi de el? îi sare ţandăra lui Andrei, şi se încruntă furios.

Korobocikin tace, se dă mai încolo un pas şi-şi saltă îmbufnat pantalonii. Dar Hans, care în timpul acesta se uita iscoditor cînd la unul, cînd la altul, îl ia de cot pe Repin şi-l întreabă îngrijorat:

— Was? Was?

Andrei îi traduce în silă întrebarea lui Korobocikin. Hans îi răspunde ceva, apoi tace o clipă şi iar vorbeşte, trecîndu-şi mîna peste cicatricea care-i brăzdează obrazul de la tîmplă pînă la bărbie.

— El spune: sînt mulţi care nu înţeleg încă, traduce Andrei. Şi mai spune: odată, el vindea ziarul pionierilor — „Toba" îi zice. Un fascist, un zdrahon, se apropie de el şi-i trînteşte un pumn în ochi de a rămas lat pe jos. Şi pe urmă a început să-l izbească cu capul de grilaj. Atunci a sărit un muncitor şi cînd i-ar ars una fascistului!... S-au încăierat, s-au rostogolit pe caldarîm. Deodată răsare ca din pămînt un poliţai. Nu-i zice nimic fascistului, iar pe muncitor îl înhaţă şi hai la poliţie... Aşa că vedeţi cum stau lucrurile... Muncitorul a sărit să-l apere, dar deasupra au ieşit tot fasciştii.

— Ascultă, — îi spune Korobocikin lui Hans, şi-şi leapădă din nou pantalonii, — hai să înotăm pînă la malul ălălalt? Da? Care ajunge mai repede? Vrei?

De data asta, Hans n-are nevoie de traducător: fața rugătoare a lui Krobocikin, mimica, gesturile brațelor lui vînjoase sînt îndeajuns de expresive. Hans dă repede de cîteva ori din cap şi, fără să mai stea pe gînduri, se aruncă în apă. Iar Korobocikin — bîldîbîc după el!

Ne uităm tăcuți la ei. Korobocikin e cel mai bun înotător al nostru, cu el nu se poate pune nimeni. Hans înoată binişor, chiar bine, dar cum să-l ajungă el pe Korobocikin?

Cu toate astea acum înoată umăr la umăr şi ajung în acelaşi timp dincolo. Hans e foarte mulțumit. Dă din mîini şi din cap şi rîde; tălmaciul a rămas pe celălalt mal, dar Hans n-are răbdare să mai aştepte şi încearcă singur să-i explice ceva adversarului său. Noi nu ne mai luăm ochii de la ei. Şi tăcem.

— Bravo, Korobocikin!... L-a tăiat capul! exclamă Podsolnuşkin mulțumit.

36

N-am prieteni

Ştiam că un hoț nu poate să ajungă peste noapte om cinstit. Ca să devii cinstit, nu de dragul cuiva la care ții, nu din simțul datoriei, ci pentru tine însuți, dintr-o nevoie sufletească, îți trebuiesc ani întregi. Țineam minte cum fusese cu mine: niciodată nu luam nimic din colonie, fiindcă țineam mult la Anton Semionovici şi fiindcă a-l mîhni pe el ar fi însemnat să sufăr eu mai întîi. Dar să dau iama într-o bostănărie vecină sau să „fac rost" de ceva lapte dintr-un beci străin — asta o puteam face fără să simt nici cea mai mică remuşcare. Țineam să rămîn cinstit în ochii lui, pentru că acest lucru avea importanță pentru el, nu pentru mine. Şi țin minte cum odată, noaptea, la lumina luminării, acoperind-o ca să nu-mi supăr vecinii, citeam „Universitățile mele". Am citit aşa pînă în zorii zilei şi am simțit că mi se răsuceşte ceva în

piept. Pe urmă am fugit afară şi, privind la fereastra lui Anton Semionovici, am rostit ca un jurămînt: „Niciodată, niciodată n-am să mai iau nimic şi de la nimeni!" Şi adevărat: de atunci n-am mai luat nimic de la nimeni şi mă purtam aşa nu fiindcă mi-ar fi fost ruşine de Anton Semionovici, ci fiindcă nu mai puteam să fur — simţeam că a fura este o ticăloşie, ceva murdar.

Şi iată, acum îl observ pe Panin. Ce-ar trebui să i se întîmple, ca să se trezească şi el, să nu mai fie nepăsător faţă de dispreţul tovarăşilor săi sau de cuvîntul bun al unui om mai mare? Oricît de dificil ar fi fost Repin, mă îngrijora mai puţin. El nu era un indiferent. Şi niciodată nu strîngea nimic, împărţea darnic tot ce avea — e drept, că nu întotdeauna dezinteresat — dar nu era zgîrcit. Proporţional, furturile lui Panin nu se puteau compara cu cele ale lui Repin. Dar lui Panin îi plăcea să adune cît mai mult şi împotriva acestui lucru este greu, foarte greu să lupţi. Şi totuşi trebuia să termin şi cu asta.

Stăteam mereu cu ochii pe el şi tot timpul părea ocupat. Dar sufletul lui rămînea de izbelişte, nu-l urnea nimic în afară de patima lui măruntă şi bicisnică.

Între timp organizasem şi noi în şcoala noastră o asociaţie, „Prietenul copiilor". Petka mă întrebă:

— Şi ce-o să facem?

— Vom ajuta să se pună odată capăt haimanalîcului şi ca toate şcolile de reeducare să fie bune, îl lămuri pe scurt Alexei Savici.

Copiii înţeleseseră scopul asociaţiei, fiecare în felul lui, dar de fapt, aşa cum trebuia: din cînd în cînd ne pomeneam cu cîte unul că vine din oraş însoţit de un copil necunoscut („l-am întîlnit în piaţă", „a fugit de la triaj"). Uneori îi lăsam la noi, dar cel mai adesea îi plasam la alte şcoli de reeducare („Semion Afanasievici, sînteţi sigur că e o şcoală bună?").

I-am spus odată lui Panin:

— Tu n-ai nici un prieten în oraş? Dacă ai, adu-l încoace.

— Eu n-am prieteni, mormăi el posomorît.

Ne pregăteam pentru jocul sportiv şi căutam să-i dau însărcinări mai complicate, mai interesante, dar niciodată nu l-am văzut bucurîndu-se; toate le făcea aşa, să fie, fără nici o tragere de inimă.

Prima oară cînd i-am văzut şi eu sufletul mort tresărind a fost cînd a venit la noi Vladimir Mihailovici. El îl luase la ochi de la început pe băieţandrul ăsta cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, veşnic mohorît şi care nu zîmbea niciodată. De cîteva ori Vladimir Mihailovici îl rugase să-l însoţească pînă acasă, iar odată îl trimisese să-i aducă de-acolo o carte. Pînă cînd într-o zi îmi fu dat să aud această convorbire:

— Am o rugăminte, Vitea. N-ai putea să-mi faci dumneata un suport, uite-aşa, uşor de placaj, astfel încît un om să poată scrie culcat?... Uite, îţi arăt acum... şi din cîteva trăsături de creion îi schiţă la repezeală modelul.

Panin se uita mai mult în ochii lui Vladimir Mihailovici decît la schiţă şi tot încrunta din sprîncene, încordat, meditînd ceva.

— Sînt la noi alţii care se pricep mai bine! Eu poate că n-oi scoate-o la capăt!

— Încearcă şi dumneata, încearcă. Am văzut odată cum lucrai la traforaj o ramă şi zău că ieşea foarte bine. Şi aici de fapt e acelaşi lucru. Ia priveşte...

Panin se uită cu neîncredere la Vladimir Mihailovici: „Da' ce, m-ai văzut pe mine v-odată cum lucrez?" parcă stătea scris pe faţa lui.

— Nu se poate, mi-ai făgăduit că ai să încerci, stărui Vladimir Mihailovici.

Vedeam că îşi concentrase atenţia asupra acestui băieţandru şi că nu-l mai slăbea de loc. Îmi puse întrebări peste întrebări în legătură cu el şi, după ce ascultă puţinul pe care-l ştiam, spuse mai mult pentru sine:

— Trebuie să ne ocupăm de acest element. Da, trebuie să ne ocupăm foarte mult. Nu se poate să-l scăpăm din mînă. Şi nu se poate să credem că pe el nu-l atinge nimic. Ştiţi, am avut odată un astfel de elev. Posac şi cam sălbatic. Învăţa slab; iar clasa lui era strălucită, foarte bine înzestrată. Nu ştiu cum, dar

pe el îl neglijasem cu desăvîrşire. Şi iată că la sfîrşitul anului, înainte de vacanţă, se apropie de mine şi-mi spune: „Vă mulţumesc foarte mult, Vladimir Mihailovici". „Pentru ce?" „Pentru că mi-aţi spus pe nume. Toţi îmi spun numai pe numele de familie, iar dumneavoastră mi-aţi spus pe numele mic!" Da. Mi se aprind şi acum urechile, cînd îmi aduc aminte. Ştiţi, de ruşine!...

— Iertaţi-mă, Vladimir Mihailovici, dar mă tem că Panin al nostru nu-i în stare de astfel de sentimente delicate, spusei eu. Povestea lui mi se păru cam sentimentală şi, în orice caz, fără nici o legătură cu Panin.

Se vede că şi Steklov era de aceeaşi părere cu mine.

— Panin s-a înnădit să meargă la Vladimir Mihailovici, — spuse el îngrijorat, — şi Vladimir Mihailovici este un om atît de... îi crede pe toţi... Numai de n-ar şterpeli ceva de acolo.

— Nu-mi place, — spuse Ekaterina Ivanovna supărată, fără a aştepta răspunsul meu, — nu-mi place cînd un om se obişnuieşte să gîndească rău despre cineva! Omul nu este un lucru. El creşte, se schimbă. Panin vede cum se poartă Vladimir Mihailovici cu el şi n-o să fure nimic.

Serghei, din politeţe, preferă să n-o contrazică, mormăi ceva pe sub nas, dar de atunci observai că ori de cîte ori Panin îl însoţea pe Vladimir Mihailovici, cineva din detaşamentul lui Steklov — Lobov, Lionea Petrov sau altcareva din cei mici — se lua după el. Vladimir Mihailovici, care nu bănuia nimic, nu se împotrivea, iar Steklov, se vede, se simţea mai liniştit.

Odată, înapoindu-se de la Vladimir Mihailovici, Panin îmi spuse:

— Semion Afanasievici, o cunoaşteţi pe Ana Sergheevna, care îngrijeşte de gospodăria lui Vladimir Mihailovici? Are o fată, care de cinci ani nu s-a mai sculat din pat. Şi după o clipă de tăcere adăugă: M-am gîndit să-i fac un pupitru...

— Vladimir Mihailovici v-a făcut cunoştinţă?

— Da. Zice: „Uită-te, Nataşa, ăsta-i Vitea Panin". Iar ea zice: „Stai jos, Vitea..."

Și deodată, parcă fără nici o legătură cu ceea ce spusese, mărturisi :

— Semion Afanasievici, eu plec !

În prima clipă nu l-am înțeles :

— Unde să pleci ? De ce ?

— Plec de aici. Degeaba, nu mă pot dezvăța să fur. Și vă mai supăr și pe dumneavoastră.

Să-mi fi ținut un discurs lung despre influența nefastă a furtului, și tot nu m-aș fi bucurat mai mult ca acum. Va să zică și el se gîndește, se luptă cu sine însuși ! Dar i-am răspuns numai atît :

— Ce să mă fac cu tine ? Supără-mă mai departe.

Iar peste vreo două zile în atelier (Alexei Savici îmi adusese vestea asta), Panin îi spuse lui Jukov :

— Ia ascultă, Jukov... ajută-mă să fac... ăsta... cum îi zice... un suport...

Se vede totuși că se pricepea puțin la oameni, dacă i se adresase tocmai lui Jukov. Și, se înțelege, Sanea îi răspunse cu bunătate :

— Bine, adă-ncoace placajul. Arată-mi cum ți-a explicat Vladimir Mihailovici. Mai ai schița aceea ?

S-au căznit amîndoi cîteva zile, s-au mai sfătuit și cu Alexei Savici cum să-l înjghebeze mai bine și, în cele din urmă, făcură un pupitru pliant, ușor de mînuit. Nu pricepeam de ce Panin tot fugea mereu pe-afară și se uita în lungul drumului, dar pînă la urmă mă luminai : îl aștepta pe Vladimir Mihailovici. Iar Vladimir Mihailovici nu mai veni în ziua aceea și abia spre seară, Panin îmi ceru voie să ducă el pupitrul. Și i-am dat voie. După ce se înapoie, se apropie de mine și, contrar obiceiului, fără să-mi ocolească privirea, îmi spuse cu o voce, care acum nu mai era inexpresivă ca altădată :

— L-am dus. Și-mi zice : „Îți mulțumesc, îți mulțumesc... Acum — zice — o să-mi fie mai ușor să scriu !"

Mă cam temeam că venind a doua zi, Vladimir Mihailovici să nu înceapă să-l laude prea mult pe Panin. Băieții nu s-ar fi bucurat, ci mai curînd ar fi bănuit că-l laudă așa, doar de ochii lor. Dar Vladimir Mihai-

lovici nu-i spuse decît atît, și asta pe un ton destul de reținut :

— Natașa m-a rugat să-ți mai mulțumesc încă o dată. Ai făcut o treabă bună ; pupitrul e foarte comod și bine lucrat.

Cuvinte aruncate așa, mai mult în treacăt. Dar cîțiva din băieți se nimeriseră să fie de față și eram sigur că aveau să spună tuturor cele auzite.

Atît, deocamdată. Nu mai stătui de loc de vorbă cu Panin și se părea că nimic nu se schimbase în el. Și totuși, se vedea o schimbare în felul cum se purtau băieții cu el. Ceva imperceptibil, abia simțit. Apăruse o licărire de interes, sau mai curind de curiozitate : dacă Vladimir Mihailovici se poartă așa cu Panin, poate că într-adevăr o fi ceva de capul lui !

37

„Vrei să fii băiat de ispravă?"

— Uite ce, — spuse Vladimir Mihailovici, venind la noi într-o zi, — am o propunere : Mitea, trimite-i pe băieți în toate părțile, să vedem care ne va aduce vestea cea mai mare ?

Nu ne spuse cam despre ce fel de veste era vorba. Dar toți aveau convingerea că Vladimir Mihailovici știe ceva.

— Da' de ce, Vladimir Mihailovici ? De ce ? nu-l slăbea Petka.

— Ești tu cercetaș ori nu ești ? Ei bine, du-te și cercetează, răspunse Vladimir Mihailovici, care îi spunea „tu" numai lui Petka și încă vreo cîtorva mormoloci din detașamentul lui Steklov.

De la prînz și pînă la masa de seară, cercetașii cutreierară întreg „teatrul de război" presupus. Podsolnușkin află că se mai pusese în circulație încă un tren de zi și că cel de noapte fusese desființat. Pavlușa Steklov raportă că pădurarul pesemne plecase : „Dacă și-a pus lacăt la colibă !" „Pe rîu tot umblă

încoace şi-ncolo o barcă cu pînze“, ne înştiinţă Volodin. Toţi veneau şi ne comunicau cîte ceva nou, şi de fiecare dată, uitîndu-ne la Vladimir Mihailovici, vedeam că vestea cea mare tot n-o aflasem. De altminteri şi noi ne dădeam seama că toate noutăţile astea nu puteau să aibă nici o însemnătate pentru şcoala noastră.

Dar tocmai cînd clopoţelul suna pentru masa de seară, în curtea şcolii năvăliră Korobocikin şi Petka, cu sufletul la gură şi cu ochii cît cepele.

— Au sosit ! Au sosit leningrădenii !

Asta da ! era o veste mare.

— De unde aţi aflat, Vladimir Mihailovici ?

— Ca să vă spun drept, am aflat întîmplător. Mă duceam la gară după ziar şi pe drum m-am întîlnit cu o ceată de vreo zece băieţi.

— Atunci nu sînt ei ! Ei sînt o sută !

— Cred că este avangarda. Or fi venit să facă primele pregătiri.

— Ce să mai stăm să ghicim ? spuse Alexei Savici. Haideţi să mergem la ei.

— Da, să mergem, mă alăturai şi eu propunerii, dar mîine dis-de-dimineaţă. Cred că ar trebui să le dăm o mînă de ajutor. Koroliov, alege tu vreo zece băieţi.

Korol îi alese îndată şi-l auzii cum îi dăscălea :

— Cum ajungem acolo, să le dăm frumos bună ziua. Dacă le trebuie ceva, îi ajutăm. Dar să nu vă zgîiţi la ei, să nu-i descoaseţi, să nu creadă cumva că am venit să-i spionăm.

Pornirăm dimineaţa pe răcoare spre şcoala în care trebuiau să fie încartiruiţi noii sosiţi. Pe drum, Petka şi Korobocikin povesteau pentru a nu ştiu cîta oară, mereu întrerupîndu-se unul pe altul, cum le venise ideea să plece în recunoaştere tocmai în partea aceea. Petka nu vorbea decît de izbînda lui. „Asta da, mai zic şi eu recunoaştere : am adus vestea cea mai mare ! Nu ca ăilalţi ! Gîndiţi-vă numai ce a fost în stare să descopere Podsolnuşkin ! Parcă de trenuri ne pasă nouă ? Dar Pavluşka ? Mare scofală — a plecat pădurarul !“ Korobocikin era mult mai stăpînit, dar şi el

își dădea seama că amîndoi se întrecuseră pe sine. Nu-i glumă să le-o iei așa înainte la toți... Korobocikin se străduia să pară cît mai nepăsător și încrunta avan din sprîncene. În genere, era un băiat serios, iar alunița neagră de sub ochiul stîng făcea ca fața să-i pară și mai posomorîtă. Dar acum, obrazul lui jupuit de soare i se lumina mereu de un zîmbet, pe care cu greu și-l putea stăpîni...

— Am sosit! Intrăm cu toții odată?

Pe terenul școlii — joasă, cu un singur cat — alergau niște copii, care cu o cîrpă în mînă, care cu o găleată. Și-mi adusei îndată aminte de primele noastre zile, de cele dintîi griji gospodărești, de curățenia generală, ca și cum ne-am fi aflat pe puntea unei corăbii.

— Bună ziua. Poftim, intrați! strigă Jenia, fetița aceea bălăioară, care juca atît de bine baschet.

Auzindu-i glasul, ceilalți se strînseră și ei în jurul nostru.

După cum își închipuise Vladimir Mihailovici, pionierii din Leningrad trimiseseră înainte o grupă de șoc, ca să pregătească terenul pentru primirea celorlalți. Grupa era formată din zece copii, și copiii aceștia nu pierdeau nici o clipă în zadar, nu-și petreceau timpul în bibliotecă sau în clase. Și toți păreau aleși unul și unul: sănătoși, arși de soare, pînă și Jenia cea slăbuță se înnegrise de tot, de se făcuse ca ciocolata; și nu se temeau de loc de lucru. Toți frecau, dereticau școala, în care trebuiau să se așeze cu toții, tăiau și spărgeau lemne. Nu era nici un om mare printre ei și-și pregăteau singuri mîncarea. Trebuie să mărturisim că le-am dat și noi o mînă de ajutor.

Intîi pionierii și băieții mei se cam uitau chiorîș unii la alții, dar asta nu ținu prea mult timp.

— N-aveți nevoie de nimic? întrebă Korol, întocmai ca la repetiția pe care o făcuse acasă cu copiii. Cu ce v-am putea ajuta?

— Ne-ar trebui o căldare, mărturisi, după o clipă de șovăială, băiatul cel mai mare, șeful grupei (și acum mai țin minte numele lui de familie — Golîșev)

Am făcut o mare prostie: am adus găleți murdare, de spălat pe jos, și nici o găleată curată pentru apă de băut. Am găsit una aici, dar ne-ar mai trebui încă una, pînă ne-or aduce ai noștri...

Korol se uită întrebător la mine.

— Trebuie să le dăm, am spus eu.

— Ia, Volodin, repede-te!... ordonă Korol.

Nu era chiar atît de simplu să te „repezi" — pînă acasă erau vreo trei kilometri. Pîn-ce Volodin „se repezi" într-acolo, băieții mei se plimbară peste tot, se uitară atenți la toate, dar nu întrebară nimic, țineau minte povața lui Korol: „Să nu creadă că am venit să-i spionăm!" Eu nu mă amestecam, socotind că trebuie să-și dea ei singuri seama de starea lucrurilor.

Volodin făcu drumul încolo și înapoi cu o viteză record. Aduse nu numai o găleată, ci — din propria lui inițiativă — și o perie nouă, zbîrlită, de frecat pe jos.

— Uite, am crezut... că poate e mai bine... pentru podele... spuse el gîfîind de oboseală.

— Vai, mulțumesc! Ce bine te-ai gîndit! sări Jenia, aproape smulgîndu-i din mînă peria. Chiar că mă și plictisisem să mă tot tîrăsc cu șomoiogul pe jos.

— Da, Volodin... e un băiat dezghețat, aprobă Korol cu glas stăpînit, dar se vedea cît de colo ce mulțumit era.

Lauda lui Korol însemna ceva, apoi recunoștința pionierilor din Leningrad era și ea foarte măgulitoare, de aceea Korobocikin veni și el cu o propunere:

— Am mai putea să vă facem și-un duș. Ca al nostru. Știți: un butoi și o căldare. Cu găuri. Un duș. Numai dacă vreți, bineînțeles.

Pînă atunci nu avusesem niciodată prilejul să-l aud pe Korobocikin rostind discursuri atît de lungi. A fost un succes nemaipomenit.

— Asta da, zic și eu! Ar fi foarte bine! Vin ai noștri și... poftiți! Răcoriți-vă! Ce bucuroși o să fie!

În felul acesta gheața a fost spartă. Băieții instalau dușul, măturau curtea, făceau cu bunăvoință orice, numai să-i ajute și ei cu ceva pe pionieri. Iar pionierii le primeau ajutorul cu simplitate, ca niște prieteni vechi.

— Mai aveţi vreo treabă? îi întreba cîte unul din ai noştri, abia venit acolo.

— Hai la curăţat cartofi! îi poftea la bucătărie pionierul de serviciu.

— Lasă să-i curețe și singuri, că de aia sînt de corvoadă la bucătărie! Mai bine veniţi încoace, că ne cade cortul în cap.

Sanea Jukov îmi spuse din prima zi:

— Semion Afanasievici, nu-i putem lăsa pe toţi să vină aici. Dacă se întîmplă ceva... Uite, de exemplu Panin...

— Atunci să hotărască consiliul școlii. Vom organiza o echipă de reprezentanţi, ca la noi în comună: cîte doi-trei de fiecare detașament, prin rotaţie. Pe cine vreţi voi, pe aceia-i trimiteţi.

Și rezultatul a fost foarte interesant. Băieţii se duceau la pionieri ca să lucreze — asta o ştiau cu toţii — şi nu să se joace sau să se distreze (pentru volei pionierii veneau la noi pe înserate). Dar dacă cineva făcea vreo boroboaţă, nu-l mai trimiteam. Nu-i spunea nimeni: ești vinovat și de aceea trebuie să rămîi acasă. Dar nici cel care nu era trimis la prima cerere, nu mai discuta: se simțea cu musca pe căciulă. Și, curios, dar toţi ar fi vrut să meargă acolo, deși, repet, toţi ştiau că nu se duc să stea de pomană. Se poate să vii la niște oameni care lucrează din zori și pînă seara şi să stai doar aşa, să-i priveşti? Aici, ori pui mîna să faci treabă, ori pleci. Ai noştri însă nu se dădeau în lături de la muncă.

În ziua cînd trebuia să vină de la Leningrad şi restul pionierilor, am plecat în formaţie la gară să-i întîmpinăm.

Trenul se apropie de peronul gării; din ultimul vagon se împrăştie ca mazărea din sac o droaie de băieţi în pantalonaşi scurţi, albaştri, cu cămaşă albă şi cravată roşie. Se aşază îndată cîte patru în rînd şi formează o coloană frumoasă şi pestriţă. În faţa lor, stegarul, avînd la dreapta și la stînga doi pionieri — un băiat și o fată.

— Bi-ne-aţi ve-nit! scandează ai mei.

— Bine v-am găsit! răspund leningrădenii.

— Înainte... marş! comandă cu o voce răsunătoare Grişa Lucinkin.

Şi coloana pionierilor se urneşte din loc.

— Înainte, marş! comand şi eu.

Coloana noastră se pune şi ea în mişcare numaidecît.

Ziua era posomorîtă, pe toată linia orizontului se învălătuceau nori grei, iar vîntul tăios şi puternic sufla fără milă, acoperind ultimele luminişuri albastre cu zdrenţe vinete-cenuşii. Cu toate astea, nimeni nu se aştepta ca ploaia să se dezlănţuie atît de repede. Şi totuşi, aşa s-a întîmplat. O ultimă rafală de vînt, o clipă de linişte, şi ploaia, care parcă atît aştepta, se porni în ropote zgomotoase, puhoi neîntrerupt şi întunecos, prăvălindu-se peste noi.

Formaţia noastră fremătă, ultimele rînduri se bulucîră între ele.

— Aoleo, Semion Afanasievici! piui unul din prichindei.

Glebov sări într-o parte şi se adăposti sub streaşina unui chioşc.

— Ce-i cu voi? ţipă Korol, cuprins de furie. Semion Afanasievici, ia uitaţi-vă!

Şi apucîndu-l pe Glebov de guler îl trase în rînd.

N-am avut timp să dau comanda, nici măcar să întreprind ceva pentru restabilirea ordinei cînd, în faţa noastră, pionierii începură un cîntec, nu, nu un cîntec, un recitativ în cor — nu cîntau, ci declamau, da, declamau ceva. Fără să vrem, îi ascultam. Ploaia răpăia, ne biciuia, şi în larma ei nu apucarăm să desluşim primele cuvinte. Dar treptat-treptat începurăm să le prindem sensul:

Tot-toc-toc-toc,
Cu potcoave argintii
Vrei să fii băiat viteaz?
Capul sus!
Toc-toc-toc-toc,
Cu potcoave argintii!...

Şi asta din nou, mereu-mereu, tot mai tare, mai provocător. Într-o clipă — şi corul pionierilor ne prinse şi pe noi în ritmul lui vioi şi repede. Ce bine era să

mergi în cadența lui ! Nu era nici muzică, nici răpăit de tobă, dar pasul se desprindea atît de ritmic, atît de ușor, încît am început și noi să-i zicem, întîi încet, apoi cu glas plin, în tact cu cei ce mergeau înaintea noastră :

To-toc-toc-toc,
Cu potcoave argintii
Vrei să fii băiat viteaz ?
Capul sus !

A trecut acum furtuna.
Mîine va fi soare
Cîntă goarna, cîntă-ntr-una,
Înainte, marș ! 2

Ce minunat era ! În strofele acestea clare auzeai cu adevărat clinchetul potcoavelor, o chemare care-ți înviora pasul și, deși eram uzi pînă la piele, de ni se lipea cămașa de spinare, nimeni nu se mai sinchisea de ploaie.

Lucinkin întorcea mereu spre noi o față zîmbitoare, lucind de ploaie, cu șuvițele de păr lipite de frunte și dădea din mînă, în ritmul cîntecului, dirijînd parcă. Iar noi, în ciuda ploii, repetam într-una, tot mai vesel, tot mai tare, tot mai apăsat :

Toc-toc, toc-toc,
Cu potcoave argintii !
Vrei să fii băiat viteaz ?...

38

Ziua noastră de mîine înseamnă bucurie !

Mîine... Oare ce ne va aduce ziua de mîine ? Cu ce sentiment de nesiguranță adormi atunci cînd nu știi ce te așteaptă a doua zi ! Cît de zbuciumat ți-e somnul cînd nu aștepți nimic bun de la ziua de mîine !

Băieții noștri căpătaseră siguranța plină de bucurie nu numai a „zilei de mîine“ — ar fi prea puțin ! Da, e prea puțin să știi că vei fi sătul, îmbrăcat, încălțat.

Asta fusese la început — și pe vremea aceea însemna mult — dar acum o bucurie atît de mică nu mai putea să ne mulțumească. Nu, acum copiii erau siguri că ziua de mîine avea să le aducă o bucurie mai deplină, nu numai bucuria de a fi sătui și liniștiți.

Cîndva, foarte de mult, pe vremea cînd abia îmi începusem cariera de pedagog la comuna Dzerjinski, Anton Semionovici îmi spusese :

„Nici un om pe lume n-ar putea trăi, dacă n-ar avea înaintea lui ceva care să-i aducă bucurie. Bucuria zilei de mîine — iată pentru ce trăim. Și să ții minte : în activitatea noastră pedagogică acest lucru aș putea spune că este cel mai important. Întîi trebuie să știi să dai viață bucuriei, s-o însuflețești, astfel ca băieții s-o vadă, s-o simtă : uite-o, e aici ! Iar mai tîrziu, — e greu, dar cît de important ! — trebuie să preschimbi bucuria asta simplă într-una din ce în ce mai complexă, de mai mare însemnătate pentru om. La început, pe băieți îi poți bucura dîndu-le o bucată de turtă dulce, sau — hai să zicem — ducîndu-i la circ. Dar pe urmă bucuria lor cea mare va fi să-și îndeplinească datoria. Să lucreze frumos. Și poate, să-și dea viața pentru o cauză comună, măreață. Înțelegi cum vine asta ? Eu aș spune chiar că a educa un om înseamnă a dezvolta în el perspectivele bucuriei lui de mîine. Pricepi ? Uite, propune-le băieților să facă un patinoar. Se vor apuca îndată de treabă, cu entuziasm, atrași de perspectiva de a se distra. E o perspectivă simplă, fără prea mare valoare. Dar lucrul odată pornit va înainta mereu și în mersul lui vor răsări o seamă de alte probleme. Unde să se încălzească ? Unde și cum să așeze băncile ? Cum să lumineze mai bine terenul ? Vezi cum se complică perspectiva chiar de la început, din primele momente ? Dar uite, chiar și în viața noastră comună : cînd un colectiv devine atît de unit, încît formează parcă o familie, pînă și perspectiva cea mai apropiată — aceea de a lucra cu toții împreună, în colectiv — te cîștigă în întregime și te bucură."

Îmi aminteam acum de vorbele lui Anton Semionovici, comparam ce-mi spusese cu viața noastră de-aici

și vedeam: da, o asemenea perspectivă apropiată, în care totul tinde spre un viitor plin de acțiune colectivă, de succese colective, aveam și noi. Fără îndoială! Băieții se scoală dimineața cu un singur gînd: începe o nouă zi de muncă comună, de efort comun. Prea bine! Vom munci!

Ne împrietenisem cu colhozul „Lenin". Nu-i adevărat că numai faima rea se răspîndește repede. Scăpasem de vreo două ori fînul colhoznicilor de ploaie — ne dusesem cu tot alaiul la ei, fără a aștepta să fim poftiți — și-l făcusem căpițe, iar a doua zi îl împrăștiasem din nou și mai venisem încă o dată sub arșița soarelui, ca să-l întoarcem. Nu era cine știe ce, dar fusese de ajuns ca lumea să spună despre noi: „Buni băieți! Le place să muncească!" Și faima noastră, de astă dată bună, se lăți, se răspîndi tot mai departe și mai departe.

Împreună cu pionierii din sat plivisem varza și sfecla colhozului, iar pe urmă veniseră și ei să ne ajute la grădina de zarzavat. Și nu se mai întîmplă niciodată să se aducă un film bun și ei să uite să ne cheme și pe noi.

La faima asta a noastră mai contribuise și întîmplarea următoare: odată, stînd în sala mare și încăpătoare a colhozului (colhozul și S.M.T.-ul aveau un club bun), așteptînd să înceapă filmul, sporovăiam între noi, mai trăgînd din cînd în cînd cu urechea la ce se vorbea alături. Un flăcău de vreo șaptesprezece ani zicea că vrea s-o dea la gazetă pe bucătăreasa lor, care pentru unii era mumă, iar pentru alții ciumă; unora le punea prea multă ciorbă, iar altora, prea puțină; unora abia le ungea fundul strachinii cu păsat, iar altora le-o umplea cu vîrf.

— Dar ce ziar aveți? se interesă foarte serios Podsolnușkin.

— Avem, cum să nu, apare la direcția politică. Au ei o rubrică: „Hai să ne răfuim!" Ș-acolo aș vrea s-o văd încondeiată pe Avdotia Sergheevna a noastră.

— Și cum o mai cheamă pe Avdotia Sergheevna a dumneavoastră? întrebă deodată Repin.

— Dar tu ce-ai cu ea? i-o întoarse flăcăul.

— Uite-așa, întreb și eu.
— Boiko o cheamă. Ei și ?...
— Stai, stai ! Aveți în colhoz un Semion ? Dar Vasili ? Dar Efim ?... Nu, Efim n-aveți ? Mie-mi trebuie un Efim. Dar Pantelei ? Dar Filip ? Nu, n-aveți ? Dar un Ivan ?

Eram nedumeriți cu toții, iar flăcăul care adusese vorba despre bucătăreasă începuse s-o cam bage pe mînecă și se tot uita cu frică la Andrei. Iar Andrei, cu privirea ațintită într-un colț, cu un aer preocupat, mișcînd din buze, tăcu puțin... Și deodată, cu totul pe neașteptate, îi propuse flăcăului :

— Decît o notă, mai bine faceți-i o caricatură și dedesubt puneți niște versuri usturătoare. Uite, cam așa :

Tovarășă Boiko, spune : de ce
Faci împărțeala-așa, pe dos ?
Ivan, Vasili, Iuri, ce,
Decît Grigori-s mai prejos ?

Băieții mei și colhoznicii rămaseră cu gurile căscate. Iar cînd epigrama apăru într-adevăr sub o caricatură răutăcioasă și foarte hazlie la rubrica „Hai să ne răfuim“, popularitatea noastră crescu neînchipuit de mult.

— Uite, ăsta ! Asta a făcut versurile ! spuneau și tinerii lucrători de la colhoz și chiar și colhoznicii mai în vîrstă, de cîte ori apăream la club.

Era cea dintîi contribuție a lui Andrei Repin la renumele bun al școlii noastre.

39

Jocul

Uite, așa trăiam, și fiecare zi ne aducea cîte o bucurie.

Iar o dată cu venirea băieților de la Leningrad, în fața noastră se mai ivise o nouă bucurie, pe care aveam s-o trăim curînd — „jocul militar“.

Dar înainte de a trece la el, vreau să mai povestesc ceva.

— Semion Afanasievici, — mi se adresă odată Serghei Steklov, — orice-aţi zice, fără goarnă nu se poate. Nu se poate şi pace! Cum să ne sculăm la alarmă? Cum să sunăm adunarea? Ce poţi face cu un clopoţel?

— Să discutăm în consiliu şi să hotărîm cum să facem.

— Semion Afanasievici, mai bine să nu discutăm în consiliu. Ce să-i mai scoatem ochii lui Korol!...

— Ce-i cu tine, Steklov? Nu eşti în toate minţile?

— Semion Afanasievici, păi el a spus de mult de faţă cu toţii: „Ia mai slăbiţi-mă; eu am luat goarna, dar de Volodka să nu vă atingeţi, că el nu-i vinovat cu nimic!"

— Cînd a spus el aşa ceva?

Steklov îşi coborî glasul:

— Păi Semion Afanasievici, Volodka mereu se tot frămîntă... umblă după toţi şi se miorlăie. Korol l-a văzut odată şi zice: „Să ştiţi, eu am făcut-o. Şi tu, Repin, diavol afurisit, să ştii că nu-mi pasă de tine: eu am luat goarna, iar Volodka n-are nici în clin, nici în mînecă cu asta!"

— Şi Volodka?

— Da' n-a spus-o de faţă cu el. Şi ne-a ameninţat: „Dacă-i spune cineva lui Razumov, îi sucesc gîtul!" Ei, şi n-a vrut nimeni să se bage. Volodea nici nu ştie că Dmitri a luat vina asupra lui. Dar să nu vă închipuiţi aşa ceva, Semion Afanasievici, nu crede nimeni, adăugă Serghei. Se înţelege, a făcut-o în necazul lui Repin. „Dacă — zice — îi spui ceva lui Volodea, te..."

Drept să spun, Serghei m-a năucit cu totul. Se înţelege că n-am crezut, nici nu puteam să cred ce spusese Korol. Desigur că o făcuse în necazul lui Repin — aşa era. Şi totuşi, nu-i de loc plăcut să afli că în şcoala pe care o conduci multe se fac şi se discută fără ştirea ta; că sînt lucruri despre care nu ţi se spune nimic, şi care, fie că nu ajung de loc la urechile tale, fie că le descoperi uite-aşa, din întîmplare. Ce l-o fi apucat pe Korol să spună o prostie ca asta?

Cît despre goarnă — Serghei s-a gîndit foarte bine — trebuia neapărat să facem rost de una. Rezolvarăm numaidecît problema, fără nici o zarvă, rugîndu-l pe Alexei Savici să ne aducă una din oraș. Petka, înnebunit de bucurie, luă cîteva lecții de la gornistul din Leningrad și, într-o bună dimineață, Poiana Mestecenilor fu trezită din somn de sunetele ei poruncitoare. Toți săriră în picioare și, fără să mai aștepte rondul, alergară afară, la adunare.

Petka, roșu și plin de nădușeală, emoționat de măreața misiune ce i se încredințase, sună pe loc, unul după altul, patru semnale. Primul — scularea — voios și sprinten :

— „Zorile s-arată, sună deșteptarea, iute echiparea, fii gata de muncă !"

Al doilea — stăruitor, chemînd la lucru :

„Ia-ți lopata și toporul ! I-auzi, duduie motorul. Zi de munc-a în-ce-put !"

Al treilea — chema prelung și plin de melancolie :

„La culca-are în dormitoare ! La culca-are în dormitoare !"

Semnalul de alarmă răsuna ca un strigăt :

„Repede ! Scularea ! Lasă trîndăveala ! Nu fii cască-gură !"

Începînd din ziua aceea, băieții se culcau, așteptînd mereu alarma.

Chiar de la prima alarmă, care răsună într-o zi, pe la revărsatul zorilor, ei fură numaidecît în picioare. Deși goarna nici nu-și terminase măcar chemarea, băieții se și strînseseră în careu, gata îmbrăcați — în pantaloni, cămăși și cipici în picioare.

— Bravo vouă ! le-am spus eu din tot sufletul, dar, după cum s-a văzut mai tîrziu... mă cam grăbisem.

În noaptea următoare am trecut prin dormitoare și abia atunci am înțeles de unde venea iuțeala de fulger și punctualitatea lor exemplară : toți — și înțeleptul Jukov, și Serghei Steklov, care era atît de chibzuit, și Kolîșkin cel greoi, și Hans, și Erwin — nu mai vorbim de cei mici — toți dormeau îmbrăcați. Și dimineața la adunare am fost nevoit să le spun cu totul altceva :

— Adunarea de alarmă s-a desfăşurat cum nu se poate mai rău. A fost o înşelăciune, nu o adunare adevărată. Şi iarna, cum o să dormiţi ? Cu cojoace şi pîslari ? Cu căciulă pe cap ? Tuturor comandanţilor le aduc o mustrare severă. Să aveţi grijă ca toţi să doarmă cum trebuie şi să vină la adunare cinstit, fără înşelăciune.

Petka devenise o persoană de vază. Inainte de culcare, fiecare îl trăgea de mînecă.

— Zi, să mori tu, o să avem alarmă la noapte ?

— Să mă trăsnească ! exclama Petka, fără să spună totuşi da sau nu.

Seara n-am izbutit să rămîn singur cu el nici o clipă măcar — ne urmăreau zeci de ochi ageri. A trebuit să convenim că ordinul de alarmă îi va fi transmis de Ekaterina Ivanovna, despre care băieţii credeau că nu se amestecă în aceste treburi.

Am sunat alarma, cînd toţi încetaseră de mult s-o mai aştepte, şi ceea ce mi-a fost dat să văd, privind careul, ar fi trezit rîsul oricui : copiii stăteau aliniaţi ca vai de lume, cu părul zbîrlit, cu cîte un picior încălţat şi cu celălalt desculţ, care numai cu pantalonii pe el, care cu cămaşa subsuoară. Tabloul era foarte pitoresc, dar şi trist totodată.

— Foarte rău ! Treceţi în dormitor ! Îmbrăcaţi-vă ca lumea !

Data următoare — cam la două zile după asta — primii sosiră alergînd, îmbrăcaţi ca de paradă, băieţii lui Steklov, pe care Serghei, neobosit, îi antrenase mereu. În coada tuturor sosi detaşamentul lui Kolîşkin. Sfatul şcolii felicită detaşamentul patru şi aduse mustrări detaşamentului doi.

Astfel, încetul cu încetul am ajuns ca la semnalul de alarmă băieţii să se îmbrace repede, reglementar, şi să se alinieze în careu disciplinaţi şi într-o ordine perfectă.

În toate detaşamentele se punea atîta suflet pentru joc, încît Ekaterina Ivanovna suspina mai toată ziua :

— Dacă şi la toamnă ar merge tot aşa... la învăţătură...

In zilele acelea aproape că nu ne mai vedeam cu cei de la Leningrad — doar cercetaşii se întîlneau faţă-n faţă în pădure şi se măsurau unii pe alţii cu priviri bănuitoare, parcă studiindu-se, ca apoi să se uite repede în altă parte.

Cu vreo trei zile înainte de începerea „ostilităţilor". comandanţii noştri şi comandanţii inamicului se adunară din nou la club. Ei bine, acum arătam cu totul altfel decît acum o lună! Nu mai stăteam cu ochii în pămînt, nu mai oftam pe tăcutelea şi nici nu ne mai rodea invidia. Tratam ca de la egal la egal cu adversarii noştri şi discutam cu seriozitate, în toate amănuntele, regulile jocului.

Se înţelege că pe dată s-au iscat discuţii: cine va purta brasarde roşii şi cine — albe. A trebuit să tragem la sorţi. Noi am avut noroc! Ne-au căzut brasarde roşii cu numere albe, iar celor de la Leningrad — albe cu numere roşii. Pe urmă a trebuit să cădem la învoială asupra punctajului. Pentru o camuflare reuşită — două puncte, pentru fiecare informaţie importantă şi justă — pînă la cinci puncte.

— Iar dacă e cifrată după alfabetul Morse, cu un punct mai mult, preciză Lucinkin.

A fost o lovitură grea pentru noi. Aproape că nu ne ocupasem de loc de alfabetul Morse — aici ne pusese piciorul în prag Ekaterina Ivanovna, care declarase sus şi tare că nu îngăduie să li se îmbîcsească copiilor capul cu alfabetul Morse, cînd ei nici măcar tabla înmulţirii n-o ştiau bine. Avusesem chiar o discuţie cu ea, dar am fost nevoit să cedez, şi iată, acum aveam de pierdut din pricina asta!

Începutul „ostilităţilor" fu hotărît pentru ziua de zece august. Dar nimeni, în afară de comandanţi, nu trebuia s-o ştie. În ajun, cinci băieţi, conduşi de Korol, aşezaseră în pădure cortul statului major. Locul fusese ales cu chibzuială — o poieniţă mică, înconjurată din toate părţile de plopi de munte şi de pini. Şi mai era acolo şi un mesteacăn, rătăcit printre ei. Înalt şi subţirel, crescuse înclinat, se vede din cauza vîntului, şi stătea aşa, mult încovoiat, înscriind o curbă albă pe fondul verde-cenuşiu al plopilor. Acolo, lîngă mes-

teacăn, aşezaseră şi cortul. La vreo zece paşi distanţă se găsea o groapă adîncă, aproape rotundă, cu apă la fund, iar la dreapta, ceva mai departe, curgea un pîrîu rece şi destul de larg. Dar pentru noi, groapa şi pîrîul nu existau ca atare — ele erau doar obstacole, care la nevoie l-ar fi putut împiedica pe inamic; acum toate cîte se aflau în jur nu le priveam decît din acest punct de vedere.

Cît despre mine, eram grozav de emoţionat. Nu mă îngrijora nici rezultatul jocului, nici numărul punctelor pe care ar fi putut să le cîştige băieţii mei la cunoaşterea hărţii, la iscusinţa de a transporta răniţii şi de a se orienta pe teren. Ce să mai vorbim — toate exerciţiile astea or fi avut însemnătatea lor, dar nu ele erau lucrul cel mai de seamă pentru mine. Colectivul nostru trecea un examen — poate fără prea mare importanţă — dar atît timp cît un colectiv se dezvoltă şi se întăreşte, orice lucru, cît de mărunt, este pentru el un examen: şi un necaz, şi o bucurie, şi o întîlnire cu un alt colectiv. De fapt, colectivul nostru se întîlnea acum pentru prima dată cu un alt colectiv, la joc şi la luptă. Cum se vor purta băieţii? Oare nu se vor pierde cu firea? Aşteptam să văd. Şi, nu ascund, eram îngrijorat.

Dar iată că sosi şi ziua cea mare.

Era încă întuneric, cînd, sacadat şi răsunător, goarna sună alarma. Eu şi Petka aşteptam pe linie. El sufla în goarnă din răsputeri. Auzeam cum îi clănţănesc dinţii de frig, sau mai curînd de emoţie. Toată şcoala începu deodată să forfotească. Strîngînd arma de lemn în mînă, băieţii coborau scările sărind cîte trei trepte odată şi se aliniau pe plutoane. Recunoaşterea pornise de mult, iar garda şi secretarul statului major plecaseră de cu seară şi-şi petrecuseră noaptea în cort.

— Declar şcoala de reeducare numărul şaizeci în stare de război! spusei eu, învăluind cu privirea frontul, încremenit pe linie.

În deplină tăcere, fiecare comandant îşi duse plutonul pe poziţiile dinainte stabilite. Băieţii mergeau în lanţ, unul după altul. Îşi schimbau repede şi neau-

zit formaţia, ţinîndu-şi răsuflarea. Jukov aşează santinelele în jurul şcolii; băieţii care rămăseseră de pază urmau să fie schimbaţi la cîte o oră şi jumătate, ca să poată lua şi ei parte la joc.

— Stai! Cine-i! Stai, cine-i? mă opriră santinelele de vreo cinci ori pînă ajunsei la statul major.

— Vulturul, rosteam eu încet parola.

— Şoimul, îmi răspundeau santinelele în şoaptă şi mă lăsau să trec.

Cortul, tot numai ramuri verzi, era aproape cu neputinţă de găsit printre plopi în lumina cenuşie a zorilor. La intrare stăteau Glebov şi Erwin.

— Vulturul, spuse Erwin.

— Şoimul, răspunsei eu.

Erwin trebuise să înveţe multe cuvinte ruseşti — parola urma să se schimbe din două în două ore.

În cort, la o masă, şedea Repin. El era secretarul statului major, fiind cel mai cu carte.

— Dar ştii, fără mofturi! îi spusesem eu în ajun, cu înţeles.

Andrei îmi răspunsese reglementar, fără să se supere, dar şi fără să zîmbească:

— Înţeles, fără mofturi!

Poate că el era singurul care avea simţămîntul că totul nu e altceva decît un joc. Oricum însă, nu şi-ar fi îngăduit nici o clipă să uite că lucrurile trebuiesc luate în serios.

Iată şi acum, în adîncul ochilor săi albaştri, şi undeva, pe la colţul buzelor, îi flutură un zîmbet — zîmbetul lui obişnuit. Îi răspund printr-o privire gravă, ba chiar posomorîtă.

Dar n-avem timp să ne examinăm unul pe altul — în cort dă năvală Korobocikin cu primul raport: „Surjik a fost rănit". Inamicul îi atacase din spate plutonul, prin surprindere, aruncase cîteva grenade şi se făcuse nevăzut. Desigur am fi putut să nu-l socotim rănit pe Surjik, dar o grenadă îl nimerise drept în cap, aşa că, vorbind cinstit...

— Vorbind cinstit, Surjik nu-i rănit, ci mort de-a binelea...

După aceea începură să sosească veşti din ce în ce

mai alarmante. Tot ce izbuteau să afle cercetașii noștri, după o jumătate de oră, nu mai avea nici o valoare — inamicul își regrupa mereu unitățile, schimbînd pozițiile tunurilor. Toate informațiile noastre se dovedeau a fi nesigure și neadevărate.

Ce-i drept, aveam în rezervă un șiretlic, pe care hotărîsem să nu-l folosim pînă pe la amiază. Bineînțeles, Korol îl născocise.

Leningrădenii știau că noi n-avem fete. De ce să nu îmbrăcăm doi-trei băieți în rochii ? Să se plimbe prin pădure, să culeagă ciuperci — n-o să-i bănuiască nimeni : doar inamicul nu ne cunoaște pe toți la față !

Cel mai nimerit ar fi să-l travestim pe Petka, dar pe el pionierii îl cunosc ca pe un cal breaz. După înfățișare, bun ar fi și Lionea cel cu găinile, dar cum să te încrezi în istețimea lui ? Prea e blînd și sperios, nu degeaba seamănă el cu un iepuraș... Și atunci Korol îl propuse pe Vasea Lobov, tot mic și pirpiriu ca Lionea, și pe Pavlușa Steklov. La început, zgîmboii se cam codeau :

— Da-a, să ne îmbrăcați ca pe fete și pe urmă să rîdă toți de noi !

Dar Korol le spuse cu tonul cel mai impunător cu putință :

— Să îndrăznească numai, că le arăt eu !...

Galia, care auzise din odaia de alături discuția noastră, spuse și ea :

— Și de ce ar rîde de voi ? E doar o tactică militară !

Zis și făcut. Galia și Sofia Mihailovna scurtară și micșorară niște fuste și bluze de-ale lor cam pe jumătate, pe măsura godacilor. Antonina Grigorievna ne dădu și ea două basmale, una cu bobițe negre pe alb și alta — albastră cu floricele. Făcurăm rost și de niște coșărci. Apoi le arătarăm de cîteva ori cum să umble, cum să se poarte. Puștii pufneau mereu în rîs și asta era primejdia cea mai mare : dacă rîd — s-a isprăvit cu ei ! Dar amîndoi se jurară că odată ajunși pe prima linie, n-o să mai rîdă.

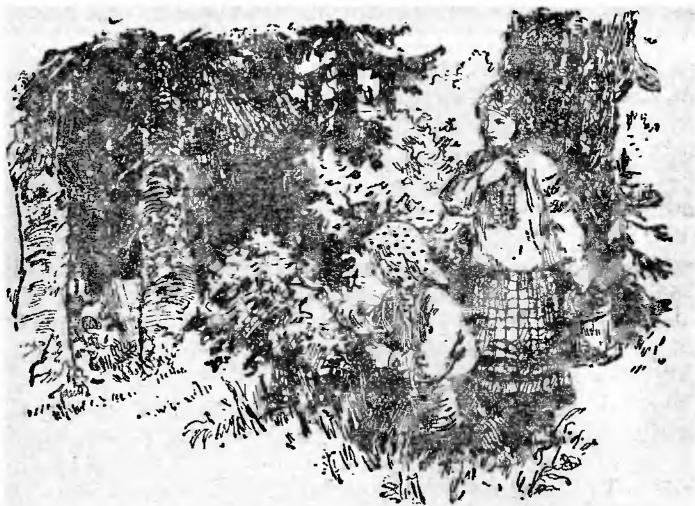
Între timp, după o oarecare acalmie care urmă după „moartea tragică“ a lui Surjik, atmosfera începu să

se încingă. În fiecare clipă se întîmpla cîte ceva. Glebov zări din vîrful unui brad înalt un lanț de pionieri, care se furișau de-a lungul pîrîului, în direcția statului nostru major. O grupă din plutonul lui Podsolnușkin fu trimisă în intîmpinarea lor. După aceea, la statul major năvăliră Korol, Hans și un flăcăiandru din plutonul lui Kolîșkin — Liubimov, bălai și pistruiat ca un ou de cuc. Ei capturaseră de la inamic, după o luptă crîncenă, un tren de care cu alimente — o roabă cu ajutorul căreia leningrădenii își aprovizionau trupele avansate. Situația era delicată : ce să facem ? Să-i lăsăm pe băieți nemîncați ? Dar altfel nici nu se putea, de ! Războiu-i război ! Lasă-i să se descurce și singuri...

Pe urmă în cort dădură buzna Hans și Podsolnușkin, aproape tîrînd-o după ei pe Tania Vorobiova, care se zbătea desperată, împotrivindu-se din răsputeri. Ce se întîmplase ? Întîlnindu-se pe neașteptate cu Hans și Podsolnușkin, ea începuse să țipe ca din gură de șarpe, cerînd ajutor. De fapt, regula jocului era așa : dacă se ciocneau două forțe inegale, să zicem doi cu unul — inamicul era mort. Băieții încercaseră să smulgă Taniei brasarda de pe mînecă, dar... Tania își cususe brasarda ! Lasă că și noi ni le legasem cu niște noduri nemaipomenite, dar chiar să le coasem... nu, în halul ăsta de nerușinare încă nu ajunsesem !

După amiază sosiră și Vasea cu Pavlușa. Veneau agale, gravi, ținîndu-se de mînă, cu basmalele trase pînă peste ochi și legate strîns sub bărbie, îmbrăcați în fuste largi și cu coșărci. Nu-și îngăduiau să iuțească pasul, mergeau încet, fără grabă. Și abia cînd trecură linia, după care nu-i mai amenința nici o primejdie începură să alerge, ridicîndu-și caraghios fustele și vînturîndu-și coșărcile.

Încă o clipă și cercetașii noștri ajunseră în cort și, gîfîind, întrerupîndu-se mereu unul pe altul, ne povestiră cum, ajunși în pozițiile inamicului, li se spusese : „Hai, treceți... treceți repede, fetelor, că aici e teatru de război." „Păi noi strîngem ciuperci", le-a

răspuns Vasea. „Veniţi mîine după ciuperci, azi nu se poate. Plecaţi, să nu păţiţi ceva."

Dar băieţii mai zăboviră mult timp pe acolo şi-şi luară tălpăşiţa abia după ce auziră glasul lui Grişa Lucinkin, pentru că el îi cunoştea la faţă pe foarte mulţi dintre băieţii noştri.

— Am umblat peste tot, de jur împrejur, am iscodit tot, ştim tot! raportă cu importanţă, dar fără pic de lăudăroşenie, Steklov cel mic.

Am întins harta în faţa lor şi ei ne-au arătat foarte precis în care parte a cortului, unde se adăpostea statul major al inamicului, sînt aşezate mitralierele, două la număr, pe ce potecă veghează garda de apărare — totul pînă în cele mai mici amănunte.

— Pe-aici nu puteţi răzbi, spunea cu gravitate, imitîndu-l întocmai pe fratele său mai mare, Pavluşka: Aici e un brădet des, des, şi te înţeapăăă... Dar aici... Uite, pe cărarea asta... şi ar fi bine să-i luăm din spate, uite pe-aici, aşa, pe aici, Semion Atanasievici...

Pe chipul Taniei era întipărită o indignare nemăsurată și, culmea, fata tăcea. Mie, care-i cunoșteam năravul, tăcerea ei mi se părea aproape nefirească.

Așadar ne lămurisem : leningrădenii erau bine asigurați dinspre sud și mult mai slab dinspre nord. În afară de asta, tot drumul din partea de nord a cortului lor și pînă la noi, Pavlușa și Vasea îl cunoșteau pe dinafară, unde se aflau instalate mitralierele, unde erau trupe multe, unde mai puține, pe ce potecă se găsea copacul cu observatorul cocoțat în vîrf.

Așa încît hotărîrăm să pornim ofensiva dinspre nord. Lăsînd statul nostru major sub o pază puternică, aruncarăm toate forțele contra statului major inamic, împărțindu-le în trei formații de luptă. Prima, condusă de Korol, a doua — de Jukov, iar cea de a treia — ariergarda — de mine. Mergeam la o distanță mică unii de alții, uneori ocolind locurile primejdioase, alteori încercuind unitățile inamice mai puțin puternice. Apropiindu-ne de obiectivul nostru, începurăm să înaintăm tîrîș. În rapoartele lui Lobov și Steklov toate erau exacte pînă la cele mai mici amănunte ; cu fiecare pas ne convingeam că nu le scăpase nimic ; dădeam de posturile inamice chiar acolo unde ni le indicaseră ei și ne strecuram neobservați prin locurile unde, după spusele lor, se afla cîte o trecere.

Zărind după tufișuri cortul statului major inamic, Korol le porunci băieților lui să se ridice și, cu un „ura“ desperat, care se auzi probabil în toată pădurea, se repeziră valvîrtej la asalt. Și aici se petrecu ceva cu totul neașteptat. Băieții fugeau în lanț de trăgători, în picioare, fără să se mai aplece, și cum alergau așa deodată, căzură cu toții, din plin avînt, toți, unul cîte unul, de parcă ar fi fost secerați de rafalele unor mitraliere. De departe nu înțelegeai de loc ce se petrecuse, chiar îți venea nu știu cum. Ce li s-o fi întîmplat ? Jukov alergă în ajutor cu plutonul său, dar și ceilalți băieți care se avîntară înainte avură aceeași soartă.

Și-n timpul ăsta, din toate părțile, dușmanii veneau puhoi. Atunci am sărit și eu cu ai mei și ne-am aruncat în vîltoarea luptei. Grenadele zburau, o mitralieră

țăcănea de zor, dar amuți îndată — amuți fiindcă, după cum se lămuri mai tîrziu, Jukov cu doi băieți de-ai lui se strecurase pînă în spatele ei și-l doborîse pe mitralior. Dar iată că o altă mitralieră începu să latre ca turbată.

Eu cu Grișa aveam grijă să nu se întîmple cumva vreo nenorocire: băieții erau atît de ațîțați, încît nu mai țineau seamă de nimic, și deși „grenadele" erau de cîrpă, umplute cu fîn, iar „mitralierele" — niște pîrîitoare de lemn, totuși era primejdie, nu glumă. Cel mai mult însă mă temeam pentru fetele din Leningrad, care se aruncau în luptă cu aceeași îndrăzneală ca și băieții.

Am fost respinși, dar pierderile suferite de dușman erau mari — cînd unul, cînd altul din pionieri se pomenea fără brasardă; sanitarii nu mai pridideau să ridice răniții. De n-ar fi fost piedica aceea neașteptată și misterioasă, care ne secerase primele rînduri, fără doar și poate că am fi cîștigat lupta.

Dar ce se întîmplase?

Steklov și Lobov într-adevăr observaseră totul, în afară de un singur lucru, foarte important: în partea de nord a dispozitivului lor, leningrădenii întinseseră printre copaci și tufișuri frînghii și nu așa simplu, ci rînduri-rînduri.

Ai noștri se poticniseră în ele, se încurcaseră și se prăvăliseră grămadă, unii peste alții. Nu era o născocire prea grozavă, dar se dovedise a fi hotărîtoare, deoarece ne dăduse peste cap rîndurile, făcîndu-ne să pierdem mulți oameni — zăpăceala nu ținuse mult, e drept, dar destul pentru ca pionierii să-și vină în fire și să-și adune forțele.

Ne apropiasem de statul major al celor din Leningrad tocmai în clipa în care se pregăteau să dezlănțuie ofensiva. Înarmați pînă în dinți, cu toate rezervele de oameni strînse la un loc, ei erau gata-gata să pornească spre statul nostru major. Poate că dacă am fi sosit ceva mai tîrziu, am fi găsit inamicul nepregătit, cu puțini oameni, și am fi cîștigat, dar acum jocul era nul! E adevărat că dacă ar fi fost să socotim numai după puncte, ar fi trebuit să recunoaștem

că biruința era de partea leningrădenilor. Aveau mai multe puncte, rapoartele lor erau scrise în alfabetul Morse, hărțile desenate mai frumos, iar ideea cu frînghia — de-a dreptul de invidiat! Dar putea oare fi trecut cu vederea faptul că noi pătrunsesem pînă în inima lagărului inamic? Noi fusesem cît pe-aci să ne atingem țelul, pe cînd ei nu numai că nu se apropiaseră de statul nostru major, dar patrulele lor de recunoaștere nici măcar nu știau cum arată!

— Jocul s-a terminat la egalitate, în mod onorabil pentru amîndouă taberele, declară Grișa Lucinkin, cînd adversarii de mai odinioară se aliniară într-o poiană mare în pădure, roșii la față, cu părul zbîrlit și abia răsuflînd.

...Pornirăm spre casă într-o formație comună, băieții noștri laolaltă cu cei din Leningrad, ciufuliți, cu obrajii înväpăiați, cu mîinile și picioarele zgîriate de mărăcini și crăci, care cu cămașa ruptă, care cu ochiul învinețit. Dar toți își țineau capul sus, ochii le străluceau, iar expresia de pe fețele lor s-ar fi putut traduce prin cuvintele: „Așa da, mai zic și eu!"

În primele rînduri se găseau pionierii din Leningrad, cu steagul în frunte. În față de tot gorniștii — Lionea, pionierul cu obrajii bucălați și Petka al nostru. Cu capul aruncat pe spate, cu goarnele îndreptate în sus și scînteind în bătaia soarelui, cîntau ceva ce nu mai semăna cu nici un semnal cunoscut. Nici scularea, nici culcarea, nici masa, nici alarma. Era semnalul victoriei, al fericirii, și semnalul acesta ne făgăduia un foc de tabără mare și vesel în poiana noastră și o caldă, credincioasă și veselă prietenie în viitor.

40

„L-am văzut pe Thaelmann"

Fiecare lucru la timpul său. Era pe la sfîrșitul lui august. Atelierul nostru de tîmplărie căpătase o oarecare faimă: lucrasem o serie de pupitre și de table de clasă pentru noua școală a colhozului „Lenin" și

mai primisem cîteva comenzi, printre care şi una de la Leningrad. Despre mobila noastră se spunea că este elegantă, iar Sokolov, preşedintele colhozului, declarase scurt :

— Bine lucrat ! N-o să vă lăsăm fără comenzi !

Ne-am dus în sat ca să vedem cum arată pupitrele şi tablele noastre în şcoala cea nouă.

— Asta-i lucrat de mine, zice Podsolnuşkin, mîngîind cu mîna capul luciu al unui pupitru.

— Şi de mine, îl îndreaptă gelos Korobocikin.

După ce le-or fi cunoscînd oare ? Toate pupitrele seamănă între ele ca nişte fraţi gemeni. Dar, pesemne, că aşa o fi, n-or vorbi ei degeaba ; se vede că le-au însemnat într-un fel oarecare.

Petka vopsise tablele şi acum ele i se păreau mai frumoase decît toate celelalte lucruri.

— Semion Afanasievici, — îmi şopti el, — v-aţi uitat la tablele din clase ? Sînt frumoase ?

— Sînt foarte frumoase, foarte frumoase, încuviinţă Ivan Alexeevici Sokolov, care vizita împreună cu noi şcoala. Ia ascultă, Semion Afanasievici, şcoala dumitale găzduieşte nişte băieţi din Germania, nu-i aşa ? Ce-ar fi să vină pe la noi, să ne mai spună cîte ceva. Ştii ce dornici sînt oamenii să afle noutăţi.

Nu-l puteam refuza, dar nici să le răscolesc bieţilor copii sufletele nu mă înduram : prea mult suferiseră ! Chiar şi unui om mare i-ar fi venit greu să vorbească.

— Nu zic, ai dreptate... Şi totuşi — insistă Sokolov... Nu, nu la club, acolo s-ar îngrămădi prea multă lume, uite aici, în clasa asta. Aşa o să vă inaugurăm şi mobila... Stai, frate, vorbesc serios ! Nu te grăbi să refuzi ! Mai bine gîndeşte-te. N-o să vină decît învăţătorii şi colhoznicii noştri... n-o să fie cine ştie ce lume, atît cît o încăpea în clasă. Înţelege şi dumneata, or fi ele bune ziarele, dar graiul viu nu-l poţi înlocui cu nimic. Cînd vorbeşti de la om la om, parcă înţelegi altfel lucrurile. Ei, ce zici ?

La noi, la şcoală, nu-i plictiseam pe Hans şi pe Erwin cu întrebări, mai ales după întîmplarea aceea de la rîu. Voiam ca ei să se odihnească, să se mai înveselească puţin. Totuşi nu puteam să nu-i transmit

lui Hans rugămintea pe care i-o făcuse Ivan Alexeevici. Iar el înțelese îndată că nu-l poftește din curiozitate. Și nici lui nu-i veni să refuze. Mi se păru chiar că socoate de datoria lui să primească invitația, ca și cum aici la noi s-ar simți reprezentantul tuturor celor pe care-i părăsise în patria lui depărtată. Răspunse stăpîn pe sine, ca un adevărat bărbat:

— La plecare, mi s-a spus: „Povestește-le tovarășilor de acolo despre viața noastră." Trebuie să mă duc. Am făgăduit că le voi povesti...

Seara, ne-am dus la colhoz. Pe Erwin l-am lăsat acasă. Sofia Mihailovna trebuia să facă pe tălmaciul. Repin ceru și el să vină cu noi.

Cînd am intrat, clasa era plină. În rîndul întîi, chiar în fața catedrei, ședea un moșneag, un bătrîn din aceia pe care-i poți întîlni oriunde în Ucraina, în regiunea Moscovei sau prin regiunea Smolensk. De cîte ori rula vreun film, moșul se așeza ca și acum, moț, în rîndul întîi, deși i se explicase că era mai bine să privească de departe. Dar moșneagul făcea parte din soiul acela de oameni care nu cred decît ceea ce văd cu ochii lor, și nu se bizuie pe vorba altuia. Iar dacă se întîmpla ca eu sau cineva din învățători să țină vreo conferință sau o discuție publică în colhoz, moșul se înființa ca întotdeauna în rîndul întîi și ne punea o mulțime de întrebări, din care putusem să trag concluzia că și el citește ziarele cu aceeași atenție ca și noi ceilalți, și că se descurcă în ele tot atît de bine.

Acum însă mă uitam la bătrîn cu oarecare teamă. Nu-mi convenea de loc ca lumea să mi-l trateze pe Hans ca pe un conferențiar cu experiență, să-l copleșească cu întrebări.

În rîndurile din urmă se înghesuise tineretul — mai toți băieții pe care îi cunoscusem cu prilejul șezătorilor de la club, la cinema sau la muncile cîmpului. Femeile mai în vîrstă se instalaseră în bănci, comod, ca pentru un timp mai îndelungat, ba unele aduseseră cu ele și cîte ceva de împletit.

— Așadar, tovarăși colhoznici, — începu Ivan Alexeevici, — iată-l pe acest tînăr tovarăș printre noi. A venit din Germania și e oaspele vecinilor noștri. Să-l

rugăm să ne povestească cum trăiesc oamenii acolo, la ei, în Germania.

Adunarea aplaudă, dar cu rezervă, măsurîndu-l de sus și pînă jos pe Hans care, serios și aparent liniștit, se apropie de catedră. Alături de el luă loc Sofia Mihailovna.

Urmă o clipă de tăcere. Eram cît pe-aci să propun ca, pentru început, lumea să-l ajute pe Hans, punîndu-i întrebări.

Dar băiatul sta drept și serios, cu amîndouă mîinile sprijinite de marginea catedrei și, văzîndu-l așa din profil, cu privirea ațintită undeva într-un colț al clasei, privire ce părea că răzbate dincolo de zidurile școlii, am înțeles că nu e nevoie să-l întrebe nimeni nimic.

Apoi deodată, într-o tăcere desăvîrșită, răsună vocea potolită a lui Hans și îndată după ea și vocea Sofiei Mihailovna.

— L-am văzut pe Thaelmann.

Băiatul rostise aceste cuvinte încet, privind încrezător la oamenii care se aflau în fața lui.

— L-am văzut pe Thaelmann, repetă el și apoi continuă, de astă dată repede, curgător : Sînt mulți ani de atunci, dar eu țin foarte bine minte cum a fost. Era 1 Mai. Eu și cu mama ne dusesem la demonstrație. Ea mă ținea de mînă și deodată s-a aplecat spre mine și mi-a spus : „Uite, ăsta-i Thaelmann. Ține minte cum arată !“ Thaelmann stătea într-un fel de tribună, zîmbea și ne făcea cu mîna, iar eu mă uitam la el lung, căutînd să mi-l întipăresc bine în minte. Fața lui era plină de bunătate. Acum este închis. Azi în Germania foarte mulți oameni de treabă sînt arestați și aruncați în închisoare.

Și tatăl lui Erwin, prietenul meu, a murit în închisoare. Atunci l-am luat pe Erwin la noi. Curînd după asta l-au arestat și pe tata, pentru că era comunist. Mai tîrziu am primit o scrisoare de la el. Era cifrată. Numai mama și cei mai buni prieteni ai lui puteau s-o citească, încolo nimeni.

(În timp ce Sofia Mihailovna traduce spusele lui Hans, Repin, care stă alături de mine, îmi aruncă o

privire. Ochii noştri se întîlnesc, dar el îşi fereşte îndată privirea, îndreptîndu-şi-o într-o parte.)

— Scrisoarea tatei a fost păstrată întîi de mama, pe urmă de fratele meu mai mare, şi-acum o ţin eu, fiindcă sînt singurul care am mai rămas din toată familia, eu şi cu Erwin.

Un freamăt lung străbate toată clasa, iar mie mi se pare că toţi cîţi erau acolo de faţă s-au mişcat, fără să vrea, dîndu-se niţel înainte, ca şi cum ar fi vrut să fie mai aproape de copilul acela bălan de la catedră.

Hans îi întinse Sofiei Mihailovna o filă ruptă dintr-un caiet de şcoală.

— Aici este scrisoarea lui : e descifrată.

„Dragă nevastă, dragii mei băieţi, citi Sofia Mihailovna. Cînd veţi primi scrisoarea asta, eu nu voi mai fi printre cei vii. Iar acum plîng numai pentru că n-o să vă mai văd niciodată. Moartea nu mă întristează. Nici o picătură din sîngele nostru nu se varsă în zadar. Eu şi toţi cei care se află acum aici cu mine ştim că n-am trăit degeaba, că sămînţa aruncată de noi cu atîta trudă, cu preţul vieţii noastre, nu va pieri, ci va încolţi. O cred cu sfinţenie şi credinţa asta îmi dă curaj să mor.

Dragă Marta, fiul tovarăşului meu e ca şi fiul meu. Te rog, strînge-l pe Erwin la pieptul tău, alături de Hans şi Kurt. Cred cu tărie că şi băieţii mei vor fi pe veci devotaţi operei căreia noi amîndoi i-am jertfit toată viaţa.

Te sărut, prietena mea cea mai dragă, cea mai apropiată. Te îmbrăţişez pe tine şi pe copii."

Sofia Mihailovna tăcu, lăsîndu-şi în jos mîna în care ţinea scrisoarea.

În clasă se aşternuse o tăcere adîncă.

— Vedeţi, — vorbi Hans din nou, cu glasul tremurînd uşor, — aici, în scrisoarea asta, nu-i nimic conspirativ. Dar mama ne-a explicat că tata n-a vrut ca scrisoarea lui de rămas bun să încapă în mîinile unor lepădături. De aceea a şi făcut aşa, ca să n-o poată citi decît cei care îi erau dragi.

— Și unde-i mama lui acum? întrebă încet femeia din stînga mea. Lucrul la care împletea zăcea de mult, uitat, în poală.

— E și ea la închisoare, răspunse Andrei, tot în șoaptă, fără să întoarcă capul.

— Dar fratele mai mare?

— Și fratele.

Femeia clătină încet din cap, cu ochii plecați în jos.

— Uite la ce s-a gîndit în ceasul morții, la un copil străin, spuse moșneagul din rîndul întîi.

Hans, întrebător, privi întîi la el, apoi la Sofia Mihailovna. Ea îi traduse vorbele moșului.

— Nu, de ce „străin"? i se adresă Hans bătrinului și de emoție, își duse amîndouă mîinile la piept. E băiatul unui tovarăș, al unui prieten, înțelegeți?

Bătrînul ascultă tălmăcirea, dădu din cap și răspunse blajin:

— Înțeleg, înțeleg, fătul moșului!

O învățătoare îl întrebă pe Hans ceva în legătură cu școala. Tot atît de simplu ca și pînă acum, îi dădu lămuririle necesare.

— Acum în Germania e groaznic peste tot, spuse el ca încheiere. Tremuri de frică tot timpul. Și acasă, și pe stradă, și la școală. Tot mereu ți se pare că cineva stă și te pîndește după colț. Da, ți-e frică pînă și de umbra ta... adăugă el suspinînd din adîncul pieptului, și din nou își plimbă privirea peste oamenii din față. Dar și astea vor avea odată un sfîrșit. Mai sînt oameni care nu se tem de nimic. Ei luptă mereu. Nu-i așa că nu se poate să rămînă toate ca acuma?

După ce Sofia Mihailovna traduse aceste cuvinte, un alt freamăt străbătu clasa, toți căutau, care mai de care, să-l îmbărbăteze pe băiat, să-l întărească în credința asta — singura credință dreaptă — că o viață atît de grea, atît de neomenească nu poate dăinui.

Și pe urmă (poate nu numai din dorința de a afla noutăți, ca oameni și ca gospodari, ci și căutînd să-l abată pe Hans de la gîndurile lui, să-i vorbească despre lucruri mai simple, mai de toate zilele), toți înce-

pură să-l întrebe cîţi şomeri sînt în Germania, cum o duc ei acolo cu mîncarea, cît costă pîinea, carnea, cartofii. Hans le răspundea tot atît de firesc, cu aceeaşi bunăvoinţă. Copil de şomer, el ştia toate astea nu numai din auzite: pînă la sosirea în Uniunea Sovietică, el şi Erwin ani de-a rîndul nu mîncaseră niciodată pe săturate, uitaseră pînă şi gustul cărnii şi, cu toate străduinţele noastre de a-i mai îngrăşa şi de a-i mai întrema puţin, cu toate că acum Hans nu mai era palid, ci ars de soare, se cunoştea de la prima vedere cît era de slab şi de istovit...

Ferestrele erau larg deschise, şi noaptea de august, întunecoasă şi plină de stele, ne privea tăcută. Hans continua să stea cu mîna sprijinită de masă şi răspundea foarte conştiincios şi amănunţit la fiecare întrebare. Ivan Alexeevici însă se uita la el tot mai des şi mai îngrijorat.

În cele din urmă profită de o clipă de răgaz şi se sculă în picioare.

— Băiatul a obosit, spuse el ca pentru sine şi apoi, adresîndu-i-se lui Hans: Mulţumim, tovarăşe!

Sofia Mihailovna nu mai trebui să traducă: mîna lui Hans dispăru în palmele mari şi vînjoase ale preşedintelui.

— Îţi mulţumim din suflet, repetă Ivan Alexeevici.

Hans zîmbi, arătînd astfel că-l înţelesese bine şi fără tălmaci.

Pe urmă, toţi se strînseră roată în jurul lui: îl băteau pe umeri, îi strîngeau mîinile, iar el nu mai prididea nici să se întoarcă, ca să le răspundă măcar cu un zîmbet.

— Să nu-ţi pară rău că ni l-ai adus! îmi şopti Sokolov.

— Nici nu-mi pare rău, îi răspunsei eu.

Ne întorceam acasă prin bezna adîncă a nopţii. Stele mari, strălucitoare, scînteiau deasupra noastră. Din cînd în cînd, văzduhul, negru ca smoala, era brăzdat de cîte o dîră luminoasă. Hans păşea alături de mine. L-am cuprins cu braţul pe după umeri. Aşa am mers tăcuţi pînă acasă.

41

„Dar ce-i ușor pe lumea asta?"

Alexei Savici, Sanea și cu mine trecem prin clase. Școala o avem sus, la etaj. Patru camere: clasa a II-a, a III-a, a IV-a și a V-a.

Camerele sînt curate, proaspăt văruite. Capacele pupitrelor strălucesc negre ca antracitul. Catedrele sînt comode, arătoase.

Toate astea le-au făcut copiii, cu mîna lor — ei au văruit pereții, ei au cărat pupitrele, catedrele, și multe din ele sînt chiar noi. Pe perete, severă și neagră, atîrnă tabla. Și odăile par severe, înalte și curate cum sînt.

— Băncile tot nu s-au uscat, spune Jukov, coborînd glasul, intimidat parcă de această severitate.

— Se usucă ele. Mai e timp.

— Tare mi-e frică... începe Sanea cu un suspin, privind undeva, într-o parte.

— De ce ți-e frică? Să nu se lipească băieții de bănci? Doar îți spun că au timp să se usuce, mai e o săptămînă.

Sanea tace, dar Alexei Savici deodată se plesnește cu palma peste frunte:

— Ah!... Știu de ce ți-e frică! Crezi că n-o să meargă?

— Păi, ne-am dezvățat de școală cu toții, Alexei Savici, spune Sanea tot atît de încet și fără să-și ridice privirea. De cînd n-am mai stat în bancă! Am și uitat. O să ne vină greu.

— Se înțelege c-o să vă vină greu. Dar ce-i ușor în lumea asta? Toate sînt grele.

— Pînă acum a fost ușor, declară Sanea foarte sincer.

— Ce zici, Semion Afanasievici, oare așa să fie? întreabă Alexei Savici.

Rîdem amîndoi.

— Da, înțeleg eu... Numai că o să ne fie mai greu de aici înainte! spune Jukov convins.

În sinea mea, sînt și eu de aceeași părere. Începutul anului școlar îl așteptam cu îngrijorare. Una e să-i deprinzi pe copii cu joaca și activitatea în colectiv, cu lucrul bine organizat în atelier și în grădina de zarzavat, și altceva să-i înveți să fie atenți, concentrați și perseverenți în muncă. Dar parcă muncind în atelier, nu trebuiseră să dea dovadă de aceeași perseverență și concentrare? Parcă jocul sportiv nu le ceruse tot atîta atenție și dîrzenie? mă înfruntam eu pe mine însumi. Da, se înțelege că toate astea n-au fost zadarnice, nu s-au pierdut fără rost. Și totuși, totuși...

Korol si Serghei Steklov învățau neobosiți zi și noapte. Toți băieții urmăreau cu interes și simpatie trînta asta cu buchile. Toți doreau ca Steklov și Korol să-și treacă cu bine examenul și să intre în grupa a cincea. Și toți știau că faimosul plic al lui Korol cînd se dezumfla, cînd se umfla din nou, burdușit cu pătrățele de hîrtie, ceea ce însemna că Dmitri iar făcuse o mulțime de greșeli la dictare. Și atunci, ba unul, ba altul, îi propuneau:

— Vrei să-ți dictez?

Podsolnușkin, cu învoiala întregului detașament, făcea de corvoadă în locul lui Korol la bucătărie. „Du-te, du-te, că o să facem noi treabă și fără tine", spunea el, luîndu-i lui Dmitri cuțitul și cartoful din mînă.

Cu Steklov mergea mai greu, pe el n-avea cine să-l înlocuiască în detașament. Dar acolo intervenea în multe cazuri Ekaterina Ivanovna, în jurul căreia roiau mai tot timpul cei mici.

Ochii galbeni, îndrăzneți ai lui Korol se încercănaseră, se adînciseră de tot în orbite, iar obrajii i se scofîlciseră.

Simțeai cum îl mistuie flacăra ambiției, a zbuciumului nepotolit. Cît despre Serghei — cel puțin în aparență — el era foarte liniștit.

Examenul la aritmetică îl pusesem pe ziua de 28 august. Amîndoi dezlegară repede și bine problema. Steklov făcu exercițiile fără greș, dar Korol se încurcă la calcule și răspunsul îi ieși prea mare și ab-

surd. După masă urmă oralul şi Korol făcu aceleaşi exerciţii la tablă.

— Parcă e tot ăla de azi dimineaţă, — spuse el cu îndoială în glas, — numai că, uite, rezultatul iese altfel.

— Pentru că acum l-ai făcut fără grabă, spuse Vladimir Mihailovici. Acum gîndeşte-te: cît trebuie să i se plătească unei muncitoare pentru spălatul geamurilor, dacă înălţimea fiecărui geam este de doi metri, lăţimea de un metru, şi dacă în total sînt patruzeci de geamuri, iar pentru spălatul fiecărui metru pătrat se plăteşte cinci copeici?

— Ştiu cum s-o fac, Vladimir Mihailovici, şi v-o fac numaidecît, dar mai bine să spălăm noi geamurile.

Iar eu m-am gîndit deodată uşurat: mai are încă umor, nu l-a dat gata învăţătura.

A doua zi dimineaţa se dădea proba de dictare. Steklov şi Korol stăteau în prima bancă, iar Ekaterina Ivanovna, lîngă tablă, citea cu o voce potolită, dar clară:

— „Toamna se apropia, păsările plecau spre miazăzi..."

Eu stăteam la fereastră şi mă uitam la băieţi, la capetele lor aplecate peste lucrare. Korol îşi muşca buza, obrajii i se acoperiseră de o roşeaţă neobişnuită. Serghei pălise uşor, dar era calm ca totdeauna.

Ekaterina Ivanovna isprăvise dictarea. Băieţii reciteau şi-şi îndreptau lucrările. M-am apropiat de Korol şi, privind peste umărul său, am văzut cum îl şterge pe „e" din cuvîntul „oseni", şi pune în locul lui apăsat un „i".

— Ascultă, Dmitri... începui eu fără să vreau, dar întîlnind privirea mirată şi totodată mustrătoare a Ekaterinei Ivanovna, îmi astupai gura cu palma.

A trebuit să ies din clasă, ca să nu intru în păcat.

Pe urmă, Ekaterina Ivanovna se apucă să corecteze lucrările. Korol avea opt greşeli, Serghei — şase. Şi, lucru ciudat: la amîndoi, cuvintele scrise bine la început fuseseră stîlcite cu îndreptări, uneori cu adevărat imposibile: „osini" nu era o excepţie. Se vedea cît de puţin trainice erau cunoştinţele lor şi cît de puţină în-

credere aveau băieții în ei înșiși. Fără îndoială, scriau mult mai bine ca acum două luni, dar încă nu izbutiseră să scape de greșeli.

Stam tustrei — Ekaterina Ivanovna, Sofia Mihailovna și cu mine — și tăceam, tăceam copleșiți.

— Ce-i de făcut ? îi scăpă Ekaterinei Ivanovna.

— Nu știu, răspunse Sofia Mihailovna, dusă pe gînduri. Dacă ne luăm după instrucțiuni, îi lăsăm într-a IV-a, deși și aici va trebui să ne batem capul cu ei.

— O fi așa după instrucțiuni, dar ia să judecăm, dacă o fi și cu dreptate, zisei eu.

— Știți ce, — interveni Ekaterina Ivanovna, — după instrucțiuni, bineînțeles... Dar limba maternă într-a V-a o predau eu, așa că iau totul asupra mea. Hai să-i trecem... Ce părere aveți ?

42

În ajun

— Ei, ce zici, acum n-aveți de ce să vă plîngeți de noi ! îmi spuse Alexei Alexandrovici la secția orășenească de învățămînt. M-am ținut de cuvînt. N-am fost de loc zgîrcit — vezi ce colectiv se închegează ! Sofia Mihailovna se descurcă perfect ca directoare de studii. Aveți personal didactic pentru clasele elementare, aveți un profesor de limbă și literatură, un matematician... Ei, cît despre profesorul dumneavoastră de matematică, l-ar invidia orice școală din Leningrad. Va să zică, ce vă mai trebuie ? Un fizician și un profesor de istorie. Se pare că acum o să prindem doi iepuri dintr-o lovitură. Lidia Semionovna, i se adresă el secretarei, afară așteaptă tovarășul Gulko. Te rog, poftește-l înăuntru.

În birou intră un tînăr oacheș, cu părul și ochii negri — nu cumva o fi și el ucrainean, de prin părțile noastre ? Avea o figură atrăgătoare, din acelea care te cîștigă de la prima vedere, o figură deschisă, plină de viață, generoasă, dacă se poate vorbi astfel despre

un chip omenesc ; vibra pe dată la orice impresie dinafară şi oglindea orice mişcare sufletească.

Aşadar, acesta era Gulko Nikolai Ivanovici, profesor de fizică, iar soţia sa se nimerise să fie profesoară de istorie — parcă fuseseră anume comandaţi pentru noi ! Amîndoi predau într-o şcoală din Leningrad, dar voiau să plece din oraş, pentru că locuiau cu copilul la părinţii soţiei, poate în bună înţelegere, dar foarte înghesuiţi.

Am ieşit împreună de la secţia de învăţămînt. Mergînd, am băgat de seamă că Nikolai Ivanovici îşi trăgea puţin piciorul sting. Surprinzîndu-mi privirea, mă lămuri fără să mai aştepte întrebarea mea : era inginer şi-şi rupsese piciorul la Dneprostroi : osul se sudase greşit, trebuise să-l opereze din nou, dar nici acum nu se prinsese bine. „Mă doare, fir-ar al dracului ! Şi dacă umblu mult, mă chinuie şi mai tare. Poate o fi atins vreun nerv, sau cine ştie, deocamdată medicii nu sînt în stare să spună nimic. Şi pe şantier poţi să stai locului ?“ Iată de ce voia acum să se facă profesor.

„Nu-i bun pentru noi, mă gîndesc eu. A îmbrăţişat cariera didactică silit de împrejurări, şi noi n-avem nevoie de astfel de oameni“. Mă uit la el dintr-o parte — nu, nu cred ca unul ca el să se apuce de-o treabă, călcîndu-şi pe inimă. Dacă s-a hotărît să se facă profesor, înseamnă că-i este dragă şcoala. Lasă, vedem noi pînă la urmă.

Nikolai Ivanovici făgăduise să vină la noi pe la sfîrşitul săptămînii, iar pînă atunci o rugasem pe Antonina Grigorievna să-i găsească două camere bune, cu o gazdă cumsecade şi cît mai aproape de şcoală.

Sofia Mihailovna întocmea orarul, iar eu şedeam pînă tîrziu noaptea cu programele de învăţămînt. Voiam să-mi dau cît mai bine seama cum şi ce anume va studia fiecare grupă, pentru că pînă acum nu mai avusesem prilejul să conduc o şcoală.

De un lucru eram sigur : că avusesem noroc. Nu mai trebuia să mă zbat ca să dovedesc că doi ori doi fac patru, ca Anton Semionovici pe timpul lui, nu mai trebuia să lupt împotriva planului Dalton, împotriva sis-

temului complex, împotriva metodei proiectante şi a metodelor de muncă de laborator şi pe brigăzi.

Să te fi ridicat împotriva pedologiei sau împotriva sistemului complex pe vremea aceea, în al doilea deceniu al secolului nostru, însemna să te fi situat „în afara ştiinţei pedagogice", atît de puternice, atît de virulente erau încă vechile şi noile prejudecăţi. În munca noastră lupta era deosebit de încordată şi ascuţită — aici trebuia să modelezi suflete, să educi caractere. Şi lui Anton Semionovici îi venea foarte greu. În anul 1933, cînd am început munca independent, totul era altfel. Şcoala nu mai trecea prin crize dureroase, din pricina planurilor de învăţămînt, a programelor şi orarelor, care se schimbau de la ceas la ceas. E drept că pînă în ultimul timp, şcolile nu avuseseră încă un manual unic permanent şi că cercurile conducătoare ale Narkompros[1]-ului socoteau acest fapt drept una din „realizările sale revoluţionare". Dar cu un an înainte — în august 1932 — apăruse o hotărîre a C.C. al Partidului Comunist bolşevic, în care stătea scris clar, alb pe negru: „A se considera linia Narkompros-pului... în ceea ce priveşte problema manualelor, ca nejustă." Nici un fel de manuale disparate! Trebuiau create manuale permanente, recunoscute oficial şi satisfăcînd cerinţele ştiinţifice! Şi ele trebuiau introduse de la începutul anului şcolar, adică de la 1 septembrie 1933.

— Hotărîrea asta parcă a fost anume dată pentru noi! spuse Sofia Mihailovna.

Avea mult mai multă experienţă decît mine şi, fără ea, desigur că aş fi scăpat din vedere o seamă de lucruri. Ea mă ajuta foarte inteligent şi cu mult tact, tovărăşeşte, să mă descurc în aceste probleme, pe atunci noi şi complicate pentru mine.

— Cred că programele şcolare vor mai fi revizuite şi încă foarte temeinic, îmi spunea ea. Sînt schematice, necomplete. Judecaţi şi dumneavoastră, Semion Afanasievici, uite, eu sînt profesoară de literatură. Ce să

[1] Narkompros — Comisariatul poporului pentru învăţămînt. (N. R.)

le spun băieților despre Pușkin, dacă mă țin de program ? Ascultați numai : „Ideolog al nobilimii progresiste, capitalizante, din al treilea și al patrulea deceniu, Pușkin trece prin clipe de șovăială politică sub presiunea reacțiunii lui Nikolai." Iar la subsol, notă : „Însemnătatea artistică a operelor lui Pușkin." Parcă această „însemnătate artistică" ar sta închisă într-un sertar, ruptă de întreaga fire a poetului, de opera lui ! Dar unde oare este acel Pușkin, viu și neegalat, pe care-l iubim cu toții, marele poet, marele cîntăreț al poporului ? Și așa se întîmplă cu fiecare scriitor ! Dar istoria ? Dacă am sta s-o predăm așa cum cere programul, băieții n-ar mai cunoaște nici evenimentele cele mai de seamă, nici faptele, nici cronologia. Or să învețe doar pe de rost că „Ekaterina e un produs..." că „Petru cel Mare e și el un produs", dar nu vor putea caracteriza ca lumea nici pe Petru cel Mare, nici pe Ekaterina.

Înțelegeți, ne pîndește o mare primejdie dacă ne-am ține strict de program și le-am preda copiilor o schemă abstractă în loc de știința istoriei, vie și interesantă. Nu, Semion Afanasievici, să țineți minte ce vă spun, lucrurile trebuie să se schimbe, și se vor schimba, nu pot rămîne așa. Dar nici noi n-avem dreptul să stăm cu mîinile în sîn și să așteptăm : trebuie să completăm și să îndreptăm tot ce se poate îndrepta.

Mărturisesc că mie, unuia, poate nu mi-ar fi trecut prin minte așa ceva. Eram foarte departe de gîndul de a critica programele Narkompros-ului. Nu intenționam decît să mă familiarez cu ele, să-mi dau seama ce anume și în ce clasă se învață. Sofia Mihailovna mă făcuse să privesc cu mai multă seriozitate toate aceste probleme și abia mai tîrziu i-am prețuit cum se cuvine spusele și am priceput cît de pline de miez erau : Sofia Mihailovna avea darul de a vedea lucrurile în profunzime și sub toate aspectele. Pînă și ochii ei înguști, cu ape verzui, te priveau altfel decît ai altora — ascuțit și pătrunzător : unei asemenea priviri nu-i scăpa nimic.

Cu puțin înainte de a începe școala, consiliul școlii hotărî ca fiecare grupă să-și ia în primire clasa pe

deplina ei răspundere și s-o întreție în ordine și curățenie.

În grupa a doua, responsabil fu ales Vasea Lobov, în cea de-a treia — Petca Kizimov; amîndoi primeau pentru întîia oară o răspundere atît de mare. („E timpul să vă cumințiți", le spuse și Jukov.) Responsabil la grupa a patra fusese ales Liubimov, iar la a cincea... Repin.

Alexei Savici stăruise să fie ales.

— ...N-o să se împace cu băieții... mormăise Jukov.

— Și mereu o să spunem așa „n-o să se împace, n-o să meargă" ? Nu sînt de părere! se împotrivise Alexei Savici.

Organiză la iuțeală cîte o adunare pe fiecare grupă.

— Vă predăm pupitrele, un scaun și o masă, o tablă, toate noi, pereții proaspăt zugrăviți și podelele date cu ceară, fără nici o zgîrietură măcar, le spuse el băieților. Vedeți ca la sfîrșitul anului școlar toate să fie la fel.

— Dar la noi este o zgîrietură! Uite colo, lîngă ușă! strigă Petka.

— Bravo! Ești un bun gospodar! îl lăudă Alexei Savici, fără să zîmbească. Examinați totul pînă în cele mai mici amănunte și notați orice neregulă, ca la sfîrșitul anului să n-avem vorbă.

Și responsabilii cercetară fiece colț, fiece scîndură a dușumelei. Defecte aproape că nu erau, poate doar cîte o zgîrietură la ușă, sau cîte o umflătură aproape neobservată pe tablă, dar și astea erau însemnate cu grijă. Iar Alexei Savici le mai atrase o dată atenția:

— Vedeți ca la primăvară totul să fie cum e acum!

În ultimele zile ale lui august ne-am luat rămas bun de la Hans și Erwin. Venise după ei un om în vîrstă, îmbrăcat în niște haine kaki, de o croială aproape militară — uniforma Jungsturmului, care-i venea ca un sac. Avea o față inteligentă și severă, dar obosită. Vorbind, închidea des ochii, parcă evadînd o clipă, ca să se odihnească de zgomotul din jur. Era Lentzer, unul din educatorii casei internaționale de co-

pii din Leningrad. De acum înainte prietenii noştri trebuiau să locuiască acolo.

Şi Hans şi Erwin ar fi dorit să rămînă la noi. Mă gîndeam şi eu că aceasta ar fi fost soluţia cea mai bună. Dar Lentzer ne arătă că băieţilor avea să le vină mai uşor să înveţe acolo: aici la noi necunoaşterea limbii ar fi fost o piedică prea mare. I-am condus pînă la gară. Hans îi strîngea îndelungat mîna lui Repin şi tot repeta, amestecînd cuvinte ruseşti printre cele nemţeşti:

— Scrie! Să nu uiţi!

— Cum să uit? O să viu să vă văd! răspundea Andrei emoţionat.

— Mai veniţi pe la noi! le strigau băieţii care mai de care.

Am rămas mult timp pe peron, privind în urma trenului. Iar Petka, pozitiv şi concret, ca totdeauna, zise:

— Acum măcar ştim şi noi pentru ce se strîng „gologanii ăia internaţionali"...

În ajunul lui 1 septembrie am trecut din nou prin toate clasele, ne-am uitat în odăiţa care avea să fie cancelaria profesorilor. Abia mîine toate astea vor merita numele de şcoală. Abia mîine vor prinde viaţă aceste încăperi, abia mîine va pătrunde în ele, cu adevărat, lumina zilei.

Acum nu are ce să vadă aici, n-are de ce să se bucure, dar mîine, mîine...

— Mîine începe anul şcolar, spusei eu după masa de seară. Mîine înaintea noastră se va deschide o nouă pagină a vieţii. Vom afla multe în iarna asta şi vom învăţa multe. Totul depinde de noi. Am lucrat destul de bine şi ne-am odihnit tot atît de bine. La iarnă vom munci de două ori pe atîta. Hai să ne apucăm de treabă! Vreţi?

— Vrem! răspunseră băieţii alandala.

Răspunsul acesta discordant, fără vlagă (şi doar altădată atît aşteptau: să înceapă să ţipe cît îi ţinea gura!) era lipsit de avînt şi de siguranţă: iar eu, unul, ghicisem cam ce gîndeau „Oare o să iasă ceva de aici?"

43

1 septembrie

Ne-am sculat la chemarea goarnei, am luat gustarea și la opt fix a sunat clopoțelul. Nu goarna, ci clopoțelul, ca în orice școală din Leningrad sau din Moscova, sau de undeva din Nordul depărtat sau din Sudul încins de soare, de pe tot imensul pămînt al țării noastre. E ceva nespus de frumos și de solemn în faptul că pretutindeni în aceeași zi și la aceeași oră copiii se așază în băncile școlii. Această senzație cu totul deosebită, emoția lui 1 septembrie, am cunoscut-o tîrziu, la șaptesprezece ani, dar de atunci întîmpin întotdeauna această zi ca pe o sărbătoare, ca pe începutul unei călătorii noi.

Nu, azi îmi este cu neputință să rămîn în biroul meu! Simt nevoia să stau în clasă, să ascult laolaltă cu băieții.

— E voie? îl întreb eu pe Nikolai Ivanovici, întredeschizînd ușa.

El face „da“ din cap. Intru. Mă așez într-o bancă în colțul cel mai depărtat, lîngă zid; în spatele meu nu mai este nimeni. Pe cîte unul din copii îl văd din profil, dar cei mai mulți stau cu spatele la mine și totuși și din spate ghicesc în ce stare sufletească sînt. Probabil că și ei simt privirea mea, deși se uită la Nikolai Ivanovici.

Cît despre Nikolai Ivanovici se simte la largul lui, ca peștele în apă. Începe cu apelul. Rostește un nume de familie și apoi, o cîtime de secundă, se uită în ochii băiatului cu o privire iscoditoare, studiindu-l parcă.

— Volodin!

Azi Volodin pare liniștit. Întreaga lui făptură vînjoasă, pătrată, fața cu fruntea mare, mîinile așezate cu nădejde pe capacul pupitrului, parcă-ți spun: „Ce-are a face dacă-s greu de cap! Mă voi sili, voi învăța mai mult și-o să meargă treaba!“

— Jukov!

Sanea sare în picioare — cît pe-aci să răstoarne pupitrul. Îl văd din profil: și-a aplecat puțin capul în

jos şi priveşte pe sub sprîncene. Sprîncenele lui negre sînt încruntate şi chiar nasul borcănat parcă şi-a pierdut expresia blajină. Stă cu pumnii sprijiniţi de capacul pupitrului. Niciodată nu l-am văzut atît de speriat.

— Korobocikin !... Koroliov !... Razumov !... Repin ! ...îi strigă Nikolai Ivanovici, unul după altul.

Korobocikin, ca de obicei, este serios şi pare a chibzui ceva în sinea lui. Korol e tot ca un arc încordat : sub pielea lui oacheşă muşchii tremură, iar fălcile îi ies şi mai tare în afară : e foarte tulburat. Razumov şi el pare neliniştit — s-a roşit ca focul, şi sub privirea lui Nikolai Ivanovici îşi coboară parcă cu teamă ochii în pămînt. Repin, bineînţeles, rămîne calm. Are o expresie, ca şi cum ar zice : „Bine, vom vedea cum o ieşi pînă la urmă“.

— Ei, acum ne cunoaştem, spune Nikolai Ivanovici. Vreau să vă anunţ că în curînd, foarte curînd, în Leningrad vor sosi peste două milioane de muncitori noi. Iar după cîteva luni, înc-o dată pe atîţia. Ei vor lucra în fabrici, în uzine, vor pune în mişcare maşini noi, vor lumina case noi, mulţumită lor tramvaiele vor merge mai repede ca înainte. Dar ştiţi ce este mai interesant ? Armata aceasta de muncitori nu va avea nevoie nici de case de locuit, nici de tramvaie ca să meargă la lucru. Aceşti muncitori vor lucra cît e ziua de lungă, iar salariul lor nu va fi mai mare de două copeici.

Nikolai Ivanovici se plimbă prin clasă şi se uită atent la băieţi cu o privire surîzătoare, ba chiar puţin ştrengărească. Băieţii sînt cam nedumeriţi, dar în schimb toţi abia aşteaptă să afle ce le va spune profesorul mai departe.

— Desigur aţi înţeles : această armată muncitoare este curentul electric. Şi o trimite staţiunea electrică din Svir. Rîul Svir curge din lacul Onega în lacul Ladoga. Unde e harta ? A, uite aici. Vedeţi, acesta e Svirul. De la el pînă la Leningrad sînt două sute patruzeci de kilometri, dar el îi va aduce într-o clipă pe muncitorii săi şi va sătura fabricile şi uzinele de curent electric.

Fața lui Nikolai Ivanovici căpătă deodată un aer îngrijorat. Încă de atunci, de la secția de învățămînt, observasem cît de mobilă era : răspundea imediat la orice gînd nou, la fiecare privire.

— Rîul Svir a fost în vechime o mare și importantă cale comercială. Mare, dar primejdioasă. Corăbiile, bărcile și vapoarele se tem de praguri. Și era ceva cu totul absurd : închipuiți-vă, în fața dumneavoastră se deschide o cale largă și totuși trebuie să vă strecurați pe o potecă îngustă. În fața vaporului se întinde un rîu mare, cu multă apă, iar el trebuie să înainteze cu băgare de seamă, pe dibuite, ca nu cumva să dea peste vreun prag. Așa că pe acest rîu larg corăbiile înaintau încet, cu fereală, mereu așteptînd, cînd se întîlneau, ca una să treacă și să-i elibereze drumul celeilalte. Așa a fost zeci și sute de ani. Dar noi am hotărît să schimbăm toate astea !...

Rostise cuvintele acestea în așa fel, de parcă și noi toți, cîți ne aflam în clasă, am fi luat parte la hotărîre.

— Svir este un rîu bogat în apă și plin de praguri. Dacă-i pui un stăvilar, poți construi pe el o uzină hidroelectrică. Ușor de spus, dar greu de făcut. Fundul rîului Svir este argilos. Cum să construiești un stăvilar pe argilă ? Argila se lasă, nu rezistă la greutate și stăvilarul se scufundă. Cum să-i vii de hac argilei ? S-a hotărît să se podească fundul rîului cu o placă de beton și abia după aceea să se așeze, peste această placă, stăvilarul.

— Și dacă apa ia placa... rostește deodată Volodin, pe un ton neutru, nici afirmativ, nici întrebător.

Nikolai Ivanovici se uită la el încurajator și interesat totodată.

— Foarte just. Dacă o punem numai așa, fără s-o întărim, apa o să care la vale placa de beton. De aceea s-a și hotărît să i se facă niște colți care să se înfigă, să se prindă bine pe fund. Și atunci, dacă așezi stăvilarul peste placa asta de beton, nu se va urni cît îi lumea.

Nikolai Ivanovici se plimbă prin clasă și, vorbind, i se adresează confidențial cînd unuia, cînd altuia.

— Pricepi cum vine ? îl întreabă el pe Razumov.

Şi Razumov dă din cap în semn că a înţeles.
— Pricepi ? i se adresează el şi lui Jukov.
Şi Sanea răspunde potolit :
— M-am lămurit !
Deodată, clopoţelul începe să sune. Ptiu ! şi noi care uitasem de el ! E ceva să nu te perpeleşti la lecţie, sa nu-i aştepţi cu nerăbdare sfîrşitul, ba chiar să nici nu-ţi dai seama că are un sfîrşit.
Asta e principalul : învăţătura să fie o bucurie pentru copii, astfel încît ei să meargă la şcoală nu numai din datorie, ci cu însufleţire, cu dorinţa arzătoare de a afla cît mai multe lucruri noi.

44

Pedologii

Curînd după începutul şcolii a venit la noi un pedolog — Tatiana Vasilievna Rakova. Mai venise ea şi înainte pe la noi, dar o răbdasem, şi asta fiindcă îşi văzuse liniştită de treburile ei, fără să se apuce să facă nici un fel de cercetări. Umbla, se tot uita, nota ceva, şi aproape că nici nu vorbea cu copiii. De astă dată însă venise însoţită de încă un personaj, tot pedolog şi el. Sosiseră în lipsa mea şi se pregăteau să ia copiii la cercetare.
Toate astea mi le povesti în grabă Sofia Mihailovna, care îmi ieşise în întîmpinare.
— De ce i-aţi primit ? întrebai eu întărîtat.
— Semion Afanasievici, sînt persoane oficiale, cum să nu-i primesc ? Cu ce drept ?
— N-avem decît un singur drept şi o singură îndatorire — să ne gîndim la copii ! Pentru întîia dată eram supărat pe ea şi, ca să spun sincer, nu puteam şi nici nu voiam să mă stăpînesc.
Dar convorbirea noastră se opri aici, deoarece chiar în clipa aceea o văzurăm în curte, îndreptîndu-se spre noi, pe Tatiana Vasilievna urmată de un om înalt şi

uscăţiv, îmbrăcat cu multă grijă, cu un pince-nez cu sticle pătrate.

— Vi-l prezint pe Piotr Andreevici Gracevski, zise Rakova. Dînsul lucrează la un studiu mare, consacrat cercetării sferei emoţionale a minorilor deviaţi de la normă în comportamentul lor. Azi vom asista la lecţii, iar mîine începem experimentele.

— Ca laborator experimental, — interveni Piotr Andreevici cu o voce incoloră şi foşnitoare ca hîrtia, — ar trebui să ni se pună la dispoziţie o cameră, care, pe cît e posibil, să aibă o atmosferă familială şi să predispună la intimitate.

— Vă dăm cancelaria profesorilor, spuse Sofia Mihailovna. Copiii sînt familiarizaţi cu ea...

Ea mă cunoştea bine şi, ca întotdeauna, îmi sări în ajutor, cu multă discreţie şi băgare de seamă. Luase asupra ei sarcina de a duce tratativele cu pedologii. Vorbea cu ei reţinut, pe un ton oarecum rece; eu n-aş fi putut să le vorbesc aşa. Glasul acela hîrîit, ca un foşnet de hîrtie mototolită, frazele lungi şi lustruite, pînă la al căror miez ascuns trebuia să răzbaţi printr-un hăţiş de cuvinte savante, lipsite de viaţă, mă aduceau întîi într-o stare de abrutizare, ca apoi să încep să simt cum prinde să-mi fiarbă în piept un sentiment cu totul neîngăduit.

La cea dintîi recreaţie, Serghei Steklov îşi vîrî capul pe uşa cancelariei profesorilor şi-mi făcu semn să ies afară. Ieşii pe coridor.

— Semion Afanasievici, — spuse Serghei, trăgîndu-mă spre fereastră, — dacă au să-l găsească iarăşi pe Pavluşka nu ştiu cum şi-or să spună că trebuie trimis...

Eram obişnuit să-l văd întotdeauna liniştit. El era unul dintre cele mai de nădejde ajutoare ale mele, dar acum vocea i se frîngea de emoţie, iar privirea îi era stăruitoare, plină de teamă.

— Ia lasă prostiile, Serghei! Oricum îl vor găsi ei pe Pavluşka, eu de-aici nu-i dau drumul.

— Şi dacă n-o să se poată, Semion Afanasievici?

— Îţi spun că nu voi îngădui să plecaţi nicăieri.

— Semion Afanasievici, doar s-a mai întîmplat şi

altădată... începu el și se opri, privindu-mă iscoditor. Dar dacă ziceți dumneavoastră... adăugă el cu un suspin. Numai că mie tare mi-e teamă.

Printre copii nu era niciunul care să nu fi trecut de cîteva ori prin daracul cercetărilor pedologice. „O să mă trimită", „o să mă mute", „iar o să spună că sînt defectiv", auzeam eu mereu, cît era ziua de lungă. Iar seara mă pomenii și cu Jukov:

— Semion Afanasievici, nu s-ar putea să mă scutiți? Că eu sînt sătul...

Ca și în cazul lui Steklov, mă arătai mirat. Dacă există într-adevăr firi deschise, oameni plăcuți, simpli și plini de bunăvoință, apoi așa era Jukov. Față de el fiecare simțea nevoia să-și arate latura cea mai frumoasă a caracterului și toți îl îndrăgeam. Korol îl respecta, Repin ținea socoteală de părerea lui, nu mai vorbesc de cei mici care se prăpădeau după el. Jukov era întotdeauna drept și-și îndeplinea cu ușurință sarcinile destul de numeroase. Nu țipa, nu se aprindea niciodată, doar ochii i se întunecau, severi, iar pe chipul lui lipsit de frumusețe, fălcos, cu buze groase, se așternea parcă o umbră și atunci știam cu toții: Sanea e nemulțumit sau îngrijorat de ceva. Și iată-l acum așezat în fața mea, schimbat la față, cu dinții strînși, cu sprîncenele încruntate, vorbindu-mi fără să-și ridice privirea. De departe aducea chiar nițeluș cu Kolîșkin sau Korobocikin — firile cele mai posomorîte din toată școala.

— Să te scutesc? De ce, de cercetări?

— Da, Semion Afanasievici, nu v-am vorbit niciodată despre asta... Nu de alta, dar nu-mi place să-mi aduc aminte.

Și începu să-mi povestească cu o voce înăbușită, cum fusese ținut, timp de doi ani, într-o casă de reeducare de lîngă Moscova.

— Ne chinuiau acolo cu cercetările astea de dimineață pînă seara. Ne era și frică să mai intrăm în camera aia. Din podea și pînă în tavan, pereții erau acoperiți cu fel de fel de diagrame, cerculețe, săgeți — nu pricepeai nimic. Aproape toate fetele plîngeau. Și nouă ni se făcuse lehamite. Zău, parc-am fi fost

broaște, nu oameni! Întîi te luau cu fel de fel de probleme, de ghicitori — la astea mă mai descurcam eu... Îți puneau înainte nişte poze scîrboase. „Care din ele îți place?" „Nici una". „De ce?" Păi cum era să-ți placă? Erau acolo desenate niște pocitanii, de-ți venea s-o iei la goană. Odată, un pedolog îmi zice: „Am să-ți citesc o poveste, iar tu să-mi spui dacă cel despre care e vorba în ea a făcut bine sau nu." Și-mi citește o poveste cu un băiat care i-a furat maică-si portofelul cu bani. Eu îi zic: „N-a făcut bine". Iar el mă întreabă: „De ce?" „Păi, c-a furat". „Dar de ce nu-i bine c-a furat?" „Păi, a luat un lucru străin şi încă de la maică-sa". „Dar de ce nu-i bine să iei un lucru străin?" Şi i-am spus de-o sută de ori că nu-i frumos, că nu-i cinstit, iar el o ținea una şi bună: „De ce?" Ei, şi atunci... nici eu nu știu ce mi-a venit... aici Jukov se opri, înghiți în sec, se trase de guler şi sfîrși cu greu: Am pus mîna pe o călimară și i-am azvîrlit-o în cap. Toți au sărit la el — de mine uitaseră. Eu fugii din cameră pe stradă! Și dus am fost... Semion Afanasievici! Jukov scutură din cap și mă privi cu ochi mari. Semion Afanasievici, scutiți-mă! Nu pot!

A doua zi dis-de-dimineață l-am expediat la Leningrad, după ce mai întîi o lămurisem şi pe Sofia Mihailovna cum stau lucrurile. Ea îmi dăduse pe loc dreptate şi-i poruncise lui Jukov să se înapoieze cu ultimul tren, deși de obicei nu învoiam pe nimeni să lipsească de la lecții, fără un motiv serios.

Între timp, cercetările pedologilor începuseră.

Rakova şi Gracevski aleseseră zece copii de diferite vîrste şi stăteau de vorbă cu ei, pe rînd, în biroul meu, pe care îl socotiseră mai potrivit pentru scopurile lor, decît cancelaria profesorilor.

Gracevski şedea deoparte şi scria procesul-verbal (băieții nu trebuiau să-i observe îndeletnicirea). Tatiana Vasilievna se instalase pe divan şi acum în fața ei ședea Petea Kizimov, primul dintre copiii aleși pentru cercetare.

— Am să-ți arăt nişte poze, să te uiți la ele, aud eu din odaia mea (avea o acustică perfectă. mai ales

că era şi linişte; Galia şi copiii plecaseră de acasă). Tu să-mi spui care din ele îţi place cel mai mult. Ce poză de aici ai vrea?

Tăcere. Eu mi-l închipui pe Petka privind cu luare-aminte pozele. Apoi îl aud spunînd foarte convins:

— Niciuna, nu vreau niciuna.

Îmi pun în gînd să văd şi eu neapărat pozele acelea din care Petka nu alesese niciuna.

— Niciuna? întreabă Rakova mirată. Gîndeşte-te bine! Uite, aici, priveşte, nişte copii stau la masă şi beau ceai. Şi aici?

— Aici joacă cărţi, răspunde cu dispreţ Petka.

Bineînţeles, o poză ca asta nici nu putea să-i placă. De ce să-şi mai aducă aminte de vremea cînd, biet copil oropsit, sta pe un pat murdar, încălţat cu un singur bocanc, visînd să-l recîştige înapoi pe al doilea! Toate astea au fost odată, de mult, şi n-au să se mai întoarcă niciodată.

— Şi aici, ce este? întreabă Rakova.

— Aici nişte copii au spart un geam. Ce să-mi placă?

— Aşa, va să zică nu vrei niciuna?

— Nu, răspunde Petka hotărît.

— Bine. Acum ascultă: am să-ţi citesc începutul unei poveşti şi tu să o termini. Fii atent: „Cum punea mîna pe cîte un chibrit Volodea dădea foc la ceva: ba unei clăi de paie, ba unei căpiţe de fîn. Lîngă casa lui Ivan se afla strînsă o grămadă de vreascuri. „Cu ce să le aprind?" se gîndi Volodea. Intră la Ivan în casă şi acolo, pe masă, era o brichetă. Volodea o văzu şi..." Ei, ce crezi că a făcut?

— Păi ce să facă: i-a dat foc.

Cît pe-aci să-mi scape un strigăt! E clar: răspunsul acesta îl compromite iremediabil pe Petka şi desigur că l-au şi încondeiat cu un „complex de incendiator", cu toate că şi eu aş fi răspuns la fel. Mă hotărăsc să fac o faptă necinstită: încet, pe nesimţite, întredeschid uşa. Din fericire, uşa se deschide înspre mine şi, ce noroc! nu scîrţîie.

— Crezi că e bine să dai foc? întreabă Rakova, aplecîndu-se spre Petka.

— Nu, nu-i bine!

— Atunci de ce crezi că Volodea a dat foc la vreascuri?

— O! se miră Petka. Da' ce, e vorba de mine? E vorba de ăla... de Volodea. Aşa şi spune: „Cum pune mîna pe un chibrit şi dă foc la ceva". Şi p-ormă a găsit o brichetă. Şi sigur c-a dat foc.

— Dar tu crezi că e rău să dai foc?

— Sigur că-i rău.

— Dar de ce?

Petka dă din umeri şi tace. Şi adevărat, ce-ar putea să răspundă?

— Atunci mai ascultă încă o poveste: „Pavel se ducea des la cinema. Odată se juca un film foarte frumos, dar băiatul n-avea bani. Înghesuindu-se la la casă, vede că o femeie a scăpat geanta jos. Pavel o ridică, se gîndeşte o clipă şi..." „Ce crezi c-a făcut?"

— Păi ştiu eu ce fel de băiat era?

Petka are o mutră tare scîrbită. Se vede cît de colo că-i sătul de pisălogeala Rakovei...

— Dar tu... tu ce-ai fi făcut? nu-l slăbeşte ea.

— Eu i-aş fi zis: „Cetăţeancă, un' ţi-e capul? Vezi că ţi-a căzut geanta pe jos!"

Răsuflu uşurat. Se pare că şi Rakova s-a mai îmbunat.

— Spune, Petea, — întreabă ea, — tu ţii la rudele tale?

— Eu n-am rude.

— Cum aşa?

— Aşa. Au murit.

— Toţi? Dar de ce?

Of, dumnezeule! Petka se suceşte pe scaun. Suspină. Îşi şterge năduşeala cu mîneca de pe frunte.

— Eram mic pe vremea aia. Nu ştiu...

— Atunci... spune, cum crezi: trebuie să-ţi asculţi părinţii?

— Se înţelege că trebuie.

— Dar de ce?

Din nou tăcere. Petka suspină zgomotos.

— Spune, Petea, cu ce băieţi eşti tu prieten?

— Cu Pavluşa Stelkov. Cu Lionka...

— Nu, nu așa. Ce calități anume apreciezi la prietenii tăi?

— Calități? repetă Petka nedumerit.

Închid încet ușa.

Un învățător, un pedagog se gîndește zile în șir la fiecare copil, caută uneori îndelung, chinuitor, să-l cunoască, să-i vie în ajutor. Un educator adevărat observă uneori luni întregi, ani în șir, privește, chibzuiește, se îndoiește. Și iată că vin niște oameni pe deplin convinși că, uite așa, la repezeală, băgîndu-li-se copiilor în suflet, vor descoperi, vor lămuri totul.

Îi ferisem pe băieții noștri de orice întrebare nesocotită, temîndu-ne să nu răscolim în inima lor amintiri dureroase și iată că acum cineva, care se crede cunoscător al sufletului de copil, vine și întreabă fără nici o sfială: „Ți-au murit părinții? De ce au murit?"

Ce știu ei despre copii? Ce înțeleg ei din sufletul copilului?

Mă mai abat peste zi la biroul meu și, de astă dată, fără nici o remușcare, ocup neauzit postul meu de observație — doar trebuie să știu și eu ce fac ei cu copiii. Acum cel supus examenului este Repin.

— Nu e frumos să furi, explică el cu un glas convingător. Nu se cade să iei ceea ce nu-i al tău, să iei din bunul altuia.

Repin stă în fața Tatianei Vasilievna, drăguț, pieptănat cu grijă, privind-o liniștit cu ochii lui albaștri. Are un profil regulat, cu gropițe în obraz. Rakova cu siguranță, că a băgat de seamă că are gropițe. Dar cum să vadă ea și acea luminiță batjocoritoare din adîncul ochilor, ascunsă cu atîta dibăcie, pe care o cunosc atît de bine și pe care o deslușesc și acum în tonul prea blînd și măsurat al răspunsurilor lui politicoase?

— Dacă ai găsi un portmoneu cu bani, ce-ai face?

— M-aș strădui să găsesc proprietarul și să-i dau banii, iar dacă nu l-aș găsi, l-aș duce la miliție.

Dac-ar ști că în fața ei stă un băiat care pînă mai ieri a fost un pungaș, nu un simplu hoț care fură de foame o pîine, ci un infractor calificat, îndrăzneț, cu vocație, abia de curînd și cu greu dezbărat de acest

obicei! Şi să se fi dezbărat într-adevăr? N-ar crede nici în ruptul capului: un băiat atît de bun, atît de bine crescut, care răspunde atît de inteligent la întrebări...

— Poftim, Andriuşa, creion şi hîrtie, scrie aici pe foaie o compoziţie cu tema: „Cu cît noaptea e mai întunecoasă, cu atît stelele sînt mai luminoase."

— Pot să scriu şi în versuri?

— Ştii să faci şi versuri? întrebă Rakova, aproape slugarnic.

— Pot. Staţi puţin.

— Da, da, aştept.

Aştept şi eu. Trec vreo cinci minute şi Andrei declamă patetic:

Să ţipe nătărăii, să ţipe noapte, zi,
Veninul să-i înece din ce în ce mai mare, —
Mai sus strigarea celui cuminte va răzbi:
Cînd bezna-i mai adîncă, aştrii sclipesc mai tare.

45

Ce ştiu ei despre copii?

— Da, avem nişte rezultate extrem, extrem de interesante! spune Rakova seara. Deşi nu prea îmbucurătoare. Aproape la toţi copiii dumneavoastră sfera emoţională e dezvoltată sub normal, mult sub limită. Bineînţeles, cu excepţia lui Repin.

— Motivarea majorităţii faptelor e foarte departe de judecata principială normală, adaugă Gracevski. Judecata asta a lor: „Nu trebuie să furi, că te bagă la închisoare", arată că ei sînt cu desăvîrşire utilitarişti. Observaţiile mele asupra minorilor, a căror purtare îndeobşte deviază persistent şi timp îndelungat de la stringenţele pe care li le impun societatea şi statul, arată că din hipersensibilităţile olfactivo-gustative, la ei cel mai des predomină pasiunea pentru dulciuri, pentru vin şi fumat...

— Să mă iertaţi, dar care dintr-ai noştri e un hipersensibil olfactivo-gustativ? întreabă Ekaterina Ivanovna încruntînd din sprîncene, nedumerită. Pe frunte i-a apărut o dungă piezişă.

— Care? Foarte mulţi... şi Gracevski începe să răsfoiască procesul-verbal. De exemplu, Leonid Petrov este un hipersenzitiv tipic. La întrebarea dacă-i plac dulciurile, răspunde: „Da". Dintre titlurile cărţilor enumerate alege „Bucătăria minunată!" Dintre tablourile arătate l-a ales, uitaţi, tocmai pe acesta... vedeţi? O masă întinsă, cu o farfurie cu fructe.

Eu îmi scot iute batista din buzunar şi tuşesc din răsputeri, aplecîndu-mă pînă la genunchi şi ascunzîndu-mi faţa.

— Doamne! exclamă Ekaterina Ivanovna, împreunîndu-şi palmele. Lionea Petrov?... Păi ăsta-i gata să-şi dea şi ultima bucăţică de la gură. Toată mîncarea lui o cară la găini.

— La găini? repetă Gracevski nedumerit şi strînge din umeri.

Mi-am mai venit în fire şi mă apuc să examinez pozele care li s-au dat copiilor spre alegere. Acum însă nu-mi mai vine să rîd, ci să înjur, să înjur cumplit. Bătaie. Joc de cărţi. O beţie. Nişte mutre urîte, schimonosite. „Erau acolo desenate nişte pocitanii, de-ţi venea s-o iei la goană"... îmi aduc aminte de cuvintele pe care mi le spusese ieri Sanea.

— Dar asta-i pur şi simplu o provocare! izbucnesc eu. Să le arătaţi copiilor astfel de mărşăvii!

— Mărturisesc că nu înţeleg nici eu la ce sînt bune toate astea! se indignează şi Alexei Savici.

— Mă rog, mă rog! exclamă Rakova jignită. Nu, tovarăşi, la dumneavoastră procesul instructiv-educativ nu este de loc pedologizat, de loc!

— Spuneţi-mi, — mi se adresează deodată Gracevski, — e drept ce-am auzit despre dumnevoastră? Că aţi fi elevul pedagogului aceluia ucrainean... cum îl cheamă?...

Nu-i vin în ajutor, deoarece sînt pe deplin încredinţat că Gracevski ţine bine minte nu numai numele de familie, dar şi pronumele şi numele tatălui şi poate

chiar şi anul de naştere şi situaţia familială şi toate cîte-l privesc pe învăţătorul meu.

— Ei... are el o povestire, publicată în almanahul din martie, cu un titlu ciudat... „Poemul pedagogic"... aşa ceva, parcă ?... Va să zică sînteţi elevul lui Makarenko ?

— Da, sînt elevul lui Makarenko.

— Atunci totul se explică, rosteşte Gracevski, şi acum pentru prima dată văd desluşit în ochii lui un sentiment. Şi sentimentul ăsta e ura. Da, ura. Pînă acum nu făcea decît să hîrîie cu vocea lui dogită şi să privescă totul cu nişte ochi spălăciţi, lipsiţi de orice expresie. Acum cel puţin sînt sigur că ştie să urască, ce-i drept, nu deschis, sincer, dar din toate puterile.

Urmează o clipă de tăcere.

— Aşadar, — începe din nou Gracevski, — eu şi Tatiana Vasilievna am ajuns la concluzia că elevul Panin Viktor ar trebui trimis la casa de copii arieraţi. Din nou tăcere... Panin... Da, bineînţeles, nu-i cine ştie ce de capul lui : A zăcut mult timp în paragină, e hoţ, un suflet biciznic, care ne-a făcut şi o să ne mai facă probabil multe zile fripte. Şi totuşi, de ce să-l trimită la casa de arieraţi.

Vladimir Mihailovici e primul care rupe această tăcere. Nu l-am mai auzit niciodată vorbind atît de rece, atît de oficial :

— Protestez cu tărie împotriva acestei propuneri. Nu ştiu cum aţi ajuns la o astfel de concluzie, dar sînt cu totul împotriva ei.

— Daţi-mi voie... începe Rakova.

— Ba nu vă dau voie ! i-o retează scurt blînda noastră Ekaterina Ivanova. Nu vă dau voie. Nu voi îngădui. Panin învaţă în grupa mea. Învaţă prost, dar începe să-i ajungă din urmă pe ceilalţi şi n-am observat la el nici o urmă de arieraţie mintală.

— Sînt cu totul de aceeaşi părere. Mă declar împotriva mutării lui, repetă cu un glas răspicat Vladimir Mihailovici. Mai mult decît atît : nu voi permite aşa ceva ! Şi deodată, nemaiputînd păstra tonul oficial de mai înainte, spune cu năduf : Ştiţi ce scrie Lev Nikolaevici Tolstoi ? „Uneori oamenii cred că există si-

tuaţii în care te poţi purta cu semenii tăi fără să le arăţi dragoste, dar astfel de situaţii nu există". Cu lucrurile da, se poate: poţi să tai copaci, să faci cărămizi, să baţi fierul şi în inimă să nu ai nici un strop de iubire. Dar să te porţi cu oamenii aşa, nu, nu se poate, pricepeţi? Cu albinele nu poţi umbla fără băgare de seamă, nu-i aşa? De ce? Fiindcă aşa sînt ele, te înţeapă, pricepeţi? Sigur, nu vă puteţi sili să iubiţi pe cineva, cum vă puteţi sili să munciţi. Dar asta nu înseamnă că aveţi dreptul să-i trataţi pe copii fără bunătate şi pe deasupra să le mai şi cereţi nu ştiu ce... Nu iubeşti copiii — stai frumos la locul tău şi vezi-ţi de treaba ta, de lucruri, dacă pofteşti, dar nu de copii... Înţelegeţi? Nu de copii! Băiatul acesta...

Am un auz foarte fin. Înainte ca Vladimir Mihailovici să-şi fi terminat vorba, ies din odaie şi abia apuc să închid uşa — să nu vadă nimeni în afară de mine ce se petrece — şi o mogîldeaţă neagră sare într-o parte şi se năpusteşte afară, pe scară. Din doi paşi o ajung în cerdac.

— Stai puţin, zic eu, şi-l prind pe fugar de mînecă. Ce cauţi aici?

Gîfîind zgomotos, Panin răspunde într-un tîrziu, anapoda:

— O să mă ia?

— Cine să te ia? Îndrăzneşte cineva?

— Dumneavoastră mă daţi? Şi deodată, clănţănind din dinţi, repetă, pe aceeaşi notă, ca un posedat: Nu vreau să plec, nu vreau să plec, nu vreau să plec...

N-am mai stat să-i aduc aminte că mai ieri-alaltăieri spusese singur că vrea să plece. Ce-i drept, există plecări şi plecări. E de înţeles că nu i-ar fi plăcut să nimerească la o casă de arieraţi mintali. Dar în clipa aceea n-aveam timp de vorbă. Încerc să-l duc în dormitor, dar el se tot opinteşte, îngăimînd:

— Duceţi-vă... duceţi-vă acolo... să nu mă dea...

— Dacă ai ascultat la uşă, desigur că ai auzit ce-au spus Ekaterina Ivanovna şi Vladimir Mihailovici.

— Alaltăieri i-am furat Ekaterinei Ivanovna o

basma, una de mătase, dumneaei ştie, şi o să se răzgîndească, duceţi-vă... duceţi-vă acolo.

Cu toate astea îl duc în dormitor, îl trezesc pe Podsolnuşkin şi-l întreb sever cum se face că băieţii din detaşamentul lui se plimbă prin curte după ce s-a sunat stingerea. Pe urmă mă înapoiez în birou. Atmosfera este cum nu se poate mai încordată. Toţi vorbesc tare, aţîţaţi, şi se pare că acum nu se prea mai ascultă unul pe altul. Ekaterina Ivanovna şi Vladimir Mihailovici se uită revoltaţi la mine... cum de am putut să plec într-un moment ca ăsta ? Sau, poate, vreau să scap de Panin ?

— Puţin mai încet, dacă se poate, zic eu. Alături dorm copiii. Aşadar, dumnevoastră, Tatiana Vasilievna şi dumnevoastră, Piotr Andreevici, aţi rămas la părerea de adineauri ? Atunci nu mai avem altceva de făcut decît să mergem la secţia de învăţămînt şi să ne judecăm acolo.

La secţia de învăţămînt, cu treaba asta se va ocupa inspectorul nostru. Şi eu ştiu bine : Zimin, de noi o să asculte. N-o să-l mute nicăieri pe băiat, aşa tamnisam. Ekaterina Ivanovna, care mă înţelege din jumătăţi de cuvinte, răsuflă uşurat. Dar eu îi port pică, şi mai tîrziu, însoţindu-i, pe ea şi pe Vladimir Mihailovici (aşa fac întotdeauna cînd stăm pînă noaptea tîrziu la şcoală), îi spun :

— Uite ce e, Ekaterina Ivanovna, de ce nu mi-ai spus că Panin ţi-a furat alaltăieri basmaua ?

Ea se opreşte din mers.

— Dar... de unde ştii ? mă întreabă buimacă.

Vladimir Mihailovici se arată şi el uimit. Tuşeşte încurcat şi se uită la mine cu coada ochiului. E prea întuneric, nu-mi poate vedea faţa, iar eu, mărturisesc, sînt bucuros că i-am zăpăcit pe amîndoi.

Cît despre Ekaterina Ivanovna, nu e la prima ei abatere : aproape jumătate din poznele şi neregulile pe care le ştie mi le ascunde — pesemne că îi fereşte pe băieţi de mine !

...A doua zi dimineaţa mă întîlnesc pe treptele şcolii cu Lionka Petrov. Suie cu o legătură de cărţi în mînă.

— Semion Afanasievici, — zice el amărît, — ce

prost am fost şi eu aseară! M-au întrebat aşa: „Dacă un tren deraiază, cel mai rău se strică totdeauna vagonul din urmă. Ce trebuie să facem?" Iar eu de colo: „Să-l lăsăm în gară". Şi pe urmă mi-am dat seama — păi ori îl laşi, ori nu-l laşi, tot aia e — că unul din ele tot trebuie să fie ultimul. Numai că n-a mai vrut nimeni să mă mai asculte. Ce să mă fac acum?

Mă uit la chipul însufleţit al copilului, la ochii lui puţin pieziși, inteligenţi — acum însă plini de teamă şi nedumerire — şi care, mai mult ca oricînd, îl fac să semene cu un iepuraş. Iar acolo, în biroul meu, se află bilanţul provizoriu al cercetărilor pedologice şi în el stă scris în procente şi cu zecimale ce nivel de dezvoltare senzitivă-etică are elevul Leonid Petrov. După părerea pedologilor, acest individ hipersenzitiv se află în stadiul reflex inferior — care nu atinge decît 35% din normă.

După cîteva zile eram la Leningrad. Zimin mă ascultă, înjură în surdină, printre dinţi, şi-mi făgădui că Panin nu va fi mutat nicăieri.

— Şi încă ceva, Alexei Alexandrovici, adăugai eu. Puteţi să mă daţi afară, dar eu nu-i mai las să pună piciorul în şcoala mea. Nici Anton Semionovici nu i-a lăsat şi n-am să-i mai las nici eu. Într-o singură oră ei distrug tot ceea ce noi dobîndim, cu mari eforturi, în luni întregi. Aş face o crimă dacă aş mai îngădui încă-o dată o asemenea batjocură.

— Lasă, Semion Afanasievici, o să ne cadă ei în mînă. Şi asta curînd. Cît despre Panin... ce să te mai întreb... Îi ştiu eu: nu se pricep de loc la copii.

Mă înapoiam acasă, clocotind de o mînie surdă, care nu se potolise încă. Mă blestemam că cedasem, că le îngăduisem să calce pragul şcolii.

În tinereţea mea, pedologii îmi păreau caraghioşi. Întrebările şi testele lor, halatele albe şi întreaga solemnitate cu care îşi înconjurau cercetările lor pseudoştiinţifice, îmi stîrneau rîsul. „Ia te uită cum oficiază!" mă gîndeam eu. Dar cînd am început să lucrez eu însumi cu copiii şi să răspund de ei, am în-

ţeles că aici nu e nimic de rîs, ci, dimpotrivă, că e un lucru îngrozitor, primejdios chiar, să-i laşi pe mîinile lor. Am cunoscut oameni buni şi capabili, cărora pedologii le-au otrăvit toată viaţa, declarîndu-i în copilărie arieraţi pe baza unor cercetări absurde. Acest stigmat al arieraţiei mintale, al defectivităţii, l-a însoţit pe urmă pe adolescent, pe tînăr, ani de zile.

Anton Semionovici încercase, cinstit, să se lămurească şi el ce e cu teoriile astea pedologiste, dar spunea că după primele rînduri citite i se „lichefiază creierii" şi nu mai înţelege nimic, că sînt aiurările unui nebun, un sabotaj conştient, o sfidare diavolească a întregii noastre societăţi sau, poate, o prostie pur biologică. „Gîndeşte-te numai, — îmi spunea el de multe ori, — e doar o problemă de covîrşitoare importanţă să educi milioane de copii — viitori muncitori, ingineri, medici, pedagogi. Şi să rezolvi o problemă ca asta cu ajutorul unei isterii obscure! Nu, asta e pur şi simplu o crimă!"

Totdeauna am fost convins că este o crimă. Dar în colonie eram mereu sub ocrotirea lui Anton Semionovici. El avea destul curaj ca tocmai în perioada aceea de înflorire şi de invazie a pedologilor să se răscoale împotriva lor şi să nu-i lase să ne calce pragul. Ei se temeau să dea ochii cu el pînă şi pe coridoarele Narkompros-ului, fiindcă ştiau că le este cel mai aprig duşman.

Atunci de ce i-am lăsat să intre? De teamă să nu fiu pus în disponibilitate? Nu, bineînţeles! Pentru că le dăduse drumul Sofia Mihailovna, şi-mi venise greu să trec peste hotărîrea ei, s-o contrazic de faţă cu nişte oameni străini? O stimam pe Sofia Mihailovna şi nu uitam că-mi fusese de ajutor în multe privinţe. Da, dar pe Anton Semionovici nu-l stînjeneau niciodată situaţiile aparent delicate. El nu s-ar fi codit să revină asupra oricărei hotărîri, dacă s-ar fi simţit în dreptul lui. Oricum ar fi însă, îi lăsasem să intre — şi asta n-aveam să mi-o iert niciodată. Nu contează faptul că stătuseră la noi numai douăzeci şi patru de ore, dar alarma lui Sanea, spaima lui Steklov, criza isterică a lui Panin, mîhnirea lui Lionka, care nu-şi dăduse seama că un tren trebuie să aibă neapărat un

vagon la urmă, toate astea îmi apăsau conştiinţa, şi ştiam că de vină numai eu eram.

Mergeam spre casă cu inima grea, simţindu-mă şi mai vinovat ca în ziua din ajun. Dar de ce să regret ceea ce a fost? Important este să nu se mai întîmple pe viitor.

— Sofia Mihailovna, — o rugai eu, — dacă indivizii aceia mai dau pe aici, să nu-i laşi, orice hîrtii ţi-ar arăta. Ne-am înțeles?

— Înţeleg, Semion Afanasievici. Aveţi perfectă dreptate, spuse ea simplu.

Panin mă întîmpină cu o privire iscoditoare, dar fără să sufle un cuvînt. Nu mai părea de loc zbuciumat, ca în noaptea trecută. Aproape că nu-mi venea să cred că el fusese acela care, ieșit din fire, gîfîind și clănțănind din dinţi, repeta: „Nu vreau, nu vreau, nu vreau să plec!" Parcă îl aveam în faţa mea pe Panin cel de altădată, nepăsător la toate, închis într-o carapace de nepătruns. Dar oare un grăunte pus în pămînt încolțește îndată? Și convorbirea scurtă care urmă n-a fost și ea o sămînță azvîrlită pe un ogor?

— Semion Afanasievici, să nu mă mai lăsaţi să plec singur în oraș. Cînd mă duc în piaţă și văd lucrurile zăcînd aşa, de pomană, nu știu cum îmi vine...

— Cum aşa „de pomană"? Sînt lucruri muncite, cîștigate de oameni cu sudoarea frunţii. Cum să fie „de pomană"?

— Nu, mai bine să nu mă lăsaţi să plec singur în oraş, repetă el cu încăpăţînare.

46

Dezlegarea enigmei

Era aproape cinci seara, cînd factorul ne aduse poşta. De obicei, poşta o luau copiii care, după ce se uitau din fugă prin ziare, veneau la mine cu cele mai proaspete noutăţi. Aşa, de pildă, odată aflaseră din „Leninskie iskri" că s-a organizat un concurs pentru titlul de cel mai bun bucătar de tabără şi toţi se entu-

ziasmaseră pe dată: uite, Antonina Mihailovna a noastră ar putea să iasă prima! Din păcate, însă, la concurs nu puteau să participe şi bucătarii şcolilor de reeducare.

Altă dată, copiii citiseră în ziar o scrisoare deschisă a lui Gorki:

„Mă adresez vouă în numele ziarului „Pionerskaia Pravda" şi în numele meu propriu, scria Alexei Maximovici. S-a hotărît înfiinţarea unei edituri speciale de cărţi pentru copii. Mi-ar trebui să ştiu ce citiţi. Ce cărţi vă plac? Şi ce cărţi aţi dori să citiţi? Răspundeţi simplu, sincer, fără să inventaţi, fără să vă faceţi mai deştepţi decît sînteţi, fiindcă şi aşa sînteţi destul de deştepţi."

Petka scrisese imediat o scrisoare, cerînd să se tipărească o carte în care să fie vorba despre viaţa din lună.

Şi, după aceea, multă vreme îi rămase porecla „deşteptul".

Dacă vreunul din băieţi nu citea ziarele, nu-l mai slăbeau cu versurile acestea, învăţate tot din „Leninskie iskrî":

Sînt pe la noi unii băieţi
Care trăiesc pe altă lume.
De-i întrebaţi: „Ce-i Dneprostroi?"
Năuci se uită, zău, la voi.
Magnitogorsk, Donbas, Kuzneţk,
Ia fugi de-aici, te ţii de glume?!

Dar acum băieţii veneau la mine strigînd:

— Semion Afanasievici, ia uitaţi-vă ce scrie! Repede, Semion Afanasievici!

Mai multe mîini cu ziare se întinseră deodată spre mine.

La început nu înţelegeam ce vor de la mine. În U.R.S.S. a sosit Edouard Herriot? Ei şi? A, va să zică asta e: Herriot a vizitat lîngă Harkov comuna Dzerjinski... „a cercetat foarte atent viaţa comunarzilor, foşti vagabonzi şi delicvenţi minori, citeam eu... A rămas impresionat de curăţenia şi ordinea din comună, de belşugul de flori, precum şi de viaţa sănătoasă, în aer liber, pe care o duc comunarzii."

Am recitit de vreo zece ori unul după altul aceste rînduri atît de scurte, sperînd parcă să găsesc în ele ceva mai mult — un amănunt oarecare sau un nume măcar. „A rămas impresionat de curățenia și ordinea din comună, de belșugul de flori, precum și de viața sănătoasă, în aer liber, pe care o duc comunarzii." Da, asta îi uluia pe toți cei care treceau pe acolo, dar nu fiecare înțelegea cu adevărat ce se petrecuse în comuna Dzerjinski: cum copiii redeveneau din nou copii, cum banda aceea de derbedei își găsise în sfîrșit un cămin fericit...

Aceste cîteva rînduri despre comună erau pentru mine ca un salut de departe. Parc-aș fi primit o scrisoare de la un prieten. Nu uitam niciodată acest cămin al meu, mereu îmi aminteam de el, dar în ziua aceea n-am mai putut să mă gîndesc la nimic altceva pînă noaptea tîrziu. Cît de mult aș fi dorit să fiu acolo! Fie și numai pentru o oră-două, să-i văd pe toți, să-i strîng mîna lui Anton Seminovici, și pe urmă — îndărăt la Poiana Mestecenilor! După stingere am mai stat multă vreme cu Galia, amintindu-ne fel de fel de întîmplări.

— Ții minte cînd a venit în comună Vanea Galcenko?

— Cum să nu! Ploaie, noroi. Sfatul comandanților era în toi, iar Begunok tot țopăia pe stradă afară, așteptînd... Se cunoscuseră în oraș și Begunok îi făgăduise să stăruiască pe lîngă noi să-l primim și pe el.

— Ții minte cum ne explica ce-i cu părinții lui? După spusele lui, nici taică-său nu-i era tată bun, nici maică-sa mamă adevărată...

— Dar îți aduci aminte atunci, cînd Mizeak a spart un geam și...

În clipa aceea, ca o continuare a convorbirii noastre, se auzi deodată: poc! zdrang! un zornăit de geamuri sparte, răcnetul cuiva și pe urmă, foarte deslușit:

— Prinde-l! Pe coridor!

Am dat buzna afară pe scară, cît ai clipi. Aici se și îngrămădiseră copiii, treziți de zgomot.

— L-au prins? Unde-i? Cine este? se auzea din toate părţile.

Şi aproape imediat de la ghereta de control se auzi:

— L-am prins! Îl aducem!

Din pîcla deasă şi vîscoasă a nopţii de toamnă răsăriră Alexei Savici şi Steklov cel mare, cu o siluetă ştearsă între ei.

— Se pare că e o cunoştinţă veche, spuse Alexei Savici, împingîndu-l uşurel spre mine pe cel prins.

L-am luat de umeri, dar la început nu-mi dădui seama unde mai văzusem faţa aceea. Cînd, deodată, două voci strigară:

— E Iurka, mă!

— Ia te uită, Narîşkin!

Da, Narîşkin era. Abia acum îi recunoşteam faţa, speriată de moarte, schimonosită şi palidă sub stratul de jeg, cu ochii înguşti, ca nişte crăpături.

— Abia am putut să-l prindem, ne explică Steklov, gîfîind încă.

— Dacă nu s-ar fi poticnit de trunchiul acela de mesteacăn, ştiţi, mesteacănul prăbuşit de lîngă drum, nici n-am fi putut să punem mîna pe el, îi întări vorba Alexei Savici, ştergîndu-şi faţa înfierbîntată. Celălalt însă a şters-o. Fiindcă da, doi erau....

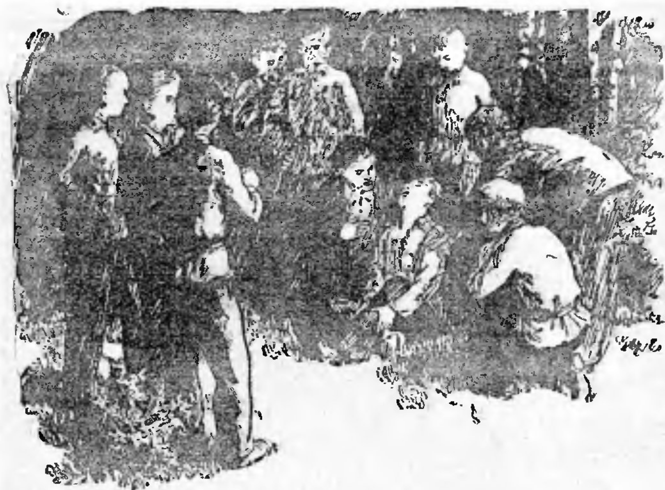
Deodată Narîşkin se smuci din mîinile mele, dar nu mai trebui să-l opresc — gemu de durere, scrîşni din dinţi şi se lăsă jos pe pămînt.

— Nu înţeleg, ce s-a întîmplat? întrebai.

Atunci băieţii începură să-mi povestească pe întrecute tot ce se petrecuse.

La miezul nopţii, Alexei Savici, care era de serviciu, tocmai ieşise din sufragerie şi se îndrepta spre casă. Serghei Steklov, comandantul detaşamentului de serviciu, şedea pe pervaz, la parter.

Deodată sus, în dormitoare, se auzi un strigăt: „Prinde-l! Prinde-l!" şi cineva începu să coboare repede scara. Serghei îi aţinu calea, întinzînd larg braţele, dar hoţul îl doborî din goană şi sări pe fereastră afară. Alexei Savici îi ieşi şi el înainte, dar altcineva sări la el dintr-o parte şi-l lovi tare cu un băţ peste umăr (pesemne voise să-i dea în cap, dar nu-l nime-

rise) şi, fără să se oprească, se repezi după cel dintîi, în parc. Alexei Savici se luă după ei — Steklov gonea înaintea lui. Alergau aşa prin beznă, fără să aleagă drumul, şi aproape că nu mai trăgeau nădejde să-i ajungă din urmă pe oaspeţii nepoftiţi. „Fugeam într-una, orbeşte", explică Alexei Savici. Dar tocmai atunci auziră înaintea lor un trosnet, o bufnitură de corp greu căzînd la pămînt, şi Serghei fu cît pe-aci să se împiedice de trupul fugarului. Îl ajunse din urmă şi Alexei Savici, şi amîndoi puseră mîna pe hoţ, şi, hai înapoi spre şcoală! Hoţul şchiopăta, se poticnea, se opintea — dar nu i-a mers.

Şi iată-l acum stînd jos, pe pămînt, scrîşnind din dinţi de durere şi ţinîndu-şi piciorul cu amîndouă mîinile. Pesemne că se lovise tare.

— Ah, fir-ai al dracului! Ai venit să furi, hai? Umbli după ciordeală! se auzeau voci în jurul lui. Ce să ne mai uităm aşa la el! Mai bine să-i tragem o bătaie zdravănă, să-l învăţăm minte! Uite ce i-a trăsnit dumnealui prin cap — a şi găsit de un' să fure!

— Noi ţi-am dat drumul cu binele, — aud eu vorba potolită şi aşezată a lui Pavluşa Steklov, — şi tu...

— Stați! spuse deodată Alexei Savici, aplecîndu-se spre Narîşkin. Nu ştiu ce are... e ceva lipicios, parcă i-ar curge sînge.

— Ce, acum o să-l mai luăm şi în braţe? exclamă Korol dezgustat. Ducă-se naibii!

— Oricum, Korol, trebuie să-i pansăm piciorul, îl înfruntă liniştit Alexei Savici.

Un răcnet de indignare îi acoperi vorbele. Nimeni nu voia să audă măcar de vreo îngăduinţă.

— Ia, Serghei, vin' și ajută, poruncii eu. Apucă-l de subsuori.

Deşi îl prinsesem cu multă băgare de seamă de picioare, se vede că-l durea rău de tot. Narîşkin începu să plîngă cu sughiţuri, dar pe loc tăcu speriat. Sînt sigur că-i venea să se facă mic de tot, cît mai mic cu putinţă, ca să nu fie luat în seamă.

— Să fie o fractură? se întrebă îngrijorat, cu glas tare, Alexei Savici.

— Măcar de i-am fi frînt gîtul! mormăi cineva.

— Ia mai lasă gura! îl repezi Serghei.

Aşa l-am dus pe spărgătorul năpăstuit în infirmeria noastră — o cămăruţă care la noi stătea întotdeauna goală: nimeni nu voia să fie bolnav.

L-am aşezat pe Narîşkin pe pat şi aici, nemaivăzîndu-se înconjurat de ceata furioasă a băieţilor, suspină din adîncul pieptului, cum suspină copiii după ce s-au săturat de plîns, şi-mi spuse sfios:

— Mă doare...

Încercai cu băgare de seamă să-i îndoi puţin genunchiul. Un urlet de durere, care n-avea nimic omenesc în el, umplu încăperea.

— Cred că e totuşi o fractură. Ar trebui un chirurg, şi cît mai repede. Pînă atunci să-l aşezăm cît mai comod, dar mîine, dis-de-dimineaţă, trebuie neapărat să trimitem după Popov, spuse Alexei Savici îngrijorat.

— O să trimitem, făgăduii eu. Dar deocamdată, Serghei, cheam-o pe Galina Konstantinovna încoace. Să vedem ce putem face.

Narîşkin zăcea în faţa noastră, uitîndu-se cînd la unul, cînd la altul, vînăt-alb la faţă şi speriat de-i venea mai-mai să leşine.

— Aoleu, Semion Afanasievici, nu plecaţi! începu el să ţipe, cînd mă îndreptai spre uşă.

— Stai aşa. Las' că n-o să-ţi facă nimic, ai înţeles? Nimic! O să rămînă cu tine Galina Konstantinovna.

Ieşirăm amîndoi — eu şi Serghei. Lîngă trepte, aceeaşi înghesuială. Larmă; vorbă multă; cred că nimeni nu mai dormea.

— I-aţi tras o chelfăneală? îl întreabă pe Steklov o voce plină de nădejde.

— Ce, ai căpiat?

— Păi, de ce ţipă?

— Şi-a rupt un picior, de-aia ţipă.

— A-a-a! face dezamăgit conlocutorul lui Serghei.

Am dat ordin ca toată lumea să plece îndată la dormitoare. Dar am dormit cu toţii foarte prost în noaptea aceea. Dis-de-dimineaţă, Ekaterina Ivanovna o schimbă pe Galia, care-l veghease pe Narîşkin, iar Jukov se duse după chirurg, care locuia în apropiere.

Cu Evgheni Popov, chirurgul, avusesem prilejul să facem cunoştinţă mai demult. Odată, Korşunov se înecase cu un os de peşte — nu ştiam ce să-i mai facem, atîta se zbătea şi da din cap; în cele din urmă, cu chiu cu vai, îl dusese Galia, cu ajutorul lui Korol şi al lui Steklov, la Evgheni Nikolaevici Popov. După cum ne încredinţau ai noştri, doctorul îl făcuse pe Korşunov să caşte gura şi-i scosese osul îndată, de parcă ar fi sărit singur în mîna lui.

Dar acum trebuia să-l chemăm la noi şi încă atît de devreme. Dar dacă n-o putea să vină? Şi-i era tare rău lui Narîşkin. Se chinuise toată noaptea, gemuse într-una şi nu închisese ochii o clipă.

Evgheni Nikolaevici veni şi ridică mirat din sprîncene, cînd înţelese că ne îndoisem de venirea lui:

— Aţi mai văzut dumneavoastră un medic care să nu vină, cînd îl aşteaptă un bolnav? E de neiertat că n-aţi trimis după mine noaptea.

Era înalt, gras, cărunt tot — pînă şi sprîncenele-i erau albe. Vasea Lobov, cu prosopul pe umăr şi cu capul dat pe spate (doctorul era de două ori cît el), îl conduse la lavoar. După ce se spălă pe mîini, Ev-

gheni Nikolaevici se așeză lîngă patul lui Narîșkin și timp de un minut stătu așa tăcut, privindu-l atent. Apoi, întorcîndu-se spre noi :

— Cum se face că e în halul ăsta, tocmai aici, la dumneavoastră ?

Rănitul era într-adevăr într-un hal fără de hal. Ce-i drept, reușisem să-i schimbăm cămașa, dar un crac de pantalon, de o curățenie foarte îndoielnică, Galia i-l tăiase pur și simplu cu o foarfecă, și Narîșkin, deși cu obrazul spălat, nu semăna de loc cu ceilalți copii.

— El nu e de-al nostru ! izbucni Lobov, dar pe loc se și topi, sub privirea severă a Ekaterinei Ivanovna.

— Nu-i de-al vostru ?

— Da, într-adevăr... e o greșeală.. adică a nimerit aci din greșeală, îl lămuri cam nesigură Ekaterina Ivanovna.

— Din greșeală ? Hm... Așa. Și dumneata i-ai pus asta ? întrebă Evgheni Nikolaevici, scoțînd scîndurica așezată sub picioarele lui Narîșkin. A, da, va să zică Galina Konstantinovna este specialistul vostru de prim-ajutor. Ați lucrat bine, cu cap... Nu țipa, te rog, nu țipa. Fii bărbat. Așa, așa, așa...

Degetele lui — puternice și agere, degete de chirurg — se mișcau ușor. Pipăia cu îndemînare, fără măcar să privească piciorul bolnav, și vorbea liniștit cu noi.

— Așa...

Nici n-am mai avut cînd să ne dăm seama ce anume se petrecuse — o mișcare fulgerătoare, energică, a medicului, un țipăt sfîșietor, și pe urmă din nou glasul liniștit al lui Evgheni Nikolaevici :

— Gata, i l-am pus la loc. Totul este în ordine. O să mai stai așa o zi-două, și pe urmă ai să începi să umbli puțin cîte puțin. Cît despre zgîrieturi, sînt fleacuri, uite, s-au și vindecat.

— ...Vagabonzi, zici dumneata ? mă întrebă el puțin mai tîrziu. Și cel pe care l-ați trimis după mine tot vagabond e ? Și ăsta ? Parcă nu seamănă, știi dumneata ? Da' ăsta, cu piciorul luxat... a venit din greșeală ? Cum adică din greșeală, dacă nu vă e cu supărare ?... A, asta este. Măi, măi... Foarte, foarte interesant !

A sosit ora de lecții. Ekaterina Ivanovna trebuia să plece la grupa ei. Narîşkin se agăță de ea.

— Nu stau singur. Mă omoară...

— N-o să se atingă nimeni de tine, te asigur, îl liniști Ekaterina Ivanovna.

Dar Narîşkin își închise ochii de frică și nu făcu altceva decît să dea din capul lui roşcat și ciufulit. Nu, nu, nu! Nu voia să rămînă acolo singur pentru nimic în lume!

— Să mai stau eu cu el, propuse Galia. Kostik, vrei să mergem la Narîşkin?

Kostik și Lena de mult dădeau tîrcoale infirmeriei, curioşi să vadă ce se petrece acolo. Bineînțeles că și ei voiau să vadă cine iscase atîta tărăboi, din pricina cui făceau atîta larmă copiii și pe cine doftoricise nenea acela uriaș și cărunt. Deci rămase hotărît — Galia și copiii să se ducă la Narîşkin, iar eu — la şcoală, unde-mi petreceam timpul zi de zi, asistînd la lecții, ascultînd și învățînd.

Iată-l pe Vladimir Mihailovici stînd la catedră și privind cercetător clasa.

— Data trecută vorbeam despre ceea ce se numește circumferință, și dumneata, Repin, ai încercat să-i dai o definiție. Repetă, te rog.

Repin se ridică în picioare și enunță cu voce sigură:

— Circumferința este o linie curbă, ale cărei puncte sînt egal depărtate de un punct numit centru.

— Egal depărtate de un punct numit centru... repetă Vladimir Mihailovici dus pe gînduri și numaidecît desenează pe tablă un arc mare. Ia uitați-vă: o linie, ale cărei puncte sînt egal depărtate de un punct numit centru — va să zică aceasta este o circumferință?

Repin își mușcă buzele, dar mai înainte de a apuca să răspundă ceva, Korol spune din bancă, nu prea sigur, dar cu atît mai tare:

— Cercul este o linie curbă închisă din toate părțile...

— Stai, Mitea! Atunci cum rămîne, Andrei?

— Circumferința este o linie curbă închisă, — re-

petă Repin pe un ton impasibil, — ale cărei puncte sînt egal depărtate de un punct numit centru.

Nici nu se uitase spre Korol, dar accentuase cuvîntul, „închisă", ca și cum ar fi zis: „Ei, poftim!"

Vladimir Mihailovici ia de pe masă un glob negru și desenează cu creta pe el o linie închisă, dar unduită.

— Ce spuneți, — li se adresează el băieților, — sînt toate punctele acestei curbe egal depărtate de centrul globului?

Toți observă acum o lacună în definiția dată. După fețele copiilor, după privirile lor concentrate și frunțile încruntate, înțeleg: important nu este atît să capeți definiția dată. Important este procesul de gîndire în sine. Se gîndesc încordați, parcă le văd creierii frămîntîndu-se în căutarea cuvîntului lipsă — „plană". Dar cuvîntul rămîne nerostit; ușa clasei se deschide și în prag apare... Kostik.

Kostik și Lena n-aveau de loc voie să urce la etajul doi, unde se aflau clasele. Kostik știa prea bine lucrul acesta și niciodată nu dădea pe acolo. Era prima oară cînd încălca oprelistea hotărîtă.

Toate capetele se întorc spre ușă; o clipă încremenim, cu toții, uluiți.

— Korol este aici? întreabă el cu glas tare. Ascultă, Korol...

Dar numaidecît o mînă îl apucă pe la spate, și afară pe coridor, se aude șoapta speriată a Galiei:

— Ai înnebunit, Kostik? Cine ți-a dat voie?

— Of, mamă! Stai puțin! strigă Kostik cît îl ține gura. Korol, auzi? Narîșkin zice că el a luat goarna! Da, așa a zis... am auzit eu cu urechile mele.

47

Seara

— Și-așa, mă! Altceva mai bun nu ți-a trăsnit prin cap! aud eu încă de afară și, băgînd capul pe ușa infirmeriei, dau de Glebov, care îi adusese demîncare

lui Narîşkin. Narîşkin, morocănos, se răsuceşte în pat, întorcîndu-se cu faţa la perete, fără să-i răspundă.

— Aţi auzit, Semion Afanasievici ? spune Glebov, văzîndu-mă în pragul uşii. Aţi auzit de goarnă ? Şi ce-a fost aici la noi, la cîte nu ne-am gîndit ! Şi Korol care a luat vina asupra lui ! Narîşkin ăsta e un porc ! Parcă poţi să te aştepţi la ceva mai bun de la el !

Faţa şi glasul lui Glebov exprimă un dispreţ nemărginit şi conştiinţa demnităţii sale proprii.

— Ştiţi, Semion Afanasievici, — continuă el dînd zeflemitor din cap înspre pat, — eu intru la el, iar el se uită ca un taur la mine, curat Timofei ! Prostul, credea c-am venit să-l bat. „Ţi-am adus ciorba, blegule, zic eu. Şi acu' ţi-aduc şi felul doi." Şi el, uite-aşa se uită la mine... de frică ! Parc-ar avea tărîţe în cap.

Razumov nu-şi mai încape în piele de bucurie.

— Ei, vedeţi ? Cînd vă ziceam eu ! le spune el tuturor şi fiecăruia în parte.

Korol nu catadicseşte să dea lămuriri. Parcă nu s-ar fi întîmplat nimic, parcă nici n-ar fi existat povestea asta cu goarna, care ne stătea la toţi pe suflet, şi parcă nu el scăpase de povara asta apăsătoare.

— Ce ţi-a venit, măi Dmitri ? îl întreabă Korobocikin cu glas cumpănit. Sucit mai eşti ! Să-ţi bagi tu singur capul în gura lupului... Da' parcă te-a crezut cineva !...

— Ia slăbeşte-mă ! Sînt sătul de asta, răspunde Korol, mijindu-şi ochii galbeni. De ce ? Păi aşa, ca să nu vă mai legaţi de Volodea.

Cuvinte care trebuiesc înţelese astfel : „Volodea e slab de înger. Eu sînt mai tare. Mie nu-mi pasă. Şi gata ! Nu vreau să mă mai gîndesc la de-alde astea."

Narîşkin însă e şi mai abătut ca înainte. El era sigur că noi ştim de mult totul. De fapt nici nu mărturisise : nu ştiu cum venise vorba şi îl luase gura pe dinainte.

— Am căzut şi atunci, prima dată, îi spusese el Galiei. Cînd ieşeam din sufragerie. Dar am scăpat teafăr. Doar mîna...

Galia nu-şi îngăduise nici să se mire, nici să exclame: „A, va să zică aşa?"..., ci îl întrebase de-a dreptul: „Atunci... cînd ai luat goarna?"

— Da, atunci, răspunsese Narîşkin, încredinţat că toată lumea ştia povestea.

Şi iată-l pe Kostik urcînd în grabă la al doilea etaj — ce să mai stea să piardă timpul de pomană? — şi deschizînd o uşă după alta („Vai, Ekaterina Ivanovna, nu la dumneavoastră voiam să viu! Aoleu, tanti Sonea, spune-mi, te rog, unde e Korol?") şi în cele din urmă nimerind la grupa a cincea şi stîrnind o adevărată zăpăceală...

Acum Narîşkin şi-a dat seama că s-a trădat. Şi îi pare rău. Dar în acelaşi timp simte că mai bine e aşa. Nu prea înţelege el cum şi de ce, dar băieţii s-au mai îmblînzit parcă. Nu crede că l-au şi iertat, dar parcă răsuflă mai în voie — nu se mai teme atîta. Nu se mai agaţă desperat de Galia şi de Ekaterina Ivanovna, de frică să nu rămînă singur. Acum stă, cel mai adesea întors cu faţa la perete, tace şi se gîndeşte.

Seara, după stingere, cînd toată şcoala se potoleşte şi doar băieţii din detaşamentul de gardă mai trec pe coridoarele slab luminate, chemîndu-se din cînd în cînd prin parc şi prin curte cu strigăte înăbuşite, profesorii se adună în biroul meu.

Aşa ne adunăm întotdeauna — fie şi pentru cîteva clipe — să ne spunem unul altuia cum a trecut ziua, să încheiem bilanţul: ce greutăţi am avut peste zi, ce lucru însemnat, pe care-l trecusem cu vederea, sau nu-l observasem pînă atunci, a mai ieşit la iveală.

— Acum s-a terminat cu epopeea goarnei, spune Ekaterina Ivanovna, răsfoind nişte caiete.

— Şi a avut un deznodămînt fericit. Korol s-a purtat bărbăteşte — a trecut cu bine examenul, adaugă Sofia Mihailovna.

— Koroliov e un băiat de treabă, rosteşte Vladimir Mihailovici gînditor. Îmi place mult tînărul acesta.

— Dar... cum stă „tînărul" cu matematica? se interesează Ekaterina Ivanovna.

— Ştie să gîndească. Şi asta e mare lucru.

— Eu am impresia că gîndește în salturi, obiectează Ekaterina Ivanovna. Cum să vă explic... Korol nu știe să ducă o problemă pînă la capăt, se oprește la jumătatea drumului. De multe ori i s-a întîmplat să înceapă o problemă bine, logic, și undeva, pe la jumătatea drumului, stop! şi s-a isprăvit!

— Se întîmplă și asta. Dar cu timpul se va îndrepta. E foarte capabil, iar deprinderea va veni de la sine; lucrînd, va ajunge să-și disciplineze mintea. În genere, în grupa a cincea sînt mulţi băieţi capabili... deşi au nimerit la o casă de copii greu educabili, adaugă Vladimir Mihailovici cu umor.

— Mai mult decît atît: defectivi, completează de astă dată foarte răutăcios Alexei Savici, om blînd și așezat, pe care eu unul nu-l crezusem niciodată în stare să spună o răutate.

— Da, nici mai mult, nici mai puţin decît defectivi, îi întărește vorbele, cu un zîmbet, Vladimir Mihailovici. Ştiţi că Repin are un cap de matematician? Gîndește perfect şi, oricît de ciudat s-ar părea, în anii din urmă n-a uitat nimic din ce ştia altădată.

— Repin... da-da... băiatul ăsta mă îngrijorează mai mult decît toți ceilalți, spune Alexei Savici, zgîndărind cu vătraiul jeraticul din sobă.

— Da, aşa e, îl aprobă Sofia Mihailovna. Și nu mă gîndesc numai la el, ci şi la Kolîșkin, și la tot detașamentul lor. Nu e prima dată cînd o spun. Mă tem că am lungit-o prea mult, Semion Afanasievici. Trebuie despărțiți. Ori îl mutăm pe Repin, ori îi împărțim pe toți la celelalte detașamente.

— Mă iertaţi, nu-i cunosc încă bine pe băieţi, — intervine Nikolai Ivanovici, — dar unde să-l muţi pe Repin? El oriunde se va face stăpîn — cel puţin asta e părerea mea.

— Da, sigur, are o fire foarte impetuoasă, îl susține Vladimir Mihailovici.

— Ba, să-mi fie cu iertare, dar eu nu cred așa ceva, spune rîzînd Alexei Savici. Aș vrea să-l văd făcînd pe stăpînul la Podsolnușkin sau la Steklov. Acum, e drept că băieţii lui Steklov sînt cam mititei, și poate că n-ar fi tocmai nimerit să-l dăm acolo pe Repin.

— Va să zică îl mutăm? întreb eu.
E prima dată cînd formulez cu glas tare această întrebare, care mă frămîntă de atîta vreme.
— Îl mutăm, Semion Afanasievici, răspunde pentru toţi Ekaterina Ivanovna. Îl observ de mult pe Kolîşkin. E cu totul altul cînd nu stă în preajma lui Repin. Se simte altfel. Staţi să vă citesc ceva.
Şi se apucă să scotocească prin caiete. Noi aşteptam curioşi. Ekaterina Ivanovna predă şi la grupa a treia, în care învaţă Kolîşkin, şi are prilej să-l observe mai bine.
Iat-o acum ţinînd în mînă o foaie de hîrtie. De departe se vede că e plină toată de pete de cerneală.
— Uite, — spunea ea, — compunerea de ieri a lui Kolîşkin. Bineînţeles e complet agramată. Foarte slabă. Nici o virgulă. La drept vorbind, nici nu este încă o compunere. Dar nu asta contează. Ia, ascultaţi.
Alexei Savici lasă vătraiul şi se dă mai aproape. Nikolai Ivanovici se mută şi el cîţiva paşi, cu scaun cu tot. Galia îşi culcă obrazul în palmă şi se uită la Ekaterina Ivanovna, fără să clipească măcar. Iar Ekaterina Ivanovna citeşte răspicat, fără grabă, foarte expresiv, ca şi cum ar pune în aer, cu creionul roşu, virgulele care încă nu vor să asculte de Kolîşkin:
— „După ciuperci.
Ne-am sculat dis-de-dimineaţă şi am pornit. Cunosc aici toate locurile unde cresc ciuperci. Se înţelege, numai nicoreţi şi pitărci, că mînătărci nu sînt. Şi-a mai venit unul din ai noştri, nu spun care. El era singur şi, cînd mă apropii, unde nu începe să strige: „Ce te bagi aici? E locul meu!“ Am plecat de acolo şi am găsit mai multe ciuperci decît el, măcar că nu m-am ferit şi le-am arătat la toţi. Am adus foarte multe ciuperci. Antonina Grigorievna le-a prăjit pentru masă. Iar lui i-a zis: „Ehe, ale tale mai mult de jumătate sînt veninoase!“
Şi asta-i tot. Noi rîdem, dar ea rosteşte foarte serioasă:
— Şi totuşi e o compunere bună.
— E ceva în băiatul ăsta, rosteşte Alexei Savici. Şi eu îl urmăresc de multă vreme. Dar lucrul nu este chiar

atît de simplu pe cît pare. Începi să-i vorbeşti, şi-ţi răspunde în doi peri, cu fereală. Parcă i-e frică să nu-i scape ceva. După mine, Semion Afanasievici, noi n-avem dreptul să-i mai lăsăm aşa, de capul lor. Ar trebui să ne gîndim bine la toate astea.

...Îl conduc acasă pe Vladimir Mihailovici şi mă înapoiez înşirînd noroiul de pe drumul desfundat de atîtea ploi. Uite şi căsuţa Antoninei Grigorievna. La fereastra Ekaterinei Ivanovna e încă lumină. Mă apropii de ea. Este deschisă, deşi e o seară rece de toamnă. Ekaterina Ivanovna şade la masă. La lumina lămpii îi văd bine faţa concentrată, aplecată peste un caiet.

— De ce-ţi pierzi nopţile? o întreb eu. Ar fi timpul să te culci...

— Cine-i acolo?... A, dumneata, Semion Afanasievici. Nu, mai am pînă să mă culc. Mîine trebuie să le vorbesc băieţilor despre deosebirea dintre „cu cît mai mult“ şi „de cîte ori mai mult“ — şi, ştiţi, întotdeauna e foarte greu.

— Noapte bună!

— Mulţumesc, la fel şi dumneavoastră.

Pornesc mai departe. Iată și luminile rare, pierdute în beznă, ale şcolii noastre. De cîţi ani o fi predînd Ekaterina Ivanovna? Parcă de douăzeci. A cîta oară o fi explicînd ea diferenţa dintre „cu cît mai mult“ și „de cîte ori mai mult“? Și totuși uite, stă și se pregătește, de parc-ar fi la întîia ei lecţie.

48

Cu cît înaintezi, cu atît e mai greu

Curios lucru. Iată, îs aproape zece luni de cînd am sosit aici. În primele luni, noi educatorii, ne chinuiam nopţi de-a rîndul, fără somn, trăiam într-o neîntreruptă încordare a minţii și sufletului. Aveam în faţa noastră o școală lăsată în paragină și niște copii, aşa-zişi greu educabili. Zi de zi le-am făurit o viaţă nouă, sănătoasă, raţională — şi repeziciunea cu care băieţii începeau să revină la starea lor normală era într-adevăr de necrezut. Da, la început, ușurința cu care copiii își recăpătau înfăţişarea psihică normală mă speriase de-a binelea. Primele semne de disciplină, de echilibru sufletesc, nu-mi inspirau încredere. Cercetam bănuitor orice faptă camaraderească, orice „noi“ spus în loc de „eu“. Cînd în școală încetară să mai dispară lucrurile, mă tot aşteptam să aud iar că cineva a furat, s-a bătut, a fugit. Dar în cele din urmă m-am convins din nou, pentru a nu ştiu cîta oară, iar de astă dată cu preţul experienţei dobîndite, că orice om, pus în condiţii omenești de viaţă, se poartă așa cum îl îndeamnă firea, și firea îl îndeamnă să se poarte omenește, nu ca un animal.

Dacă respecţi omul și-i pretinzi mereu să fie mai bun, dacă știi să vezi în el firea lui omenească și dacă în fiecare zi, în fiecare ceas, dezvolţi în el tocmai ceea ce îl face să iasă din rîndul dobitoacelor, atitudinea aceasta nu va întîrzia să-și dea roadele.

În colonia Gorki din Kureaj, iar mai tîrziu în comuna Dzerjinski, Anton Semionovici a trebuit, desi-

gur, să muncească mult timp și din răsputeri pînă să lichideze unele „amintiri ale trecutului", chiar dacă nu erau decît „amintiri" — ultimele ecouri ale năravurilor vechi, ce nu-și mai găseau teren în viața colectivului, ordonată și chibzuită. Și doar asta se întîmplase cu ani în urmă, iar materialul uman pe care îl avea în mînă Anton Semionovici era incomparabil mai dificil, mai puțin maleabil — flăcăi de șaisprezece-optsprezece ani, mai toți vagabonzi sau delicvenți de drept comun.

Pe cînd eu educam niște copii ; băieții cei mai mari abia dacă aveau paisprezece ani. Erau pur și simplu niște orfani, niște copii fără familie. Nici măcar nu erau toți „vagabonzi" cu adevărat ; dacă vreunul din ei hoinărise pe străzi doi ani, se chema că are un stagiu respectabil. Și nu se afla printre ei nici un Semion Karaban, cum fusesem eu în 1920 ; și doar cu mine și cu alți băieți de teapa mea — primii veniți în colonia Gorki — Anton Semionovici avusese, oho ! multă bătaie de cap. Aici, în Poiana Mestecenilor, la căminul nostru de reeducare, mulți nimeriseră datorită pedologilor care, cu o ușurință de neînchipuit, declarau copilul arierat mintal, înapoiat, defectiv, sau mai știu eu ce. Dar majoritatea covîrșitoare a acestor „înapoiați" sau „defectivi" se dovedeau, la examinare, a fi copii normali, poate doar ceva mai nervoși, ca de pildă Korșunov, sau ceva mai nedisciplinați, cum erau cei care apucaseră să guste din viața de vagabond, ca Glebov. Și de aceea, firește, îmi venea mai ușor cu ei decît îi venise pe vremuri lui Anton Semionovici cu noi.

Dar lucrul cel mai important era că acum trăiam cu totul alte timpuri. Anul 1934 bătea la ușă. Țara se ridicase în toată statura ei uriașă și mergea înainte cu pași mari, îndrăzneți, învingînd cele mai grele obstacole. În jurul școlii noastre nu mai existau de mult sate flămînde, asuprite de chiaburi — ne aflam într-un raion complet colectivizat, în apropierea unui oraș care creștea vertiginos și în care clocotea viața, plină de muncă creatoare și de nădejde în viitor.

În primii ani, Anton Semionovici fusese stingher, aruncat undeva în străfundul regiunii Poltava. Și, deși tînăra republică, chiar de la întîii ei pași, avusese grijă de copii și mai ales de orfani, puteam eu oare să compar anii aceia cu zilele de acum ? Nu mai aveam nevoie să bat la toate ușile, nu mai trebuiam să-l conving pe cutare sau cutare de „utilitatea batistelor de buzunar“, după cum povestea cu o ironie amară Anton Semionovici ; mie nimeni nu-mi punea bețe-n roate, nimeni nu mă împiedica să lucrez. Ori de cîte ori ceream — primeam ajutor și eram ajutat cu bunăvoință, cu dărnicie. Ce să mai vorbesc : fără doar și poate că îmi era de o sută de ori mai ușor să lucrez acum decît îi fusese lui Anton Semionovici pe vremuri. Și cu toate acestea simțeam că, pe zi ce trece, treaba merge din ce în ce mai greu.

Da, cu cît munca mergea mai bine, cu atît îmi venea mai greu. Într-adevăr, dacă înainte vreunul din băieți fura, se bătea sau făcea o altă boroboață te aflai în fața unui fapt împlinit și trebuia să iei o hotărîre pe loc. Dar iată că zilele trec una după alta. Acum lecțiile alternează cu munca în atelier, munca cu jocul, cititul, rîsul și cîntecul, sau cu o plimbare. Nimeni nu dezertează. Nici un furt. Atunci totul e în ordine, nu-i așa ? Pot să mă odihnesc ? Nicidecum ! Tocmai acum începe munca cea adevărată. Și abia acum totul devine mult mai încurcat și mult mai dificil decît înainte.

„Oricît de ciudat s-ar părea, acum treaba mi se pare mult mai grea“, îi scriam eu lui Anton Semionovici și el mi-a dat acest răspuns, care mi-a rămas întipărit în minte : „Lucrul cel mai greu e să educi copii normali, pe copiii readuși la starea normală. Căci aceștia au o fire mult mai sensibilă, cerințele lor sînt mai mari, cunoștințele mai bogate, relațiile cu mediul mai extinse. Ei nu ne mai cer gesturi neobișnuite, patetice, bătătoare la ochi, ci o tactică mult mai subtilă. Este cu neputință să creezi un caracter printr-un procedeu sau printr-o metodă aparte, cu efecte rapide. Dar ține minte principalul : cînd ai în fața ta un elev, fie băiat, sau fată, croiește-i viitorul mult mai larg decît te

îndeamnă ochiul la prima vedere." Aici fiecare cuvînt era adevărat, îţi dădea de gîndit, te făcea să-ţi revizuieşti ideile. Am mai înţeles însă şi altceva. La început mi-era frică să nu mă pierd în multitudinea aceea de caractere care mă înconjura. Dar acum mă surprindeam uneori că mă mai liniştesc, că mă uitam cu mai puţină încordare la băieţi şi că mă gîndeam mai puţin la fiecare din ei în parte. Uite, de pildă, Kolîşkin. Parcă mă gîndisem la el cu adevărat ? Parcă mă preocupase firea, sufletul lui ? Fusese întotdeauna ca o pată supărătoare pe fondul vieţii noastre ; un fond care se făcea din zi în zi mai sănătos, mai senin, în timp ce Kolîşkin părea că se înnămolise pînă la urechi în ceva vîscos, întunecos, situaţie în care părea să se simtă ca peştele în apă. Sau, uite-l pe Repin. Repin... Am şi început să uit de el, pentru că acum mă supără mai puţin ca înainte. Şi doar ştiam că în munca noastră nu trebuie să existe nici o clipă de răgaz, că nu îţi este îngăduit să uiţi nimic.

Îmi aduc aminte că am avut în comuna Dzerjinski un caz asemănător : ne venise un băiat nou. Chiar din primele clipe îl îndrăgisem cu toţii — şi copiii, şi educatorii. Era vesel, prietenos şi, fără doar şi poate, inteligent. Învăţa foarte bine la şcoală şi lucra minunat la uzină ; se deprinsese atît de repede şi uşor cu munca de acolo, de parc-ar fi lucrat de cînd lumea la maşina de frezat. Inginerii nu mai pridideau lăudîndu-l. Pedagogii îl dădeau exemplu celorlalţi. Era prevenitor şi politicos cu oamenii în vîrstă, se purta egal şi frumos cu tovarăşii.

— Acest N. e o comoară, nu alta ! spuse odată unul din profesori în biroul lui Anton Semionovici. Un băiat excepţional !

Anton Semionovici îi aruncă o privire posomorîtă, tăcu puţin şi apoi rosti nişte cuvinte care, în clipa aceea, ni se părură cu totul neaşteptate, de neînţeles. Ne spuse :

— N. şi-a cumpărat un lacăt şi l-a pus la lada lui. Aţi observat ?

Schimbarăm o privire.

— Îmi dă foarte, foarte mult de bănuit băiatul acesta al vostru excepţional, continuă Anton Semionovici. Gîndiţi-vă numai, ce rost ar avea ca cineva din colectivul nostru, în condiţiile noastre, să-şi pună un lacăt la ladă ? Cîtă lipsă de încredere se ascunde sub înfăţişarea asta atît de plăcută ! Uite, eu am observat foarte des un lucru : totdeauna aşteptăm ca elevul să facă o greşeală oarecare, pentru ca de-abia atunci să ne apucăm să-l educăm. Un elev care nu face greşeli nu ne interesează. Încotro o apucă, ce caracter se formează sub această aparentă „ordine exterioară" — habar n-avem şi nici nu ne străduim să aflăm. Firile prefăcute, zgîrcite, căscaţii, periuţele, tocilarii — toţi ăştia scapă din cercul preocupărilor noastre pedagogice. Pur şi simplu nu-i băgăm în seamă şi, ceea ce este mai grav, nici nu ne deranjează măcar. Şi pe deasupra nici măcar nu ştim ce să facem cu ei. În realitate însă tocmai din asemenea caractere se recrutează oamenii vătămători, nu din copiii nebunatici. din „zurbagii".

Îmi aminteam de aceste cuvinte ale lui Anton Semionovici şi mă gîndeam : ce-o să iasă oare din Repin ? Dar din Kolîşkin ?

Da, cel mai greu lucru e să ştii să prevezi. Tovarăşii mei au dreptate : nu ne putem mulţumi cu faptul că în momentul de faţă Repin nu încalcă disciplina şi Kolîşkin nu ne mai dă atîta bătaie de cap. Dar cum să-i iei totuşi ?

Aici, fără să vrea, îmi veni în ajutor Narîşkin.

Narîşkin ieşise din infirmerie într-o zi însorită de pe la începutul lui octombrie. Bătea vîntul şi era frig, dar ploaia încetase în fine şi cerul, fără pic de nor, strălucea plin de lumină. Umblă puţin prin curte, şontîc-şontîc, şi se aşeză pe scară, cu ochii aţintiţi în gol.

Există unele trăsături de caracter produse parcă în serie — trăsături create de însăşi orînduirea vieţii, de practica de toate zilele, de obiceiuri. Sînt altele însă

pe care nu le poţi dezvolta decît cu preţul unei munci migăloase, ca de giuvaergiu; nici vorbă nu poate fi aici de metode şablon — fiecare cere idei noi, o metodă aparte, alte soluţii. Lui Narîşkin trebuia să-i dăm întîi o formă oarecare: prea era amorf, împrăştiat — trebuia să înţelegem ce vrea, la ce se gîndeşte.

În comuna Dzerjinski unui nou venit i se dădea timpul să se orienteze, să se deprindă cu locul. Nimeni nu-l împiedica să umble peste tot, să se uite în dreapta şi-n stînga, şi în primele zile nu era pus să muncească, nu învăţa... Pe urmă era repartizat la unul din detaşamente şi i se dădea un şef — un băiat mai mare, care îl îndruma la început pe noul venit, ajutîndu-l în toate. Dar cu Narîşkin nu se putea proceda la fel; lui nu trebuia să-i dăm de loc răgaz să se familiarizeze. Ajunsese la noi pe o cale nu tocmai obişnuită, ca să nu zic altfel, şi de aceea nu trebuia să aibă impresia că aici toată lumea nu se gîndeşte la altceva decît cum să facă şi să dreagă ca Iuri Narîşkin să rămînă la Poiana Mestecenilor.

Curtea era pustie, băieţii se aflau care prin ateliere, care la şcoală. Mă aşezai alături de el pe scară.

— Ei, te-ai făcut bine?

— Mă mai doare oleacă... răspunse el încet, privindu-mă pieziş, pe sub pleoapele puţin umflate.

— Ce să facem acum cu tine? Să te lăsăm aici, sau să te dăm pe mîna miliţiei?

Ochii lui înguşti se deschiseră mari de tot. Mă privi năuc şi nu-mi răspunse nimic.

Tăcurăm aşa cîtva timp.

— Să vii deseară la mine în birou, îi zisei eu, sculîndu-mă. Şi-o să hotărîm...

După şcoală, Jukov se apropie de mine:

— Semion Afanasievici, Narîşkin m-a rugat să vă întreb dacă nu poate să rămînă la noi?

— Tu ce zici?

— Păi, se poate să-l alungăm, Semion Afanasievici?

— Atunci, să adunăm sfatul.

49

Ce-i de făcut cu Narîșkin?

La noi în comună, biroul lui Anton Semionovici fusese întotdeauna un centru de atracție. Acolo putea să se ducă oricare din noi, mic sau mare, educator sau elev, fără să aștepte o adunare sau o ședință specială, și să-și împărtășească bucuriile, necazurile, să se sfătuiască, să ceară ce-i trebuia. Iar serile, după o lege nescrisă, erau ale celor care aveau nevoie de ajutor, de un sfat în treburile personale, cele mai intime, pe care nu le-ai fi putut împărtăși nimănui altuia decît lui Anton Semionovici.

Dacă Anton Semionovici trebuia să plece undeva, în locul lui, la birou, rămînea unul din pedagogi, secretarul sfatului comandanților, ori comandantul de serviciu. Și în comună toți știau că în birou este cineva, căruia i te poți adresa pentru orice — întotdeauna, clipă de clipă.

Am căutat să orînduim și la noi aceleași obiceiuri. Cînd plecam undeva, biroul nu rămînea pustiu — îi puteai găsi acolo pe Alexei Savici, pe Sofia Mihailovna sau Ekaterina Ivanovna. Și deseori se întîmpla ca în birou să mai rămînă și Jukov, președintele sfatului comandanților, sau cîte un comandant de serviciu.

La noi în comună se mai încetățenise și un alt obicei : ca sfatul comandanților să se adune de cîte ori trebuia să se ia o hotărîre, oricît de neînsemnată ar fi fost.

Biroul meu nu era atît de mare ca al lui Anton Semionovici — abia dacă încăpeau în el cincisprezece inși. Și nu era acolo nici divanul nostru lung de lîngă perete. Dar cînd, la un semnal deosebit, anume născocit în acest scop, băieții veneau și se instalau în fața mea, mă bucuram de fiecare dată ca și cum aș fi primit un salut de departe. Vedeam cum orînduielile și obiceiurile simple și înțelepte care se formaseră acolo, la o mie de kilometri depărtare, renasc singure aici, ca o firească urmare a întregului nostru mod de viață.

Iată deci sfatul adunat.
Băieţii se aşezară claie peste grămadă pe divan şi doi cîte doi se înghesuiră pe scaune. Narîşkin se tot frămînta în picioare la uşă, pînă cînd i-am spus:
— Stai jos...
Se aşeză stîngaci, vîrîndu-şi picioarele sub scaun; mîinile îl stinghereau: le vîrî în buzunar, apoi le puse pe genunchi; în cele din urmă le lăsă să spînzure în jos şi rămase nemişcat.
— Trebuie să hotărîm ce facem cu Narîşkin, începui eu. Vă aduceţi aminte ce v-am spus în prima zi: cine vrea să plece, n-are decît. Narîşkin a vrut să plece. Te-a oprit cineva, Narîşkin?
Împricinatul se ridică de pe scaun şi se aşeză din nou fără să scoată un cuvînt. Se uita în jos, ca şi-atunci cînd stătusem împreună de vorbă pe treptele scării.
— Pe tine te întreb, Narîşkin! A încercat cineva să te oprească?
— Nu, îngăimă el în cele din urmă, tot cu ochii pironiţi în podea.
— Ce ţi-am spus eu, cînd ai plecat?
Narîşkin îşi ridică capul şi mă privi drept în faţă:
— Mi-aţi spus: dacă te îmbolnăveşti, vino să te vindecăm!
Am rămas cu gura căscată. Spusesem cu totul altceva: dacă te îmbolnăveşti de rîie, îţi doresc să se găsească cineva care să te vindece. Dar n-am mai stat să-l contrazic. Mai aveam multe lucruri să le amintesc băieţilor şi lui Narîşkin:
— Te-am lăsat să pleci cu bine, aşa-i? Iar tu, cu ce gînd ai dat pe la noi? Ai venit o dată — şi-ai furat goarna; ai mai venit a doua oară — iar ca să furi ceva. Dar noi te-am primit şi te-am vindecat. Nu te mai doare piciorul, aşa-i, poţi umbla?
— Umblu...
— Aşadar, — mă adresai băieţilor, — gîndiţi-vă şi hotărîţi. Cît despre mine, cred că Narîşkin n-are ce căuta la noi.
— Semion Afanasievici, să vă spun eu, începu Jukov. Şi, sculîndu-se în picioare, se uită atent la băieţi,

cu ochii lui negri. Eu, unul, cred că ar fi bine să-l primim. Și el vrea.

— O fi vrînd el multe! sări Korol de colo.

— Nu, Sanea are dreptate, eu nu sînt de acord cu Semion Afanasievici, interveni Sofia Mihailovna. Eu zic să-l primim pe Narîşkin. A stat puţin printre noi, dar sînt sigură că a înţeles multe în zilele din urmă.

— Și după ce vă daţi seama c-a înţeles? întrebă Volodin sincer nedumerit.

— Poate că deocamdată n-avem după ce să ne dăm seama, dar nu mă îndoiesc că el s-a gîndit la multe şi a preţuit faptul că, venind aici cu gînd rău, nimeni n-a căutat să se răzbune pe el, ci dimpotrivă, a fost ajutat. Cine ar putea să nu înţeleagă un astfel de lucru? Narîşkin vede că aici ducem o viaţă frumoasă, interesantă, şi sînt sigură că vrea şi el să rămînă printre noi, să ne ajute.

Steklov, Surjik și Podsolnușkin vorbesc pe rînd: toţi se declară pentru primirea lui Narîşkin.

— Dar lăsaţi-l pe el să vorbească! sare iar Korol.

Tocmai asta voiam şi eu; ca Narîşkin să se roage el singur, nu prin Jukov, și să se roage sincer, în faţa tuturor.

Tăcere. Aşteptăm. Îmi dau seama de ceea ce se petrece în clipa asta în sufletul haimanalei cu ciuf roşcat.

Uimirea, teama, neîncrederea, curiozitatea și nădejdea — toate se învălmăşesc în sufletul lui. Dar de astă dată am un aliat straşnic: toamna! Unde să te duci acum? Data trecută era primăvară și avea toată vara înaintea lui...

— Eu... Păi eu... Vă rog să mă primiţi...

Aceste cuvinte atît de simple sînt rostite cu pauze lungi, chinuitoare. Ai fi crezut că Narîșkin e bîlbîit.

Votăm. Toţi sînt pentru primirea lui Narîşkin. Eu nu-i cer nici un fel de angajamente — toate se înţeleg de la sine. Și deodată discuţia capătă un caracter practic.

— Hai să ne gîndim la ce detaşament să-l dăm, propune Ekaterina Ivanovna.

— Dar întrebarea e, la cine? glăsuieşte ca pentru sine Surjik.

— Aici e aci, cui îl dăm? intervine şi Steklov. La mine nu se potriveşte: e prea mare. Poate la Podsolnuşkin... dar cu Podsolnuşkin, eu, unul, aş face altceva: acolo, dacă n-ar fi Korol, l-aş muta pe Repin. Ăsta n-are ce căuta la Kolîşkin.

Korol se aprinse ca o rachetă, şi ochii lui galbeni scapără fulgere. Dar se stăpîneşte pe loc; atît doar că scrîşneşte printre dinţi:

— Da' ce, sînt nebun la cap? Mută-l, dacă vrei, ce mă priveşte pe mine?

— Adevărat, — spune domol Ekaterina Ivanovna, — doar nu e ca în povestea aceea cu lupul, varza şi capra, pe care trebuie să-i treci cu multă grijă pe celălalt mal, ca nu cumva lupul să rămînă cu capra şi capra cu varza. Koroliov şi Repin sînt băieţi cu judecată, n-or să se ia ei la bătaie! Dar tu, Kolîşkin, ce părere ai? Să-l mutăm pe Repin?

Kolîşkin îşi întoarce într-o parte privirea şi tace.

Korol se uită încruntat la Serghei... încă nu i-a iertat jignirea adusă.

— „Dacă n-ar fi Korol!" mormăi el, rar, îngînîndu-l pe Steklov. Ei şi ce dacă sînt şi eu acolo?

Dar pe Steklov nu-l scoţi din ale lui cu una, cu două; el îşi urmăreşte tenace ideea.

— Ar fi trebuit să-l mutăm mai demult pe Repin de la Kolîşkin, spune el, cîntărindu-şi cuvintele. Locul lui nu este acolo. Nu ştiu ce părere aveţi, dar eu l-aş muta la Podsolnuşkin.

Podsolnuşkin se întunecă la faţă şi începe să se sucească încolo şi-ncoace pe scaun.

— Mai bine să mi-l daţi pe Narîşkin, zice el în cele din urmă. Narîşkin o să se înveţe repede la noi. Şi o să avem grijă de el.

— Nu! declară deodată hotărît Surjik. La voi trebuie să vină Repin. Cît despre Narîşkin... Steklov, ce-are a face că ai tăi sînt mici? Tu să-l faci ajutor; să-i spui aşa: eşti mai mare, acum, hai, ajută-mă şi tu pe mine!

Bravo, Surjik! Noi, educatorii, rămînem pur şi simplu perplexi în faţa acestei descoperiri pedagogice. Dar băieţii nu sînt de loc surprinşi, ei nu văd în propunerea lui Surjik nimic neaşteptat sau vrednic de interes.

— Hm, să te ajute... rosteşte Steklov, plin de îndoială. Păi cum să te ajute ăsta? Nu vezi? Parcă-i adormit. Niciodată nu ştii dacă doarme sau e treaz.

— Ia-l, măi, ia-l, măi! îl sprijină cu totul pe neaşteptate Volodin. Ia-l la tine, Serghei. Nu-ţi fie teamă, că nu fuge el: sîntem în pragul iernii. Întîi o să rabde... şi-apoi dă-o-ncolo, doar n-o fi prost!

Volodin deschide foarte rar gura la adunarea statului şi cel mai adesea — după ce cîte un orator şi-a terminat expunerea — zice: „Şi eu sînt de aceeaşi părere". Dar are el un talent — să spună verde ceea ce alţii trec sub tăcere. Îi arunc o privire scurtă lui Narîşkin; se uită pe rînd la toţi, uluit. Nu ştiu dacă în clipa asta o fi înţelegînd ceva. Dar nu e nici o nenorocire, o să înţeleagă el mai tîrziu.

— E o problemă serioasă, zic eu. Trebuie să ne gîndim bine cui să-l dăm, la ce detaşament. Vom discuta asta la consiliul pedagogic. Dar deocamdată ia-l tu, Surjik, în grija ta, pe Narîşkin.

50

Repin a poruncit

Da, am discutat de multe ori despre Kolîşkin. Nu despre Repin, ci despre Kolîşkin. Şi cu Ekaterina Ivanovna, şi cu Alexei Savici, şi cu Sofia Mihailovna. Dar mie tot mi se părea că lucrul se va aranja de la sine. Întreaga orînduială a vieţii noastre era în aşa chip alcătuită, încît detaşamentul lui Kolîşkin n-ar fi putut să rămînă o grupă izolată, închisă, unde totul să fi mers altfel decît la celelalte, într-un mod cu totul deosebit, şi care ar fi separat-o de restul colectivului. Şi deşi aveam multe încurcături cu Kolîşkin, deşi de-

tașamentul lui bătea mereu pasul în același loc, eu simțeam, nu știu cum, că nu trebuie să ne grăbim, că totul se va dezlega de la sine, că ne aflam tocmai într-unul din acele cazuri, în care timpul lucrează în favoarea ta. Vedeam — și asta o vedeau și alții — că Repin se schimbase destul de mult. Era mai firesc acum, mai senin, și avea pentru școala noastră un interes sincer și viu. Eram convins că toate astea nu puteau să nu lase o urmă, să nu se răsfrîngă asupra raporturilor lui cu tovarășii, asupra purtării lui în detașament.

Pe atunci începusem o corespondență cu părinții săi, care locuiau în apropierea Moscovei, lîngă Kolomna. Tatăl lui Andrei îmi scria : „Vă mulțumesc din inimă pentru veștile bune pe care mi le-ați trimis, dar sincer vă spun, tare mă tem să le dau crezare. De cîte ori ni s-a întors băiatul acasă, toate au trebuit să se sfîrșească iarăși cu o catastrofă ! Nu învinuiesc pe nimeni. De vină sînt doar eu. Știu că și eu și soția mea l-am crescut cum nu trebuie, dar acum e prea tîrziu să mai vorbim despre asta, prea tîrziu să ne mai tînguim. Mă gîndesc la scrisoarea dumneavoastră cu nădejdea că totul se va sfîrși cu bine. Voi veni doar atunci cînd dumneavoastră veți găsi că e cu putință și necesar s-o fac".

Mi se părea că, poate, în curînd va veni și clipa aceea cînd Andrei își va revedea părinții, fără să-i mai facă de rușine, fără să le mai pricinuiască durere.

Dar de cînd începuse școala, Andrei își reluase vechile lui purtări. Învăța mai bine decît ceilalți. Era foarte isteț, și avînd o memorie puțin obișnuită, mai ținea minte multe din cunoștințele pe care le dobîndise pe vremuri. La orele de germană stătea de pomană, mai ales acum, după ce deprinsese bine limba, vorbind cu Hans și Erwin. Scria corect, se descurca destul de bine la geografie și istorie. Și iată că în glasul lui se ivise din nou trufia, înfumurarea de altădată.

— Vladimir Mihailovici, — spusese el odată pe un ton plin de îngăduință, — băieților nu le e de loc frică de dumneavoastră.

Vladimir Mihailovici îl privise cu luare-aminte și serios în același timp.

— Nu se tem decît de mînia mea. Dar întotdeauna se feresc să-mi pricinuiască vreo supărare.

Repin avea perfectă dreptate. Vladimir Mihailovici era un om foarte blajin. Nu-l auzisem niciodată strigînd, nu-l văzusem o dată măcar ieșindu-și din fire — lasă că nici băieții nu-i dădeau prilej să-i mustre: îl înțelegeau dintr-o privire, numai după felul cum ridica din sprîncene. Era de-ajuns să se oprească o clipă din vorbă și în clasă se așternea o tăcere de se auzea musca. Dar cu toate astea știa să fie uneori foarte aspru.

Am fost odată de față cînd Repin se încăpățînase să facă un lucru cu neputință de făcut — să construiască un triunghi cu laturile de 5,7 și 13 centimetri. A zăbovit mult la tablă, mușcîndu-și buzele și încruntînd din sprîncene, pentru ca în cele din urmă să plece la locul lui cu coada între picioare. Vladimir Mihailovici nu-l zorise, așteptase cu răbdare, dar la urmă îl privise zîmbind cum se ducea spre bancă — și pînă atunci nu bănuisem că știa să zîmbească atît de răutăcios, atît de batjocoritor. Sînt sigur că pe nimeni altul din grupă nu l-ar fi pus într-o astfel de situație, nici pe Korol, nici pe Razumov, nici pe Jukov. Și dacă Vladimir Mihailovici îl supusese pe Repin la o încercare ca asta — ceea ce, fără doar și poate, era o pedeapsă — însemna că Repin o meritase din plin, prin purtarea lui îngîmfată, prin semeția și egoismul lui, prin toate aceste cusururi atît de trainic, atît de adînc înrădăcinate în el.

Mă gîndeam: oare ce-l leagă pe Kolîșkin de Repin? Fiindcă o anumită legătură exista între ei, fără îndoială. Niciunul din băieții care altădată îl ascultau fără murmur pe Repin nu i se mai supunea acum. Repin putea să poruncească numai atunci cînd i se dădea să organizeze ceva, să conducă vreo activitate. Dar Kolîșkin? Kolîșkin asculta, tăcut și posomorît, cu un aer absent, de orice cuvînt al lui Repin, chiar cînd nu îi poruncea. Era de ajuns să te uiți mai de aproa-

pe la el, ca să-ți dai seama că ceva îi otrăvea viața. Și că acest „ceva“ era tocmai Repin.

De multe ori mi se întîmplase să rămîn cu Kolîșkin între patru ochi și întotdeauna tăcea. Iar eu nu voiam să-l îmbii la vorbă. Mi se părea să încrederea o să vină de la sine și atunci el singur, din proprie inițiativă, îmi va spune tot ce are pe suflet. Dar mă înșelasem. Și era o greșeală de neiertat, pentru că dincolo de amorțeala, de nepăsarea lui, nu ghicisem la timp durerea, amărăciunea, nemulțumirea de sine care i se cuibăriseră în inimă.

Mai tîrziu, mi s-a mai întîmplat nu o dată să mă înșel, dar cazul acesta, deși nu se terminase printr-o catastrofă, mi se întipărise pentru totdeauna în minte, ca o mustrare și un avertisment în același timp.

Într-o seară treceam ca de obicei prin dormitoarele slab luminate. Copiii dormeau. M-am oprit lîngă Petka; acesta, cum punea capul pe pernă, cădea într-un somn adînc. Bălaiul Pavlușka dormea cu brațele azvîrlite în lături, de parcă ar fi fost Kostik. Lionka se făcuse ghem. Dormeau cu toții. Un singur băiat din toată școala ședea cu ochii deschiși — Kolîșkin; era culcat pe spate, cu amîndouă mîinile sub cap. M-am oprit lîngă el — rămase nemișcat, de parcă nu mi-ar fi simțit prezența.

— Mihail, îl chemai eu în șoaptă.

Se întoarse alene spre mine. Deodată îi zării ochii; erau plini de o deznădejde atît de amară, încît, o clipă, îmi pieri glasul.

— Să treci mîine seară pe la mine, auzi?

— Da, răspunse el abia mișcînd din buze și-și întoarse iar capul.

Pornii mai departe, copleșit de tristețea acelei priviri mustrătoare; mă simțeam atît de atins în adîncul sufletului, de parcă Mihail mi-ar fi aruncat cele mai grele vorbe.

Nu, nu trebuie să uit niciodată de nimeni, nu am voie să scap pe niciunul din vedere, fie chiar și numai o oră. Știam atît de bine lucrul acesta, și totuși în dîrdora muncii mele mai uitam uneori... Dar poate fi asta o scuză?

Kolîşkin veni la mine în birou chiar în clipa cînd Galia, scoţînd capul pe uşă, mă chema din odaia de alături.

— Hai să bei un ceai. Măcar o dată să stai şi tu cu copiii la masă.

— Nu vrei să bei un ceai, Mihail ? îl poftii eu pe Kolîşkin.

— Păi am mîncat... Vă aştept aici. Sau să viu mai pe urmă ?... propuse el, fără să ridice ochii.

— Hai, hai cu mine ! îl îndemnai eu, împingîndu-l uşurel din spate.

Lena şi Kostik nu se culcaseră încă. Amîndoi stăteau la masă. Lenocika avea sub bărbie o farfurioară şi din cînd în cînd sorbea ceaiul din ea — tare, cu zgomot. Kostik îl băuse pe-al lui şi acum mesteca încet de tot o bucată de pîine. Era limpede : ar fi fost în stare să facă orice, doar-doar să mai stea un pic, să amîne culcarea. Fiindcă, da, ăsta e buclucul : cum pui capul pe pernă gata, ţi s-au şi închis ochii ! Şi poate că abia atunci încep a ieşi la iveală cele mai năstruşnice lucruri. Uite şi acum... a venit Kolîşkin ! Cum să se culce el fără să aştepte, fără să afle de ce a venit ? Ce-o să spună ? De ce e amărît şi se tot uită aşa într-un colţ ?

— Ce dacă ai mîncat ? spuse Galia, turnîndu-i ceai lui Kolîşkin. Nu face nimic. Ceaiul se bea cu dulceaţă şi dulceaţa e de vişini, din Ucraina. Te rog, nu te sfii !

Băiatul şedea în faţa mea, între Kostik şi Galia, cu mîinile lui mari, pîrlite de soare, aşezate stîngaci pe faţa de masă. Stătea tot cu ochii plecaţi în jos, iar pe obrazul stîng, de atîta încordare, un muşchi i se zbătea într-una.

— Mai vrei un ceai ? îl tot îmbia Galia. Ei, ce zici de dulceaţa noastră ? N-ai fost niciodată în Ucraina ?

Încurcat, Kolîşkin răspundea monosilabic. Dar Galia nu se lăsa : ţinea neapărat să-l mai mişte niţeluş.

— Cum o duci cu şcoala ? Nu-ţi vine greu ?

— Nu prea. Ekaterina Ivanovna explică foarte bine. Îţi dă totul mură-n gură.

— Ce crezi, ce-o să facă acum Narîşkin ?

Mihail tăcu puţin, chibzuind.

— Ştiu eu... Dacă o nimeri la un detaşament bun... La Steklov sînt numai puştani, nu-i de el. La Volodin... păi el e mai mare decît Volodin, n-o să-l asculte. Surjik ar fi bun... Dar cel mai bine ar fi să încapă pe mîna lui Podsolnuşkin, acolo sînt băieţi unul şi unul. E şi Jukov acolo. Numai că... să nu se apuce Korol... să-şi verse necazul pe el... Că a pătimit destul de pe urma lui...

— Nu, — spuse Galia hotărîtă, — Korol nu e în stare de aşa ceva. El n-o să dea într-unul mai slab decît el.

— Ce-ar fi să ţi-l dăm ţie pe Narîşkin ? Că şi tu ai în detaşament băieţi mari, spusei eu.

Răspunsul fu cu totul neaşteptat. Muşchiul de pe obraz i se zbătu şi mai tare, şi Kolîşkin vorbi încet, parcă-n silă, mereu poticnindu-se şi înghiţind cu noduri, ca şi cum l-ar fi durut gîtul

— Semion Afanasievici... vă rog să nu vă supăraţi... eu de-aia am şi venit aici... numai că nu ştiam cum să vă spun... Vreau să plec de aici... Nu trebuie să... mai rămîn aici...

— De ce ?

— Nu, nu pot... nu pot să vă spun... dar... nu, nu pot să mai...

Copiii se uitau la Kolîşkin cu ochii mari. Lena uitase de ceai ; Kostik încremenise cu gura plină, cu obrajii umflaţi de pîinea pe care tot nu apucase s-o înghită încă. Dar Kolîşkin nu-i mai lua în seamă nici pe ei, nici chiar pe Galia. Se uita drept înainte, undeva în bărbia mea, şi pe obraji i se prelingeau lacrimi. Nu-l mai văzusem niciodată plîngînd. M-am sculat, m-am apropiat de el şi i-am pus mîna pe umăr :

— Ascultă, Mihail, văd că vorbeşti serios. Pesemne că ai motive temeinice. N-am să te ţin cu sila, dar trebuie să ştiu şi eu care e pricina. Văd că te stingheresc copiii, hai să mergem la mine în birou să stăm de vorbă.

Kolîşkin scutură din cap şi nu se mişcă de la masă. Galia se apucă grăbită să culce copiii. Mi-am tras

paharul mai aproape, m-am așezat în locul lui Kostik și-am continuat fără grabă să-mi beau ceaiul, ca să-i dau răgaz să se mai liniștească.

Începu să-mi povestească, fără să mai aștepte să-l întreb — la început făcînd eforturi, parcă luptîndu-se cu sine însuși, pe urmă din ce în ce mai repede, grăbit parcă să lepede povara, pe care înainte poate că nici nu o simțise, din obișnuință, dar care acum îl apăsa, îl strivea, de nu mai avea putere s-o rabde nici măcar o clipă mai mult.

Iată ce se întîmplase cu el:

Cu un an în urmă jucase cărți cu Repin și pierduse. Întîi jucaseră pe bani; Kolîșkin pierduse tot, pînă la ultimul sfanț. Apoi continuară să joace pe datorie. Cînd ajunseră la două sute de ruble, Repin îi spuse: „Tot n-o să poți să mi-i dai niciodată. Ce te faci?" „Să mai jucăm. O să cîștig." Dar aci Repin puse o condiție: „Dacă pierzi și acum, înseamnă că te-am cîștigat la cărți și că am dreptul să fac cu tine ce vreau. Ce-ți spun, aia faci; n-ai dreptul să refuzi. Dacă te lovesc, n-ai voie să dai în mine, — într-un cuvînt, nu mai ești stăpîn pe tine." Au mai jucat o dată. Mihail pierdu. „Uite ce, — îi spuse Repin, — pînă nu-mi dai cele două sute de ruble, înseamnă că ești al meu, că te-am cîștigat la cărți și pot să fac cu tine ce vreau."

— Nu m-a pus să fac cine știe ce, povestea Kolîșkin cu o voce surdă și monotonă. Și nici nu m-a bătut. Nu. Și mai înainte făceam ce-mi spunea. Dar acum știam că sînt legat. Atunci cînd ați venit la noi — țineți minte? — el mi-a spus: „Să deschizi grajdul și să-i dai drumul taurului". Eu n-am vrut, dar el: „Ce — zice — ai uitat?" Și i-am dat drumul lui Timofei. A fost cît pe-aci să vă omoare. Dar parc-am vrut eu?... Și mi-a mai poruncit ca atunci cînd o să fiu de serviciu noaptea, să nu dau alarma, dacă va fi nevoie.

— A, va să zică, asta era! mă luminai eu.

— Nu, nu! se grăbi Mihail să adauge. Cînd a venit Narîșkin întîia oară, nu eram eu de serviciu. Dar știam că el venise — l-am văzut pe urmă în piață.

Repin mi-a poruncit să tac. Şi am tăcut. Şi uite-aşa, azi îmi poruncea una, mîine alta... continuă el cu o voce stinsă. Întîi mi-a fost totuna, dar acum nu mai pot. N-am de unde să-i dau atîtea parale. De aceea m-am şi gîndit să plec. Dar să nu vă supăraţi pe mine, Semion Afanasievici.

Mihail tăcu, poate de desperare, poate uşurat că-şi descărcase în sfîrşit inima. Tăceam şi noi. Nu se auzea decît respiraţia liniştită a lui Kostik. Cu toate că erau tare curioşi, copiii adormiseră imediat, fără să mai afle ce i se întîmplase lui Kolîşkin.

— Ascultă, — i-am spus eu în cele din urmă, — am o rugăminte: mai aşteaptă puţin.

— Semion Afanasievici, mai bine acum. că tot sînt hotărît...

— Aşteaptă, te rog. Ai încredere în mine? O să aştepţi puţin, foarte puţin. Am să-ţi spun eu cînd trebuie să pleci.

Aici ochii ni se întîlniră; dar Kolîşkin nu şi-i mai feri pe-ai lui, iar mie mi se părea că nu-i mai recunosc.

Îi cunoşteam privirea somnoroasă, indiferentă, eram învăţat cu ochii lui spălăciţi, stinşi, ca nişte cioburi de sticlă, căutătura lor nu-i lumina faţa, nu deschideau calea spre adîncurile sufletului. Unor astfel de ochi n-ai fi putut să le spui că sînt „oglinda sufletului". Dar acum lacrimile îi limpeziseră, şi în ei, ca şi în glas, văzui cu uşurinţă cît de deznădăjduit, dar totodată şi cît de împăcat era.

— Mai aşteaptă, Mihail, repetai eu.

— Bine, spuse el aproape-n şoaptă.

51

O explicaţie sinceră

Dimineaţa trebuia să plec la Leningrad — eram aşteptat la secţia orăşenească de învăţămînt şi nu-mi puteam amîna plecarea. Dar nici să amîn explicaţia cu Repin nu puteam. Şi aşa tărăgănasem toată po-

vestea asta în chip uşuratic, ceea ce nu-mi iertam, invocînd puterea atotvindecătoare a timpului.

— Am o rugăminte, Andrei. Vrei să vii la gară, la trenul de opt ? Aduc nişte cărţi.

Andrei îmi răspunde cu o privire plină de recunoştinţă — n-am mai stat de mult de vorbă.

— Negreşit, Semion Afanasievici. Cu trenul de opt seara ? În ce vagon veţi fi ?...

La opt seara, trenul se apropia de gara noastră şi chiar de pe treptele vagonului îl zări pe Repin pe peron.

— Bună seara, Semion Afanasievici ! Unde sînt cărţile ?

Cărţile erau foarte puţine, se vedea cît colo că nu i-aş fi cerut să mă întîmpine pentru atîta lucru. Se înserase, aproape că nu-l mai vedeam la faţă pe Andrei, dar simţeam că mă priveşte, aşteptînd ce are să se întîmple, nedumerit şi poate neliniştit.

— Aşadar, — încep eu fără ocol, — te-am chemat aici ca să stăm de vorbă între patru ochi. Vreau să-ţi înapoiez o datorie. Poftim, ţine...

— Ce datorie ? Ce-i asta, Semion Afanasievici ?

— Două sute de ruble. Pentru Mihail Kolişkin. Ai uitat ? El n-o să mai joace cărţi ; bani n-are... Aşa că îi plătesc eu datoria.

Repin se dădu un pas în lături şi se opri locului :

— Nu, nu-i iau, Semion Afanasievici ! Să mă tăiaţi, nu-i iau !

— Ba ai să-i iei. Dacă ai putut să cîştigi un om la cărţi, cu atît mai mult poţi să cîştigi bani.

— Nu-i iau !

— Ba-i iei ! Nu vreau să-ţi mai baţi joc de-acum încolo de Mihail.

— Eu nu-mi bat joc de el ! Nici nu mai ştiu de cînd nu i-am mai adus aminte de asta. Nici nu mai vorbim de asta...

— „Nici nu mai vorbim“ ! Crezi că e de ajuns să nu mai vorbiţi ? Crezi că un om poate uita cînd e tratat ca un obiect ?

— Semion Afanasievici !...

— Nu vreau ca datoria asta să-i atîrne lui Mihail

de gît ca o piatră. Tocmai bine, azi am primit salariul... Poftim două sute de ruble şi am terminat. Şi-i băgai banii în buzunar.

— Îi arunc, Semion Afanasievici!

— Te priveşte. Eu ţi-am plătit datoria.

Pînă acasă n-am mai schimbat nici un cuvînt. Auzind de departe glasuri cunoscute, îi spun lui Andrei:

— Cred că nu mai e nevoie să te rog să-ţi ţii gura. În afară de noi doi, nimeni nu trebuie să ştie asta. Şi încă ceva: să nu-l mai necăjeşti pe Kolîşkin cu nici un fel de vorbe sau întrebări. Noi — tu şi cu mine — ne-am încheiat socotelile şi pe el nu-l mai priveşte de loc. Ne-am înţeles?

Andrei îşi plecă fruntea fără să răspundă.

Nu ştiu dacă Andrei şi Mihail au dormit în noaptea aceea, cît despre mine... n-am dormit. Stăteam cum stătea atunci Kolîşkin, cu mîinile sub cap, cu ochii aţintiţi în întuneric şi mă gîndeam. Mi-au venit în minte cuvintele lui Anton Semionovici, cum că pedeapsa nu trebuie să pricinuiască suferinţi morale. „Pedeapsa — zicea el — trebuie doar să-l ajute pe om să-şi recunoască greşeala". Mă gîndeam la ele şi

nu eram de acord. Nu, Repin trebuie să ajungă să înțeleagă toată ticăloşia faptei sale prin durere și suferință. Numai suferința morală poate să ardă tot gunoiul care s-a strîns în el ani de-a rîndul.

— Nu dormi ? mă strigă Galia încetişor.

Ghicea întotdeauna, fără greş, ce necaz mă împiedică să dorm.

— Nu, nu dorm.

— Spune-mi, ce-ai vorbit cu Repin ?

Mă ascultă pînă la sfîrşit. Tăcu un răstimp. Apoi începu să vorbească încet, ca şi cum și-ar fi cîntărit bine fiece vorbă :

— Să nu te superi, Semion, dar eu cred că n-ai dreptate. Tu te pui pe acelaşi picior cu ei. Parc-ai admite că e ceva moral să cîştigi un om la cărți.

— Nu ştiu... Poate ai dreptate. Dar eu cred că am făcut bine. Și ceea ce i-am spus, n-o să rămînă fără efect. O să-și dea seama că am renunțat să-i mai vorbesc omenește, pentru că nu merită ; că nu-l cred în stare să înțeleagă. Că de aceea mă văd nevoit să cobor la nivelul minții lui nărăvite. Nu, orice-ar fi, dar disprețul îl răzbește.

...A doua zi, seara, Andrei bătu la uşă :

— Vă rog mult, Semion Afanasievici, vă rog mult, luați-vă banii.

Avea fața trasă, ochii arzători, ficşi, rugători. Ironia, sîngele rece, cutezanța lui obişnuită dispăruseră.

— Nu, nu-i primesc. Ți-am spus doar.

— Semion Afanasievici ! Am uitat de mult de asta şi nici nu mă mai gîndesc !

— În schimb el n-a uitat. Du-te ! Du-te, Andrei. Vreau să mă culc. Trebuie să mă scol devreme.

Dimineața, abia mă sculasem, cînd cineva bătu din nou la uşă : în prag stătea iar Repin.

— Semion Afanasievici ! începu el cu o voce răguşită.

Și în clipa aceea am înțeles că trebuia să termin. Era limpede : băiatul se clătina sub greutatea care se prăvălise peste el și dacă nu i-o luam chiar atunci de pe umeri, povara asta cumplită avea să-l turtească.

— Semion Afanasievici, vă rog să luaţi banii. Dacă nu mă credeţi pe mine, întrebaţi-l pe Mihail...

Kolîşkin, care pesemne stătuse tot timpul după uşă, o deschise şi intră, călcînd nesigur, ca pe o plită încinsă.

— Uite, îţi spun faţă de Semion Afanasievici, — continuă Repin, trecîndu-şi limba peste buzele uscate, arse, şi uitîndu-se cînd la mine, cînd la Kolîşkin, — să uităm totul, nu mai e între noi nici un fel de datorie, nimic... Vă rog să luaţi banii, Semion Afanasievici !

— Vă rog ! îngînă şi Mihail.

Şi am priceput că nu se mai putea să refuz.

52

Mîngea jucăuşă

Cînd pionierii din Leningrad ne aduseseră pîng-pongul, băieţii priviseră cu neîncredere jocul acesta nou. „Hm, mare lucru să pocneşti mingea şi s-o plimbi de colo-colo pe masă ! O fi bun pentru fete..."

Fie vorba între noi, dar am observat adesea un lucru : sînt unii care, cu cît se pricep mai puţin la sport, cu atît fac mai mult pe grozavii şi se vîră, atotştiutori, în discuţie. De cîte ori n-am auzit : „Voleiul ?! Fugi de-aci ! Ce, ăsta-i sport ?" Sau : „Eu să joc gorodki ? ! Dar ce, am înnebunit să azvîrl aşa cu băţul ca după cîini ?" De cîte ori n-am văzut pe cîte un sceptic din ăsta pe terenul de sport şi pe toţi din jur rîzînd de stîngăcia lui ! Pe urmă însă, pricepînd şi el că fiecare joc îşi are tehnica şi tactica lui şi că a le stăpîni e o mare satisfacţie, iată-l pe scepticul nostru devenind cel mai înfocat adept al voleiului, al jocului gorodki sau chiar al ping-pongului. Aşa s-a întîmplat şi la noi.

La început nu nimeream nici măcar masa şi toată problema era să nu trimitem mingea pe-alături. Cînd am învăţat asta, ne-am lămurit că există fel de fel

de lovituri, cu efect, tăiate, „bombe“. Pe urmă am mai aflat că poţi să baţi mingea tare sau cu băgare de seamă, s-o „scurtezi“, culcînd-o lîngă plasă. Şi aici era tot chichirezul jocului.

Cu cît jucam mai bine, cu atît mai interesant devenea jocul. Şi deodată izbucni „molima ping-pongului“, o molimă foarte răspîndită pe atunci. Microbul ping-pongului — o minge mică şi albă — se cuibări în imaginaţia noastră, subjugînd-o cu totul. E greu să precizăm ziua şi ceasul cînd s-a declarat flagelul acesta. Dar toţi îi căzurăm victimă. Orice clipă liberă era jertfită ping-pongului. Băieţii jucau ping-pong pînă şi în clasă, în timpul recreaţiilor şi, trecînd pe coridor, auzeai ţăcănitul sec al mingii izbită de paletă. Venind la lecţie, Sofia Mihailovna sau Nikolai Ivanovici îi găseau pe băieţi atît de aprinşi la faţă şi de asudaţi, încît erau numai buni să-i trimiţi să se spele. Şi atunci, în perioada asta, nu eu şi nici vreunul dintre educatori, ci Jukov, el însuşi un pasionat adept al ping-pongului — atît cît îi îngăduia firea lui potolită — se ridică la o adunare generală şi rosti următorul discurs:

— Hai să hotărîm ce-i de făcut. Toţi au înnebunit de-a binelea cu ping-pongul ăsta! (Emoţie în rîndurile auditorilor.) Nu vă ascund c-am înnebunit şi eu. (Rîsete.) Numai de n-ar ajunge şi capul nostru ca mingea asta: uşor şi gol pe dinăuntru.

Şi adunarea hotărî să se joace ping-pong numai după lecţii, şi atunci, după ce băieţii îşi vor fi făcut toate temele.

Treptat-treptat, unii se răciră, alţii se plictisiră de ping-pong. Mai rămăseseră doar cîţiva apucaţi, printre care Razumov, Korşunov, Repin şi Korol. Noi nu-i împiedicam să joace. Aşa se odihneau, se mai distrau fără să piardă cine ştie cît timp.

Razumov se ameţea cu ping-pongul, aşa cum se îmbată unii cu alcool: ca să uite. Era una dintre acele fiinţe nefericite care veşnic suferă. Privindu-l, îmi aminteam cuvintele unei bătrîne slugi de la o curte boierească, pe care le întîlnisem într-o carte a lui Turgheniev: „Dacă omul nu s-ar mînca el singur,

n-ar fi nimeni care să-l înfrîngă." Razumov şi el se mînca pe sine. Încă nu de mult se chinuia cu gîndul că toată lumea îl bănuieşte că ar fi furat goarna. Cînd, în sfîrşit, se lămurise şi blestemata aceea de poveste cu goarna, el se simţise fericit, dar numai două zile, fiindcă într-a treia începu iarăşi să se frămînte, de astă dată de dorul lui Pletniov. Se prăpădea de dor — şi să nu credeţi că vorbind aşa exagerez sau îl iau în derîdere, nu. Şi Korol se gîndea mereu la Pletniov şi se perpelea într-una: unde-i şi unde-i — parc-ar fi intrat în pămînt! Dar el măcar făcea ceva. Ori de cîte ori se ducea la Leningrad, căuta să dea de urma prietenului său, iar Vladimir Mihailovici, la cererea lui, scrisese la centrele de triere din Moscova, Kazan, Samara şi alte oraşe, întrebînd dacă nu cumva se află acolo un băiat, Arseni Pletniov. Pe cînd Razumov nu făcea nimic, lui pur şi simplu îi era dor. Şi atunci, ca să se amăgească, juca ping-pong.

Korşunov prinsese o adevărată patimă pentru jocul acesta şi juca atît de caraghios, încît văzîndu-l, te topeai de rîs, nu alta. Cînd se întîmpla să dea greş, îşi strîngea mîinile la piept, se apuca de cap, şi, gata-gata să izbucnească în lacrimi, începea să se ocărască:

— Aoleooo, prostul de mine! Ce-am făcut! Acum gata, s-a isprăvit, sînt mort!

Încet-încet ieşi la iveală că Repin şi Korol jucau mai bine decît toţi ceilalţi.

Korol era talentat la joc, da, ăsta e cuvîntul — talentat. Îşi ataca fulgerător adversarul, şi, incolţindu-l din toate părţile, îi impunea tactica, stilul său. Şi aşa nu putea decît să cîştige. Apoi Korol îşi schimba neîncetat jocul. Te uluia prin loviturile lui cu totul neaşteptate: adversarul nu primea niciodată mingea de unde se aştepta. Korol ataca din dreapta, din stînga, iar din dreapta, iar din stînga, dar era de ajuns ca adversarul să se deprindă cu tactica asta şi să-şi închipuie că-i aflase jocul, ca să se pomenească numaidecît cu o minge cu efect, scurtă şi „pusă" chiar lîngă plasă, tocmai în clipa în care se aştepta la o lovitură puternică si lungă. Băieţii îl

aplaudau des și, într-adevăr, juca minunat. Atîta doar că uneori, repezit cum era, mai făcea și greșeli. În schimb Repin nu greșea niciodată. Nu juca atît de frumos ca Dmitri, mai mult se apăra decît ataca, dar trimitea „bombe" numai cînd era sigur de lovitură — armele lui principale erau precizia și sîngele rece.

Odată, urmărind jocul metodic al lui Repin, Korol nu se mai putu stăpîni și strigă:

— Mai bine m-aș spînzura, decît să joc așa!

— Poftim și joacă cu mine, dacă-ți dă mîna! răspunse Repin tăios.

— Adevărat, ia jucați amîndoi! se amestecă în vorbă Nikolai Ivanovici. Voi doi sînteți cei mai buni jucători, dar niciodată n-ați jucat împreună. Chiar ar fi interesant să vă măsurați puterile.

În încăpere se făcu deodată liniște. Nepăsător, Repin își tot zvîrlea în sus paleta și o prindea în mînă. Korol strînse din umeri.

— Mă rog, haide!

Da, făcea să-i vezi. Jucau cu atîta avînt, de parcă s-ar fi luat la bătaie. Șansele erau schimbătoare, dar Repin cîștiga mai des: îl ajutau calmul și stăpînirea de sine.

Băieții începură să se adune la club ca la un spectacol. Acum pe cei doi adversari nu mai trebuia să-i îndemne nimeni să joace. Puneau singuri mîna pe palete, fără să-și adreseze o vorbă, trăgeau la sorți mingile și începeau lupta. De obicei arbitra Razumov, care ținea cu prietenul lui, dar Korol, cum observa ceva, îi arunca o privire atît de fioroasă, încît Razumov revenea îndată la imparțialitatea cuvenită unui arbitru.

Cînd uneori veneau la noi pionierii din Leningrad, îi puneam pe Repin și Korol să joace cu ei și cel mai adesea ieșeau învingători amîndoi.

— Zilele astea o să fie un meci tare, ne spuse odată Jenia. Un meci Moscova-Leningrad. Veniți și voi să vedeți, are să fie interesant. Știți unde este școala noastră? Avem acolo o sală mare.

Doream mult ca băieții noștri să vadă o partidă de ping-pong bună, adevărată, dar îmi dădeam seama

că n-ar fi putut să meargă cu toții. Lucinkin îmi făgăduise să ne facă rost de trei invitații și-i întrebasem pe copii, pe cine să trimitem.

— Pe dumneavoastră, pe Korol și pe Repin! răspunseseră ei fără să mai stea pe gînduri.

Am plecat tustrei la Leningrad. Era o zi geroasă, cu ninsoare. Mă aflam între două focuri și a trebuit să-mi pun în joc tot tactul și talentul meu diplomatic. Tovarășii mei de drum nici nu se uitau măcar unul la altul, vorbeau numai cu mine și niciunul din ei nu voia să continue convorbirea începută de celălalt. Mie-mi venea să rîd și mi-era și necaz totodată, dar n-aveam încotro: înțelegeam prea bine că între ei amîndoi existau multe lucruri peste care nu se putea trece chiar atît de ușor.

Nu mă-ncumet să descriu meciul. Mie și băieților ne-a rămas adînc întipărită în minte întîlnirea dintre Klionov și Rudniov.

Campionul Leningradului, Klionov, un tînăr bălai, vînjos, de statură mijlocie, era un jucător cu renume, creator al unei școli de joc. Campionul Moscovei, Serghei Rudniov, tînăr și el, juca acum pentru întîia oară la Leningrad. Părea emoționat, dar pe fața lui oacheșă, uscățivă, citeai dîrzenie.

Amatorii din Leningrad — și erau mulți: de la pionierii cu ciuful căzut pe frunte, pînă la moșnegii cu barba albă — aplaudau orice lovitură a lui Klionov. Si într-adevăr, Klionov juca magistral. Prima partidă se termină prin înfrîngerea totală a lui Rudniov.

— Uff! răsuflă Korol ușurat și încîntat în același timp. Klionov ăsta e grozav, așa joc mai zic și eu!

— Rudniov are o apărare bună, observă Repin.

— Degeaba, e moale! i-o reteză Korol.

— Set doi. Servește Rudniov! anunță arbitrul.

Rudniov, care — ciudat lucru — în setul al doilea devenise mult mai liniștit, servi mingea în dreapta, ținînd seama că adversarul său juca mai mult pe stînga; cu o repeziciune teribilă, Klionov pară lovitura instantaneu, trimițînd mingea în cîmpul celuilalt cu atîta putere, încît nici nu se mai văzu. Uluiți,

spectatorii începură să facă o larmă de nedescris. Korol sărea în sus de entuziasm. Rudniov mai servi o dată mingea, dar Klionov o pară îndată, tot din dreapta, cu o lovitură şi mai puternică. Alt ropot de aplauze. Încăpăţînat, Rudniov mai servi pentru a treia oară mingea, tot din aceeaşi parte, şi Klionov o respinse cu o lovitură care făcu masa să pîrîie. Era ca în vis. O furtună de ovaţii şi aplauze făcea să se cutremure sala. Korol tropăia cît putea din picioare şi striga ca ieşit din minţi :

— Direct din serviciu ! Direct din serviciu ! Asta da, şcoală !

Repin aplauda şi el, uitîndu-se mereu la Rudniov. Iar campionul Moscovei, palid, dar hotărît, aştepta nerăbdător sfîrşitul ovaţiilor.

— Scor : zero la patruzeci, anunţă arbitrul (pe atunci se socotea tot ca la tenis).

Rudniov mai servi o dată, tot în dreapta, Klionov pară şi... mingea trecu uşor pe deasupra mesei, fără s-o atingă şi căzu jos.

— Cincisprezece la patruzeci ! rosti arbitrul.

Rudniov mai servi de două ori şi de fiecare dată Klionov îşi greşi ţinta.

Era egalitate. Şi tocmai atunci observarăm cu toţii că ceva se schimbase. Klionov nu mai era sigur pe sine, îşi pierduse cadenţa şi începu să joace din ce în ce mai slab, trimiţînd mingile aiurea. În schimb, Rudniov juca din ce în ce mai bine. Se apăra cu mai multă siguranţă, ataca frumos, precis, calm, cînd din dreapta, cînd din stînga. Juca foarte chibzuit şi în acelaşi timp cu multă dîrzenie. Dacă la început se pierduse, acum era limpede că se regăsise. Şi luptînd mereu aşa, cîştigă partida a doua, apoi şi pe-a treia — hotărîtoare.

Rudniov ieşise învingător. De altfel, victoria fusese hotărîtă cu mult înainte de sfîrşitul jocului. Cei doi adversari îşi strînseră mîna prieteneşte.

Cuvintele arbitrului : „Meciul a fost cîştigat de Rudniov — Moscova !" fură acoperite de aplauze.

Dar lucrurile cele mai surprinzătoare se petreceau aici, alături de mine. Repin, imperturbabilul Repin,

sărise pe un scaun şi aplauda nebuneşte, ţipînd atît de tare: „Bravo, Rudniov!", încît campionul Moscovei se întoarse spre el şi-i făcu zîmbind un semn cu mîna. Iar Korol stătea jos, pleoştit, posomorît, şi vorbea printre dinţi, în silă parcă:

— Nimic de zis, ştie să joace. Pînă la urmă a scos-o frumos la capăt...

Învingătorul se aşeză aproape de noi. Nici nu părea obosit. Faţa lui veselă, liniştită strălucea de bucuria izbînzii. După cum se întîmpla adesea, simţindu-se privit, el se întoarse spre noi şi, ghicind cu ce sentimente se uită la el băieţii, le făcu din nou semn cu paleta.

Ne înapoiam acasă ameţiţi. Abia coborîţi din tren, ne trezirăm înconjuraţi de băieţii noştri. Şi-ndată şi Korol şi Repin, întrecîndu-se care mai de care, se apucară să le povestească:

— Măi, să-l fi văzut cum juca! Şi după ce a cîştigat s-a dus la Klionov şi i-a strîns uite-aşa mîna! Şi se uita la noi Rudniov... Dar ce, ăsta e ping-pong, care-l jucăm noi aici? Jucăm aşa, ca să ne aflăm în treabă!

După vreo trei săptămîni, Lucinkin ne invită printr-o scrisoare să luăm parte la un meci interşcolar de ping-pong. Trebuia să trimitem doi băieţi să joace la dublu, şi iată că ne pomenirăm în faţa unei probleme deosebit de grele. Cei mai buni jucători ai noştri erau, fără îndoială, Repin şi Korol, dar toată lumea ştia că nu se puteau suferi unul pe altul.

— Hai să încercăm: eu cu Steklov împotriva ta şi lui Andrei, îi propuse Jukov lui Korol.

Korol n-avea de loc chef să primească, dar nici să refuze nu putea. Întotdeauna, prin toată atitudinea sa, el căuta să arate că în raporturile lui cu Repin e mai presus de orice socoteli personale. Acum nu-i mai rămînea decît să dea din umeri:

— Fie şi-aşa, dacă ţineţi voi!...

Repin zise şi el:

— Cum vrea Korol!

Iar Korol mai spuse o dată, nepăsător:

— Mie mi-e totuna!

Şi se aşezară cot la cot în faţa lui Sanea şi Serghei. Noi urmăream atenţi jocul şi chiar de la primele secunde am fi putut să-i prezicem sfîrşitul. Jukov şi Steklov jucau mult mai slab, dar cîştigară partida fiindcă jucaseră împreună, în bună înţelegere, pe cînd adversarii lor luptaseră fiecare de capul lui.

— Aşa n-o să iasă nimic, spuse Jukov, aruncînd paleta.

— Adică să nu puteţi voi... începu Serghei, şi se opri deodată.

— De putut pot ei, dar... vorbi Jukov tărăgănat.

— Şi dacă pot, atunci e de datoria lor să se înţeleagă, le întregi vorba Alexei Savici. Eu zic că de acum înainte să se antreneze numai în doi. Să vadă care din ei ce punct slab are şi la ce se pricepe mai bine. Doar nu-i glumă să joci în numele şcolii noastre. Noi toţi ne-am pus încrederea în ei, nu-i aşa?

Nu puteam să asist întotdeauna la antrenamentele lor, dar ştiam că toată şcoala îi urmărea şi nu din simplă curiozitate. Toţi îşi dădeau seama că şi unul şi altul intraseră în luptă cu propria lor fire şi cu duşmănia ce-i despărţea.

— Da' de ce să-i pună să-şi calce pe inimă?! se revoltă într-o zi Razumov.

— Şi dacă trebuie pentru noi toţi? îl înfruntă Jukov. Ce, tu ai vrea să pierdem?

Tocmai atunci ne sosi o scrisoare din Kazan: într-adevăr, Pletniov fusese într-una din şcolile de reeducare din Kazan, dar fugise de acolo şi deocamdată nu putuseră să-i dea de urmă.

Razumov nu-şi mai găsea locul:

— Ce fel de tovarăşi om fi şi noi? El pătimeşte cine ştie pe unde, şi nouă nici nu ne pasă!

— Cum „nu ne pasă"? se răsti Korol, încrîncenindu-se deodată, ca săgetat de-o durere. L-am chemat aici sau nu? Ce să-i fac dacă n-a vrut să vină! Dar mai aşteaptă puţin, că dăm noi de el.

— Nu, n-o să mai calce el pe-aici. Are ambiţie. Ştie că l-am uitat.

— Adică de ce să-l uităm?

— Tu l-ai uitat. Cum m-ai uitat şi pe mine. Nu ţi-e gîndul decît la Repin.

Oricît de ciudat s-ar părea, convorbirea asta se desfăşură chiar în faţa mea şi avui plăcerea să-l văd pe Korol izbucnind mînios:

— Uite, scuip pe ambiţia lui! Dacă vrei să ştii — e o ambiţie prostească, iac-aşa! Cu Repin nu-s prieten, dar trebuie să lucrez cu el, pricepi, mă? Trebuie!

Şi ca şi cum discuţia asta ar fi avut darul să-i deschidă ochii şi să-l lămurească asupra noilor lui raporturi cu Repin, încetă deodată să se mai poarte cu el rece, posac; acum îi vorbea aproape ca şi celorlalţi.

— Cînd îmi vine mie rîndul, tu stai liniştit, nu te mai fîţîi, — îl dăscălea el, grijuliu, — că aşa o să ne ciocnim mereu cap în cap. Dar dacă vezi o minge înaltă — dă-i, nu te lăsa!

— Bine, — cădea de acord Repin, — dar nici tu să nu mai sari la toate mingile; alege-o pe aia care-ţi vine mai la îndemînă.

Timpul trecea. Pînă la meci nu mai rămăseseră decît două luni. Şi aşteptam, aşteptam cu nerăbdare ziua aceea!

53

„Dar secţia de învăţămînt ce păzeşte?"

Korol nu făcea niciodată un lucru pe jumătate. De vreme ce-şi pusese în minte să-l găsească pe Pletniov, se concentra tot în jurul acestui gînd, şi nu putea să-l împiedice nici patima lui pentru ping-pong, nici nimic altceva.

— Semion Afanasievici, lăsaţi-mă şi pe mine să lucrez la asociaţia „Prietenul copiilor". Aşa, am să mă pot duce pe la toate centrele de triere şi, cine ştie dacă n-o să dau de Pletniov...

— Nu, nu se poate; şi-aşa ai destule pe cap. Limba rusă îţi ia zilnic două ore şi trebuie să mai joci si ping-pong.

— Atunci mă las de ping-pong.

— Nu, Dmitri, asta nu mai depinde doar de tine. Acum nu mai este numai o dorință a ta, ci şi o datorie. Tu ai de apărat cinstea şcolii noastre la micul urban, ai uitat?

Nu, nu uitase, dar nu-şi părăsi gîndul.

La noi, asociaţia „Prietenul copiilor" era condusă de Alexei Savici. El înjghebase o grupă foarte bună din băieţi mai mici. Cei mai înflăcăraţi „prieteni ai copiilor" erau Pavluşa Steklov, Petea Kizimov şi încă vreo zece zgîmboi: dintre cei mai mari, Alexei Savici îl atrăsese pe Korobocikin. Şi tocmai atunci ceru să intre în asociaţie şi Korol.

— O să fac tot ce-mi spuneţi. Primiţi-mă şi pe mine, eu îi cunosc pe toţi şi o să vă fiu de folos, o ţinea el morţiş.

Şi Alexei Savici se dădu bătut.

Niciunul din membrii asociaţiei nu pleca la Leningrad fără rost. Se duceau prin pieţe, se întîlneau cu copii vagabonzi şi-i întrebau pe fiecare pe rînd de unde sînt. La Leningrad existau două centre de triere. Copiii trebuiau să rămînă acolo cel mult două luni, dar uneori se întîmpla să fie ţinuţi şi cîte o jumătate de an.

— Uite, poftim, — raporta Korobocikin, — Fedka Feoktistov a nimerit acolo în martie şi a fugit abia în august. El singur mi-a spus. Pe Lioşka Peredelkin l-au trimis la centrul încă din anul trecut şi pînă acum tot acolo zace, Suhorucikо mi-a spus, cînd m-am întîlnit cu el în piaţă.

Eu şi Alexei Savici căpătasem de la secţia de învăţămînt dezlegarea de a cerceta amîndouă centrele de triere şi, ducîndu-ne la faţa locului, ne încredinţarăm de ceea ce ştiam de mult: centrele erau foarte dezorganizate, educatorii veneau şi plecau care cum voia, băieţii zăceau acolo cîte o jumătate de an, aşa, de pomană. În momentul acela, amîndouă centrele erau pline pînă la refuz.

Alexei Savici trimise la secţia de învăţămînt un raport foarte amănunţit, iar Korol propuse să trimitem o notiţă la ziarul „Leninskie iskrî". Nu ne pu-

neam prea mari speranțe în ideea aceasta, dar nici nu ne-am împotrivit. Toată asociația noastră, cîți eram, asudase muncind la această notiță. Se aflau acolo multe date reale în legătură cu prietenii lui Korobocikin — și Fedka Feoktistov, și Lioșka Peredelkin, și Suhorucikо. Korol mai adăugă și el tot ce știa — și știa destule lucruri. Apoi băieții copiară cu grijă notița pe curat. Se încheia — țin minte — așa: „Dar secția de învățămînt ce păzește?"

Korol duse cu mîna lui la redacție notița, declarînd că un astfel de document nu putea fi încredințat poștei.

Exact după două săptămîni notița apăru în ziar. Triumful nostru nu mai avea margini. Băieții pipăiau ziarul, îl citeau de cîte cinci ori în șir, cu glas tare, apoi încet, pentru sine, tot, rînd cu rînd, începînd cu titlul și pînă la semnături (și articolul era semnat de toți „membrii asociației". Chiar așa scria: „Elevii școlii de reeducare nr. 60", urmînd apoi o duzină de nume de familie cu pronume cu tot.). Sfîrșitul, mai ales, îl scandau cu multă expresivitate: „Dar secția de învățămînt ce păzește?"

Forța cuvîntului scris îi inspiră lui Korol o nouă idee:

— Alexei Savici, ce părere aveți, dacă am cere să se tipărească în „Leninskie iskrî" un anunț, cam așa: „Întoarce-te, Pletniov, te așteaptă tovarășii!"

— Mă îndoiesc că Pletniov citește gazetele, îi răspunse Alexei Savici foarte serios. Pe urmă, vezi și tu: el nu se află la Leningrad, iar „Leninskie iskrî" nu prea ajunge în celelalte părți ale țării.

Dar lucrul cel mai important a fost că secția orășenească de învățămînt luă hotărîrea să golească în cel mai scurt timp centrele de triere pentru copiii vagabonzi. Înapoindu-se de la o conferință metodologică din Leningrad, Sofia Mihailovna ne comunică:

— Chiar mîine trebuie să plecăm după copii: ni s-au repartizat vreo zece.

— Știți ceva, tovarăși, hai să facem și noi cum se făcea în comuna Dzerjinski! propuse Galia.

Cum se făcea în comuna Dzerjinski? Odată, am primit în comună, în decurs de numai două zile, nu zece, ci cincizeci de noi veniţi! I-am adunat singuri — de prin gări, de pe străzi, pe unii i-am scos de pe sub vagoane, pe alţii — de pe acoperiş. Şi nu se lăsau de loc. Să-i fi văzut cum se zbăteau şi ţipau! Eram doar în toiul verii şi vara dumnealor obişnuiau să călătorească. („Singurul lucru care-i apropie de lorzii englezi", spunea Anton Semionovici).

Dar comunarzii cei mai mari, cărora le fusese încredinţată operaţia asta, călătoriseră şi ei cîndva sub vagoane şi cunoşteau bine moravurile şi psihologia acestor „turişti". Procedară deci repede, hotărît, fără să-i lase timp „vînatului" să-şi vină în fire.

Îi aliniară pe toţi şi-i duseră în piaţa gării. Acolo se şi strînseseră mii de spectatori, iar în faţa lor se aşezase garda de onoare a comunarzilor, în uniforme de gală, cu un splendid steag purpuriu şi cu alămurile fanfarei scînteind în bătaia soarelui. Indată ce haimanalele îşi făcuseră apariţia în piaţă, fanfara noastră intonase un marş triumfal. Făcea să-i vezi în clipa aceea! Cu puţin înainte urlau, căutînd să scape, şi acum, iată, aiuriţi şi orbiţi, strîngîndu-şi pulpanele zdrenţelor de pe ei, netezindu-şi în grabă părul vîlvoi, încercau să se pună şi ei într-o oarecare ordine.

Dar ţi-ai găsit! Grosul comunarzilor îi şi încadră şi-i conduse prin tot oraşul pînă acasă. Aici fură imediat spălaţi, tunşi, îmbrăcaţi în uniforme curate şi frumoase. Pe urmă, în grădină, printre flori, comunarzii aşezară grămadă îmbrăcămintea lor veche — haine zdrenţuite, soioase, bocanci căscaţi la vîrf, alte zdrenţe care, de departe, aduceau a şepci... Se făcu un morman mare, negru. Îl stropiră cu gaz şi-i dădură foc. Focul a ars puţin, dar aprig: flăcările mistuiau zdrenţele murdare şi, în curînd, din tot mormanul nu mai rămase decît o grămăjoară de cenuşă. Iar noii veniţi stăteau cu gurile căscate şi se uitau cu ochii holbaţi la ritualul acela purificator.

— Tovarăşi, hai să facem şi noi la fel! spuse Nikolai Ivanovici cu înflăcărare. Zău! O să fie foarte frumos!

Nikolai Ivanovici seamănă cu Dmitri: dacă-şi pune el ceva în gînd, dacă-l ispiteşte o idee, nu există putere care să-l oprească. Uite şi acum, îl aud rostind vorba lui preferată: „Ce să mai amînăm la infinit! Hai să le spunem chiar acum băieţilor!"

— Se poate, Nikolai Ivanovici! îl dojeneşte Sofia Mihailovna. Acum băieţii îşi pregătesc lecţiile, cum să-i întrerupi? Aşteaptă puţin, mai e timp.

Dar o întîmplare neaşteptată ne zădărniceşte planurile.

În birou dă buzna Surjik:

— Semion Afanasievici! Vin!... Vin!... Îi aduc pe cei noi!

Are băiatul noroc — totdeauna cade de serviciu tocmai în zilele cînd se întîmplă ceva neobişnuit.

Sofia Mihailovna fusese dimineaţa pe la secţia de învăţămînt. I se propusese să se prezinte a doua zi să ridice copiii, dar îi şi trimiseseră imediat după ea. Nu ştiu de ce s-or fi grăbit aşa, dar acum n-o să mai putem să facem cum am plănuit.

În curte — doi miliţieni şi un cîrd de băieţi de vreo doisprezece-treisprezece ani. Pe unul din ei îl remarc numaidecît. Parcă ar fi un pui de cioară: are părul negru ca pana corbului, ochii mari, ca tăciunele, iar pielea oacheşă de tot. Anton Semionovici îmi spunea pe vremuri că am o mutră de ţigan, dar ăsta mă întrece! Şi e şi slab, slab ca un ţîr, gîtul lung, subţirel, claviculele ieşite, coatele ascuţite! N-o să-l îngrăşăm noi curînd.

— Foc la baie! Adă cheile de la cămară! Veniţi la rufe! La bocanci! aud eu.

Motorul a şi pornit: în timp ce eu primesc lista nominală, dosarele, inspectez la repezeală băieţii şi-mi iau rămas bun de la însoţitorii lor, undeva, în cuprinsul şcolii, toţi — cu sau fără cădere — se dau de ceasul morţii. Şi iată-l apărînd în birou pe Surjik, leoarcă de sudoare de atîta alergătură şi plin de conştiinţa răspunderii sale:

— Băieţii care au venit... la baie!

Puiul nostru de cioară are un nume sonor, îl cheamă Anatoli Lira. Cine e, de ce a nimerit la cen-

trul de triere, deocamdată nu știu nimic. Pe unul din ei, costeliv și el, dar bălan și fără un pic de sînge în obraji, îl cheamă Remeșkov.

Cel mai mare dintre ei, un băiat de vreo paisprezece ani, lat în spate și posac, are cele mai murdare haine și cele mai rupte ghete.

— Cum te cheamă? îl întreb eu.

— Vreau să fac baie, răspunse el așa, din senin.

— Foarte bine. O să faci baie chiar acum. Dar nu mi-ai spus cum te cheamă?

— Maleavkin[1], Spiridon Maleavkin.

— Nemaipomenit! Păi e tocmai pe dos...

Lira ascultă, rînjind vesel și plimbîndu-și ochii de la mine la Maleavkin.

— La spălat! mai ordonă o dată Surjik.

Noii veniți stăteau nehotărîți în fața ușii, tot îmbulzindu-se, pînă cînd i-a dat în cap lui Surjik să deschidă ușa mai larg; atunci se repeziră cu toții buluc și iar se împotmoliră în ea.

— Eh! făcu Lira, opintindu-se o dată și dîndu-i pe toți îndărăt; apoi se întoarse și-mi făcu din prag cu ochiul.

Am ieșit și eu după ei. Afară, în curte, forfotă, zarvă mare. Toată opera asta se datorește în parte și meritelor noastre: noi am fost cu începutul, noi am scris și la secția de învățămînt, și la ziar. Va să zică nu ne-am străduit în zadar, a ieșit după cum am vrut.

Petka-mi apare în cale cu un braț de vreascuri:

— Facem foc! îmi raportează el din mers.

Aha, va să zică Nikolai Ivanovici nu și-a pierdut timpul degeaba, cît i-am întîmpinat eu pe băieți: uite, a pregătit rugul!

În același loc, unde stătusem în jurul focului împreună cu musafirii noștri din Leningrad, după terminarea jocului sportiv de astă-vară, acum trebăluiau Korol, Kolîșkin și Jukov. Acolo se și înălțase o grămadă mare de vreascuri, iar băieții veneau mereu, unul după altul, cu brațele încărcate.

---

[1] Maleavka sau maliok — puiet de pește (N. R.)

Noii veniţi se spălau, iar ai noştri mureau de nerăbdare: focul, nu mai aprindem odată focul!?

— Ce tot fac ăia acolo? Parc-ar fi boşorogi!

— Păi, n-ai văzut ce jegoşi erau? spuse Serghei. Pîn' să dea de alb... şi pîn' să se-mbrace... E unul acolo, nici n-am putut să-i găsim o pereche de bocanci pe măsură: are patruzeci la picior, dacă nu şi mai mult.

A început să se lase noaptea. Băieţii au sosit la cinci şi acum s-a făcut aproape şapte.

— E-he, n-o să se vadă nimic!

— Cum aşa? Dar focul?...

În fine, iată-i apărînd de la baie, moleşiţi de căldură, primeniţi, cu cîte o bocceluţă în mînă.

— Aici! Aici! strigăm noi.

Se apropie şovăind, înghesuindu-se, încetinind mereu pasul şi uitîndu-se sperioşi în jur.

— Veniţi încoace! Încoace!

Jukov îl apucă de mînă pe Remeşkov — cel mai mic dintre ei — şi-l tîrăşte spre grămada de vreascuri.

— Stai, Korol, lasă-l pe el să aprindă!

— Da' de ce? De ce? bîiguie Remeşkov.

— Stai că o să vezi! Ţine chibriturile. Aşa... Şi acum, aprinde!

Remeşkov scapără cu mîna nesigură un chibrit, dar băţul se rupe. Lira se repede la el, îi smulge cutia din mînă, aprinde un chibrit, dar şi pe ăsta îl stinge vîntul. Atunci apucă mai multe beţe deodată şi le scapără în palmele făcute căuş, ca să le apere flăcăruia. Reflexe trandafirii îi răzbat printre degete. Iată-l lăsîndu-se pe vine şi apropiind cu băgare de seamă de vreascuri, chibriţele aprinse. Nici el nu ştie încă ce rost au toate astea, dar se vede că îi plac, îi plac la nebunie. Focul începe să mistuie crăcuţele subţiri şi uscate, vreascurile trosnesc, se aprind deodată, cetina se aprinde şi ea şi scînteiele roşiatice se înalţă sus, tot mai sus.

— Şi acum, aruncaţi-vă boarfele! Ia! Dezleagă-le, că aşa nu ard.

Lira îşi desface grăbit bocceaua. O cămaşă neagră, ferfeniţită, nişte nădragi rupţi, o pufoaică din care

atîrnă vată jegoasă, toate sînt aruncate pe rug. Nu iau foc dintr-o dată, ci cu încetul, aprinzîndu-se cînd ici, cînd colo...

— Acum tu! Pe rînd! Hai, aruncă!

Remeşkov îşi azvîrle în foc întreaga avere, făcîndu-i vînt cu un gest nesigur, pe urmă urmează alţii şi alţii. Flacăra saltă sus, bucuroasă parcă de prada cea nouă, întunericul se trage înapoi — noi stăm în jurul focului şi reflexele lui roşiatice tremură pe feţele radioase ale copiilor. Acum nimeni nu mai ţine rîndul. Spiridon Maleavkin, stîngaci ca un urs, Grişka Kuzmenko, cel cu urechile clăpăuge şi cu pomeţii ascuţiţi — concetăţeanul meu — şi încă unul îşi aruncă laolaltă zdrenţele, şi focul acum, înteţit, vesel, aprig, înghite lacom toată grămada de boarfe.

— Ura-a! strigă Petka.

— Ura-a! ne alăturăm rîzînd şi noi.

Şi deodată văd chipul lui Nikolai Ivanovici. E plin de un avînt copilăresc şi strigă cu toţii laolaltă, de parcă n-ar mai şti de nimic pe lume.

— Şi acum, la masă! anunţă Surjik.

E răguşit, şuviţe de păr i s-au lipit în neorînduială pe frunte. Băieţi noi, baia, focul... gîndeşte-te cîte pot să-i cadă omului pe cap numai într-o singură zi de serviciu!

— Semion Afanasievici, — îmi şopteşte el, pornind spre sufragerie, — ei, aproape toţi, au bocanci buni, li s-au dat la centrul de triere. De ce să stricăm bunătate de lucruri? I-am spus şi lui Alexei Savici, el s-a uitat şi zice: „Păi să rămînă cu cei vechi". Numai lui Kuzmenko i-am dat alţii şi lunganului ăluia... cum îl cheamă?... Maleavkin, că avea nişte gioarse în picioare... Şi mai e unul... unul tuciuriu...

Cineva mă trage de mînecă. Mă întorc — a, uite-l şi pe tuciuriul nostru!

— A fost mişto, ce să zic!... începe Lira, copleşit de atîtea impresii. Şi nemaigăsind ce să spună, repetă cu faţa toată numai zîmbet: A fost mişto, pă onoarea mea!

54

Biografia lui Lira

Anatoli Lira are o biografie interesantă. A nimerit întîia oară într-o școală de reeducare la vîrsta de opt ani și de-atunci — în patru ani — a colindat zece asemenea școli: la Arhanghelsk, Krasnoiarsk, Minsk, Sverdlovsk, Pskov, Tiumen și nu mai știu unde.

— Ce te-a făcut să umbli așa hai-hui prin lume? îl întrebai eu.

Și aici am auzit o poveste edificatoare despre influența literaturii asupra imaginației copilului. Cînd Anatoli era de opt ani, o educatoare de la școala din Tiumen („Elena Andreevna era foarte bună“, spusese Lira visător) le-a citit băieților o povestire a lui Neverov: „Tașkent — orașul belșugului“. Cartea asta îi plăcu atît de mult lui Lira, încît fugi de la școală, ca să vadă și el Tașkentul. Dar a fost prins la jumătatea drumului și expediat la Tambov. De aici iar a fugit și iar a fost prins și trimis la o școală de reeducare, de astă dată la Krasnoiarsk. Dar în trupul plăpînd al lui Lira sălășluia un suflet aprig. O dată ce-și pusese în cap să ajungă la Tașkent — trebuia neapărat să ajungă. Și de fiecare dată îl prindeau și — ca un făcut! — îl trimiteau la cîte o școală și mai depărtată de Tașkent, decît cea din urmă. Acum o jumătate de an, Lira nimerise la centrul de triere din Leningrad, iar de acolo la noi.

Aici la noi atrăsese imediat asupra sa atenția tuturor.

Odată, după încetarea lucrului din atelier, își scuipă în palme, le șterse de fundul pantalonilor și alergă la sufragerie. În prag însă, Podsolnușkin îl opri sever:

— Stînga-mprejur!

— Da' de ce?

— Du-te și schimbă-te... spală-te... pe mîini...

— Pe mîini? Sînt curate... uite, doar o leacă de praf...

— Tocmai d-aia, du-te și le spală de praf.

— Iote, mă... Da' al dracului ești!

Și încercă să-l împingă la o parte cu umărul, dar Podsolnușkin repetă liniștit:

— Du-te de te spală!

Și atunci am auzit cu toții o vorbă de care — după cum s-a dovedit mai pe urmă — Lira se folosea în toate împrejurările grele ale vieții:

— Mă, cînd ți-oi da una, te scot din bocanci!

Cei din jur pufniră în rîs. Scena era cu atît mai amuzantă, cu cît Podsolnușkin — singurul în stare să-i vină de hac fiorosului Timofei — deși nu arăta prea viteaz, era totuși mult mai voinic decît pipernicitul de Lira.

— Lira! strigai eu, dîndu-mă mai aproape și făcîndu-mă că nu auzisem cele de mai înainte. Stai, ai uitat să te schimbi! Comandantul tău nu ți-a spus că la noi nu merge nimeni la masă în haine de lucru? O să trebuiască să-i fac observație lui Surjik, pentru că nu te-a lămurit.

Dar Lira se purta cu oarecare respect față de Surjik; pentru el, impresiile primei zile, ale băii și focului, erau legate de persoana lui.

— A, da! mi-a spus. Stai că mă duc! Și ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, dădu fuga să se spele, fără să-l mai fi „scos din bocanci" pe Podsolnușkin.

Dar de-ar fi fost numai atît...

— A-a, aicea-mi ești? exclamă Lira chiar în prima zi, întîlnindu-se nas în nas cu Narîșkin. Stai nițel, că avem o socoteală...

Cei care îi auziră cuvintele, îl lămuriră că la noi socotelile vechi nu se mai răfuiesc. Ascultă liniștit, chiar dădu din cap, spunînd parcă: bine, am înțeles. Dar, ți-ai și găsit!

Narîșkin era cu mult mai zdravăn și mai puternic decît el. Însă Lira avea un caracter de fier și ținea neapărat să-și împlinească făgăduiala. Nu s-a încăierat cu Narîșkin, nu l-a atacat niciodată fățiș, dar foarte curînd bietul Narîșkin se convinse că nu mai avea trai, că se isprăvise cu liniștea și siguranța lui.

Ba se pomenea cu cîte o găleată de apă în cap, rece ca gheața, ba i se deschidea ușa în nas tocmai cînd dădea să intre în cameră, ba, dimpotrivă, i se închidea în nas. Înfuriat, Narîșkin se opintea în ea cu umărul, dar ușa rezista ; atunci se dădea cîțiva pași îndărăt, se repezea în ea, și ușa deschizîndu-se brusc, se prăvălea pe podea... Era cu neputință să-l prinzi pe Lira asupra faptei : că ai ochii negri și neastîmpărați, asta nu e o dovadă, și-apoi cui nu-i poate flutura pe buze zîmbetul ăsta drăcos ?

Narîșkin nici nu îndrăznea să-și împărtășească necazurile. Simțindu-se încă vinovat, nu se bizuia pe nimeni. Răbda totul tăcut, clipind mîhnit din pleoapele lui umflate : și era mare și puhav, cu mult mai înalt și mai voinic decît Lira.

Odată l-am auzit strigînd după Lira, care o ștergea pe după un colț :

— Las' că o să-ți arăt eu ție !

— Păi eu ți-am și arătat ! chicoti el vesel de undeva de departe.

Altă dată îl văzui pe Narîșkin în curte. Era ud leoarcă și drăcuia printre dinți, cu capul dat pe spate, uitîndu-se neputincios primprejur, să vadă de la care fereastră îl îmbăiaseră cu apă.

— Ce-i cu tine ? Cin' te-a udat ? îl întrebai eu.

— Nu știu... Plouă... răspunse el, dînd din umeri.

— Ce, ai înnebunit ? De unde ploaie, acum, iarna ?

— Nu știu, repetă el oftînd.

Dar Serghei Steklov, care apăra vigilent interesele băieților săi, bineînțeles că nu putea să se împace cu astfel de „calamități“. La adunarea generală, luă cuvîntul :

— Propun să i se facă lui Surjik o mustrare pentru că nu le-a explicat noilor veniți rînduielile noastre. Lira îl necăjește mereu pe Narîșkin, l-a dat gata...

— Dovada, fă dovada ! strigă Lira arțăgos.

— Surjik, lămurește-ne cum stau lucrurile ? ceru Jukov, fără măcar să se uite la Lira.

— Ce-aveți cu Surjik ? Ce-l amestecați pe el ?

— Surjik, răspunde ! repetă Jukov.

Surjik se sculă, suspinînd din greu:
— Ce să mă fac cu el? I-am spus să înceteze, dar lui orice i-ai spune pe-o ureche-i intră şi pe cealaltă-i iese: zice că anul trecut, la centrul de treiere, Narîşkin l-a bătut măr. Eu i-am spus că aici la noi nu se mai ţine seama de lucrurile astea...
— Înseamnă că nu l-ai lămurit îndeajuns, rosti apăsat Jukov.
— Ba m-a lămurit! M-a lămurit, cum nu! strigă Lira revoltat.
— Surjik, să-i mai explici, te rog, că aici la noi, cînd avem adunare, trebuie să ridice mîna, dacă vrea să spună ceva. Sînt de acord cu Steklov. Propun să i se facă lui Surjik mustrare. Să-l lămurească bine pe Lira că la noi e obiceiul aşa: orice socoteli ai avea în trecut, ai venit la noi — gata, s-a isprăvit. Ai înţeles, Surjik?
— Eu, sigur c-am înţeles, răspunde Surjik. E vînăt-roşu la faţă şi fornăie pe nas ca un taur, dar brava lui! a învăţat să îndure cu bărbăţie toate neajunsurile care se abat pe capul unui comandant, cînd în detaşamentul lui lucrurile nu merg bine.
În schimb pe faţa lui Lira este zugrăvită o indignare şi o revoltă atît de mare, încît mă mir cum de nu explodează.
— Ce-i cu voi? Aţi căpiat cu toţii? începe el să urle. Ce vă legaţi de el? Ce, parcă el i-a făcut ceva lui Narîşkin al vostru?
Dar preşedintele, imperturbabil, nu catadicseşte să-i arunce o privire măcar.
— Acum să vorbim despre bibliotecă, spune el, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Avem multe cărţi, Ekaterina Ivanovna nu mai răzbeşte cu ele. Trebuie să-i dăm un ajutor. Pe cine să alegem?
Îl caut din ochi pe Narîşkin. E o adevărată întrupare a buimăcelii. Ciudat lucru: el nu s-a plîns, n-a cerut să fie apărat. Băieţii singuri au băgat de seamă şi i-au luat apărarea. Şi nici nu-l dojeneşte nimeni. Ciudat!...

55

„Ei, mai trăieşti?"

Dar isprăvile lui Lira nu se încheiară aici. Se dovedi a fi o fire extrem de impresionabilă şi de-a dreptul dezarmată în faţa artei, ceea ce era cît pe aci să-l coste viaţa.

În decembrie i-am dus pe copii la teatru.

Am pornit la gară dimineaţa cu primul tren. Ningea cu fulgi mari şi deşi. Paltoanele de iarnă ale băieţilor, deşi nu prea noi, erau călduroase şi bune, nu-i speria gerul. Păşeam în rînduri strînse, repede, şi am fi vrut să mergem şi mai iute, ca să ne vedem odată urcaţi în tren şi plecaţi spre Leningrad.

La ora unsprezece călcam pe pavajul de lemn al străzii Mohovaia. Era duminică, spectacolul începea la ora douăsprezece, dar copiii se şi adunaseră lîngă teatru, gălăgioşi.

De cîte ori nu dăduseră băieţii mei tîrcoale pe-aici întărîtînd şcolarii şi speriind fetele cu mutrele lor obraznice! Grijuliu, îi învăluii pe toţi cu privirea: nu cumva au ceva de „azil" în înfăţişarea lor? Nu cumva se simte în ei vreo urmă din trecutul lor de haimanale? Nu, sînt copii ca toţi copiii, nu se deosebesc prin nimic de ceilalţi! Aceiaşi ochi plini de curiozitate, aceiaşi obraji rumeniţi de ger, acelaşi zîmbet.

— Ce şcoală sînteţi? ne întreabă lumea.

Iată-i şi pe prietenii noştri.

— Bună ziua! Bună ziua! Ce bine c-aţi venit!

Spre noi vin alergînd Jenka şi Tania, cu căciuliţe albe în cap, şi Polesuhin, cu o glugă cafenie.

— Acum sînteţi musafirii noştri.

Poate că aşa o fi. Oricum însă, se poartă chiar ca nişte gazde:

— Nu pe-acolo, nu pe-acolo! Poftiţi pe aici! Aici este garderoba. De aici vedeţi mai bine. Aţi văzut expoziţia? V-o arătăm numaidecît. Dezbrăcaţi-vă repede!

Comandanţii au feţele îngrijorate, încordate. Grozav se tem să nu-i facă de ruşine băieţii, să nu-şi dea-n petic, să nu facă vreo boroboaţă. Pe Surjik, cel mai

mult îl alarmează Lira, care e vesel şi nepăsător, ca de obicei, dar Surjik ştie bine că mutra asta veselă poate să se schimbe deodată şi să se arate sub o înfăţişare la care nici nu te aştepţi.

Arzătoarea năzuinţă a lui Lira de a ajunge în Taşkent, năzuinţă care îl tot arunca dintr-un ţinut într-altul, îl împiedicase pesemne să se cultive: se pare că nu fusese niciodată la teatru şi acum căuta să recîştige timpul pierdut. Nu ştiu cum, dar izbutise să se dezbrace printre primii, o dată cu detaşamentul lui Steklov, pe care noi îl lăsasem să treacă înainte şi acum se zgîia în toate părţile: ba se ducea într-o parte, ba dispărea cu totul şi reapărea deodată tocmai de unde nu te aşteptai.

— Ci stai odată locului, pînă se dezbracă ai noştri, îi şuieră la ureche Surjik.

— Vreau să mă duc acolo, unde s-a dus Steklov cu băieţii.

— Aşteaptă, nu ne-am dezbrăcat încă. Surjik încearcă să se stăpînească, dar Lira nici nu se mai uită măcar la el şi iar dă să fugă. Ci stai odată locului! repetă de astă dată cu desperare Surjik, apucîndu-l de umăr.

Dar iată şi detaşamentul lui Podsolnuşkin e dezbrăcat gata — aici sînt cei mai mari. Intru în sală o dată cu ei. Sala e în amfiteatru, puţin înclinată. Mulţimea pestriţă îţi joacă în faţa ochilor şi nu-i pot desluşi dintr-o dată pe-ai noştri. A, iată-i şi pe ei! Ne fac semne cu mîna, sînt sus de tot. Noi trebuie să ne aşezăm în spatele lor, în ultimul rînd, dar iată că dintr-o parte sare Lira şi, dînd din amîndouă mîinile, îmi arată foarte semnificativ un deget ridicat în sus, apoi un loc alături de el, dă din cap şi-mi face cu ochiul... Toate semnele astea misterioase ca un descîntec trebuie să-mi dea de înţeles că a oprit lîngă el un loc, anume pentru mine. Mă apropii.

— Staţi jos, aici e un loc liber, spune el rugător. Era locul lui Kuzmenko... el a rămas acasă.

Dar chiar să nu fi rămas Kuzmenko acasă, tot nu era mare nenorocire: locurile nu sînt despărţite, e o

singură bancă pe tot rîndul și, dacă te înghesui puțin, mai încap și alții.

Mă așez între Lira și Surjik. În stînga, în spatele meu, stă Petka ; și el pare mulțumit că sîntem oarecum vecini. Deși ne aflăm aici pentru întîia oară, avem multe cunoștințe. Iată-l pe Grișa Lucinkin care ne surîde, făcîndu-ne semne prietenești cu mîna, iată și alte multe fețe vesele și prietenoase : Tanea, Jenia, Ghena. Rîsete, gălăgie. La prima vedere se pare că toți copiii aceștia s-au adunat doar așa, ca să rîdă și să facă larmă. Dar nu, nu este așa ! Rîsetele, zgomotul și vorbăria asta ascund o așteptare, o presimțire nerăbdătoare a noutății, a necunoscutului, a plăcerii.

Ne uităm pe coperta programului. Da, o să fie foarte interesant : uite ce de stînci și cu cîtă dîrzenie se cațără oamenii pe urcușul prăpăstios, ajutîndu-se unii pe alții, sprijinindu-se cu bastoanele de orice ieșitură, trăgîndu-se cu frînghiile. Iar pe spatele copertei stă scris :

„În fiecare vară, savanții-exploratori și cercetașii se împrăștie prin toată țara noastră.

Unii în pustiu, printre nisipuri, unde e o arșiță cumplită.

Alții o pornesc spre Cercul Polar, acolo unde sînt ghețuri veșnice, unde nu cresc decît mușchiul și lichenul și unde toată vara este ziuă și toată iarna noapte.

Alții se urcă sus în munți, mai sus decît norii, în Ural sau în Caucaz. Sînt unii care pornesc prin păduri, pe unde n-a călcat picior de om.

Ce caută ei ?

Comori.

Ca o comoară moartă, nefolosită de nimeni, ascunsă chiar de natură, zac sub pămînt bogății imense : cărbunele, petrolul, arama, fierul, aurul, argintul, mercurul, fosfații, sarea, ipsosul și calcarul.

În țara noastră se desfășoară o operă de construcție cum nu s-a mai văzut pînă acum.

Să cauți, să descoperi, să scoți la lumina zilei comorile naturii, înseamnă să dai un imens ajutor acestei construcții.

De aceea şi umblă exploratorii fără odihnă, nepreupeţindu-şi forţele. Dar ei singuri nu prididesc să facă totul...

În ajutorul savanţilor vin studenţii. Comsomolul îşi trimite forţele de şoc. Turiştii sovietici primesc şi ei însărcinări de a cerceta locurile pe care le străbat.

In piesa „Comoara“ veţi vedea nişte copii care-l ajută pe un student plecat să exploreze munţii...“

...Iată că se stinge lumina în sală. Dar rumoarea nu se potoleşte numaidecît — unii se mai cheamă între ei, într-un colţ s-aud rîsete înăbuşite. Şi deodată totul încremeneşte. Pe scena întunecoasă, proiectorul trimite un fascicul de raze; în fund, pe stîncile unei trecători prăpăstioase coboară un bătrîn. Pufăind din lulea, el examinează copacii care se înalţă pe povîrnişuri. Iată-l, se opreşte în dreptul unui arbore.

— A, bună ziua, îi spune. Ce mai faci, stai? Văd, văd. Foşneşti din frunziş? Da, aud. N-am mai venit să te văd de vreo două săptămîni. Ce mai e nou? Aha, ai noutăţi, dar eu le ştiu pe toate. S-a scărpinat de tine un urs, se cunoaşte. A-a văd... Şi-a ascuţit şi ghearele... Da... De cincizeci de ani de cînd trăiesc în pădure, am ajuns să le ştiu pe toate... Toate le ghicesc. Şi zborul păsării, şi urma fiarelor şi a şerpilor. Un singur lucru nu m-am învrednicit încă să cunosc: graiul jivinelor. Şi tare-mi pare rău! De cincizeci de ani să trăieşti în pădure şi să nu-l pricepi...

Deodată toţi ai mei se pornesc pe rîs şi, fără să vreau, rîd şi eu cu ei. Cei din jur se întorc, se uită la noi, se încruntă, dar nu poţi să nu rîzi: întocmai aşa, ca bătrînul ăsta, vorbeşte cu arborii şi cu ierburile Vladimir Mihailovici al nostru. Şi poate că tocmai de aceea băieţii cred şi mai mult cele ce se petrec pe scenă. Iată ce se petrece acolo:

Un student şi trei şcolari — o expediţie geologică — umblă prin munţii Caucazului, după cupru. I-a surprins o ceaţă deasă şi merg ţinîndu-se încleştaţi de mînă, dar Ptaha, o fetiţă de doisprezece ani, a lăsat o clipă mîna tovarăşului ei şi s-a şi rătăcit. Încep să se strige, să se cheme unul pe altul, dar pe ceaţă ecoul e înşelător, îţi duce glasul aiurea, şi la cîţiva paşi de

tovarășii ei, fetița se pierde. Ea rătăcește singură cîteva zile în șir, nemîncată, fără un suflet de om în jur. Dar nu se lasă biruită de frică. Atîrnă prin copaci bilete: „Mai trăiesc!" nădăjduind că tovarășii ei le vor găsi. Și iată că se întîlnește cu bătrînul pe care l-am văzut la început. Îl cheamă Ivan Ivanovici Groznîi

Bătrînul aruncă un buștean peste trecătoare și, fără să șovăie, Ptaha pornește spre el pe deasupra prăpastiei...

Lira și-a lungit gîtul. Cu mîinile încleștate de genunchi și, fără să clipească, privește încordat scena. În spate simt răsuflarea fierbinte a lui Petka... Fata trece cu bine și hopul acesta.

Dar în actul al II-lea, ea se rătăcește din nou: pămîntul i s-a lăsat sub picioare și Ptaha se prăbușește în gol... O trag cu lațul din prăpastie. Fără să vrea, Lira îmi apucă pe dibuite mîna și mi-o strînge tare; din partea cealaltă, Surjik se încleștează și el de mine. Și deodată, toată sala, ca un singur om, scoate un oftat: Ptaha a căzut din nou în prăpastie, tovarășii încep să o caute iar și n-o găsesc, și de astă dată se pare că nu mai e nădejde să scape cu viață. Explo-

ratorii o caută neobosiţi, fără să uite însă scopul expediţiei lor. Studentul şi şcolarii trebuie să găsească minereul. „Un astfel de ecou nu există decît în peşteri sau lîngă munţii care au goluri. Să ştiţi că ne aflăm lîngă nişte zăcăminte, afirmă studentul. Eu, aici, în Caucaz, alţii în Urali, unii sub soarele ucigător al deşertului, sau prin tundra îngheţată — toţi, toţi luptăm pentru aceeaşi cauză. Ţara are nevoie de fier, cupru, cărbune, petrol, apatite, fosforite, aur, mercur"... Stăpînit de această idee, e a treia vară de cînd se întoarce aici şi caută, caută într-una.

— Toate astea sînt adevărate, Semion Afanasievici? mă-ntreabă Lira în pauză.

— Or fi născociri, ori adevărul adevărat? mă întreabă ca un ecou şi Petka.

— Sigur că născociri! spune convins Surjik, care în timpul piesei urmărise cu atîta încordare păţaniile Ptahei, încît se încleştase de braţul meu şi nu-mi mai dăduse drumul pînă la sfîrşit, ceea ce nu şi-ar fi îngăduit în alte împrejurări.

— Nu se poate să născocească aşa ceva! protestează Petka.

— Ce fată, mă! Ce fată! se minunează Lira, întorcîndu-se cînd spre unul, cînd spre altul.

Dar iată că lumina se stinge din nou. Ultimul act se apropie de sfîrşit, dar Ptaha tot nu apare.

— O s-o găsească? O s-o găsească? şopteşte cineva desperat.

Exploratorii se pregătesc de plecare.

— Aoleu, de ce pleacă? Şi cu ea cum rămîne? se văicăreşte Lira, mai-mai să plîngă.

Iar eu nu ştiu unde să mă uit mai întîi: pe scenă sau la copii, la ai mei sau la ceilalţi?

Exploratorii pleacă: „Ei, Ptaha, Ptaha, adio!"

Şi deodată rîndul întîi, unde stau cei mici, se ridică tot şi, ca atras de magnet, porneşte spre rampă, strigînd:

— Nu plecaţi! Ptaha este aici!

Nimeni nu rîde de purtarea lor, întreaga sală este gata să sară din loc şi să alerge acolo, să-i oprească să nu plece, să-i cheme în ajutorul Ptahăi.

Cînd deodată în munți se pornește un dangăt ca de clopot. Ce să fie, iar vreo taină a naturii ? Nu, e Ptaha. Trăiește și pe lîngă asta a mai și descoperit o mină veche de cupru, cu o mulțime de vase străvechi de aramă, îngrămădite acolo. Ptaha striga, dar n-o auzea nimeni, și atunci s-a apucat să bată într-un lighean de aramă.

Prichindeii din rîndul întîi se întorc la locul lor, mergînd de-a-ndărătelea, toată sala strigă, băieții aplaudă. Lira bate din picioare, pesemne că așa făcea ori de cîte ori era la cinema. Eu îi pun mîna pe genunchi, el își întoarce capul și se uită la mine năuc, cu ochii unuia care nu mai pricepe nimic.

Iar peste două zile în biroul meu intră în goană Petka și, gîfîind, cu ochii cît cepele, strigă cu o voce răgușită de spaimă :

— Semion Afanasievici ! Repede !

În astfel de cazuri nu mai stai să întrebi — trebuie să dai fuga. Ies repede în curte ; Petka gonește cît îl țin picioarele spre parc ; eu, după el. De departe încă văd lîngă fîntîna cea veche, părăsită, un pîlc de copii ; din toate părțile sosesc în goană băieții — nu știu de ce, toți din detașamentul lui Steklov. Se vede că se nimeriseră pe acolo, prin apropiere. Pavlușka Steklov și Lionea Petrov, roșii ca racul de încordare, stau aplecați deasupra fîntînii. Mă apropii din fugă. Amîndoi trag de capătul unei frînghii groase. Dar tocmai în clipa aceea, în adîncul fîntînii se aude un plescăit surd, curmat de un țipăt înfundat. Copiii răspund toți cu un răcnet.

„Lira !“ îmi fulgeră mie prin minte.

— Lira ! Li-ra-a ! strigă băieții. Văleu, s-a prăbușit ! N-au putut să-l țină ! Lirka ! Ei, mai trăiești ?

Mă aplec peste fîntînă și fără să-mi dau seama repet :

— Ei ! Mai trăiești ?

— Trăiesc ! se aude un glas stins tocmai din fundul puțului.

Scot frînghia afară — e trainică, o să ţină. Fac un laţ şi o las din nou să alunece în jos.

— Înfăşoar-o pe tine! Auzi? Înfăşoară frînghia pe ti-ne-e! Pe după şale-e-e! Ei, gata? Acum ţin-te bine!

Încet şi cu băgare de seamă tragem sus frînghia cu încărcătura vie. Mai sus, tot mai sus şi mai aproape. Iată că-i şi aud răsuflarea gîfîită şi-i zăresc creştetul negru. Acum pot să-l ajung şi cu mîinile. Strîng frînghia cu genunchii, îl cuprind pe Lira pe după umeri şi-l trag afară. Faţa lui oacheşă e palidă, atît de palidă, că pare cenuşie, iar ochii îi sînt daţi peste cap. E ud pînă la brîu şi nu se mai poate ţine pe picioare. Abia acum văd lîngă fîntînă, în zăpadă, paltonul şi căciula lui cu urechi. Fără îndoială iarna e dulce, azi abia sînt două grade sub zero, şi totuşi...

Mulţimea asta de godaci care s-a strîns în jur abia dacă te poate ajuta cu ceva. Îl iau pe Lira în braţe şi-l duc în casă. Acolo intră pe mîna Galiei şi a Sofiei Mihailovna. Ele îl freacă, îl schimbă, îl încălzesc. Între timp, băieţii îmi povestesc cum se petrecuseră lucrurile.

Cu o zi înainte, Lira tot umbla pe o scîndură, aruncată peste rîu, să vadă dacă poate şi el, ca Ptaha, să treacă o prăpastie pe un trunchi de copac. Trecuse de vreo cinci ori de pe un mal pe altul, iar în ziua aceea trebuia să încerce dacă poate să fie şi el scos din prăpastie, ca să se convingă cine-i mai tare: el sau Ptaha. Strînsese cîţiva băieţi, îi dusese la fîntînă, şi coborîse în ea un ciubăr vechi, aproape putrezit, care zăcea acolo aruncat de cînd lumea. Iar cînd încercaseră să-l ridice, simţiseră că nu au destulă putere; se speriaseră şi-l trimiseseră pe Petka după mine. Abia se depărtase acesta puţin şi ciubărul se şi desprinsese. Noroc că fîntîna nu era prea adîncă şi că apa din ea nu-i venea lui Lira decît pînă la brîu. Dar neastîmpăratul se udase tot, se lovise şi se şi speriase, ce mai încoace şi-ncolo! Încercase să se caţere pe frînghie, dar cum nu prea avea putere în mîini, căzuse din nou. Tocmai atunci sosisem şi eu cu Petka.

A doua zi, Lira era tras la față și pe fruntea lui strălucea un cucui de toată frumusețea, dar, după cît se vedea, dorința de a se încerca pe sine îl mai rodea și-acum. Totuși se mai potolise puțin. Cît era ziulica de lungă se ținu scai de mine, aproape fără să vorbească, mulțumindu-se doar să facă observații vagi, de felul acestora: „Da-da-a... Tiii!... Păcătoasă poveste!" Și abia mai pe seară își făcu curaj și-mi spuse ce avea pe suflet.

— Semion Afanasievici, Surjik n-are nici o vină! Cum am venit aici, el mi-a spus să nu mă duc la fîntîna aia.

— Nu minți! Pînă acum nici nu ne-am gîndit vreodată la fîntînă. Nu s-au găsit alți deștepți care să se bage în ea...

— Zău că mi-a spus, Semion Afanasievici! Întrebați pe orișicine, așa a zis: cică să nu te duci la fîntîna aia!

— Și de ce te-ai dus?

Auzindu-i răspunsul, era cît pe-aci să cad jos de pe scaun.

— Semion Afanasievici, numai eu sînt de vină: știți, am eu un „ic"!

— Ce-e?

— Se poate să nu știți? Eu am doisprezece ani, dar după minte, numai opt, așa a ieșit la cercetare. De aici mi se și trag toate: îmi spune cineva ceva, — eu, lemn. Îmi vorbești cu frumosul, aiurea, nici nu ascult.

— Of, că tare mai e șiret! exclamă Ekaterina Ivanovna, pe care o umfla rîsul. Știți, *iq*, după definiția pedologilor, reprezintă vîrsta mintală, spre deosebire de cea din acte.

Cînd l-am expediat în fine pe Lira din birou și ne-am săturat de rîs, Alexei Savici, care asistase și el la scenă, ne spuse serios:

— O să mai avem de furcă cu el... țineți minte ce vă spun!

Dintre toți noii veniți, Lira se dovedi a fi cel mai greu de stăpînit. Niciodată nu puteai să știi ce va scor-

ni mîine sau peste o jumătate de oră, şi totdeauna avea o mutră de parcă ar fi fost gata să sară la bătaie. Iar cînd era ceva mai potolit şi mai gînditor, ştiam că asta nu-i decît liniştea dinaintea furtunii: cine ştie ce năzbîtie o să mai facă. Lui Surjik îi venea să-şi ia lumea în cap. Curînd după povestea cu fîntîna se înfăţişă înaintea mea, gata-gata să plîngă. Îl găsise pe Lira tocmai în pădure, numai în cămaşă şi chiloţi, tăvălindu-se prin zăpadă.

— De ce?

— Ca să mă oţelesc, îmi răspunse el, înfipt. N-aţi spus dumneavoastră, Semion Afanasievici, că omul trebuie să fie oţelit?

Dar văzînd că nu sînt dispus să continui convorbirea pe un ton paşnic, Lira recurse îndată la vechiul argument care, după cît se vedea, îl mai ajutase de multe ori în viaţă.

— Semion Afanasievici, aţi uitat ce v-am spus de „ic"?

— Uite ce, — mă încruntai eu deodată, — mai lasă prefăcătoriile astea! Să nu te mai aud că-mi umbli cu „ic"-uri! Dacă nu eşti normal, te expediem de aici cît ai clipi din ochi, aici sîntem cu toţii oameni normali, ai înţeles? Dacă vrei să te oţeleşti — patinează. Va veni vara şi-o să te scalzi, o să faci în fiecare dimineaţă un duş rece şi atunci n-o să te mai sperie frigul nici iarna. Dar acum, îţi ordon: dacă îţi mai dă prin minte ceva... ca oţelitul în zăpadă... întîi să-i spui lui Surjik sau mie. Ai auzit? Şi să nu te mai prind că-mi vorbeşti de ic!

Pe lîngă toate astea, Lira se dovedi a fi pedant: ordinul meu, în ceea ce priveşte patinele, îl îndeplini „prompt şi conştiincios". În aceeaşi zi, ieşind pe cerdacul casei, am avut plăcerea să văd următorul tablou: în mijlocul curţii, pe un gheţuş, se bălăbănea, cumpănindu-se cu braţele, cu picioarele nesigure alunecîndu-i în toate părţile, un fel de momîie tare caraghioasă. În jurul ei, Petka, Pavluşa şi încă vreo cinci-şase ştrengari îi dădeau care mai de care sfa-

turi preţioase. Dar degeaba : picioarele i se desfăcură într-un unghi greu de închipuit şi buf ! Lira căzu pe spate, scoţînd această exclamaţie de neimitat :

— Aoleu, da' de ce o fi alunecînd aşa gheaţa asta ?

Şi odată sculat în picioare, se legă de Petka :

— Ascultă, mă, spui sau nu spui ? Cum naiba ai învăţat tu să te dai cu patinele ? Eu de ce nu pot, ai ? Vreau să merg drept, şi picioarele o iau razna, unu' intr-o parte şi altu' în alta...

La care Petka îi răspunse concludent :

— Păi eu... foarte simplu... cum pornesc, cum cad ! Cum pornesc, cum cad ! Aşa am învăţat...

De atunci, în fiecare zi după ce se isprăveau lecţiile, Lira... pornea cu patinele şi cădea, pornea şi cădea, în strictă conformitate cu reţeta lui Petka, şi nimeni nu se îndoia că avea să înveţe să patineze, şi încă foarte curînd.

— Îmi place băiatul ăsta ! zise Korol. E tare aprig.

Şi mie-mi plăcea. Avea în el un amestec hazliu de şiretenie şi de spontaneitate. Era şi curios ca o maimuţă, şi lacom să priceapă tot ce vedea în jur, şi neînchipuit de ager şi de aprig — Korol găsise cuvîntul cel mai nimerit. Era aprig în toate : fie că se juca sau patina, fie că pur şi simplu trebuia „să-i dea una" lui Narîşkin sau să-i pună piedică, dar aşa fel încît nimeni, nici Surjik, nici Steklov, nici chiar Jukov, să nu se poată lega de el. Nici un cuvînt auzit, nici o întîmplare fie ea cît de mică, nu trecea fără să-i lase în suflet o urmă. De altminteri aşa şi umbla, cu ochii mari, cu gura întredeschisă, ca şi cum ar fi sorbit tot ce vedea, tot ce auzea ; şi nu avea de loc mutra unui căscat. Iar cînd era certat pentru cine ştie ce altă poznă, îşi pleca ochii, ştiind pesemne că l-ar fi dat de gol, drăcoşi, negri şi arzători ca jeraticul cum erau.

— Ei, cum rămîne, mai pleci in Taşkent ? îl întrebă odată Korol.

Lira îmi aruncă la iuţeală o privire şi numaidecît lăsă genele în jos :

— Ce să caut acolo ? Ce să văd eu în Taşkent ?

56

Fraţii Grachi

Nikolai Ivanovici se încadră în colectivul nostru repede, uşor şi trainic. Nu fusese nevoie să ne deprindem cu el, parcă ne-am fi cunoscut de totdeauna.

Ţin minte, Anton Semionovici obişnuia să spună că profesorii care predau la aceeaşi şcoală, colonie sau cămin, trebuie să fie nu numai colegi, dar şi prieteni. Fiindcă un om nu poate să se-mpartă în două : jumătate — pentru lucru, jumătate — pentru acasă, pentru viaţa lui personală, şi nu se poate ca oamenii să fie prieteni numai între zidurile şcolii, iar de îndată ce i-au păşit pragul, să se însingureze.

Educatorii neuniţi, izolaţi, nu pot întări un colectiv de copii. În comuna Dzerjinski toţi comunarzii ştiau că educatorii noştri sînt prieteni — prieteni pe viaţă, devotaţi şi siguri. Şi aici la Poiana Mestecenilor avusesem noroc : deşi nu semănam între noi şi aveam firi deosebite, fiecare din noi se nimerise să fie pe placul celorlalţi, fiecare îşi stima tovarăşul şi căuta să-l înţeleagă şi nu numai din „îndatorire profesională". Fiecare ştia că oricare dintre tovarăşii săi de muncă îl va ajuta oricînd şi cu vorba şi cu fapta, îl va înlocui, iar la nevoie va lua asupra-şi grija sa. Despre asta nu discutasem niciodată, dar totul era limpede şi fără cuvinte. Deşi ai ajuns înot în largul mării, barca e alături de tine ; o vorbă — şi eşti sprijinit ; chiar dacă nu spui nimic, vor vedea singuri că te-neci, îţi vor întinde mîna şi te vor scăpa.

Nikolai Ivanovici avea o fire bună şi, în afară de asta, era foarte tînăr, cel mai tînăr dintre noi toţi, aproape un băieţandru. Văzîndu-l printre băieţi, la început mă gîndeam cu grijă : oare îl vor respecta ? Nu se poartă prea amical cu ei ? Dar ştia să păstreze între el şi copii o distanţă pedagogică nevăzută, pe care copiii o simţeau fără greş. Într-un rînd, nu ştiu cui îi venise întîi în minte, dar Nikolai Ivanovici, Korol, Razumov, Jukov şi Volodin se hotărîseră să facă singuri un aparat de radio şi apoi să instaleze apa-

rate de recepție în toată școala. Se adunau după lecții în atelier, lîngă masa de lucru a lui Alexei Savici, țipau, se certau, întrerupîndu-se unul pe altul. De departe păreau cu toții de aceeași vîrstă, dar dacă stăteai să asculți, înțelegeai îndată că între ei se afla un educator — cuvîntul lui era lege ; cum spunea el, așa și rămînea, deși nu poruncea, nu-i repezea, nu le făcea morală. Îl interesau toți copiii, tot ce gîndeau și făceau ei. Aducînd mereu vorba despre Pletniov, îi cîștigase pe Korol și pe Razumov. „Ia spuneți-mi, cum este, că eu nu l-am cunoscut" ? îi întreba el. Și Korol cu Razumov îi explicau pe-ntrecute cum era „Pletniov".

— La el vorba e vorbă... și e drept... Cînd a spus odată ceva — așa a rămas... Nu ți-ar nedreptăți pe nimeni... Dar dacă-i intri pe mînă... și nu-i e frică de nimic... nu-i pasă, orice-ar fi... da, prieten ca el, mai rar...

— Atunci cum de v-a părăsit, dacă e un prieten atît de bun ?

— Nu i-a plăcut ceva aici și a plecat. E ambițios, nu se lăsa Razumov.

Korol, care enunțase odată teoria „ambiției prostești", tăcu prudent, ca să nu-l mîhnească și mai mult pe Volodea, cred eu.

Nikolai Ivanovici îmi punea mereu întrebări în legătură cu Panin, Kolîșkin, Repin — se interesa de fiecare în parte. Era harnic, sprinten, nu se dădea în lături de la nici o treabă și noi îl îndrăgisem cu toții.

Dar, uite nenorocirea : Nikolai Ivanovici avea și o soție. Cîndva, la secția orășenească de învățămînt, Zimin mă bucurase spunîndu-mi că dintr-o singură lovitură îmi procurase doi profesori — de fizică și de istorie. Da, atunci venirea lui Nikolai Ivanovici, ca și a soției sale, mă bucurase deopotrivă de mult. Dar de atunci bucuria mea se mai întunecase.

Pe soția lui Nikolai Ivanovici o chema Elena Grigorievna. Era frumoasă și tînără, mai tînără chiar decît Nikolai Ivanovici, dar curînd ne încredințarăm că firea ei nu se potrivea cîtuși de puțin cu înfățișarea și vîrsta pe care o avea ; o fire ca a ei i s-ar fi potrivit foarte bine unei babe răutăcioase și cîrtitoare.

La şcoală, totdeauna venea posomorîtă, îmbufnată. Nu spunea niciodată : „Azi e urît afară". Se exprima cam aşa : „Ce zi scîrboasă, mizerabilă şi infectă!" Nu ţi-ar fi spus simplu : „Sînt obosită". Nu, ea declara, parcă răzbunîndu-se pe cineva, parcă făcîndu-i în necaz : „Sînt ruptă de oboseală, de parcă aş fi tras la jug!" Sau : „Am o dispoziţie infernală". Despre băieţi zicea : „Nu înţeleg nimic, sînt nişte dobitoci, nişte incapabili. Ce căutăm noi aici? Cum de ţi-a trăsnit prostia asta prin cap?" Şi toate astea, în cancelaria profesorilor, zi de zi, cu o voce tare şi arţăgoasă.

Nu se sfia să se certe cu Nikolai Ivanovici de faţă cu toţi. De altfel, cearta era întotdeauna unilaterală — Elena Grigorievna ţipa, iar Nikolai Ivanovici se înroşea şi, chinuit, căutînd să nu se uite la noi, încerca s-o împace cu glas coborît :

— Liolia... ascultă, Liolia... lasă pînă ajungem acasă... dar acum, te rog, Liolia, încetează...

Sau venea după el, dacă rămînea prea mult cu băieţii, şi-l lua din scurt :

— Nikolai, hai acasă !

El se scula ca un şcolar, roşu la faţă, fîstîcit şi mormăia grăbit :

— Numaidecît, numaidecît...

Şi abia ieşiţi pe uşă afară, îi şi auzeam glăsciorul :

— Ţi-am spus de o mie de ori ! Ce tîmpenie mai e şi asta ?

— Muierea dracului ! murmură odată Korol, după o astfel de scenă, privind revoltat în urma lor. Ce-o fi avînd de ţipă mereu aşa la el ?

— Şi el, ce om sucit, nu zice nimic ! spuse Jukov necăjit şi deodată adăugă cu o răutate, care nu i se potrivea de loc : Ce i-aş mai fi arătat eu !

— Curat zgripţuroaică !... le ţinu isonul cu un oftat Volodin.

Trecui grăbit pe lîngă ei, cu aerul unui om extrem de ocupat şi care, bineînţeles, n-ar fi putut să audă nimic din ce se vorbea în jur. Dar, vrînd-nevrînd, trebuia să recunosc : da, era o situaţie stupidă şi echivocă.

S-ar fi părut că toate astea îi privesc numai pe ei doi, că e o chestiune de familie, pur particulară, dar noi înţelegeam cu toţii că aşa ceva nu mai putea să dureze. Curînd, Sofia Mihaïlovna îmi spuse:

— Dacă nu intervine o schimbare, tare mă tem că Nikolai Ivanovici va fi silit să ne părăsească. Şi ar fi păcat...

Vorbele ei nu mă mirară. Şi mă gîndeam: nu putem admite ca băieţii să aibă mereu în faţă un exemplu atît de urît. Vedeam că nu numai cei mari, dar şi unul ca Lira se uita uneori cu milă la Nikolai Ivanovici, ca şi cum ar fi spus: „E-ehh, săracul de tine, ai păţit-o! De ce rabzi?"

Profitînd de un moment cînd în cancelarie rămăsesem numai noi doi, între patru ochi, şi negăsind cuvintele cele mai potrivite, începui aşa:

— Vreau să-ţi spun ceva, Nikolai Ivanovici... e o chestiune delicată... Te apreciem foarte mult pe dumneata, şi ne-ai lipsi extrem de mult. Dar trebuie să-ţi spun...

Înţelese îndată despre ce era vorba. Se făcu palid şi se sculă în picioare.

— Nu cred că raporturile mele familiare ar putea să aibă... izbucni el întărîtat, dar numaidecît dădu din mînă şi se aşeză iar pe scaun, continuînd cu glas obosit: Înţeleg, Semion Afanasievici. Sigur, aveţi dreptate. Ştiţi, mai încerc o dată să-i vorbesc nevestei mele...

Nu ştiu ce i-o fi spus. Însă în zilele următoare, Elena Grigorievna parcă se mai dădu pe brazdă. Nu mai ţipa la el de faţă cu toată lumea, însă degeaba, nu-ţi poţi lăsa firea acasă şi nici n-o poţi ascunde în buzunar, cînd te duci la lucru.

Ea preda istoria, şi despre evenimentele şi eroii din istorie vorbea cu acelaşi arţag, de parcă ar fi avut ceva personal cu fiecare din ei.

Dacă vreunuia din băieţi i se întîmpla să greşească, începea imediat să ţipe, ceea ce, după cum se întîmplă mai totdeauna, nu avea nici un fel de efect asupra copiilor.

În grupa a cincea învăța un flăcăiandru din cei nou-veniți — Grișa Kuzmenko. Grișa își pierdea destul timp cu lecțiile, dar într-un fel anume: făcea fițuici. Profesorii îl prindeau mereu cu niște fîșii subțiri de hîrtie acoperite cu date, formule fizice sau declinări nemțești. Prinzîndu-l o dată cu o astfel de fițuică, Elena Grigorievna începu să țipe la el, și de ce țipa mai mult, cu atît devenea Grișa mai nepăsător. După aerul lui plictisit, răbdător, se cunoștea că pentru el toate astea nu erau decît un fel de ploicică de vară și că așteaptă resemnat: o să toarne cît o să toarne, dar odată și-odată tot o să înceteze.

Lecția următoare era germana.

Se întîmplă ca și Sofia Mihailovna să-l scoată la lecție pe Kuzmenko. Acesta ieși la tablă și, uitîndu-se pe furiș în palmă, începu să decline nu tocmai repede, dar fără greșeli, „Der Tisch".

Nimeni nu se îndoia că Sofiei Mihailovna nu-i scăpase grija deosebită cu care Grișa își privea palma. Dar Sofia Mihailovna se uita atentă la tablă — și pe tablă Grișa își scria măruntel temele — și-ndată ce isprăvi cu declinarea, ea îi spuse doar atît:

— Bine, e corect.

Pe urmă se apropie de el, îl luă de mînă — Grișa se zăpăcise de-a binelea — și cu o cîrpă udă, care atîrna într-un cui lîngă tablă, îi șterse apăsat palma. I-o frecă bine, se mai uită o dată la ea, i-o mai șterse puțin, apoi, cu aceeași cîrpă, șterse și ce era scris pe tablă și-i spuse tot atît de liniștit, fără să ridice glasul:

— Mai declină o dată. Dar un alt cuvînt — „der Stuhl".

În timpul acestei operații, Grișa părea gata-gata să intre în pămînt de rușine și-ai fi putut să-i scaperi un chibrit de obraji, atît de înflăcărați erau.

Cineva pufni și, ca la o comandă, toată clasa izbucni în hohote de rîs. Lui Jukov îi dăduseră chiar lacrimile și își tot freca ochii cu pumnii. Sofia Mihailovna se întoarse spre clasă și, ridicînd puțin mîna, spuse cu o voce imperturbabilă:

— Vă rog, mai încet!

în recreaţie. Korol zise, clipind vesel din ochi:

— Fiţi siguri — e pentru ultima oară. Ei, Grişka, ţi s-a înfundat! Nu e ca la Elena Grigorievna: „Măgarule, cum îndrăzneşti!“ Şi o imită întocmai pe profesoara de istorie.

Băieţilor nu le plăceau de loc orele Elenei Grigorievna. Învăţau acum istoria Romei, o istorie plină de evenimente, care ne tulbură pînă şi azi, deşi Roma şi oamenii de atunci au dispărut de mult, de foarte mult. Dar cînd băieţii îşi pregăteau lecţiile sau răspundeau în clasă, vedeam cît de plictisiţi erau şi mereu auzeam aceeaşi formulă seacă, repetată cu acelaşi ton: „Aristonic era reprezentantul... Scipio Africanul era reprezentantul...“

Elena Grigorievna ignora cu desăvîrşire oamenii, nu avea nici măcar curiozitatea să te privească în ochi, să se întrebe: cine eşti şi ce eşti? Ce vrei, încotro te îndrepţi? Ce vei ajunge? Nu ştia nimic despre băieţi, despre niciunul din ei. „La mine are suficient“, răspundea ea, cînd o întrebam de Jukov. „Are insuficient“, spunea despre Korobocikin. Şi atîta tot. De ce se făcuse oare profesoară? Şi de ce tocmai profesoară de istorie? Asta nu puteam să înţeleg. Dar lucrul cel mai de neînţeles era — de ce se căsătorise ea cu Nikolai Ivanovici? Oameni mai străini unul faţă de altul şi care să semene mai puţin nici că se putea închipui!

Cînd Sofia Mihailovna îi făcea cîteodată observaţii în legătură că felul cum îşi ţinea lecţiile, Elena Grigorievna o asculta iritată şi-i răspundea bombănind: „Eu mă ţin de program. Aşa scrie în carte... Ce înseamnă „plictisitor“? Doar nu dau lecţii de dans!“

— Of, mîine iar avem istoria! spuse într-o zi Korol plictisit, strîngînd caietele.

— De ce vă temeţi voi atît de mult de istorie? îl întrebă Vladimir Mihailovici, întorcîndu-se mirat spre el.

— Păi ce, nu poţi să ţii minte nimic! Şi mori de plictiseală. Fel de fel de nume... Tiberiu — ce nume! Şi de ce să învăţ despre el?

— Cum aşa? Nu te înţeleg, Mitea.

— Nu-mi place Tiberiu ăsta! E cu două fețe. Se gîndea numai la el și se prefăcea că are grijă de popor... Vladimir Mihailovici, dar ce-i cu dumneavoastră? Vi-e rău?

Vladimir Mihailovici se făcuse alb la față ca varul; pînă și buzele i se albiseră. Tocmai scotea niște hîrtii din geantă și încremenise cu ele în mînă, apoi, tremurînd, se apucă în neștire să le vîre din nou la loc. Băieții se uitau la el zăpăciți; niciodată nu-l văzuseră atît de supărat și nu pricepeau ce se întîmplase. Doar nu putea să se supere pentru un oarecare Tiberiu, mort acum două mii de ani și mai bine! Eu eram singurul care înțelesesem ce se petrecea în sufletul lui Vladimir Mihailovici; el nu numai că se simțea jignit de ce credeau băieții despre Tiberiu, dar în același timp era și supărat, supărat foc pe Elena Grigorievna.

— Stai jos, Koroliov, i se adresă el în cele din urmă lui Korol, spunîndu-i poate pentru întîia oară nu pe numele cel mic, ci pe numele de familie. Și dumneata, Jukov, și dumneata Repin, stați jos. Cu voia dumneavoastră, Semion Afanasievici, — mi se adresă el pe un ton oficial, — voi reține cîteva minute grupa a cincea.

Cîtva timp se plimbă de colo pînă colo prin clasă, apoi se opri la fereastră.

— Cînd au trăit frații Grachi? Spune-mi te rog dumneata, Jukov.

Sanea se sculă:

— În secolul al doilea înaintea erei noastre.

— Așa. Spune-mi, te rog, Sanea, cum trăiau țăranii în Roma antică. în secolul al doilea înaintea erei noastre?

— Foarte rău, Vladimir Mihailovici. Ei n-aveau pămînt. Tot pămîntul era în mîinile bogaților.

— Dar pămîntul cucerit prin războaie? Al cui era pămîntul acesta?

— Era socotit proprietate publică, dar de fapt era tot al bogaților. Ei îl luau în arendă și-l priveau ca pe un bun al lor.

— Aşa este. Stai jos, Sanea. Aşadar un cetăţean roman, Caius Laelius, s-a hotărît să desfiinţeze această orînduială nedreaptă. El a propus să li se ia bogaţilor prisosul de pămînturi şi să li se împartă ţăranilor cu pămînt puţin sau fără pămînt. Dar în ultimul moment, Caius Laelius s-a temut să nu se pună rău cu bogaţii şi şi-a retras propunerea. Pentru fapta aceasta a fost supranumit „prevăzătorul". Teama pentru viaţa, liniştea şi siguranţa sa s-a dovedit în sufletul lui mai puternică decît sentimentul dreptăţii. Nu ştiu dacă se cuvine să te mîndreşti cu o astfel de poreclă — „prevăzătorul" ! Eu unul cred că este o poreclă de ocară.

— Aşa e ! îl aprobă Korol de la locul lui.

— Tiberiu Grachus nu era un om prevăzător, continuă Vladimir Mihailovici, ca şi cum nici nu l-ar fi auzit. Tiberiu Grachus era gata să apere o cauză dreaptă pînă la ultima lui picătură de sînge. Nu putea să privească liniştit cum sărăcesc ţăranii romani, ce viaţă vrednică de milă duc ei. „Fiarele sălbatice îşi au culcuşul şi vizuinele lor unde se pot adăposti, iar oamenii care luptă şi mor pentru Roma n-au nimic în patria lor în afară de aer şi lumină şi, lipsiţi de cămin, ei pribegesc ca nomazii cu nevestele şi copiii lor. Conducătorii de oaste îşi înşeală soldaţii. O mulţime de romani luptă şi mor pentru bunăstarea altora, pentru bogăţia altora. Oamenii îi numesc stăpîni ai lumii, iar ei n-au nici măcar pe ce să-şi culce capul". Ce zici, Koroliov, astfel de cuvinte, astfel de gînduri pot fi ale unui om necinstit şi făţarnic ?

— Dar nouă nu ni s-au spus toate astea... Ni s-a spus...

— Staţi puţin. Cel mai groaznic viciu al omului este lăcomia. Lăcomia dă naştere la toate celelalte vicii. Bogătaşii pentru nimic în lume nu s-ar fi învoit să se despartă de bogăţiile lor. Nu voiau să cedeze nici cel mai mic petic de pămînt, nu voiau să se lipsească de nimic. Totuşi ei se temeau să înceapă o luptă deschisă împotriva lui Tiberiu, care era foarte iubit şi respectat de popor. Şi ei l-au convins pe Octaviu să vorbească împotriva lui Tiberiu şi să respingă legea propusă de el. Şi obiceiul de pe atunci era aşa :

dacă unul din tribuni se pronunţa împotriva unei propuneri, însemna că propunerea era respinsă, chiar dacă toţi ceilalţi ar fi fost de acord cu ea. Dar Tiberiu nu s-a lăsat. El a propus o nouă lege, după care bogaţii erau siliţi să elibereze imediat toate domeniile publice. Dumneata, Koroliov, spui că Tiberiu era un om necinstit. Ia ascultă ce-a făcut...

Nu o dată i-am observat pe copii la orele Elenei Grigorievna. Stăteau cuminţi fiindcă aşa era regulamentul, stabilit de ei înşişi : să stea frumos la lecţie. Dar era absolut sigur că Dmitri priveşte pe fereastră afară şi se gîndeşte la altceva, că Volodin, deşi se uită atent la Elena Grigorievna, nu se gîndeşte de loc la Regatul Pergamului sau la fraţii Grachi. Avea un aer absent şi adîncit şi era tot atît de departe de Roma, ca de o stea din cer.

Acum însă puteam să-mi dau capul că toţi băieţii văd aievea Roma antică, că-l văd cu ochii lor pe Tiberiu cum îl aleg a doua oară tribun, cum o mulţime imensă se adună pe Capitoliu, cum se năpustesc acolo toţi duşmanii lui Grachus, înarmaţi cu pietre şi măciuci şi cum înaintează asupra lui Tiberiu, stîlcind în bătăi şi măturîndu-i din cale pe toţi cei care-i stau în apărare...

...O bătaie în uşă. Cineva mă cheamă : o telegramă de la secţia de învăţămînt. Mă duc s-o primesc şi mă întorc numaidecît sus, dornic să ascult pînă la sfîrşit, dar mă tem să nu-i tulbur. O clipă zăbovesc la uşa clasei. Acum Vladimir Mihailovici le povesteşte despre Caius :

— „Unde să-mi caut adăpost, nenorocitul de mine? spune fratele mai mic al lui Tiberiu. La cine să mă duc ? Pe Capitoliu ? Dar acolo nu s-a zvîntat încă sîngele fratelui meu. Acasă ? Ca să văd durerea şi desperarea mamei mele ?“

...În ziua aceea, grupa a cincea a întîrziat la toate : a băut tîrziu ceaiul, tîrziu s-a apucat de lecţii, şi desigur că n-a avut timp nici să se odihnească. Dar n-am văzut urmă de oboseală pe feţele băieţilor. Iar

Korol, ducîndu-se la culcare, mi-a spus cu o convingere adîncă :

— Fraţii ăştia Grachi, da ! zic şi eu că au fost oameni !

57

Încă o lecţie de istorie

După o zi mă dusei din nou la ora de istorie la grupa a cincea. Nu fiindcă m-aş fi aşteptat să găsesc acolo o schimbare. Nu. Ci aşa aveam noi obiceiul, eu şi cu Sofia Mihailovna, să nu lăsăm să treacă o zi fără să asistăm la lecţii : ea controla, dădea sfaturi, iar eu învăţam lucruri noi. Nu matematică, nici limba rusă sau fizică, ci arta de a preda şi de a educa. Iar la Elena Grigorievna mă mai dusesem şi în nădejdea că voi găsi o soluţie pentru cazul ei. Trebuia să întreprindem ceva ca s-o facem să înţeleagă, să se convingă că felul ei de a preda sugrumă, compromite un obiect interesant şi important.

Ca întotdeauna, mă aşezai în ultima bancă şi mă pregătii să ascult lecţia laolaltă cu băieţii. Dincolo de ferestrele înalte, scînteia şi strălucea cerul senin, spălat de ploaie, atît de albastru, încît ţi se părea că se apropie primăvara. În clasă, foşnet de caiete, de cărţi. Volodin îşi băgase, nu ştiu de ce, capul în pupitru, şi se pare că se hotărîse să rămînă acolo. Dar la un moment dat, scoţînd capul afară, vocea Elenei Grigorievna răsună sec şi poruncitor :

— Volodin, la tablă !

Volodin oftă amărît, se sculă în picioare, îşi netezi cămaşa şi, trecînd printre bănci, se opri la tablă. Ca întotdeauna nu ştia ce să facă cu mîinile şi, răbdător, aştepta întrebarea.

— Să-mi vorbeşti despre legea agrară a lui Tiberiu Grachus, îl somă tot atît de aspru şi tăios Elena Grigorievna şi, înainte ca Volodin să fi deschis gura, întoarse capul spre fereastră.

Pe mine mă revolta întotdeauna obiceiul acesta al Elenei Grigorievna de a privi plictisită pe fereastră în timp ce băieții răspundeau. Uite și acum se uită la cer, la brazii de-afară, cu o privire absentă, de parcă n-ar vedea nimic din toate acestea — cel puțin așa se vede după fața ei.

— Tiberiu voia ca oamenii săraci să aibă și ei pămînt. Dar lucrul cel mai rău la un om e lăcomia...

Trezindu-se parcă deodată, Elena Grigorievna ridică din sprîncene. Iar Volodin continuă, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic :

— ...dar bogătașii nu voiau să-și dea pămîntul. Atunci Tiberiu le-a spus : „Va să zică așa ! Vă roagă omul cu binele, iar voi nu vreți ! Atunci să dați pămîntul numaidecît încoace !" Iar lui Octaviu îi zice : „N-ai să sărăcești din cauza asta, lasă că am să-ți dau pămîntul meu." Dar Octaviu s-a încăpățînat și n-a vrut și n-a vrut. Era prieten cu Tiberiu, și Tiberiu ținea la el. Dar Tiberiu tot i-a spus-o : „Dacă nu te gîndești la popor, ce fel de tribun ești ? Acum o să votăm ca să te scoatem din rîndul tribunilor." Și încep ei să voteze, și toți erau împotriva lui Octaviu. Atunci Tiberiu îi zice : „Te rog, pentru cea din urmă oară, gîndește-te bine." Dar Octaviu ținea cu bogătașii și n-a vrut să asculte. „Atunci să votăm mai departe", zice Tiberiu. Aproape toți erau împotriva lui Octaviu, și Tiberiu l-a scos cu sila din rîndul tribunilor...

Elena Grigorievna nu mai privește de mult pe geam. Se uită la Volodin mirată, buimăcită chiar.

— Dar spune-mi, — întreabă ea, — de ce îl tot ruga Tiberiu pe Octaviu ?...

— Păi, acolo la ei aveau o regulă : dacă măcar unul dintre tribuni era contra, ăilalți care erau pentru nu mai aveau nici o putere, explică Volodin, încrezător.

— Așa, așa...

Elena Grigorievna tace, tace ; toți înțeleg foarte bine tăcerea asta și tac și ei, foarte serioși. Dar Volodin nu-i de loc diplomat : el vede că profesoara e mirată și, în simplitatea sufletului său, ar vrea să-i explice cum stau lucrurile :

— Ne-a povestit deunăzi Vladimir Mihailovici... Korol zice: „Frații Grachi — să mori de plictiseală, nu alta“ — și atunci Vladimir Mihailovici...

— Du-te la loc, îi taie vorba brusc Elena Grigorievna.

Și Volodin, mirat, se duce la locul lui.

Andrei surîde printre gene. Pe fața deschisă a lui Korol stă scris cu litere mari un „aha“ ! de triumf. Iar Serghei se uită mustrător la Volodin: „Măi nătăflețule, măi !“...

— Razumov, la tablă ! Continuă.

Razumov are o memorie bună și vorbește frumos, curgător :

— Tiberiu Grachus și-a atins scopul, dar abia acum venea greul : trebuia să înfăptuiască legea. Și era încurcătură mare : nu se știa care pămînturi sînt ale bogaților și care-s arendate. Pe cele arendate se aflau fel de fel de construcții, oamenii secau bălțile, plantau vii. Și, bineînțeles, bogătașii se împotriveau. Dar Tiberiu nu se lăsa. El spunea că trebuie să li se dea țăranilor bani din vistieria publică ca să-și cumpere și ei pluguri, sape. Și a mai propus să se reducă termenul serviciului militar. Dar aici alt necaz : trebuia să se aleagă noi tribuni. Și toate astea se nimeriseră cum e mai rău, fiindcă alegerile se țineau tocmai acum cînd țăranii erau la muncile cîmpului. Tiberiu își dădea seama că ei nu vor putea veni să voteze pentru el...

Volodin răspundea corect, dar nu prea curgător, se cam încurca la vorbă. Razumov însă vorbește ușor și de la primele cuvinte înțelegi că are aceeași sursă de cunoștințe ca și Volodin.

Elena Grigorievna îl mai întrebă și pe Jukov. Sanea povestește despre Caius Grachus și auzim din nou : „Unde să-mi caut adăpost, nenorocitul de mine ? Capitoliul încă nu s-a zvîntat de sîngele fratelui meu, iar acasă maică-mea plînge...“

...Intrînd în cancelarie, Elena Grigorievna se apropie de Vladimir Mihailovici, care se și așezase la masă cu un teanc de caiete pe care trebuia să le corecteze.

— Vladimir Mihailovici, — începe ea, și fața ei frumoasă, cu trăsături regulate se face deodată sta-

cojie; pînă şi fruntea i s-a înroşit, cu urechi cu tot, — azi i-am întrebat pe băieţii de la grupa a cincea despre fraţii Grachi...

Şi se opreşte brusc. Vladimir Mihailovici înalţă capul privind-o iscoditor.

— Mi-au răspuns altfel decît scrie în manualul lor... Aici Elena Grigorievna face o pauză.

„Ia te uită! mă gîndesc eu. Te pomeneşti că e în stare să asculte şi ea de cineva!"

Mă uit pe furiş la ei şi mă mîngîi cu o speranţă timidă. Poate că i s-o fi trezit conştiinţa. Dacă şi-ar da seama cîte poate învăţa de la Vladimir Mihailovici, numai să vrea. Ei, de-ar fi aşa...

Şi deodată, ca şi cum şi-ar fi adunat toate puterile, Elena Grigorievna declară cu vocea ei obişnuită:

— Ceea ce le-aţi povestit elevilor n-are nici în clin, nici în mînecă cu istoria. Nu e decît literatură. Dacă vreţi să ştiţi, o astfel de atitudine faţă de istorie e pur şi simplu o atitudine idealistă. Parcă poate să depindă evoluţia unui eveniment de însuşirile personale ale unui om, oricare ar fi ele — bune sau rele! Da, e idealism! Şi pe urmă, ce înseamnă asta: de ce vă amestecaţi în munca mea? Doar eu nu dau în locul dumneavoastră lecţii de aritmetică. Nu vin la dumneavoastră să vă povăţuiesc...

Cum îndrăzneşte să vorbească în felul ăsta cu Vladimir Mihailovici? Mă ridic brusc în picioare, dînd cu zgomot scaunul la o parte, dar bătrînul îmi face un semn uşor cu mîna. Se ridică în faţa Elenei Grigorievna, înalt, masiv, şi o priveşte neclintit cu ochi reci şi atenţi.

— Chiar vă rog să poftiţi la lecţiile mele, Elena Grigorievna. Vă voi fi recunoscător pentru fiecare sfat înţelept pe care mi-l veţi da. Sînt obişnuit să ascult o critică tovărăşească.

Bătrînul vorbeşte răspicat, parcă stăpînindu-se. Şi deodată, schimbîndu-şi pe neaşteptate tonul, continuă cu totul altfel — pătimaş, fără să-şi aleagă vorbele, fără să se gîndească.

— Şi mă socotesc vinovat pentru că nu v-am spus-o mai demult: nu se poate preda istoria aşa cum o pre-

dați dumneavoastră. Ceea ce predați dumneavoastră e pură calomnie. Calomniați oameni care nici măcar nu se mai pot apăra! Eu, uite, pot să mă apăr de învinuiri nedrepte, și Semion Afanasievici de asemenea, dar Nevski sau Petru cel Mare — nu, ei sînt muți și lipsiți de apărare în fața dumneavoastră. Nu se poate să le serviți copiilor niște definiții abstracte în loc de istoria vie a poporului!

Cît îmi pare de bine că Vladimir Mihailovici poate și el să se supere uite-așa, cu adevărat, din tot sufletul, fără să se mai stăpînească! De altfel, enervarea lui nu mai este o noutate pentru mine — n-am uitat încă întîlnirea cu pedologii.

Stau așa, față în față, și Vladimir Mihailovici, după cum se vede, nici nu se gîndește să-și ceară scuze, pentru că s-a amestecat în munca altuia (și trebuie să mărturisesc că mă așteptam totuși să-și ceară scuze, să-l biruie obișnuința — doar e atît de prevenitor, atît de prietenos și ireproșabil de politicos, întotdeauna și față de toată lumea!).

— Ați văzut manualele? Ați văzut indicațiile metodologice? întreabă Elena Grigorievna pe un ton rece și tăios.

Ca să se poată uita drept în fața lui, e nevoită să-și dea capul pe spate și are, poate fără voia ei, un aer nespus de sfidător.

Iar Vladimir Mihailovici, vrînd-nevrînd, se uită la ea de sus în jos.

— Bine, Elena Grigorievna, dar n-avem și noi un cap pe umeri? Se poate să nu ne gîndim și noi? Îmi spuneți: idealism. Dar istoria o făurește poporul și din el se nasc eroi, iar dumneavoastră... Se poate să credeți că personalitățile istorice sînt niște marionete, fără inimă, fără minte? Niște păpuși mecanice, care îndeplinesc voile istoriei? Așa vă închipuiți dumneavoastră?

— Nu sînt de acord! Și o să vorbesc despre toate astea la secția de învățămînt.

— Cît despre mine, sînt de aceeași părere cu Vladimir Mihailovici, spune răspicat Sofia Mihailovna. Am să vorbesc și eu despre asta... și nu numai la

secția de învățămînt... Cred că este de datoria noastră să scriem la Moscova tot ce credem despre manualele și programele de istorie, de literatură și de geografie.

Vladimir Mihailovici se așază jos, trecîndu-și batista peste frunte.

— Vă voi arăta ce-am scris anul trecut... mi-a mai rămas o copie.

58

O întîlnire neașteptată

De cu vară pe malul rîului rămăseseră cîteva bîrne lungi și groase. Băieții noștri le tot dădeau tîrcoale, dar nu îndrăzneau să se atingă de ele. Și totuși, stăpînul lor nu mai apărea ; toată toamna bîrnele zăcuseră în ploaie, iar acum le acoperise zăpada și continuau să stea acolo de pomană — un lemn minunat, din care ai fi putut face o barcă, o masă sau un raft de cărți.

— Sîntem niște proști dacă nu le luăm ! Ce să stăm și să ne uităm la ele ? spunea Korol.

— Bîrnele astea n-au stăpîn, se vede cît de colo, îi ținea hangul Surjik.

— Și dacă au un stăpîn, e un stăpîn rău ! Se poate să lași un lucru așa, la voia întîmplării ? le întări vorbele și Podsolnușkin.

Fiecare avea cîte ceva de spus în privința asta.

Pînă la urmă ne hotărîrăm să cărăm bîrnele la noi. Dacă se ivește proprietarul lor, i le dăm, dacă nu... atunci vom vedea.

Într-una din duminicile apropiate ne apucarăm să cărăm bîrnele. Trebuia să le trecem de-a dura peste șosea. Pe Podsolnușkin îl pusesem să facă de pază pe șosea, cu un steguleț roșu, ca să oprească mașinile, dacă s-ar fi ivit vreuna. Și-ntr-adevăr tocmai în clipa cînd o bîrnă uriașă, groasă, stătea culcată de-a curmezișul șoselei, de după o cotitură apăru gonind

spre noi un autoturism şi Podsolnuşkin alergă înaintea lui, fluturînd deasupra capului steguleţul de semnalizare. Ajuns lîngă maşină, se apropie de şofer care frînase şi începu să-i explice de ce îl oprise. Şi atunci din maşină coborî un om scund, lat în umeri, îmbrăcat cu o haină de piele.

— Bună ziua, băieţi, spuse el, privind băieţii aplecaţi deasupra bîrnei. Cine e mai mare peste voi ?

— Eu... făcu Korobocikin speriat. Şi deodată îi trecu prin minte că necunoscutul acela era chiar stăpînul bîrnelor, care sosise în clipa cea mai nepotrivită. Eu sînt comandantul brigăzii de şoc. Aici pe mal, ştiţi, sînt nişte bîrne părăsite. Şi-atunci noi... vedeţi... într-o gospodărie îţi trebuie multe...

Băiatul se încurcă de-a binelea şi tăcu.

— Şi cine sînteţi voi ?

— Elevii şcolii de reeducare numărul şaizeci, îi sări în ajutor Korol.

— Am auzit mai demult că în şcoală la voi se petrec lucruri tare urîte. E adevărat ?

— Acum v-aţi trezit ? Păi cînd a fost asta ? Acum e ordine. Poftiţi la noi, să vedeţi !

Necunoscutul rîse.

— Păcat că n-am timp, altfel aş fi venit să văd. Transmiteţi salutări din partea mea tuturor copiilor şi educatorilor voştri. Şi deschise portiera maşinii, dar deodată se întoarse şi întrebă : Şi pentru ce ziceaţi că vă trebuie bîrnele ?

— Vrem să facem din ele scînduri... bineînţeles dacă nu apare stăpînul lor. Le tăiem şi ne facem bărci pentru la vară.

— Măi-măi ! Vă doresc să nu apară proprietarul ! Necunoscutul le făcu băieţilor un semn prietenesc cu mîna, trînti portiera şi maşina porni.

Cînd deodată, Razumov strigă :

— Kirov ! Măi băieţi, a fost Kirov !

Şi lăsîndu-l pe Lira să păzească bîrnele îngrămădite pe marginea drumului (acesta n-a îndrăznit să se opună, deşi mai-mai că nu plîngea), băieţii se repeziră la club, unde atîrna în perete un portret mare al lui Kirov, iar de-acolo năvăliră în cîrd la mine !

— Kirov! Semion Afanasievici, am vorbit cu Kirov! V-a transmis salutări!

Erau absolut siguri că fusese Kirov şi, după descrierea lor, părea că seamănă.

— E-eh! Păcat că n-am fost eu acolo! Eu îl cunosc bine la faţă! spuse înciudat Nikolai Ivanovici, care în dimineaţa aceea nu putuse să meargă cu băieţii la şosea.

— Ce mai încoace şi-ncolo! E limpede, Kirov era! tot căuta Dmitri să ne convingă. Şi deodată îşi aduse aminte: Măi băieţi, Tolka stă şi îngheaţă acolo! Hai îndărăt!

Nikolai Ivanovici şi cu mine ne duserăm şi noi spre şosea cu băieţii care tot drumul ne povestiră cu însufleţire: „Uite, aici stătea şi spunea... Uite-aşa a dat din mînă şi a rîs... Zice: „Transmiteţi salutări!"

— Să facem o barcă şi să-i punem numele „Kirov", propuse Korol.

Petka îl privi uimit şi cu respect în acelaşi timp: „Al naibii Korol ăsta, totdeauna îţi trînteşte cîte una, de rămîi cu gura căscată!"

59

„Să tot trăieşti!"

Cînd s-a deschis al XVII-lea Congres al partidului, Nikolai Ivanovici citea rapoartele, dările de seamă cu o mare încordare, ca şi cum fiece cuvînt i-ar fi fost adresat lui personal. Ca inginer cunoştea bine ţara, ştia cît de mult se schimbase în ultimii patru ani, şi asta nu din cărţi: el luase parte la lucrările gigantice de pe Nipru, fusese şi la Magnitogorsk şi la Uralmaş.

Nu studiam cu băieţii hotărîrile Congresului în şedinţe speciale, în schimb, Nikolai Ivanovici le povestea mereu despre patria noastră şi din povestirile lui reieşea ceea ce era mai important: cum o ţară îna-

poiată şi analfabetă lepădase într-un timp scurt jugul unei stări sociale înapoiate, aproape feudale.

Seara la club, Nikolai Ivanovici le împărtăşea băieţilor tot ceea ce-l preocupa pe el şi pe noi toţi laolaltă.

— Vladimir Mihailovici, aţi fost vreodată în Ural, în raionul acela care acum se numeşte Magnitovka? întrebă el.

— Cum să nu, am fost. Pe la o mie nouă sute. Era o stepă pustie.

— Bineînţeles! Şi alături de ea un munte plin de comori nepreţuite... Şi Niprul!... Ştiţi ce, băieţi? Cînd vom avea parale, trebuie să mergem neapărat să vedem marea hidrocentrală de pe Nipru — „Dneproghes"-ul. S-a mai încercat să se supună Niprul şi altădată, ehe! acum vreo sută şi cincizeci de ani. S-au construit nişte canaluri şi ecluze, dar n-a mers. Pînă la revoluţie s-au întocmit pe puţin douăzeci de proiecte, cum să facă şi să dreagă să-i pună frîu Niprului, dar n-au izbutit. Iar în anul o mie nouă sute douăzeci, din iniţiativa lui Vladimir Ilici, a fost creat planul electrificării Rusiei. Şi tot atunci s-a hotărît şi construirea unei uzini hidroelectrice pe Nipru.

— Ştiţi, Nikolai Ivanovici, mă tem că auditorii noştri nu sînt în stare să-şi dea seama pe deplin ce-nseamănă să te fi gîndit la electrificarea ţării noastre sau numai să fi adus vorba despre aşa ceva în anul o mie nouă sute douăzeci, se amestecă în vorbă Vladimir Mihailovici. Închipuiţi-vă, dragii mei, că pe-atunci abia se terminase războiul, în ţară bîntuia foametea, şi peste tot vedeai numai dărîmături. În vremurile acelea, atît de grele, veni la Vladimir Ilici la Kremlin un scriitor englez. El scrisese multe cărţi pe teme fantastice: despre o călătorie în timp, pe aripa viitorului, unde povestea cum va arăta pămîntul nostru peste mii şi milioane de ani, despre viaţa de pe celelalte planete... Şi iată că acest scriitor, vestit prin puterea imaginaţiei sale, aude din gura lui Vladimir Ilici că Rusia noastră va fi în curînd electrificată. El se apropie de fereastră, privi Moscova cufundată în

beznă şi dădu din umeri. În cartea pe care o scrise curînd după această vizită, scriitorul englez spunea despre Lenin că e un „visător şi un fantezist". Înţelegeţi, acest scriitor, autor al atîtor romane fantastice, de astă dată s-a dovedit a avea o fantezie tare săracă. După el Rusia n-ar fi putut să fie electrificată decît cel puţin peste o sută de ani.

Băieţii rîdeau. Lira clipea vesel din ochii lui negri, privind becul electric de sub abajurul alb-mat, care inunda încăperea cu o lumină puternică şi egală.

— Vedeţi, aşa judecau ei, urmă Nikolai Ivanovici. Peste o sută de ani, nu mai devreme! Iar şapte ani după aceea, în anul o mie nouă sute douăzeci şi şapte, noi am început să construim Dneproghesul. Ei, să fi văzut voi, băieţi! Din toate părţile se strîngeau oamenii — meşteri constructori, betonieri, pietrari şi zidari, unii în vîrstă, umblaţi, alţii nişte băieţandri ceva mai răsăriţi decît voi. Uite, ţin minte ca acum: era acolo un flăcăiandru din Siberia, de vreo cincisprezece ani, nu mai mult... şi era tare aprig... ca tine, Korol (observaţia asta îi făcu pe băieţi să rîdă din nou, iar Korol dădu din cap, prefăcîndu-se ruşinat, deşi, bineînţeles, se simţea foarte măgulit). Ei, şi flăcăul ăsta din Siberia — Stiopa Belov îi zicea — îi spunea Niprului „turbatul". Şi se războia cu el ca şi c-un om viu. Aşa şi era — nu trebuia să-l scapi o clipă din ochi.

Niprul... ştiţi... e năbădăios. Deşi n-are grai, ne spunea verde: „N-o să mă las! Vă arăt eu cine sînt!" Se prefăcea blînd ca un mieluşel, şi-apoi deodată se umfla şi distrugea totul în cale — toată munca noastră. Şi poftim: apucă-te şi ia totul de la cap. Şi n-aveai timp nici măcar să te descurajezi. Să vă povestesc: înainte de a începe construirea stăvilarului, despărţisem o parte a Niprului cu nişte baraje de lemn şi pompasem toată apa afară. Şi-am început să construim stăvilarul. Stiopa, siberianul, tot zicea: „Rămîne-ţi-ar în gît barajul!" Iar Niprului, barajul chiar că îi stătea ca un os în gît şi se vedea că-şi pusese în gînd să scape odată de el. Şi iată într-o zi — era

vara — apa săpă sub baraj o gaură și năvăli în săpătură cu o furie nemaivăzută. Oamenii abia au scăpat cu viață. Cu multă greutate au astupat gaura aceea cu saci cu moloz și pe urmă, aproape o lună, au tot pompat apa afară. Aproape o lună — iar Niprului, ca să ne facă buclucul ăsta, nu-i trebuise decît o oră ! Uite ce adversar grozav e natura, pînă nu o birui definitiv. Iar altă dată...

— Nikolai Ivanovici, — îl întrerupse Lira, — cred că vă pare tare rău că nu mai sînteți acolo...

Nikolai Ivanovici tăcu puțin, apoi răspunse gînditor :

— Îmi pare rău... da... îmi pare tare rău !...

Iată, acum știu de cine-mi aducea aminte Nikolai Ivanovici — gîndul că semăna cu cineva mă urmărea într-una, fără să-mi fi dat seama bine cu cine. Și era aidoma unui ostaș care trebuise să părăsească cîmpul de luptă în preziua victoriei. Povestea, jinduindu-i pe cei rămași, cu durerea de a nu fi putut lupta și el pînă la sfîrșit.

Am citit cu glas tare discursul lui Kirov, și copiii l-au ascultat atenți, fără să le scape un cuvînt : doar acum îl cunoșteam personal pe Serghei Mironovici, stătusem de vorbă cu el și în curînd aveam să ne construim o barcă botezată cu numele lui (nu, de ce numai o barcă ? Mai multe ! Uite-așa, o întreagă flotilă „Kirov“ !).

Discursul lui Kirov era simplu, pe înțelesul tuturor, și fiecare cuvînt respira încredere, nădejde în viitor... „În regiunea noastră din nord am găsit zăcăminte uriașe de minereu de fier... Acolo fierul este foarte bun... E un fier care, după calitatea lui, poate rivaliza cu fierul din orice altă regiune (o spun fără gîndul de a jigni pe cineva...).“

— Se vede ce bucuros e ! spuse Lira.

— Cum să nu fie ? îi răspunse Nikolai Ivanovici și citi mai departe : „Adevărat, avem realizări uriașe. Dracu' știe ! Sincer vorbind, îți vine să tot trăiești, să trăiești mereu. Și-ntr-adevăr, priviți ce se petrece în jur ! Este o realitate !...“

60

O zi memorabilă

„Sincer vorbind, îți vine să tot trăiești, să trăiești mereu“, așa putea să spună după Serghei Mironovici oricare dintre noi.

Bucuria asta, bucuria noastră de azi și de mîine creștea, devenea tot mai plină, tot mai adîncă.

Îl auzeam pe Lira strigînd la Korobocikin, responsabilul nostru cu biblioteca:

— Du-te dracului, mă! E a cincea oară cînd te rog să-mi dai ceva despre Sedov! Cît vrei să mă mai rog de tine?

— Ți-am spus doar omenește: cartea despre Sedov e la Repin.

— Să i-o iei înapoi! Auzi? Spune-i să ți-o dea! Eu am mai mare nevoie de cartea asta decît el!

Cînd îl auzeam pe Lira vorbind așa, nici nu-mi venea măcar să-l mustru pentru puzderia de draci cîți îi ieșeau din gură. Era mare lucru că uitase de Narîșkin și se pasiona după călătoriile la Polul Nord.

Apoi veni și ziua cea mare, cînd plecai cu Repin și Korol la meciul de ping-pong.

În vagon, amîndoi ședeau tăcuți și din cînd în cînd doar scoteau cîte o vorbă. Îi apăsa ceva. Se vedea cît de colo că îi răzbise frica.

— Mă, tu dacă vezi că sar la minge, să nu mă încurci, spuse Korol, printre dinți, aproape fără să-și desfacă buzele.

— Bine. Dar nici tu să nu te vîri, dacă ne vine cumva vreo minge razantă, răspunse Repin.

Și din nou se cufundară în tăcere. Încercam să glumesc, să mai povestesc cîte ceva, dar de fiecare dată mă izbeam de tăcerea lor ca de un zid, pe care îl ridicaseră între ei și tot restul lumii.

Am ajuns la școala unde avea loc meciul, chiar la ora stabilită, cu puțin înainte de a începe. Grișa Lucinkin, în persoană, ne ieși înainte, ne arătă unde să ne lăsăm hainele, îi bătu pe băieți pe umăr, le spuse

cîteva cuvinte de îmbărbătare şi aproape imediat amîndoi trecură la masa de ping-pong. Adversarii lor erau doi adolescenţi voinici şi bine antrenaţi. Unul părea ceva mai mare şi mai înalt decît ai mei, celălalt — ceva mai ager şi mai isteţ. Amîndoi purtau maiouri albe şi chiloţi albaştri. Ai mei aveau maiouri albastre şi chiloţi negri.

Acum, comparîndu-i cu cei doi, Korol şi Repin mi se părură zăpăciţi, speriaţi. În jur numai şcolari şi şcolăriţe. Era tocmai şcoala la care învăţau Tania şi Jenia.

Jenia le strînse băieţilor mîinile şi îi încurajă:

— Să nu vă temeţi!

Tania, căreia parcă îi mai sporiseră ifosele de cînd fusese prizoniera noastră, spuse:

— Aveţi un adversar puternic.

— Să începem! E timpul! Să începem! strigau cei doi jucători în maiouri albe.

Se vedea că nu mai aveau răbdare. Şi se mai vedea că erau pe deplin convinşi că nu au de-a face cu un adversar prea tare.

Arbitra un tînăr înalt, atît de sprîncenat şi de încruntat şi cu o faţă atît de impasibilă şi de străină de orice zîmbet, încît eu însumi, deşi mă aflam afară din cauză, simţii că îngheţ: prea era sever şi neîmblînzit ca un judecător. Iar băieţii mei, şi ei, după ce se uitaseră la el, se chirciseră, se făcuseră parcă mai mici de teamă.

Cum se dădu semnalul de începere, maiourile albe se şi repeziră la atac.

Băiatul mai mare dădu o lovitură puternică din dreapta — mingea trecu jos de tot şi căzu chiar pe marginea mesei. Korol rămase credincios făgăduielii de a juca atent şi salvă ca prin minune mingea aceasta periculoasă. Mirat, adversarul servi mingea sus de tot, dar Repin o „respinse“ calm, cu o lovitură sigură.

— Bravo! Bravo! strigă Lucinkin.

Arbitrul se uită sever la el. Iar mingea albă ţăcănea fără răgaz, zburînd deasupra mesei încoace şi încolo şi ah, ce păcat! era să fie un aut, dar Korol nu calculase bine şi iată că am pierdut!

Prima partidă fu cîştigată de maiourile albe. E drept, cu numai 7 la 5, dar totuşi pierdusem.

Băieţii stăteau în faţa mea roşii, asudaţi, ştergîndu-şi cu mîneca frunţile năduşite.

— Ia-ţi batista, îi spuse Jenia lui Korol. Aţi jucat foarte bine amîndoi. Şi mai ales aţi jucat foarte unit. Ai observat că apărarea lor cam şchioapătă ? adaugă ea, întorcîndu-se spre Repin.

Repin dădu tăcut din cap.

A doua partidă băieţii mei o jucară cu energia desperării. Erau ambiţioşi amîndoi şi nici în ruptul capului n-ar fi vrut să se înapoieze bătuţi la Poiana Mestecenilor. Doream şi eu să cîştige, şi încă cum !

Partida a doua am cîştigat-o noi, deşi cu o mică diferenţă de scor. Acum, maiourile albe se învăţaseră minte şi partida a treia — decisiva — o începură cu multă băgare de seamă. Nu riscau — aşteptau, şi nu dădeau lovituri prea tari. În primele minute ale jocului, amîndouă părţile plimbau mingea încoace şi-ncolo cu grijă, de parcă s-ar fi măsurat din nou, cîntărindu-se unii pe alţii.

Şi deodată Korol trimise tocmai în colţul mesei o lovitură puternică, pe care adversarul nu putu s-o respingă. Korol, se vede, nu uitase recomandarea Jeniei, să forţeze apărarea adversarului, care era slabă, şi acum trimitea minge după minge în colţul mesei. Lovituri splendide, cu neputinţă de parat. Pe urmă, serviciul trecu la adversar, şi băiatul cel mai mare servi o minge înaltă, greu de luat. Repin sări ca o pisică şi o respinse. Adversarii dădeau lovituri scurte, rapide, împiedicîndu-l pe Korol să intervină. Jocul se încingea tot mai tare, într-un ritm din ce în ce mai îndrăcit. Niciunul din spectatori nu se mai uita la masa a doua. Se îngrămădiră cu toţii în jurul nostru. Arbitrul cel sever, cu sprîncenele încruntate ameninţător, anunţa imperturbabil scorul :

— Patru la patru !... Cinci la cinci...

Totul atîrna de un fir de păr ! Chiar dacă am fi bătuţi, ar fi o înfrîngere onorabilă. Dar parcă tot nu ne venea să ne întoarcem învinşi !

Repin îi lasă la repezeală o minge lui Korol, Korol izbește și...!

— Ur-a-a ! strigă într-un glas Tania și Jenia.

— Bravo-o ! strigă Lucinkin.

Am cîștigat ! Băieții stau cu brațele lăsate în jos, dezobișnuiți de nemișcare, și Korol se tot uită în jur — unde să se ascundă.

— Opt la șase ! Meciul a fost cîștigat de școala de reeducare numărul șaizeci ! anunță arbitrul.

El le mai spune ceva băieților. Nu-i aud cuvintele, dar ai mei schimbă o strîngere de mînă cu adversarii. Pe urmă, cei cu maiourile albe își strîng mîna unul altuia. Korol și Repin se uită o clipă nehotărît la el.

— Ei, și dumneavoastră ! rostește arbitrul.

Repin îi întinde mîna lui Korol și acesta i-o strînge cu putere.

Plecăm spre casă. Zăgazul s-a rupt — băieții vorbesc neîncetat, își amintesc de toate amănuntele jocului, rîd fericiți, întrerupîndu-se unul pe altul.

Iar cînd trenul intră în gara noastră, amîndoi strigă încă de la fereastră :

— Am învins ! Am învins !

— Ur-a-a! răspund băieţii într-un glas.

Şi zeci de mîini se întind spre noi. Nici nu s-a oprit bine trenul, şi cei veniţi în întîmpinarea noastră îi smulg pe învingători de pe treptele vagonului şi-i aruncă în sus:

— Sus cu ei! Sus cu ei!

61

Pe calea cea bună

Între băieţii mei existau fel de fel de prietenii şi legături. Razumov întotdeauna îşi căuta un reazim. El simţea nevoia să fie proteguit de cineva mai puternic şi mai independent decît el. O prietenie liniştită şi trainică îi legase pe Steklov şi pe Jukov. În schimb, Korol nu avea în sufletul lui pace nici cît negru sub unghie. Nici măcar cu Steklov nu se înţelegea bine, prietenia lor era des pusă la încercare — Korol mereu rîvnea, mereu năzuia spre ceva! Cît despre noile raporturi dintre el şi Repin, raporturi care avuseseră la bază în trecut o duşmănie neîmpăcată, erau şi ele foarte curioase.

Înainte, în timpul antrenamentelor, ei se pîndeau mereu, veşnic în gardă, urmărindu-se cu o atenţie încordată unul pe altul, şi tot ce făceau, făceau de nevoie, parcă, în ciuda voinţei lor. „Hai să ne antrenăm!" „Ajunge, am obosit!" „Da, acum merge ceva mai bine!" Schimbau în silă două-trei vorbe şi atît. De fapt nici nu se priveau unul pe altul.

După victoria de la Leningrad, bariera nevăzută care îi despărţea dispăruse. Nu se mai fereau unul de altul, nu se mai pîndeau, totul devenise mai simplu, mai firesc. Şi cu toate astea, prietenia lor de acum — dacă putea fi numită prietenie — era o hărţuială nesfîrşită, deşi lipsită de răutate şi chiar veselă.

Odată, în timpul orei, Sofia Mihailovna spuse:

— Am o rugăminte, Andrei. Uite, culegerea de dictări pentru grupa a cincea. Am însemnat cîteva din ele. Te rog să i le dictezi lui Mitea după lecţii.

Era o mare încercare pentru Korol, dar a tăcut chitic, şi odată mi-a fost dat să-i aud cum făceau împreună dictările.

— Hai la lucru, — spuse Mitea, — ai să vezi că din mine o să iasă ceva...

— Da, o să iasă ce-i bun şi-o să rămînă prostia.

— Ascultă, mă... prea te crezi !

— Ba tu te crezi : scrii „sobaka cu trei de „a“ şi mai şi zici c-o să iasă ceva bun din tine.

— Şi ce-ţi pasă ţie cum scriu ?

— Cum ce-mi pasă ? Dar cine-ţi dictează ?

Potrivit firii sale, Korol ar fi trebuit să-i răspundă : „Du-te dracului şi nu-mi mai dicta“. Dar a răspuns altfel :

— Inveţi cu mine fiindcă aşa vrei tu. Ba o să te şi făleşti, dacă ai să mă înveţi ceva. O să te făleşti şi faţă de Semion Afanasievici, şi faţă de Vladimir Mihailovici, şi în general faţă de toată lumea. Lasă că te ştiu eu...

— Bine, spuse Repin împăciuitor. Dar acum scrie, nu mai face pe firoscosul.

Korol scria încă foarte prost, dar dictarea lui de acum nu se putea compara cu cele de mai înainte. Nu mai era ca atunci : regulile de o parte, iar practica scrierii — de alta. Uneori se apropia de mine, cu cartea-n mînă, şi-mi spunea :

— Uitaţi-vă, Semion Afanasievici, acum pot să explic orice : Cuvîntul „posmotrel“ are rădăcina „smotret“. „Redko“ se scrie cu „d“ nu cu „t“. „Molodeţ“ vine de la cuvîntul „molod“. De aici derivă şi gradul de comparaţie „moloje“, care va să zică „mai tînăr“. De pildă : „eu sînt mai tînăr ca dumneavoastră“.

Ce să-i răspunzi ? Are dreptate : e mai tînăr.

Primul semestru îl terminasem nu tocmai strălucit : tot ne mai înecam în belşugul greşelilor gramaticale, moralul însă îl aveam destul de bun. Iar nota „insuficient“, oricum, are felurite nuanţe : sînt unii „insuficienţi“ gata-gata să se prefacă în „suficienţi“.

Ştiam că totul depinde de noi, de voinţa noastră, şi de voinţă, într-adevăr, nu duceam de loc lipsă.

Uneori se iveau şi neplăceri. Veneau aşa, din senin. Bunăoară, într-o zi, Ekaterina Ivanovna a noastră — o femeie blajină, calmă, stăpînită — s-a certat foc cu inspectorul de la secţia orăşenească de învăţămînt. Ni se trimiseseră chestionare cu propunerea de a-i examina pe copii, ca să vedem cît de bine îşi însuşiseră ei hotărîrile Congresului al XVII-lea al partidului. Răsfoind chestionarele, Ekaterina Ivanovna spusese că poate erau bune pentru ăi mari, dar că băieţilor ei nu aveau să le folosească : prea erau grele şi copiii prea mici.

— Dar uite, aici sînt întrebări speciale pentru primele patru grupe.

— Nu, degeaba, tot nu le dau, Semion Afanasievici. Înţelegeţi, cînd copiii îl ascultau pe Nikolai Ivanovici, era cu totul altceva. Nikolai Ivanovici le vorbea din inimă şi pe înţelesul lor. Pe cînd cu chestionarele astea seci nu vom face altceva decît să-i plictisim pe copii, şi vom zădărnici, vom distruge totul. Nu se poate.

Şi refuzînd să primească chestionarele, Sofia Mihailovna fusese chemată la secţia de învăţămînt.

Iarna era pe sfîrşite. Se apropia primăvara, şi pretutindeni văzduhul răsuna de zvonurile vieţii celei noi : troienele de mai ieri se năruiau, prefăcîndu-se în băltoace, care scînteiau în bătaia soarelui, uşor încreţite de adierea vîntului. Ţurţurii coborau şi ei grăbiţi pe prichiciurile ferestrelor în picuri limpezi, sonore. Iar acele lor de gheaţă, alunecoase, băieţii şi le strecurau unul altuia în joacă pe după guler sau le sugeau ca nişte acadele, plescăind cu poftă din limbă, în ciuda opreliştelor noastre.

Şi iată că într-o zi, pe la sfîrşitul lui aprilie, Sofia Mihailovna veni la mine în birou cu „Pravda" în mînă.

— Ia uitaţi-vă, Semion Afanasievici.

Am luat ziarul în mînă. În el era publicată hotărîrea C.C. al P.C. (b) „Despre supraîncărcarea şcolarilor şi pionierilor cu sarcini sociale-politice", în care

se spunea: „Să se înceteze imediat prelucrarea hotărîrilor Congresului al XVII-lea al partidului și problemelor teoriei marxist-leniniste în școlile primare“...

— Uite că a avut dreptate Ekaterina Ivanovna a noastră! spuse mîndră Sofia Mihailovna.

Și eu mă mîndream cu Ekaterina Ivanovna. Și cum era să nu fiu mîndru de ea?

Altă dată, un ziarist, venit special să stea de vorbă cu un pedagog experimentat, s-a luptat în zadar cu ea o zi întreagă: ea îi tot răspundea că n-are ce să-i spună — că lucrează ca oricare altul și nimic mai mult. Numai că noi toți o vedeam cum lucrează și-i apreciam munca, mintea limpede și ochiul ei ager. Ea îi cunoștea pe copiii noștri, cum îi putea cunoaște numai o mamă foarte iubitoare și foarte atentă, și era bună în adevăratul înțeles al cuvîntului, fără nici o umbră de sentimentalism, fără acele exteriorizări și dulcegării, care — mărturisesc — îmi erau nesuferite și prin care uneori caută să scape de copii oamenii incapabili să muncească simplu, serios, fără a se da în spectacol, incapabili de un adevărat devotament, pornit din inimă. Iar ea îi învăța în așa fel pe băieți, încît foarte curînd învățătura devenise pentru ei lucrul cel mai interesant în viață, cea mai mare bucurie a lor. Și dacă Ekaterina Ivanovna credea că ceva este bine, just, nu mai dădea nici un pas înapoi, oricîte neplăceri ar fi amenințat-o.

...Iar în mai, eu am fost acela care i-am adus Sofiei Mihailovna „Pravda“ și i-am spus solemn:

— Uite ce poate Sofia Mihailovna a noastră!

Începu să citească, și fața ei, întotdeauna palidă, se îmbujoră de plăcere.

— Asta este într-adevăr o bucurie, Semion Afanasievici, spuse ea, ridicîndu-și ochii de pe ziar. Nici nu vă puteți închipui măcar cît de mult o să se schimbe acum toate. Mai țineți minte convorbirea noastră din august, înainte de începutul anului școlar? Dar Elena Grigorievna!

Da, țineam minte. Și iată că acest număr al ziarului cu hotărîrea „Despre predarea istoriei în școlile

U.R.S.S." rezolva dintr-un condei toate greutăţile noastre, punînd toate lucrurile la locul cuvenit. Da, nu este îngăduit să li se dea copiilor definiţii ale formaţiilor politico-sociale, nişte scheme sociologice abstracte în loc de istoria vie şi concretă a societăţii. Da, trebuie să li se povestească în mod real şi interesant evenimentele şi faptele — să fie logic legate secol de secol, epocă de epocă, trebuie să li se vorbească despre personalităţile istoriei astfel, încît copiii să-i vadă ca pe nişte oameni vii, aşa cum îi înfăţişase Vladimir Mihailovici pe Tiberiu şi Caius Grachus.

Această hotărîre îl făcea pe profesor să aibă mai multă încredere în el însuşi. Ea spunea : ai mers pe o cale bună, simţul tău pedagogic nu te-a înşelat. Ideile tale nu rămîn fără ecou, eşti auzit şi alţii se gîndesc şi ei la ce te frămîntă pe tine. Lucrează, gîndeşte-te, împărtăşeşte-ţi îndoielile, descoperirile — nimic nu va rămîne fără urmă, căci opera ta e opera întregului popor.

Hotărîrea în legătură cu modul de predare în şcoli a istoriei şi geografiei cuprindea toată experienţa celor mai buni pedagogi de la noi, din Leningrad, şi desigur, din toată ţara.

Sofia Mihailovna trimisese o scrisoare la Comitetul Central al partidului. Scrisese şi Vladimir Mihailovici, şi mereu, mereu soseau scrisori de la pedagogi — soseau de pretutindeni. Hotărîrea aceasta era rodul experienţelor, gîndurilor şi frămîntărilor lor.

În aceeaşi seară ne-am adunat cu toţii în cancelaria profesorilor, am citit din nou „Pravda", acum mototolită de atîtea mîini prin cîte trecuse, şi-am stat să mai vorbim şi să ne sfătuim cum să lucrăm mai departe.

Elena Grigorievna tăcuse toată seara. Oamenilor încăpăţînaţi le vine greu să-şi mărturisească vina. Dar hotărîrea lovea mai ales în ea. Prinzînd o privire a lui Vladimir Mihailovici, ne-am înţeles dintr-o dată gîndul : şi ea îşi dădea perfect de bine seama de greşeala ei !

62

„Am venit să văd dacă-i aşa...“

„Să trăieşti, Semion! Îţi scriu din partea lui Anton Semionovici.

Acum de curînd în comuna noastră a fost trimis un băiat. La început fusese repartizat la detaşamentul lui Zîreanski şi începuse să lucreze la uzină şi să înveţe în grupa a treia, însă pe urmă a trecut în grupa a patra sau, mai exact, în clasa a IV-a: fiindcă acum ştii, avem clase. Lucrează binişor, cu învăţătura nu se prea omoară el, dar am băgat de seamă că are ceva pe suflet, că ceva îl apasă. Acum cîteva zile ne-a povestit că a sosit aici din Leningrad, că un timp a fost la şcoala ta şi că pe urmă a plecat. Nu ne-a spus de ce a plecat şi nici Anton Semionovici nu l-a mai întrebat. Şi ne-a mai spus ceva, cam în felul ăsta:

— Am auzit eu despre comuna voastră de la Semion Afanasievici, dar nu l-am crezut. Şi am venit să văd cu ochii mei...

— Ei, şi acum te-ai convins?

— Da, m-am convins.

— Aşadar, Semion Afanasievici nu te-a minţit?

— Nu, nu m-a minţit, zice.

Numele acestui Toma necredinciosul este Pletniov. Mi se pare însă că-l mai roade ceva.

Poate are un prieten acolo, la şcoala voastră, poate îi e dor de tine, nu ştiu nici eu. Dar se vede că e frămîntat. Anton Semionovici te întreabă ce-l sfătuieşti să facă?

Al tău, *Nikolai.*“

Citeam scrisoarea şi parcă-l vedeam înaintea mea pe Anton Semionovici, comuna întreagă, pe autorul scrisorii, bunul meu prieten Kolea Verşniov, fost colonist, iar acum medicul comunei, şi-l vedeam şi pe Toma necredinciosul — pe Pletniov. Da, fără îndoială că el încă din prima clipă a înţeles că spusesem adevărul, că totul era aşa cum le povestisem. Pricepuse asta de îndată ce zărise porţile acelui palat, de îndată

ce-i călcase pragul şi văzuse feţele comunarzilor, pe Anton Semionovici, profesorii, uzina...

Imi venea să mă reped numaidecît în grădina de zarzavat, unde lucrau băieţii, şi să strig încă de departe: „Korol! Volodea! Am aflat unde e Pletniov!"

Dar mă stăpînii.

— Kostik, — strigai eu, scoţînd capul pe fereastră, — du-te şi cheamă-i la mine pe Alexei Savici şi pe Ekaterina Ivanovna...

— Şi pe tanti Sonia?

— Da, şi pe tanti Sonia, dar fuga, Kostik!

Kostik se execută îndată şi peste cîteva minute se adunaseră la mine cu toţii. Spre fericirea mea, veni şi Vladimir Mihailovici, deşi la ora aceea stătea de obicei acasă.

Le-am citit scrisoarea lui Verşniov.

— Da, aşa caracter mai zic şi eu, spuse Alexei Savici. S-a dus să vadă cu ochii lui dacă nu l-am înşelat. Ca după aceea să-i scrie lui Korol şi lui Razumov: „Uite-aşa şi-aşa, băieţi, ne-au dus! Nu există nici o comună...

— ...Şi nici uzină, nici nimic... Dar dacă a născocit povestea asta cu verificarea? mă întrerupse pe neaşteptate Ekaterina Ivanovna. Fiindcă, înţelegeţi, să se întoarcă aici... nu-l lasă ambiţia, şi-atunci a găsit o soluţie de compromis. Dumneavoastră ce credeţi?

— Se poate să fie şi-aşa. Dar acum ce facem? Să-i scriem?

— Am o idee, interveni Vladimir Mihailovici. Acum nu ştiu dacă veţi fi de acord cu ea... Dar eu cred că mai bine ar fi să trimitem cîţiva băieţi acolo, să vadă comuna „Felix Dzerjinski" — ar fi mai folositor pentru ei...

...Peste două zile, Korol şi Repin plecau împreună la Harkov — atît de zăpăciţi, încît le pierise graiul — ca să-i ducă o scrisoare lui Anton Semionovici. Razumov era bolnav, de aceea nici nu-i spusesem unde plecaseră băieţii: de fapt ar fi trebuit să plece şi el. Născocisem la iuţeală o explicaţie oarecare, dar el nu-mi răspunse decît atît:

— Mi-e urît fără Korol...

Galia stătea mult timp cu el la infirmerie, citindu-i cu glas tare poveşti. Se pricepea de minune să îngrijească bolnavii şi deseori îi spuneam: „Ar fi trebuit să faci medicina, nu pedagogia". „Las' c-o să-mi prindă bine şi şcoala pedagogică", îmi răspundea totdeauna.

— Ia spune-mi, Semion, mă întrebă ea într-o zi (era la vreo zece zile după plecarea lui Korol şi a lui Repin), aşa-i că nu-l simpatizezi pe Volodea?

— Ce te face să crezi că nu?

— Uite aşa. Cred eu...

— S-ar putea.

— De ce?

— Vezi, el e o fire nefericită, şi mie asta nu-mi place. Să-l luăm, de exemplu, pe Petka. N-a ştiut ce-i aia familie, a avut o copilărie grea, dar acum uită-te şi tu la el, trăieşte şi se bucură. Se bucură de orice. Din toată inima. Pe cînd la Volodea al tău barometrul arată întotdeauna „vreme rea". Şi nu-i de loc bine aşa.

— Dar eu cred, — începu Galia supărată, — că e rău să vrei ca toţi oamenii să fie pe acelaşi calapod. Şi mai rău e cînd priveşti lucrurile superficial. Dacă te-ai uita mai atent, ai vedea că Volodea este un bun tovarăş. Foarte ataşat şi foarte credincios.

Am încercat să-i spun: poţi să fii bun tovarăş, devotat şi credincios, fără să fii veşnic plouat. Dar tocmai în clipa aceea ni se aduse o telegramă.

„Nu vrei să mi-i laşi mie pe tustrei, semn de întrebare.

Makarenko."

Stăteam cu telegrama în mînă, sucind-o cînd pe-o parte, cînd pe alta. Ce-nseamnă asta? Nu vor să se mai întoarcă? Vor să rămînă acolo? E cu neputinţă! Dar de ce ar fi cu neputinţă, mă rog? Şcoală ca a lor, şi uzina, şi oamenii de acolo... nu mai vorbesc de grădină... La naiba, de ce ar fi cu neputinţă? Aici la noi e mult mai rău. N-avem nici uzină, nici o casă atît de bogată, ne mai lipsesc multe. Iar acolo... Şi totuşi, totuşi, nu! Nu se poate! Hai, Pletniov... Hai să zicem

şi Repin! Dar Korol? Nu, nici Repin n-ar putea să facă aşa ceva! Atunci ce-nseamnă toate astea? De ce mă întreabă Anton Semionovici? Pe cine vrea să-ncerce? Dar nu, nu încearcă pe nimeni. Ah, cine-mi eşti, Anton Semionovici! Lasă că te cunosc eu! Ai văzut trei băieţi buni şi-acum, gata, vrei să-i opreşti la dumneata!

Dar totuşi, ce să mă fac acum?

— Tu ce zici? îl întrebai pe Jukov, arătîndu-i telegrama.

Jukov luă telegrama în mînă, o întoarse ca şi mine pe-o parte şi pe alta, sperînd parcă să găsească în cele din urmă o explicaţie, să mai descopere un cuvînt-două, care-i scăpaseră, apoi, tuşind odată, spuse, nu ştiu de ce, cu o voce de bas:

— Eu, unul, Semion Afanasievici, aş răspunde aşa: „Să hotărască ei singuri".

— Bine, — zisei eu, — aşa o să şi scriem!

Am trimis telegrama în aceeaşi zi.

A trecut o zi — nici un răspuns. A mai trecut una — nimic.

— Dar prost mai merge telegraful nostru! spuse Alexei Savici în treacăt, după masa de prînz.

— Zău, ar trebui să scriem la ziar, ăi de la poştă îşi fac de cap, remarcă mai pe seară şi Vladimir Mihailovici.

Răspunsul sosi abia după trei zile. Stăteam în cerdacul şcolii. Era un amurg cald şi înmiresmat de mai, mirosea a primăvară, a frunză crudă, şi pe cerul palid abia răsăriseră, verzui, primele stele. Cînd deodată pe cărarea dinspre parc se iviră nişte umbre. Numai Razumov, cu ochii lui ageri, le putu desluşi, sau poate inima să-i fi spus?...

— Korol! Pletniov!

După el, toţi săriră deodată în picioare şi începură să alerge în întîmpinarea băieţilor. Erau trei: cel de-al treilea, Pletniov, în persoană, în uniformă de comunard, cu pantaloni bufanţi ca de călărie şi cu o cămaşă-albastru-închis, cu guler alb, răsfrînt.

Băieţii parcă scăpaseră din lanţ; îi zgîlţîiau pe cei trei, îi trăgeau din toate părţile — Kostik sărise de

gîtul lui Korol și rămăsese așa atîrnat, cu capul lăsat pe spate, dînd din picioare și ţipînd de bucurie. Mai puţin iute decît ceilalţi, Razumov ajunse printre ultimii la Pletniov. Băieţii stătură o clipă nemișcaţi, faţă în faţă, și deodată Razumov făcu primul pas — se îmbrăţișară. Ceilalţi, tulburaţi de manifestările acestea neobișnuite, întoarseră capul și începură să vorbească și mai tare decît pînă atunci. Doar Korol se uita la ei, înţelegător, cu îngăduinţă.

— Uite, se sărută! strigă Lenocika mirată.

— Ba nu se sărută de loc! îi tăie vorba Lira cu asprime.

Pe urmă, Pletniov se apropie de mine. Se schimbase de cînd nu-l mai văzusem — se făcuse mai voinic, mai spătos, și nu mai părea atît de deșirat. Vara abia începea, dar soarele arzător al Ucrainei îl și înnegrise; nasul îi era jupuit tot. Faţa lui deschisă respira sănătate, iar ochii, adînciţi în orbite, nu mai aveau căutătura aceea răutăcioasă, neîncrezătoare. Mă uitai la el, în lumina felinarului din faţa școlii, și deodată, nu știu cum, parcă îl văzui că se tulbură.

— Anton Semionovici m-a rugat să vă transmit salutări, spuse el, bîlbîindu-se puţin și amuţind deodată.

Îi întind mîna. El o strînge tare, cu bucurie. Ce să mai stă să vorbim... Și-așa totul e limpede!

Cei trei sînt conduși în sala de mese și toţi, buluc, după ei. Pletniov și Korol înfulecă unul după altul coltucii de pîine (coltucii sînt delicatesele noastre și băieţii de serviciu au găsit destule pentru tustrei) și sorb cu poftă din ciorbă, izbutind totuși să nu tacă o clipă. Povestesc, întrerupîndu-se unul pe altul, despre călătoria lor, despre comună, despre Anton Semionovici. Și, ciudat, fiecare povestește în felul lui. Pletniov, ca un obișnuit al casei, care știe totul pînă în cele mai mici amănunte... „La noi acolo..." zice el foarte firesc, ca și cum și-ar fi petrecut în comună o jumătate de viaţă. Iar Korol, ca un om care a descoperit o ţară nou, minunată, povestește înflăcărat, sărind de la una la alta. Repin adaugă și el cînd și cînd cîte o vorbă, dar mai mult tace, deși mănîncă și bea cu aceeași poftă ca și ceilalţi doi.

— Şi de ce n-aţi vrut să mai veniţi înapoi? îi întreabă deodată Petka, sever.

— Ei, „n-am vrut“! îl fulgeră cu ochii lui gălbui Korol, şi lasă la o parte lingura, simţind că aici trebuie să dea unele explicaţii — şi nu numai spre lămurirea lui Petka. Anton Semionovici a zis: „Rămîneţi la noi“. Iar noi i-am răspuns: „Şi cu cei de-acasă ce facem?“ Şi el, aşa serios, zice: „Am să-l întreb pe Semion Afanasievici.“ Şi a trimis o telegramă, iar noi nu ştiam ce să spunem. Soseşte telegrama cu răspunsul, ni-o arată şi iar ne întreabă: „Ei, cum hotărîţi?“ „Eu, — zic, — trebuie să mă întorc. Nu ştiu, Pletniov şi Repin...“ Repin zise şi el: „E foarte bine aici, dar nu pot rămîne.“ Pletniov la fel: „Ce să-i fac? zice. Dacă au venit după mine... nu se poate, înţelegeţi“... Atunci Anton Semionovici a început să rîdă: „Aveţi dreptate, zice. Duceţi-vă!“ Şi am venit. Am adus fotografii, scrisori!

— Scrisorile le-am cusut uite aici, spune Repin şi bagă mîna în sîn.

— Ei, nu aşa, că le rupi! Mai pe urmă, în dormitor, îl opreşte Korol.

...Peste o jumătate de oră, Andrei bătu la uşa biroului meu.

— Le-am scos... Poftiţi scrisorile. Şi-mi întinse trei plicuri: de la Kolka Verşniov, de la Alioşa Zîreanski — comandantul detaşamentului patru — şi de la Anton Semionovici.

— Ei, ce zici, îţi place comuna? întrebai eu, punînd deasupra celorlalte scrisori scrisoarea lui Anton Semionovici.

— Mie... începu Andrei.

Şi izbucni în plîns. Lacrimile îi curgeau şiroaie-şiroaie pe obraji, fără întrerupere; încerca stîngaci să şi le şteargă, ducînd repede mîna la ochi, dar degeaba.

— Ce-ai, Andrei? Ce-i cu tine? îl întrebai eu, luîndu-l de umăr.

Iar Andrei, ferindu-şi faţa şi căutînd să-şi înăbuşe suspinele, plîngea din ce în ce mai tare.

Îl lăsai în pace. Mi se păru că înţelesesem de ce plîngea, deşi nu scosese nici un cuvînt. Mai plînsese

el aici, în faţa mea, şi în urmă cu un an, dar atunci fusese cu totul altceva. Pe cînd acum lacrămile parcă-i spălau sufletul de urmele neîncrederii, de amărăciunea mîndriei rănite. Se vede că lacrămile astea se strînseseră de mult în el, şi acum în zadar încerca să le oprească.

Fără să-l mai privesc, desfăcui plicul. Scrisoarea n-o mai am, s-a pierdut, din păcate, cum s-au pierdut şi multe altele. Dar pe aceasta o ţin minte pe de rost, cuvînt cu cuvînt :

„Anul acesta îmi voi lua concediu şi voi veni la tine... îmi scria Anton Semionovici. Asta însă pe la începutul toamnei, mai devreme, nu. Ai băieţi buni şi vreau să fac cunoştinţă cu toţi — oricum, îmi sînt nepoţi. Cred că Andrei are nevoie încă de multă înţelegere. Totul e o chestiune de timp. Nu văd cum ar putea fi altfel. Doar ştii foarte bine că munca noastră e un şir de eforturi, mai mult sau mai puţin îndelungate, dar care uneori pot să ţină şi ani de zile, nemaivorbind de acele conflicte şi contradicţii în care interesele colectivului şi indivizilor îţi par încîlcite în noduri complicate. În cei paisprezece ani cît am muncit aici, în colonie, n-am avut nici măcar două cazuri cu totul asemănătoare. Şi acum, ascultă. Aş fi vrut să-ţi spun lucrul acesta la toamnă, cînd ne vom întîlni, dar uite, m-am răzgîndit. Te povăţuiesc să te gîndeşti la cineva care ar putea să te înlocuiască la Poiana Mestecenilor..."

Mi-am ridicat privirea de pe scrisoare. Repin îşi ştergea lacrimile. Întîlnindu-mi privirea, o bănuială îi încolţi în suflet. Neliniştit, mă întrebă :

— S-a întîmplat ceva ?

— Nu, nimic, răspunsei eu.

Îmi era peste putinţă să-mi închipui că m-aş fi învoit să plec de acolo, să-l las pe Repin şi pe toţi ceilalţi băieţi care în clipa aceea făceau să răsune poiana de strigătele lor. Dar în acelaşi timp înţelegeam prea bine şi altceva : că Anton Semionovici nu mi-ar fi dat degeaba sfatul pe care mi-l dăduse. Ce-ar putea să însemne asta ?

În aceeaşi seară îi scrisei profesorului Repin. Îi scrisei că peste cîtva timp va putea să vină la Poiana Mestecenilor să-şi vadă băiatul — şi atunci aveam să hotărîm împreună ce era de făcut.

63

„E bun?"

Fără să-i spun cuiva vreun cuvînt, mă gîndeam mereu la ce-mi scrisese Anton Semionovici. Să fie oare cu adevărat necesar să plec de-aici? Pentru mine asta era ca şi cum aş fi fost îndemnat să-i părăsesc deodată pe-ai mei, pe Galia, pe Kostik, pe Lena. Sau ca şi cum mi s-ar fi cerut să mă reneg, să mă părăsesc pe mine însumi. Bineînţeles, ştiam că voi face aşa cum avea să spună Anton Semionovici: dacă spune el, înseamnă că aşa trebuie. Dar mie mi se părea că nimic pe lume nu l-ar fi putut îndreptăţi să mă recheme de la Poiana Mestecenilor. Dar dacă totul nu e decît o presupunere?...

„Explicaţi-mi mai amănunţit de ce trebuie să-mi caut un înlocuitor", îl rugam eu pe Anton Semionovici în scrisoarea pe care i-o trimisesem. Iar el îmi răspunse: „Deocamdată este prea devreme ca să vorbim despre asta. Dar să te gîndeşti la un om care ar putea să te înlocuiască. Noi, pedagogii, trebuie să ne gîndim întotdeauna la un înlocuitor, ca orice comandant în luptă".

Băieţii îi asaltau cu întrebările pe cei trei eroi, iar Korol povestea neobosit, adresîndu-i-se din cînd în cînd lui Pletniov, ca să-i adeverească spusele, ca unuia care cunoştea totul, în amănunt.

— Dacă-ţi spun... Uite, întreabă-l şi pe Pletniov, să-ţi spună şi el.

— Ce mai casă! Ce uzină! Dar băieţii! Şi mai ales Anton Semionovici!

— E bun? întrebă brusc Petka.

— Bun ? repetă Korol cam nesigur. Cum să-ţi spun mai bine...

— Lasă că-i spun eu... îi sări în ajutor Pletniov. Eu m-am împrietenit acolo cu un băiat, un băiat foarte bun, Vaska Kliuşnik îi zice. El e comandant, dintre cei mai buni, cam cum e Jukov la noi (comparaţia era făcută pe un ton foarte firesc şi binevoitor). Aşa, care va să zică. Ei, şi într-o zi comuna plecase într-o excursie cu vaporul, şi Kliuşnik îi ceruse voie lui Anton Semionovici să coboare într-un port, să vadă oraşul. Avea el acolo nişte cunoscuţi. Zice : „Învoiţi-mă numai pînă la patru." Iar Anton Semionovici îi spune : „N-o să ai timp pînă la patru, mai bine pînă la şase." Iar Vaska, nu şi nu : „Mi-ajunge pîn' la patru !" „Ei bine, du-te !" Şi s-a întors la patru şi un sfert. Anton Semionovici îl ia din scurt : „Eu te-am întrebat dacă poţi să te întorci pînă la patru şi tu te-ai încăpăţînat... Acum, ce să-ţi fac, am să te trag la răspundere. Trebuia să te gîndeşti, să socoteşti bine timpul. Du-te la arest." Şi Kliuşnik rămase consemnat pe vapor. Au trecut pe lîngă Odesa, şi pe lîngă alte oraşe frumoase. iar Kliuşnik şedea pe punte. Uite aşa l-a pedepsit Anton Semionovici. Acum zi şi tu, cum crezi — e bun ori nu ?

Covîrşit de exemplul acesta, Petka nu ştia ce să mai spună.

Iar Korol adăugă şi el :

— Şi să vezi cum îţi mai ţine socoteală, cum şi ce-ai făcut ! Şi cu cît are mai multă încredere în tine, cu atît te freacă mai mult. Uite aşa e acolo la ei.

Eu ascult şi mă gîndesc — da, aşa este ; acesta este lucrul pe care Anton Semionovici îl socotea esenţial în munca pedagogului : să respecţi cît mai mult omul şi să-i ceri tot ce crezi că poate să dea. Altfel nimic nu e cu putinţă : parcă unui om pe care nu-l respecţi poţi să-i ceri ceva ?

Şi mă mai gîndesc : l-am cunoscut prea puţin pe Pletniov. Îl cunoşteam doar indirect, din spusele lui

Korol și ale lui Razumov. Acum un an n-am avut timp să-l văd ca lumea, să-l înțeleg. Iar acum îmi dau seama: nu degeaba le lipsea atît de mult prietenilor săi. E un băiat bun. Și cu cap.

Povestirea lui Pletniov mă făcuse să mă gîndesc la o întîmplare din trecut. Era în 1922, primăvara. Noi — cei mai mari din colonie — Burun, Verșniov, Zadorov, Beluhin și cu mine trebuia să ne apucăm de îmvățătură: voiam să intrăm la facultatea muncitorească. Mă aflam la începutul unui drum nou în viață. Trecutul mă năpădise dintr-o dată cu o putere de neînvins. Mă vedeam din nou păstor și argat, muncind pentru nouă copeici cît era ziua de mare, din zori și pînă noaptea tîrziu... mă vedeam și ca însoțitor de orbi, apoi într-o tabără de țigani... Vagabond, fără cămin... răbdînd de foame, de frig. Pe urmă întîlnirea cu Anton Semionovici, colonia — iar acum, iată-mă pregătindu-mă pentru facultatea muncitorească!

Umblam năuc prin colonie, neștiind ce să fac, de ce să mă apuc. În cel din urmă găsisem:

— Anton Semionovici, lăsați-mă să mă duc pînă acasă! N-am mai fost de cinci ani.

— Ți-o fi dor de mama?

— Mie, dor? Nu, vreau să văd și eu ce mai e pe-acasă...

— Va să zică vrei să vezi ce mai e pe-acasă, de-asta... Măi, măi... Bine. Sigur, trebuie să te mai duci și pe-acasă. Chiar azi am să rog sfatul comandanților... fiindcă, știi, fără asta nu se poate. Apoi, pe cînd mă depărtam, adăugă: Și să nu-ți fie rușine dacă ți-e dor... Vrei s-o vezi pe mama, foarte frumos, spune, nu te sfii!

Da, n-o mai văzusem de cinci ani. Primii trei ani mă știam un om pierdut și nu-mi venea să dau pe acasă. Iar după ce nimerisem în colonie, tot așteptam să mă îndrept ca, revăzîndu-mă, mama să nu mai sufere, să nu mai plîngă, ci să se bucure din toată inima.

...În aceeaşi zi, sfatul comandanţilor îmi eliberă o dovadă :

„Adeverim prin prezenta că Semion Karabanov, membru al coloniei „M. Gorki", este învoit pe baza hotărîrii sfatului comandanţilor, să plece în raionul Ciutovski, satul Storojevoe, din ziua de luni, 22 mai 1922, pînă sîmbătă, 27 mai 1922, orele 12.

Directorul coloniei,
A. Makarenko.
Secretarul sfatului comandanţilor,
N. Verşniov"

Nici n-am simţit cînd am făcut treizeci de verste, şi iată-mă în satul meu natal. Uite podul, biserica, toate au rămas aşa cum fuseseră pe vremuri, doar că par ceva mai mici. Sau poate unde am crescut eu ? Era seară, oamenii se-ntorceau de la cîmp, toţi se uitau după mine lung, iar eu nu mergeam — zburam : iute, iute acasă ! Trecînd pe lîngă fîntînă, o femeie spuse :

— Oare nu-i mezinul lui Karabanov ?

O alta îi răspunse :

— Da' de unde, acela şi-a luat lumea în cap !

Uite şi căsuţa noastră. Oare cine stă-n prag ? Mama !... Poate mă aşteaptă aici de cinci ani... Văzîndu-mă, îmi aleargă înainte cu braţele întinse, plîngînd. De ce plînge ? N-am venit acasă întreg şi nevătămat ?...

Toţi mă îmbrăţişează — uite-l pe tata, pe frate-meu. Dar de ce-i atîta lume în casă la noi ? O, am venit tocmai la timp : peste cîteva zile e nunta lui frate-meu şi la noi în casă, de dimineaţă pînă seara, femeile cos, coc pîini, fac pregătiri de nuntă. Ce forfotă, ce zarvă, toţi trebăluiesc, dau zor, mă rog, ca în ajunul unei nunţi. Bineînţeles, şi eu mă apucai îndată de treabă, şi numai atîta căutam : să fiu cît mai aproape de mama ; dar nici ea nu mă lăsa de lîngă ea, mă tot chema să-mi spună ba una, ba alta.

Iar zilele parcă se rostogoleau de pe un povîrniş de munte, n-apucai să priveşti bine-n jur şi gata

seara! Acasă se schimbaseră multe. Nu mai prididearn să ascult şi să văd totul. Ţăranii primiseră loturi din moşiile boierilor. Taică-meu căpătase şi el cinci deseatine, el care înainte n-avea nici o palmă de pămînt. I se mai dăduse o vacă, un cal. Calul era bun, voinic, murg, cu o stea albă-n frunte. În satul nostru se deschisese un club şi o sală de lectură; tineretul pregătea o piesă de teatru. Vechiul nostru Storojevoe era de nerecunoscut! Dar iată că-n noaptea de vineri spre sîmbătă, mi-am adus deodată aminte: mîine, la douăsprezece, trebuie să fiu înapoi în colonie! Am sărit din căruţa cu fîn (acolo dormeam) şi am dat buzna în casă. Tata şi fratele se şi culcaseră, mama stătea la sobă cu spatele la mine.

— Mamă! Mîine dimineaţă plec!

Se-ntoarse, ca şi cum ar fi lovit-o cineva în creştet:

— Unde să pleci? Dumnezeule!

Tata îşi ridică de pe pernă capul, se trezi şi frate-meu. Le spusei că trebuie să plec.

— Ce tot spui, Semion! bîiguia mama. Duminică e nunta fratelui tău bun şi tu să pleci sîmbătă? Vino-ţi în fire!

Fratele şi el stăruia să rămîn. Numai tata nu se împotrivi:

— Ce să-i faci!... Du-te să mai dormi: ai cale lungă de bătut. Dacă nu se poate, nu se poate...

În zori sării în picioare şi mă gătii de drum. Mama-mi dădu plîngînd sacul cu merinde, tata-mi întinse o chesea cu tutun — să i-o duc în dar lui Anton Semionovici. I-am îmbrăţişat pe-ai mei, şi-am pornit, auzind din urmă glasul desperat al mamei: „Poate rămîi... ai?"

La unsprezece şi ceva intrai, sau mai bine-zis năvălii în colonie şi mă şi repezii în biroul lui Anton Semionovici. El se sculă şi ne îmbrăţişarăm, de parcă nu ne-am fi văzut de un an de zile.

— Ei, stai jos şi povesteşte. Ce-i pe-acasă? Dar în sat?

— Uitaţi, tata v-a trimis un dar, tutun cultivat de el... Nu voiau să mă lase să plec, mă tot rugau să rămîn.

— Ca să te faci plugar? Sau voiau să te-nsoare?
— Ați ghicit, dar pe jumătate. Frate-meu are nunta mîine.
— Fratele?... Așa-a... Și tu, care va să zică, n-ai rămas?
— Cum să fi rămas?
În clipa aceea se ivi în ușă Verșniov.
— Pot să intru, Anton Semionovici? Noroc, Semion! Dă dovada-ncoa', că de nu te dau întîrziat...
— Ia, Nikolai, sună adunarea comandanților! îi spuse Anton Semionovici.
Peste trei minute, toți comandanții se adunaseră în birou.
— Iertați-mă că v-am întrerupt de la lucru, — spuse Anton Semionovici, — dar chestiunea mea nu suferă amînare: vă rog să-i prelungiți învoirea lui Semion pînă luni. Mîine e nunta lui frate-su.
Eu încremenii.
— Lăsați, Anton Semionovici! O să se facă nunta și fără mine...
— Ei, ei! Nu te mai preface! Doar atît aștepți! începură să strige cu toții.
— Liniște! ordonă Anton Semionovici. Cer asta nu de dragul tău, Semion, ci pentru mama ta. Cum i-o fi venit ei să te lase să pleci în ajunul unei zile ca asta?
— Propun ca Semion să se reîntoarcă obligator în concediu! declară Verșinov.
— Dar să mai vină cineva cu mine! îi rugai eu.
Și din nou se întocmi o dovadă de învoire, dar de astă dată pentru mine și Burun. Ne-am pregătit îndată de drum, și hai înapoi! Iar eu uitasem că în ziua aceea mai făcusem o dată drumul de la Storojevoe la colonie. Dar nici n-apucasem să mergem o verstă, că în urmă auzirăm un tropot de cal. Ia te uită! Era brișca noastră.
Brișca ne ajunse din urmă, și un glas cunoscut strigă:
— Haideți sus, repede! Burun, urcă-te aici, lîngă mine, tu Semion, pe capră. M-am hotărît să petrec și eu cu voi la nuntă.

— Dumneavoastră, Anton Semionovici? Veniţi la noi? La Storojevoe?

— Păi, ce? Voi să petreceţi şi eu nu? Sau ţi-e teamă că o să vă beau tot vinul?

Drept răspuns îl împinsei pe Burun în brişcă, mă urcai pe capră, luai hăţurile în mînă şi, să te ţii! Mari a noastră, în viaţa ei nu gonise într-un galop mai turbat!

Ştiam de ce venise şi el: ca să nu trebuiască să mai fac pe jos, a doua oară în aceeaşi zi, cei treizeci de kilometri. Pentru mine şi ai mei, venirea lui era un dar, un dar nepreţuit, care făcea ca sărbătoarea noastră să fie şi mai veselă, şi mai frumoasă! El este atît de înţelegător! Şi-acum, după doisprezece ani, îşi va da seama, desigur, cît de mult ţin să ne întîlnim, cît de important e pentru mine să vină aici şi să vadă cu ochii lui totul!

64

16 iunie

Dacă opreşti pe neaşteptate un om care aleargă din răsputeri, poţi să-i provoci moartea. În vara anului 1934, viaţa noastră era ca un iureş năvalnic, plin de fericire, de nerăbdare, năzuind mereu înainte. Astăzi, nici nu mai ştiu cum să povestesc întîmplarea care m-a oprit din fugă, retezindu-mi atît de năprasnic avîntul acela fericit, impetuos, încît era cît pe-aci să-mi zdrobească viaţa.

Era prin iunie. Împreună cu prietenii noştri de la Leningrad, ne pregăteam să plecăm la Peterhof. Excursia trebuia să dureze trei zile.

— Sigur, nu e cum ai pleca în Crimeia sau în Caucaz, — reflecta Korol, — dar nu-i nimic. Începem cu Peterhoful, iar la vară, cine ştie, poate că o să plecăm şi în Crimeia.

Ne pregăteam pentru mica noastră excursie, ca şi cum am fi pornit la capătul pămîntului. Jocul militar din vara trecută ne familiarizase cu harta, cu semnele

topografice, şi cîte puţin şi cu alfabetul Morse (în ciuda protestelor Ekaterinei Ivanovna). Şi acum băieţii desenau hărţi mari, centralizatoare — fiecare detaşament avea cîte una a lui. Aproape în fiecare zi veneau la noi delegaţi din Leningrad, iar noi îi trimiteam acolo pe-ai noştri. Era ceva asemănător cu zarva sărbătorească dinaintea nunţii din Storojevoe : fiecare îşi avea misiunea lui, şi misiunea asta i se părea lucrul cel mai de seamă. Şi erau clipe cînd toţi se speriau : dacă n-o să izbutim să le terminăm pe toate la timp ? Totuşi, fiecare era încredinţat că aveam să fim pregătiţi cum nu se poate mai bine !

Excursia urma să înceapă la 15 iunie, iar în ziua de 14, centrul de triere din Leningrad ne trimise un băiat nou. Stătea în faţa mea — îndesat, butucănos, cu un cap disproporţionat de mic şi ciudat de colţuros : ceafa părea teşită, fruntea era joasă, teşită şi ea, iar ochii adînc înfundaţi în orbite. Avea o faţă cenuşie, palidă : buzele, obrajii şi fruntea — toate erau deopotrivă de cenuşii, lipsite de culori. Mă uitam la băiatul acesta ciudat, pămîntiu la faţă, şi mă întrebam cu necaz : de ce atunci cînd căminul nostru era destinat copiilor greu educabili, pedologii trimiteau încoace copii obişnuiţi, normali, ca Jukov, Steklov, Korol, Razumov. Iar acum, cînd nimeni nu mai avea curajul să-i mai numească pe băieţii mei greu educabili, pedologii îmi trimit un element despre care pot spune din capul locului că e într-adevăr anormal, bolnav ; faţa lui poartă pecetea unei boli psihice, pecetea idiotismului. Ce caută el aici la noi, printre copiii sănătoşi ?

Nici nu eram sigur că auzea întrebările mele, că înţelega ce-i vorbeam.

Aproape că nu răspundea şi chiar atunci cînd începea să mormăie ceva, abia puteai înţelege jumătate din cele ce spune.

— Te doare ceva ?

Tace şi priveşte într-o parte.

Ce-i de făcut cu el ?

I-am poruncit lui Jukov să trimită un băiat care să-l ducă pe noul sosit la baie şi să-l ajute să se spele.

— Cît de ciudat este băiatul ăsta, spunea după aceea Volodin, care fusese însărcinat să-l ducă la baie. Stă ca un mort, nu-l pot trezi nicicum. Şi mănîncă mai rău decît cei mici, scapă toate jos.

Nici vorbă să meargă cu noi în excursie. Poate era bolnav, obosit, nu ştiu, dar umbla ca un moş, abia mişcîndu-şi picioarele.

— Să nu-ţi pară rău, i-am zis. O să mai facem excursii. Data viitoare ai să te duci şi tu cu ceilalţi.

El parcă nici nu auzise — nu-şi ridică privirea din pămînt, nu-şi întoarse capul. „Eh! — îmi zisei eu nehotărît, — păcat că nu mai avem timp. Dar cum ne întoarcem din excursie am să cer să fie trimis la spital."

Am plecat cu toţii spre Leningrad. În afară de băiatul nou venit, acasă nu mai rămăseseră decît Sofia Mihailovna, Galia cu copiii şi Antonina Grigorievna. În ultima clipă, lui Korobocikin i se întîmplase un accident: coborînd în fugă scările, căzuse şi-şi scrîntise piciorul. Cu toate că încercase să rămîie în front şi se rugase de noi să-l luăm, eu am rămas neînduplecat şi a trebuit să rămînă şi el. Alexei Savici, eu şi chiar Nikolai Ivanovici, în ciuda piciorului bolnav, mergeam cu băieţii. Ekaterina Ivanovna voia să plece pentru o zi-două la Tihvin să-şi vadă tatăl. Şcoala urma să rămînă pustie timp de trei zile.

În ziua de 15 dis-de-dimineaţă, înainte de a porni, m-am apropiat de Kostik şi de Lenocika. Amîndoi dormeau: Lenocika făcută ghem, cu palma sub obraz, iar Kostik — cu faţa lipită de pernă şi cu braţele aruncate în lături. Şi în vis părea că aleargă... Toată ziua era în mişcare şi cum punea capul pe pernă adormea într-o clipă: uite, abia adineauri rîdea, sărea în pat, şi deodată, ca doborît de un glonţ, cade pe pernă cu braţele desfăcute şi adoarme pe loc. L-am întors încet pe o parte şi i-am sărutat obrazul cald, rumen, gîndindu-mă: în curînd se vor scula amîndoi, vor rătăci nedumeriţi prin poiana pustie şi o vor întreba pe Ga-

lia: „Unde sînt băieţii? De ce au plecat? Şi cînd vor veni înapoi? Dar tata cînd vine?" I-am mai sărutat înc-o dată pe amîndoi. Nici nu deschiseră ochii, se mişcară doar puţin prin somn.

Am pornit. Prin văzduh pluteau fulgi mari, care nu se topeau însă — era „zăpada" plopilor. Soarele, înălţat de o suliţă pe cer, dogorea. Eram veseli — şi pentru că cerul era adînc şi senin, şi pentru că era soare şi atîta verdeaţă în jur, şi pentru că la Siverskaia trebuia să ne întîlnim cu prietenii din Leningrad.

A doua zi ne apropiam de Siverskaia. Eu mergeam în spate, încheind coloana, cînd deodată auzii o voce întretăiată:

— Semion Afanasievici! Semion Afanasievici!

Mă întorsei — în faţa mea stătea Korobocikin. Coloana copiilor plecase înainte, iar eu rămăsesem pe loc, încremenit. De unde răsărise oare Korobocikin? Ce-l adusese aici? Ce se întîmplase?

— Semion Afanasievici! Kostik a dispărut!

Mi se tăie răsuflarea. Voiam să vorbesc, să întreb, şi n-aveam glas. Îl apucai pe Korobocikin de umar. El înţelese şi începu grăbit:

— De azi dimineaţă îl căutăm. Am căutat peste tot. A ieşit din casă, pe urmă Galina Konstantinova l-a chemat la ceai, nu e. Am strigat, am scotocit peste tot l-am căutat vreo două ore — nu-i nicăieri!

Am ajuns din urmă coloana, l-am oprit pe Alexei Savici şi i-am spus scurt că mă întorc la Poiana Mestecenilor:

— A dispărut Kostik.

El s-a schimbat deodată la faţă şi a dat tăcut din cap. Am pornit spre gară cu paşi mari. Alături de mine, şchiopătînd uşor, dar fără să rămînă în urmă, mergea Korobocikin. Cînd să intrăm în gară, ne ajunse din urmă şi Korol. De unde ştia? Ghicise numai? N-am mai stat să-l întreb, i-am spus doar atît:

— Alexei Savici ştie?

— Dumnealui mi-a dat voie, răspunse el.

Trenul spre Leningrad sosea abia peste un ceas. Eram gata s-o pornesc pe jos, deşi nu se putea născoci nimic mai lipsit de sens. Korol dispăruse nu ştiu unde

şi peste cinci minute veni fuga după noi: din gară pleca în aceeaşi direcţie un camion care avea să ne lase la Leningrad. Şi am pornit. În faţa noastră mergea un alt camion, plin de şpanuri metalice, violete, roşii, ruginii şi tot drumul sălta la hopuri hurducăindu-se. Mie mi se părea că din pricina lor văd stelestele înaintea ochilor şi-mi fug gîndurile. De ce oare îmi voi fi aducînd aminte de toate astea?

Cam pe la cinci, am ajuns la Poiana Mestecenilor. Cum am văzut-o pe Galia, am înţeles: nu-l găsiseră. Lenocika îmi spuse şi mie ce le spusese celorlalţi: stăteau amîndoi cu Kostik pe treptele casei. A venit băiatul cel nou şi i-a zis lui Kostik: „Hai să ne plimbăm!" Kostik s-a ridicat şi a plecat cu el. Şi n-a mai venit. M-am repezit la noul venit să-l întreb. Stătea şi tăcea, privind în pămînt. Am înţeles că nu voi putea scoate nimic de la el. Am ocolit în goană parcul şi crîngul. Împreună cu Korol şi cu Korobocikin am cercetat heleşteul, fîntîna părăsită în care căzuse odată Lira. Korol fugea ca un nebun. Mi-era frică să mă uit la el, mă temeam să nu văd în privirea lui groaza care mă gîtuia. Şi Kostik nicăieri.

Pe la şapte seara mă înapoiam spre casă. O durere surdă în ceafă mă paralizase. Nu ştiam ce să fac, ce să-i spun Galiei. Atîta ştiam: Kostik nu-i nicăieri. Pe urmă, undeva într-o parte, printre nişte tufe de zmeură, aproape de tot de poiana noastră, se auzi un glas de femeie. O fată în rochie înflorată lega un braţ mare de flori şi cînta. Am trecut mai departe. Şi deodată cîntecul s-a frînt, cineva a scos un ţipăt în spatele meu. Am întors capul. Fata stătea aplecată peste ceva, apoi mai ţipă o dată, scăpă florile din mînă şi-o luă la fugă Am priceput. Alergai acolo şi-l zării pe Kostik.

În iarba mare şi deasă, printre tufele de zmeură, stătea culcat ca azi dimineaţă, cînd îmi luasem rămas bun de la el: cu faţa în jos, cu braţele desfăcute în lături. Lîngă el era aruncat un cuţit. Mi-am ridicat din iarbă băiatul — trupul lui neînsufleţit atîrna moale în braţele mele.

Nu știu cît timp am stat așa, strîngîndu-mi la piept copilul. Mă temeam să-i privesc fața, nu îndrăzneam să mă mișc, nici să plec de acolo. Ce să-i spun Galiei? Pe urmă un țipăt ajunse pînă la mine — țipătul venea dinspre casă, și-am pornit aproape alergînd, într-acolo. În curte văzui ceea ce mă așteptam să văd. Așezîndu-mi copilul în iarbă, abia mai avui timp să-l scap pe băiatul cel nou din mîinile lui Korol și-ale lui Korobocikin.

Tîrziu de tot, pe-nserat, sosi și Nikolai Ivanovici. Pesemne că i se povestise totul încă de la ușă. Fără să mă mai întrebe, îl luă pe băiatul cel nou și plecă cu el la Leningrad.

65

Trebuie să știi să-ți înfrîngi durerea

A doua zi dis-de-dimineață ai noștri se înapoiară. Deși Alexei Savici nu le spusese nimic, băieții înțeleseseră că se întîmplase ceva rău și ceruseră să se întoarcă acasă. Alexei Savici nu se împotrivise, de altminteri nici el nu-și mai găsea astîmpăr.

Am ieșit să-i întîmpin pe copii. Primul pe care l-am văzut a fost Lira. S-a uitat la mine speriat, cu ochii lui mari, negri, și deodată a strigat:

— Semion Afanasievici! Ați albit!

Nu pot să povestesc totul. N-am cuvinte... L-am îngropat pe Kostik. Galia căzuse la pat și nu puteam s-o las singură nici o oră măcar. A venit mătușa Varia, doctorul Evgheni Nikolaevici venea și el în fiecare seară, iar Galia zăcea de trei zile fără cunoștință. Mă duceam numai pînă la Sofia Mihailovna, ca s-o mai țin pe Lena pe genunchi, să mă încredințez că e acolo. Și ori de cîte ori scoteam capul pe geam, ori de cîte ori ieșeam pe afară, îi vedeam pe Lira ori pe Korol, pe Petka ori pe Jukov. Îmi întîmpinau tăcuți privirile și uneori mă întrebau:

— N-aveți nevoie de nimic, Semion Afanasievici?

Stam a patra noapte lîngă patul Galiei, ţinîndu-i mîna în mîinile mele. În liniştea aceea apăsătoare mi se păru deodată că nu-i mai aud răsuflarea.

Cînd eşti fericit, te aştepţi numai la bine. Dar cînd asupra ta s-a abătut o nenorocire, te aştepţi mereu la alte necazuri. În clipa aceea am avut deodată siguranţa că nici Galia nu mai era printre cei vii.

— Mătuşă Varia, chemai eu încet.

Mătuşa Varia moţăia pe un scaun lîngă fereastră, dar se trezi numaidecît, se apropie de patul Galiei şi-i puse mîna pe frunte.

— Slavă domnului ! auzii eu. Are fruntea asudată.

Nu ştiam ce voia să spună cu asta. Dar deodată o văzui pe Galia deschizînd ochii mari şi uitîndu-se la mine. Şi după ochii ei, am înţeles : ţinea minte totul.

— Lenocika, murmură ea cu o voce stinsă.

Ridicai în braţe fetiţa adormită şi o aşezai alături de ea. Îşi închisese iar ochii, şi lacrimi i se prelingeau pe obraji.

— Plînge, slavă domnului ! repetă mătuşa Varia în şoaptă.

A doua zi am ieşit întîia oară să-mi văd băieţii.

În şcoală nu se schimbase nimic — şi copiii, şi educatorii se străduiseră ca totul să rămînă cum fusese. Atîta doar că era mai multă linişte ; zgomotele păreau înăbuşite. Şi nu numai pentru că le era milă de mine şi de Galia ; nu — Kostik le fusese drag tuturor, toţi îl iubeau. Şi nimeni nu se putea împăca cu gîndul că nu mai trăia.

Odată, apropiindu-mă de mormîntul lui, am auzit glasuri şi, puţin după aceea, i-am văzut şi pe copiii care aşezau gardul. Lucrau fără larma lor obişnuită, schimbînd cînd şi cînd cîte un cuvînt.

— Sapă mai adînc, mă !... Trebuie să punem mai mulţi ţăruşi...

Şi din nou tăcere. Apoi, glasul lui Korol :

— I-om sădi un arţar. Îi plăceau arţarii. Spunea : uite ce frunze frumoase au...

Nu știu cine îi telegrafiase lui Anton Semionovici, dar o săptămînă după moartea năprasnică a lui Kostik, primii de la el o scrisoare:

> „Dragii mei, nu vă scriu aici cuvinte de mîngîiere, dar sînt cu voi. Să mă simțiți alături de voi, după cum vă simt și eu. Uneori în viață treci prin momente cînd ți se pare că nu mai ai nici o ieșire: ori te retragi, ori ești pierdut. Știu însă că tu nu vei da înapoi. Am încredere în tine, Semion. Găsește în tine însuți puteri ca să înduri această groaznică nenorocire, înfrîngeți durerea, ajut-o pe Galia. Al tău, *Anton*".

Dacă mi-am stăpînit durerea, e numai fiindcă trebuia s-o ajut pe Galia și fiindcă și pe mine, la rîndul meu, m-au ajutat copiii. Eram tot timpul în mijlocul lor și sînt convins că ei înțelegeau că-mi sînt necesari ca aerul. Mereu veneau la mine cu lucruri pe care altădată le făceau și le rezolvau ei singuri, fără ajutorul meu. Veneau pentru orice nimic, pentru orice fleac. Nu mă lăsau singur o clipă. Dar niciodată nu i-am văzut privindu-mă cu milă. Erau alături de mine, însă bărbătește, și mă ajutau ca bărbați, ca tovarăși. Korol era mai tot timpul în preajma mea. Nu-mi căuta privirea, nu încerca să-mi vorbească, nu, pur și simplu stătea lîngă mine.

— Hai s-o tăiem cu ferăstrăul... Dumneavoastră ce părere aveți ?... Vă rog să ne lămuriți... Spuneți-ne, cine are dreptate, că nu ne înțelegem. Cum să lucrăm noi la grădină fără dumneavoastră ?... Au venit de la colhoz și ne-au rugat să le dăm o mînă de ajutor. Veniți și dumneavoastră cu noi, Semion Afanasievici ?...

Și așa toată ziua. Dar pe urmă venea noaptea și atunci începea chinul : nu puteam să dorm. Galia nici ea nu dormea. N-avea somn, nu mînca aproape nimic... Și fiindcă nu muncea, îi era tare greu. Se scula dis-de-dimineață, o lua pe Lenocika de mînă și rătăcea cu ea prin parc, prin pădure. Eu știam că băieții nu o lăsau singură, că vreunul din cei mari, sau Lira,

dintre cei mici, o însoţea negreşit. Lira devenise dintr-o dată tăcut, posomorît, ca şi cum ar fi crescut cu nu ştiu cîţi ani peste noapte. Nu se mai ţinea de pozne, nu mai făcea gălăgie. Şi el, ca şi Korol, căuta mereu să mă ajute, să-mi fie de folos.

Galia era de nerecunoscut. Avea o privire fixă, ochii încercănaţi, obrajii scofîlciţi şi nu mai plîngea, tăcea; tăcea tot timpul. „A împietrit". zicea mătuşa Varia. Aşteptam, la fel de tăcut, clipa în care avea să-şi vină odată în fire şi să-mi poată vorbi.

— Senea, — îmi spuse ea într-o zi, — să plecăm de-aici.

— Unde să plecăm, Galocika ?

— Nu mai pot să stau aici... începu ea şi tăcu.

Şi n-am mai vorbit pe urmă despre asta, dar mie parcă-mi intrase un ghimpe în inimă. Îmi dădeam seama că ea nu trebuia să mai rămînă aici. Dar cum să plec eu ? Cum să-i las pe copii ?

Toamna se apropia pe furiş, dar o simţeai în toate. Ferigile ruginiseră. Piciorul ţi se îngropa într-un covor foşnitor de frunze moarte. Iar Lenocika îmi aduse o tulpiniţă de lăcrămioare, pe care în loc de clopoţei albi şi uşori atîrnau nişte bobiţe tari, portocalii.

— Ce sînt astea ?

— Seminţe de lăcrămioare, Lenocika, răspunse. Ekaterina Ivanovna în locul meu. A venit toamna... E toamnă, Lenocika.

Erau multe de făcut, şi trebuia să dăm zor. Căutam din răsputeri să uit, muncind, şi numai gîndul la Galia, ca şi înainte, nu-mi dădea pace o clipă.

Cînd iată că la sfîrşitul lui octombrie primii o telegramă :

„Te aştept la Kiev. Predă conducerea, este mult de lucru în Ucraina. *Makarenko.*"

Cîteva zile nu-i vorbii nimănui despre telegrama asta. Pe urmă i-o dădui lui Alexei Savici s-o citească şi el. Alexei Savici o citi şi mi-o puse pe marginea mesei, fără să-ntoarcă capul. Apoi i-o arătai şi lui Vladimir Mihailovici. O citi şi el, rămase tăcut o bucată de vreme şi în cele din urmă, spuse :

— ...Aşa... Ei, eu zic că e bine... e bine... ce să-i faci...

În aceeaşi noapte îi scrisei o scrisoare lui Anton Semionovici, dar numai cîteva rînduri :

„Nu am dreptul să plec acum imediat. Trebuie să înţelegi, Anton Semionovici."

Răspunsul fu şi el scurt, îl ţin minte cuvînt cu cuvînt :

„Eşti elevul meu, copilul meu. Atîţia ani am trăit şi am muncit laolaltă, cot la cot. Mă crezi în stare să te îndemn să dezertezi ? Credeam că mă cunoşti mai bine. Aici sînt multe de făcut şi vreau să-ţi încredinţez totul ţie şi numai ţie. M-am gîndit mai demult la lucrul acesta, de aceea ţi-am şi scris atunci să chibzuieşti, să cauţi, cine te-ar putea înlocui. Vino deci. Eşti necesar aici. Mai rămîi la Poiana Mestecenilor cît vei avea nevoie ca să fii sigur că-ţi laşi şcoala pe mîini bune".

Citii şi recitii de nu ştiu cîte ori scrisoarea. Galia dormea. Mă uitam la ea cum doarme şi mă gîndeam : de uitat n-are să uite niciodată. Dar aici, fiece potecă, fiece ungher, fiece om i-ar fi adus aminte... Nu, să nu-şi mai amintească de asta. Să vadă în jur alte feţe, alte lucruri, să aibă griji noi. Principalul e să muncească ; trebuie să muncească !

66

Marea cotitură

A doua zi le-am vorbit tovarăşilor mei de muncă despre scrisoarea lui Anton Semionovici : secţia de învăţămînt va lua, desigur, o hotărîre, dar deocamdată să ne gîndim şi noi cine ar putea să fie numit în postul de conducere al şcolii.

Ii priveam pe aceşti oameni — îmi erau dragi şi apropiaţi, cum îţi sînt numai acei cu care-ţi împarţi munca şi gîndurile, în care ai o încredere deplină, pînă la capăt. Ce-o să-mi răspundă el oare?

— Cred că cel mai nimerit ar fi să i se încredinţeze conducerea şcolii lui Nikolai Ivanovici. E tînăr, energic, îi cunoaşte bine pe băieţi şi îi place munca noastră.

Vorbise Alexei Savici şi vorbise răspicat, cîntărindu-şi fiece cuvînt şi privindu-ne pe toţi pe rînd, ca şi cum ne-ar fi întrebat: e bine aşa? E just?

— Sînt perfect de acord, spuse Vladimir Mihailovici, înclinîndu-şi capul cărunt.

— Şi eu m-am gîndit la el, vorbi Ekaterina Ivanovna.

— Dar noi nu intenţionăm de loc să rămînem mult timp aici, răsună tăioasă vocea Elenei Grigorievna.

— Eu, unul, aici rămîn, răspunse tare Nikolai Ivanovici, fără să-şi privească soţia. Vă mulţumesc pentru că aveţi încredere în mine. Numai că sînt prea de curînd venit la şcoala aceasta, mai tîrziu decît dumneavoastră toţi. Oare voi putea lucra cum trebuie?

— Veţi avea tot sprijinul nostru, spuse liniştit Sofia Mihailovna.

De-aş fi fost în locul lui Nikolai Ivanovici, aceste cuvinte scurte mi-ar fi dat mai mult curaj decît oricare alte încredinţări prieteneşti.

— Vom lucra cu toţii laolaltă ca şi mai înainte, rosti Ekaterina Ivanovna.

Elena Grigorievna şedea tăcută, cu ochii în jos şi-şi tot muşca buzele.

— Vă mulţumesc din inimă! spuse tulburat Nikolai Ivanovici şi se întoarse spre mine: Dar dumneavoastră, Semion Afanasievici, ce credeţi?

— Sînt de acord cu tovarăşii şi voi raporta secţiei de învăţămînt hotărîrea noastră, zisei eu.

Da, eram întru totul de părerea celorlalţi şi ştiam că îl vor ajuta pe Nikolai Ivanovici şi că fiecare din ei avea să muncească în aşa fel, ca şi cum toată răspunderea şcolii ar avea-o numai el singur.

Copiilor însă nu le-am spus nimic. Hotărîsem să nu le spun nimic pînă în ultima clipă.

Şi erau atîtea de făcut! Mereu trebuia să plec la Leningrad şi-mi părea rău că-mi pierdeam timpul cu drumurile astea. Aş fi vrut să stau cît mai mult printre băieţi. Pînă în ultima zi, am căutat să nu mă gîndesc la despărţire. Nu-mi mai vedeam capul de treburi. Nici nu mai aveam cînd să mă gîndesc. Dar iată că veni şi ziua plecării mele.

Stăteam în biroul meu, la masa de lucru, cu capul culcat pe braţe şi mă gîndeam: cum să-i las? Cum să rămîn fără ei? Dar ei fără mine? Atît de multe au rămas neisprăvite, mai sînt atîtea de făcut! Ni se dăduse voie să organizăm un detaşament de pionieri. Cravata roşie — bucuria noastră de mîine! Şi eu nu voi mai fi aici. Vom avea clasa a VI-a, apoi a VII-a — aproape o şcoală medie! Şi eu nu voi mai fi aici...

Şedeam cu ochii închişi şi-i vedeam... pe Koroi... pe Jukov... pe Panin... Panin e încă la începutul drumului, încă n-am obţinut nimic, aproape nimic. Dar Narîşkin? Parcă el şi-a găsit drumul? Îl vedeam şi pe Petka... Pe Repin... În ce-l priveşte pe Repin, sînt aproape liniştit! A devenit om. În curînd va sosi şi tatăl său. Ce vor face cînd se vor revedea, ce vor hotărî? Îi vedeam pe toţi. Mici şi mari. Gălăgioşi şi tăcuţi. Totdeauna mi se păruse că numai eu stăpînesc cheia vieţii lor, că fără mine aveau să se ofilească. Era necesar să cred astfel. Dar acum ştiam că nu este aşa. Şi era bine că ştiam. Cum aş putea oare să mă uit în ochii lui Anton Semionovici, dacă îndată după plecarea mea totul s-ar nărui, s-ar duce de rîpă? Mi-ar fi spus: „Lumea nu te judecă după vorbe, ci după faptele tale, după oamenii pe care i-ai crescut."

Cînd m-am reîntors la copii după ce Galia se mai întremase puţin, am înţeles: şcoala din Poiana Mestecenilor putea dăinui şi fără mine. Aici există un colectiv de educatori şi un colectiv de copii, şi acest dublu colectiv trăieşte. Toţi se străduiseră să mă facă să simt că fără mine nu se poate... Dar eu vedeam că se poate.

Mă uitai la ceas — era douăsprezece.

Iată, acum voi porni prin dormitoare și-i voi privi cum dorm. Iar mîine dimineață îmi voi lua rămas bun de la ei. Mîine, în pragul zilei, cu mintea limpede, în pragul unei zile pline de treburi și de griji, îmi va fi mai ușor și mai simplu să-mi iau rămas bun.

Am ieșit afară pe scară. Pătrate de lumină acopereau pămîntul din jurul școlii. Înălțai capul — toate ferestrele erau luminate. De ce oare? Băieții dorm de mult, atunci de unde atîta lumină? Urcai într-un suflet scările și deschisei ușa dormitorului unu.

Toate paturile erau făcute ca ziua și, alături de ele, ca dimineața pentru control, stăteau băieții. M-am oprit, i-am învăluit cu privirea și am pornit încet înainte. Și în celelalte dormitoare — același lucru: paturile făcute ca ziua, o ordine ireproșabilă și băieții stînd „drepți“, tăcuți, cu fețele serioase și întoarse spre mine, cu privirea adîncă, atentă. Ei știau, erau convinși că nu puteam să plec fără să-i mai văd o dată. Știau că am să vreau să-i mai văd odată pe fiecare în parte și niciunul nu se culcase.

Pe urmă m-am așezat pe patul cuiva și toți s-au îmbulzit în jurul meu, ca în ziua aceea de demult, cînd Timofei era cît pe-aci să mă ia în coarne.

— Să ne scrieți... să ne scrieți neapărat, Semion Afanasievici... O să venim să vă vedem... Dar să veniți și dumneavoastră... Ne pare rău... ne pare rău, Semion Afanasievici!

M-am întors acasă la mine după unu noaptea și abia atunci m-am gîndit: de unde oare or fi aflat? De unde? Dar parcă le poți ascunde ceva?

Știam că tot n-am să mai dorm. Am umblat încolo și încoace prin odaie mult timp. Și la un moment dat, simțind că mă înăbuș, am ieșit afară. Acum ferestrele școlii erau întunecate. Eh, să-i fi văzut Anton Semionovici pe băieții mei! Ce-ar fi spus? M-ar fi lăudat oare? Nu, bineînțeles că nu! Țin minte că odată, de mult, pe vremea cînd colonia Gorki abia se trezise la viață, dădusem iama într-o bostănărie din apropierea noastră. Anton Semionovici spusese atunci cu as-

prime: „Propun ca Semion Karabanov să fie îndepărtat din postul de comandă al detașamentului. Rușine nouă, dacă avem astfel de comandanți!“

Iar cînd în sat izbucnise un incendiu și eu scosesem dintr-o casă în flăcări un bătrîn bolnav, Anton Semionovici îmi spusese, privindu-mă drept în lumina ochilor, atît: „Așa trebuie să facă fiecare!“

Și acum ar fi spus la fel: „Așa trebuie să lucreze fiecare“.

Da, și am să lucrez și mai bine și mai cu foc.

În ceasul acela mi-am adus aminte și de ajunul plecării mele din comuna Dzerjinski — acum un an și jumătate.

Stăteam în biroul lui Anton Semionovici și citeam. Anton Semionovici lucra la masa lui. În jur se lăsase o liniște adîncă: comuna dormea. Ce dragi îmi erau clipele astea! Îmi plăcea să-mi privesc dascălul cum stătea cu capul aplecat, cum îi alerga penița, acoperind hîrtia cu rînduri egale, citețe. Uneori lăsa condeiul deoparte, ridica ochii și mă întreba cîte ceva: cum lucrează la uzină detașamentul cinci? Dar flăcăiașul nou sosit cum se simte? N-ai băgat de seamă că în ultimul timp Zîreanski pare cam îngrijorat? Sau: ce crezi despre purtarea lui Mizeak — prîslea coloniei?

Fiecare convorbire de felul acesta începea de la mărunțișuri, de la un fleac și se termina în așa fel, încît plecînd din biroul lui eram lămurit: iată de ce n-are astîmpăr Zîreanski! Iată de ce nu se simte bine noul venit în detașamentul șapte! Parcă mi s-ar fi luat un văl de pe ochi, și într-adevăr, a doua zi vedeam lucrurile mai limpede și cu mai multă pătrundere decît în ziua din urmă.

Uneori însă toată seara se scurgea în tăcere. Fiecare era ocupat cu lucrul său. Dar urîndu-i noapte bună, îi auzeam glasul puțin înăbușit, răspunzîndu-mi: „Noapte bună, Semion!“ și plecam, ducînd cu mine parcă ceva foarte important, ceva care mă făcea să trăiesc și să muncesc cu și mai multă înflăcărare decît înainte și din toate puterile. Eram vesel și mă sim-

ţeam atît de puternic, încît aş fi fost în stare să răstorn şi munţii. Şi stînd aşa împreună cu Anton Semionovici în biroul lui, liniştit şi tăcut, după o zi de muncă în comună, zi lungă, plină de forfotă, dar care trecuse fără să bag de seamă, nu mai doream altceva decît să lucrez alături de el, să-l ajut şi să învăţ mereu de la el. Îmi amintesc de un şir întreg de astfel de seri, toate asemănătoare şi totuşi fiecare altfel. Dar seara aceea din februarie, cînd zăpada bătea moale în geamuri, n-o voi uita niciodată.

Anton Semionovici se sculă şi se opri lîngă fereastră.

— Ce vreme ! îl auzii spunînd. Închipuie-ţi să porneşti acum într-un marş, pe o vreme ca asta, noaptea. Şi nu ca să te oţeleşti, nu ca să te antrenezi, ci pe front, la război... sub focul inamicului... Nu e uşor!... Semion, eşti mulţumit de munca ta ? mă întrebă deodată Anton Semionovici, întorcînd capul spre mine. Nici n-am apucat să-i răspund. Comandantul care nu lucrează independent n-o să fie niciodată un comandant bun, continuă Anton Semionovici. Oricît ar fi el de destoinic şi de inteligent, dacă nu lucrează pe răspunderea lui, pe riscul său propriu, după cum îl taie pe el capul, dacă n-are prilejul să se descurce singur în situaţii grele, nu este cu adevărat comandant. Înţelegi ?

Lăsai cartea deoparte şi venii mai aproape de el.

— De ce-mi spuneţi asta, Anton Semionovici ?

— Nu lucrezi rău, — adăugă el, privindu-mă pe deasupra ochelarilor, — dar lucrezi sub conducerea mea. Nu te gîndeşti, ci eu gîndesc pentru tine. Şi ar cam fi timpul să începi şi tu să umbli pe picioarele tale. În curînd împlineşti douăzeci şi opt de ani, nu mai eşti copil. Şi ai mai învăţat şi tu cîte ceva.

Mărturisesc, rămăsesem năuc. Nu mai ştiam ce să-i spun. Dar Anton Semionovici nici nu-mi mai dădu răgaz să-i răspund. Se întoarse la masa lui, se aşeză şi-mi vorbi liniştit, serios, ca despre ceva de mult şi irevocabil hotărît :

— Aşadar, după cîte am auzit, şcolile de reeducare din regiunea Leningradului nu merg deloc bine... Du-te acolo. Şi alege-o pe cea mai proastă. De acord?

Cînd am ajuns acasă în seara aceea, Galia şi copiii dormeau duşi. Simţeam nevoia să-i povestesc totul Galiei. Dar n-am mai vrut s-o trezesc. M-am apropiat de fereastră, mi-am rezemat fruntea de geamul rece, în care se opriseră valurile negre ale întunericului, şi mă gîndii : de-ar veni mai repede ziua de mîine !

A trecut de atunci un an şi jumătate. În vremea asta am înţeles, am învăţat şi am trăit multe. Şi acum, cînd viaţa mi s-a frînt brusc şi mă aflu în faţa unei noi cotituri, nu pot decît să repet ceea ce-mi spusesem odinioară : trebuie să muncesc, să muncesc din toate puterile. Să merg pe drumul pe care mi l-am ales, căci altul mai bun pe lume nu am... De-ar veni mai repede, de-ar veni mai repede dimineaţa !

67

Din nou la drum

Şi iată-mă din nou pornit la drum. Sala de aşteptare geme de lume. Oamenii stau pe bănci, pe geamantane şi de-a dreptul pe jos, pe podea. Alături de mine, chiar lîngă uşă, strîngînd ca pe un prunc la piept o valiză galbenă, moţăie o bătrînă îmbrăcată într-o scurteică roasă de catifea. Mereu tresare prin somn, deschide pe jumătate ochii şi bîjbîie cu mîna în jur — oare tot la gară e, pe bancă ? Dar lădiţa de lemn rezemată de picioare şi valiza de pe genunchi or fi la locul lor ? „N-aţi auzit, cînd pleacă trenul spre Kiev ?“ întreabă ea, şi adoarme din nou, fără să aştepte răspunsul. De cealaltă parte, lîngă mine, doarme un ţăran bătrîn. Doarme cu capul dat pe spate şi cu faţa acoperită cu un ziar, de parcă ar fi zăduf ca-n iulie şi nu i-ar da pace muştele.

Ianuarie e pe sfîrşite. Pe sub uşă se strecoară un curent de aer rece, care te trage la picioare. Afară, în văzduhul sonor, îngheţat, răsună şuieratul prelung al locomotivelor, tremură fără sfîrşit bătăile clopotului, din gară. Porneşte, icnind, o garnitură greu încărcată,

suspinele locomotivei se iuțesc din ce în ce, vagoanele trec huruind prin fața gării, apoi ciocănitul roților se pierde treptat în depărtare. Și înainte se deschide larg drumul... Ban-ng! Clopotul a spart tăcerea. Nu mai doarme nimeni în sala de așteptare — începe urcarea în trenul care pleacă la Kiev. Vecina mea se uită neputincioasă în jur și pare atît de speriată, încît îi este peste putință să se mai sperie cînd îi apuc lădița. Strînge doar și mai tare la piept valiza cea galbenă și aproape că fuge după mine, îngînînd din mers: „Vai, mulțumesc! Vă mulțumesc din suflet!" Și-mi mulțumește cu atîta foc, de parcă ar vrea să mă dezarmeze, în eventualitatea că i-aș fi apucat bagajele cu gînd rău.

O sui cu forța pe bătrînică în vagon, mă strecor și eu în el. Îmi arunc geamantanul și rucsacul pe raftul de sus și ocup un loc jos, lîngă fereastră, pentru tovarășa mea de drum...

Treptat-treptat, vagonul se potolește. Undeva, la un capăt al lui, o voce de femeie își ogoiește copilul; la celălalt capăt, lumea sforăie în cor. Vagonul se leagănă ritmic, după bătaia roților, și curînd nu se mai aude nimic decît bătaia lor egală, adormitoare.

— Am ajuns, cetățeni! Treziți-vă! Am ajuns la Kiev!

Conductorul trece prin vagoane, strigînd cu o voce răgușită de răceală că am sosit. În jur, larmă, forfotă, vorbă multă, cineva ciocănește în geam, unii din cei care așteptau pe peron au și pătruns în vagon, aducînd de afară un val de aer înghețat.

Sar jos de pe bancă. Prea multe nu am de făcut: iau geamantanul în mînă, îmi arunc rucsacul în spate și-s gata să cobor. Lumea mă împinge din toate părțile, mă zorește, vagonul e ticsit, de nu mai ai loc să te miști, cei veniți în întîmpinare se înghesuie în sens invers, blocînd coborîrea... Uf, iată că am răzbit. Sar jos pe peron. Mă uit în jur, trăgînd cu nesaț în piept aerul rece al dimineții. Somnul mi-a pierit ca prin farmec. În jur e o lumină albăstruie, sticloasă de ger,

felinarele ard slab ca-n zori, cînd deodată — ciudat lucru — parcă m-a tras cineva de picior! Mă întorc, mă aplec — sub vagon văd capul şi umerii cuiva, nişte mîini mici, dar puternice caută să mă apuce de cizmă.

— Ce-i, ce-nseamnă asta?

Cu o mişcare iute îl înşfac şi eu de braţ pe năstruşnicul hoţ, ispitit de cizmele mele, îl trag pe peron şi... Drace! Nu, nu se poate!...

Şi totuşi el e, Lira. Stă cu capul în piept, fără să mă privească, tăcut şi smerit, cum nu l-am văzut niciodată.

— Ce cauţi aici? De unde ai răsărit? Sau poate visez?... Trebuie să fie departe, la o mie de kilometri Îl apuc de umeri, îl zgîlţîi... nu, nu visez: e Lira în carne şi oase.

— Ce s-a întîmplat? Vorbeşte!

— Păi, eu de la Leningrad m-am luat după dumneavoastră... Pas cu pas v-am urmărit. Mă tot piteam, cînd ici, cînd colo, dar nu m-am lăsat de loc...

— Şi pentru ce? Pentru ce?

— Semion Afanasievici, eu de dumneavoastră nu mă despart. Unde v-aţi duce, acolo merg şi eu. Dumneavoastră faceţi cum vreţi, dar eu nu vă las.

Acum Lira şi-a ridicat capul sus de tot şi mă priveşte neînfricat, drept în ochi, fără să clipească.

— Ai căpiat? Te trimit numaidecît înapoi! Nu-ţi dai seama ce foc o fi acum pe cei de acasă? Aleargă, te caută, scormonesc în fîntînă. Ce, nu eşti în toate minţile?

— Nu, nu, se grăbeşte el să mă linişte ască. I-am lăsat un bilet lui Nikolai Ivanovici. Aşa şi aşa... să nu vă supăraţi, dar eu nu pot fără Semion Afanasievici... Ce, credeţi că sînt prost? adăugă el, de astă dată cu un glas mustrător. Nu-u! I-am lăsat un bilet... Ca să fie totul cu socoteală!

E ger, dar pe mine m-au trecut toate năduşelile.

În jur, gălăgie, un du-te-vino neîntrerupt, lumea ne îmbrînceşte, noi însă stăm neclintiţi faţă în faţă.

— Ţi-ai întîlnit frăţiorul? mă întreabă din mers

cineva cu care legasem cunoştinţă în tren. Semănaţi! Ca două picături de apă!

— Hai! zic eu plin de năduf.

Şi „frăţiorul" se ia după mine, tropăind mărunţel. Dau o telegramă la Poiana, să nu-l mai caute pe fugar, şi plec în oraş. Tramvaiele au şi pornit sunînd, dar nu, mai bine să merg pe jos. La hotelul „Palas", de pe bulevardul Bibikov, mă aşteaptă Anton Semionovici. Nu vreau să-l scol înainte de vreme. Lira ţopăie mereu pe lîngă mine, tot căutînd să-şi potrivească pasul după al meu şi, bineînţeles, să mă ducă cu vorba.

— Uf, ce oraş! Parc-ai fi sus pe munte!...

Tac.

— Da' eu zic că tot Leningradul e mai mare.

Tac. Văzînd că nu am de gînd să iau parte la conversaţia aceasta mondenă, Lira schimbă macazul.

— Şi Kizimov a vrut să vie cu mine. Dar l-am lămurit: Tu, — zic, — eşti de mult aici, nu poţi pleca. Pe cînd eu-s venit de curînd, de mine n-or să se lege. Şi căutîndu-mi mereu ochii, continuă cu toată convingerea de care e în stare: Să vă spun, Semion Afanasievici: să nu vă supăraţi... dar eu deodată mi-am zis: unde mergeţi dumneavoastră, hop şi eu acolo. Pe toată viaţa!

Tăcerea mea îl apasă. Şi dîrdîie de frică: dacă îi scot bilet şi-l trimit îndărăt acasă?

Ultima dată am fost la Kiev primăvara. Înfloreau castanii. Se înşirau de-a lungul străzilor înalţi, solemni, gătiţi în straiele lor bogate şi ridicîndu-şi darnici spre cer luminările scînteietoare. Acum e iarnă. Şi iarna Kievul pare de gheaţă: ramurile copacilor sînt pline de promoroacă, şi unde, în ce alt oraş mai poţi găsi atîţia arbori pe străzi?

Acum îl voi vedea pe Anton Semionovici. Fără să vreau, îmi iuţesc pasul. Băieţandrul ăsta negricios, îndărătnic, se ţine scai de mine şi mai mult aleargă decît merge — ar fi în stare să alerge aşa, fără răgaz, pînă la capătul lumii.

Dar iată şi hotelul. Cele trei etaje le urc într-un minut. Zăbovesc o clipă, să-mi mai trag sufletul, apoi bat la uşă şi de dincolo aud o voce bine cunoscută:

— Da, intraţi!

Anton Semionovici, pesemne, s-a sculat de mult. Stă la masă în faţa unor coli de hîrtie, aşternute cu scrisul lui citeţ, pe care îl cunosc atît de bine. Se ridică, se apropie de mine... Cît de bucuros sînt că-l văd!

Ne îmbrăţişăm. Pe urmă, împingîndu-mă uşor cu mîna îndărăt, îmi spune cu un zîmbet larg pe buze:

— Ia-ntoarce-te, să te văd, fiule!

68

Ce zici, vrei să te-apuci de treaba asta?

Nu-l mai văzusem pe Anton Semionovici de aproape doi ani de zile. Niciodată, în cei treisprezece ani de cînd ne cunoşteam, nu ne despărţisem pentru un timp atît de îndelungat. Nu-i vorbă, Anton Semionovici mai pleca uneori în concediu, dar nu-mi amintesc să fi rămas vreodată departe de noi, atît cît ar fi avut dreptul să rămînă. Întotdeauna se înapoia înainte de data hotărîtă, cît mai curînd cu putinţă, şi oricît de liniştit ar fi părut în clipa revederii, noi ghiceam numaidecît că abia aşteptase să se întoarcă; dar el niciodată nu-şi trăda nerăbdarea. Simţeam, ştiam că nicăieri şi nicicînd nu s-ar fi putut lipsi de noi.

Iată şi acum — nu sînt nici doi ani de cînd ne-am despărţit. Şi parcă aseară ne-am fi luat rămas bun unul de altul. Cum de a putut afla din scrisorile mele scurte, răzleţe, atît de multe lucruri despre şcoala noastră, despre copii, despre profesori, despre toţi cei la care ţineam? Cum de ştie atît de bine ce mă frămîntă şi mă întreabă tocmai ceea ce voiam şi eu să-i spun? Dar aceste întrebări mi le pun abia acum; atunci nu mă îndoiam: altfel nici nu se putea. El mă cunoaşte atît de bine — îmi ştie neliniştile, îndoielile, durerile, bucuriile. Şi de fapt nici n-am fost despărţiţi: şi el s-a gîndit la mine, mereu în toţi aceşti ani, iar cauza mea e şi cauza lui.

Mîine va trebui să ne despărţim din nou. Şi astăzi Anton Semionovici a fost ocupat toată ziua — cînd ne-am întîlnit dimineaţa, abia am apucat să schimbăm cîteva cuvinte.

Iată, de mult a trecut miezul nopţii şi stăm de vorbă şi nu ne mai săturăm — povestim, ne punem unul altuia întrebări, ne împărtăşim gîndurile.

Nu-l întreb de ce m-a chemat. Nu-l întreb şi nici el nu aduce vorba despre asta. Aştept, stăpînindu-mi nerăbdarea şi căutînd să ghicesc în fiece cuvînt nou ce s-a întîmplat. De ce m-a chemat la el Anton Semionovici ?

— Se pun la cale lucruri mari, spune el, sculîndu-se de la masă şi începînd să umble prin odaie. Trebuie să isprăvim cu vagabondajul odată pentru totdeauna, să-i piară pînă şi amintirea. Cred că s-ar putea înfiinţa colonii mari — adevărate oraşe pentru copii, cu uzine, fabrici sau colhozuri, înzestrate cu cel mai perfect utilaj agrotehnic. Cînd te gîndeşti că cel mai adesea coloniile noastre sînt aşezate în nişte mănăstiri pe jumătate dărăpănate... Degeaba te apuci să reconstruieşti mănăstirile astea. Cheltuieşti o groază de bani şi nu realizezi nimic. Cel mult, cîteva colonii pitice, care vor avea de bine de rău un atelier de croitorie sau de cizmărie. Şi care băiat ar vrea să se facă meseriaş, cîrpaci adică, sau peticar, să stea toată ziua să-mpungă cu acul ? Acum oricare mucos ştie că producţia de încălţăminte este în întregime mecanizată. Nu, nouă ne trebuie o gospodărie mare, bogată, care să le deschidă copiilor perspective largi şi un viitor strălucit.

„Va să zică asta e ! mă gîndesc eu. Pentru asta m-a chemat !"

Şi în închipuirea mea şi văd o clădire mare, frumoasă, cu o şcoală, sau poate chiar şi cu un institut, o uzină înzestrată după ultimul cuvînt al tehnicii... Iată-i pe băieţi lucrînd prin ateliere — toţi unul şi unul, cufundaţi în muncă şi minuind cele mai fine, cele mai ingenioase mecanisme. Dar ce fel de uzină va fi, ce va produce ? Maşini-unelte, sau strunguri şi instrumente de precizie ?

Îmi apare apoi un lan de grîu, un lan întins cît vezi cu ochii și o combină, la volanul căreia șade unul dintre băieții mei. Cine să fie oare? Podsolnușkin, Steklov?...

— Și mai am o idee, aud din nou glasul lui Anton Semionovici. Vreau să-i propun guvernului să înființeze un liceu militar „Voroșilov". Sînt sigur că am da țării comandanți de elită. I-am alege pe cei mai buni băieți din școlile de reeducare și din colonii. Ne-am gîndi la un program special și i-am pregăti pentru cariera militară. Ce comandanți ar mai ieși din ei, nu? Învățați, cu studii... Nu-i așa că e o idee bună?

Oare asta să fie? E ceva cu totul nou, dar cu atît mai interesant. Și aș putea să iau la mine mulți băieți de la Poiana Mestecenilor. Ce fericit aș fi!...

Anton Semionovici se oprește în fața divanului. Pe divan doarme tun Lira, obosit de alergătura de peste zi. Se dusese la baie, se spălase, și iată-l acum dormind, cu brațele azvîrlite în lături, cu capul atîrnînd de pe pernă, neverosimil de curat și de liniștit.

— Bun băiat, spune Anton Semionovici, surprinzîndu-mi privirea. Îndrăzneț, credincios... Ăsta într-o zi o să conducă o colonie, da, da, ține bine minte ce-ți spun!

— Prea e focos... cred că nu i s-ar potrivi...

— Lasă că mai cunoaștem noi și alții, tot atît de focoși, și se descurcă, ce să zic, se descurcă destul de bine...

Rîdem amîndoi. Pe urmă Anton Semionovici dezleagă baierele unei mape groase, doldora de hîrtii, și începe să scoată din ea scrisorile primite de la cititori, pe care îmi făgăduise de mult că mi le va arăta. Mă dau mai aproape de masă, lîngă lumina lămpii cu abajurul verde, și Anton Semionovici îmi întinde în față coli de scrisori, file de caiet, unele acoperite cu un scris îngrijit, citeț, altele scrise de o mînă iute, nervoasă. Cine nu și-a simțit sufletul răscolit, citind „Poemul pedagogic"? Cîte gînduri n-a stîrnit, cîte discuții, îndoieli, întrebări? Cîte speranțe n-a strecurat în inimile cititorilor și cîtă încredere? Citesc scrisoare

după scrisoare. Caut să mi-l închipui pe autorul fiecărei scrisori: cum este, ce fire are?

— „Mă hotărîsem să-mi părăsesc şcoala — scria o tînără învăţătoare. Îmi pierdusem încrederea în mine, nu mă mai aşteptam la succese, la bucurii, nu credeam că aveam să mai pot să ajung la ceva, mergînd pe acest drum atît de anevoios, aproape fără speranţă. Dumneavoastră mi-aţi deschis ochii. M-aţi ajutat să înţeleg că n-am dreptul să-mi părăsesc opera începută. Şi dumneavoastră v-a fost greu, dar nu aţi dat înapoi. Şi pe dumneavoastră v-a cuprins desperarea, dar nu v-aţi lăsat biruit de ea. Şi ceea ce este mai important — dumneavoastră mi-aţi arătat calea cea bună. Mi-aţi şoptit parcă la ureche cum trebuie să lucrez, cu ce să-ncep şi pentru ce să lupt. Mulţumesc, mulţumesc din toată inima."

Anton Semionovici recitise împreună cu mine scrisoarea aceasta.

— Cred că şi o sută de ani dacă ar trăi, tot n-are să-i mai treacă prin gînd să-şi părăsească şcoala, spune el, şi-mi întinde altă scrisoare.

„...Ce să zic, aţi realizat un lucru mare, nimeni nu vi-l poate contesta. Totuşi experienţa dumneavoastră este limitată, ea nu se poate aplica decît la copii anormali, la copii delicvenţi. Pe cînd în momentul de faţă mai important este altceva: să ştii să educi copii normali, obişnuiţi. În privinţa aceasta, nu cred că descoperirile dumneavoastră le vor fi de folos pedagogilor."

— E un cîntec vechi, spun eu. L-am auzit de mii de ori şi la Leningrad.

— Şi eu îl aud mereu. Cît despre mine, ştii: chiar de mi-ar da heruvimi şi serafimi cu aripioare, tot aşa i-aş creşte. Sigur că e nevoie de o verificare. De o verificare precisă, convingătoare, bazată pe o lungă experienţă. Numai aşa poţi convinge oamenii...

Anton Semionovici tace o clipă, se îndreaptă de spate... Umbra abajurului îi cade pe faţă şi doar buzele îi rămîn luminate, strînse, cu o expresie de încăpăţînare. Apoi, privindu-mă drept în ochi, reia firul vorbei:

— Toate astea sînt foarte serioase, foarte complicate, Semion. Pînă acum munca vie, adevărată, era

împiedicată de birocrați, de funcționărime, de minți obtuze, care nici măcar nu-și ascundeau ura și lucrau pe față. Acum vor schimba placa. Vor spune: experiența dumneavoastră este interesantă, dar limitată, ea nu poate fi aplicată decît delicvenților.

Și cu un gest potolit, fără grabă, dă la o parte scrisoarea.

— Înțelegi acum ce vreau să-ți încredințez? Și nu numai ție, mă gîndesc și la alți comunarzi: la Mark Scheinhaus, Gheorghievski, de pildă, iar dintre cei mai tineri, la Konasevici... Așadar, trebuie să preluăm o școală. O școală de copii normali, cu copii normali. La început una mai mică. Și nu mă îndoiesc că școala asta va crește. Să fie copii orfani, copii din școli de reeducare desființate, copii care n-au deprins încă haimanalîcul, care n-au gustat din viața străzii. Înțelegi? Copii normali.

Tabloul făurit de închipuirea mea — uzina cea arătoasă, marea aurie a grîului și Podsolnușkin călărind combine se risipi ca un fum. Cum adică, tot ce se spune în „Poemul pedagogic" nu este altceva decît o poveste bună pentru delicvenți?

Tinerețea mea, tinerețea prietenilor și a tovarășilor mei, colonia Gorki, comuna Dzerjinski — toate astea nu sînt decît o poveste despre delicvenții minori? Ei bine, nu!

Va să zică, mai trebuie să dovedim prin fapte că Anton Semionovici are dreptate, că ideile lui sînt juste. Să dovedim că el a crescut oameni adevărați, oameni sovietici, comuniști. Că îi învață și pe alții cum trebuie educați oamenii. Bine, o să le dovedim, fir-ar ai naibii să fie!

— Va trebui să luptăm, să luptăm mult. Nu ne așteaptă numai victorii, continuă Anton Semionovici dus pe gînduri. Dar noi tocmai pentru luptele, pentru victoriile astea creștem oameni. Și eu de aceea te-am și chemat aici. Ca să lupți și ca să biruiești... Ei, ce zici, vrei să te apuci de treaba asta?

Dacă vreau?

Îmi privesc dascălul drept în lumina ochilor. Dacă vreau? Dar îmi voi dărui toate puterile pentru cauza

asta! Şi atunci, cînd vom fi ajuns la liman, din nou îmi va spune: aşa trebuie să lucreze fiecare!

Unde sînt ei acum, copiii pe care încă nici nu-i cunosc, noua, marea mea familie? Cu ei şi pentru ei voi trăi de-acum înainte, pentru ei voi munci. Să lupţi şi să învingi, să răzbaţi prin ceaţa tristeţii la soarele bucuriei — asta e viaţa, asta e munca noastră grea, dar plină de fericire.

A doua zi porneam spre Izvoarele Calde — aşa se numea localitatea în care mă aştepta şcoala cea nouă.

CUPRINS

Pag.

In loc de prolog 5
Dezorganizare 9
Prima zi 14
„Noi toţi sîntem comandanţi!" 18
„E mai bine cu amîndouă!" 24
O vizită tîrzie 30
Şi din nou se făcu dimineaţă 34
Să stricăm, dar cu cap 40
Punctul de sprijin 51
O pîine 58
„Staţi jos şi jucaţi!" 62
Ce bine-i cînd îţi vin oaspeţi! 68
Ştrengarii 75
Nasturii 78
„Of, Glebov ăsta!" 85
„Acum n-am mai fugi! 91
Găinile 97
Faţa de masă 104
Au plecat 110
O explicaţie pe faţă 114
Panin 118
„N-o să reuşiţi!" 125
Inseamnă că nu e cu desăvîrşire pierdut 131
Pionierii 139
Ce-nseamnă libertate? 157
Familia Ekaterinei Ivanovna 166
„Doi plus unu" 170
În grădina de vară 175
O zi de muncă încordată 187
Din nou acasă 200
Korol la lucru 210
Plicul cu greşeli 218

	Pag.
Veşti bune	222
Cucşa e o pasăre de uscat	225
Universitatea particulară	233
Hans şi Erwin	241
N-am prieteni	249
„Vrei să fii băiat de ispravă?"	254
Ziua noastră de mîine înseamnă bucurie! . . .	260
Jocul	263
„L-am văzut pe Thaelmann"	275
„Dar ce-i uşor pe lumea asta?"	282
În ajun	285
1 septembrie	291
Pedologii	294
Ce ştiu ei despre copii?	301
Dezlegarea enigmei	308
Seara	317
Cu cît înaintezi, cu atît e mai greu	324
Ce-i de făcut cu Narîşkin?	330
Repin a poruncit	334
O explicaţie sinceră	341
Mingea jucăuşă	345
„Dar secţia de învăţămînt ce păzeşte?"	353
Biografia lui Lira	362
„Ei, mai trăieşti?"	366
Fraţii Grachi	377
Încă o lecţie de istorie	386
O întîlnire neaşteptată	391
„Să tot trăieşti!"	393
O zi memorabilă	397
Pe calea cea bună	401
„Am venit să văd dacă-i aşa..."	406
„E bun?"	413
16 iunie	419
Trebuie să ştii să-ţi înfrîngi durerea	424
Marea cotitură	428
Din nou la drum	434
Ce zici, vrei să te-apuci de treaba asta? . . .	438

T.2061

Nr. 2570

Redactor de carte: E. Sismanian
Tehnoredactor: Gh. Iacob
Corector: C. Săraru

Dat la cules 28.VII.956. Bun de tipar 19.IX.956. Tiraj 10.050+5.050. Hîrtie S. velină de 65 gr. m.p. Coli de tipar 28. Coli de editură 23. Ft. 32/84×108. Com. editurii 1653. Ediția I-a. A 03238. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare (8 S-R)

Tiparul executat sub com. nr. 1073 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", Piața Scînteii, nr. 1, București, R.P.R.

Lei 8,45